APARE SUB EGIDA
UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrial
nr. 3 (105)/ toamnă 2023

105

Tema numărului
POEZIE ŞI SENZAȚIE
toamnă 2023

Editor: FUNDAȚIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACŢIA:
DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ŞEF: Marius CHELARU
REDACTOR: Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACŢIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:
Lucian ALEXIU (Timişoara)
Diana Dobriţa BÎLEA (Constanţa)
Leo BUTNARU (Chişinău)
Dragoş COJOCARU (Iaşi)
Ioan HOLBAN (Iaşi)
Olimpia IACOB (Satu Mare)
Carmelia LEONTE (Iaşi)
Güner AKMOLLA (Constanţa)
Mircea PLATON (Iaşi)
Mircea M. POP (Germania)
Cristina RUSU (Iaşi)
Luan TOPCIU (Albania, România)

Pe coperta 1: Gertrude HERMES, *2 Works: The five senses ; Adam & Eve* (1933-1934), gravură în lemn

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1
700037, Iaşi
Tel./Fax: 0232-260390
e-mail: *poezia95@yahoo.com*
www.poezia.usriasi.ro

ISSN 1582-0890

RO53RNCB0175033618300001 – BCR IASI
CUI 11850040

ABONAMENTE pe adresa **REDACŢIEI** sau în **contul** revistei
(cu condiţia expedierii pe adresa revistei a documentului de plată precum şi a adresei poştale complete unde să fie expediată revista).
Costul unui exemplar este 15 lei.
Costul unui abonament anual este 60 lei + 8 lei taxe postale.

Tipărit la ***BLUE SIM & CO SRL Iaşi***

SUMAR 105

Cassian Maria SPIRIDON – Senzația, un *primum movens* / 5

Patria nici nu e așa departe, dacă o porți în inimă mereu! / 24
– Marius CHELARU în dialog cu scriitoarea Florentina NIȚĂ

Cuvântul va ști să înflorească mereu / 33
– Vasile GHICA în dialog cu Paula ROMANESCU

POEME de: Echim VANCEA (37), Adi CRISTI (39), Victoria MILESCU (42), Veronica BALAJ (44), Cristina RUSU (46), Cristina SCARLAT (49), Alexandru SFÂRLEA (50), Adrian MUNTEANU (51), Carmen SECERE (53), Constantin LUPEANU (55), Nina VICIRIUC (55), Rodica POPEL (56), Aurelian SÂRBU (58), Constantin MĂRĂSCU (59), Ana ARDELEANU (60), Marioara VIȘAN (62), Mihaela AIONESEI (64), Rian ROMAN (65), Aurora POPESCU (67), Raul CONSTANTINESCU (69), Cătălina SOARE-HÜLL (70), Doina HARNAGEA (72), Cornelius DRĂGAN (74), Liliana BĂDĂRĂU (77)

TINERI AUTORI: Emilia STAJILĂ (79), Maria MOSCALIUC (80), Amalia MAYER (83)

INEDIT: Luminița COJOACĂ ( )

POEZII DE IERI PENTRU AZI – Miron COSTIN / 88

ARTE POETICE LA ROMÂNI:
Al.I. ODOBESCU – *Viitorul artelor în România* (II) /92

POEME ROMÂNEȘTI de: Ion PILLAT (99), George VULTURESCU (101), Nicolae MAREȘ (104), Daniela ȘONTICĂ (105), Vasile VOICULESCU (105), Ion VINEA (105), Vasile CONIOȘI-MESTEȘANU (106), Ludmila SOBIETSKY (108), Constantin MĂRĂSCU (110), Indira SPĂTARU (112), Marius CHELARU (114)

Traduse de: Olimpia IACOB, Jim KACIAN, Dagmar Maria ANOCA, Zygmunt WOJSKI, Mircea M. POP, Joachim SCHWIETZKE, Edith GUIP COBILANSCHI, Gabrielle DANOUX, Phạm VIẾT ĐÀO

Marius CHELARU – *Biblioteca haiku*/ 116

P O E Z I E de: LIN Huiyin (123), GUAN Daosheng (124), LI Qingzhao (125), Charles BAUDELAIRE (127), Arthur RIMBAUD (128), Henri de RÉGNIER (129), Anne de NOAILLES (130,138), Guillaume APOLLINAIRE (130), Louis ARAGON (132), Maurice CARÊME (133), Élodie SANTOS (133), Yves BONNEFOY (135), Erich MÜHSAM (143),

Joachim RINGELNATZ (143), Ödön VON HORVÁTH (143), Wilhelm BUSCH (144), T.S. ELIOT (145), Tino VILLANUEVA (148), Peter Thabit JONES (150), UTHAI SINDHUSARN (152), PUNTALEE THIENTIM (153), Bhisma UPRETI (154), Hemant BIWAS (155), Thakur BELBASE (155), Swapnil SMRITI (157), Babu TRIPATHI (157), THACH QUY (160), Noris ROBERTS (163), Dagmar Mária ANOCA (166), Jovan ZIVLAK (171), Czesław DZWGAJ (176), Lasgush PORADECI (180), Sona HAMBARDZUM (184).

În româneşte de: Constantin LUPEANU, Constanţa NIŢĂ, Cătălina FRÂNCU, Nicolae MUŞA, Mircea M. POP, Olimpia IACOB, Mira LUPEANU, Marius CHELARU, Pham VIET DAO, Lucian ALEXIU, Slavomir GVOZDENOVICI, Nicolae MAREŞ, Luan TOPCIU, Renata MELONASHI TOPCIU

POEZIE ŞI SENZAŢIE

Dragoş COJOCARU – *Senzaţii inconcludente şi impas intelectual în* Infernul *lui Dante* / 188

Maria TRANDAFIR – *Resortul pasional al poeziei* / 197

Daniela ANDRONACHE – *Apetenţa senzorialului şi frumuseţea vieţii în lirica lui Rafael Alberti* / 205

ESEU:

Constantin Miu – *Zidul lui Negru-Vodă – Topos energetic* / 211

ISTORIA POEZIEI ROMÂNEŞTI:

Mihai CABA – *Gweorge Topîrceanu, „chiriaşul grăbit" al Ieşilor* / 214

CRONICI ŞI RECENZII

Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie* / 218

Anastasia DUMITRU – *Mesajul efemerelor sau despre poezie şi senzaţie*/ 224

Raluca FARAON – Nici fluturii nu mai sunt liberi... / 228

Marius MANTA – *Nicolae Mihai – „Întunericul de nicăieri"*/ 230

Constantin NECULA – *Dar din daruri* / 233

Clelia IFRIM – *Din ape s-a-ntrupat iubirea* / 234

Emilia Dabu – *Fascinaţia adevăratei poezii* / 237

PAGINA AFORISMULUI – Ionuţ CARAGEA / 239

ÎNSEMNĂRI:

Florentina NIŢĂ – *POEZIA DIASPOREI* – Italia (XXVIII)/ 242

Mihaela Cristescu – *POEZIA DIASPOREI* – Australia (IV)/ 246

Mihai EMINESCU – *Şi dacă.../* 250

Cassian Maria SPIRIDON

SENZAȚIA, UN *PRIMUM MOVENS*

Etimologic senzaţia vine de la latinescul *sensus*, „simţ" şi este definită în filozofie şi psihologie drept experienţă mentală ce se produce în urma contactului subiectului cu un stimul care acţionează asupra unui organ de simţ.

De interes privind aventurile senzaţiei este dialogul platonician *Theaitetos* sau *Despre cunoaştere*, *dialog peirastic,* (traducere Marian Ciucă, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1989) în care Socrate îşi afirmă calităţile sale maieutice în convorbirile pe care le poartă cu preopinenţii săi. După prezentarea activităţilor moaşelor întru naşterea copiilor, iar dacă nu asta le-ar fi menirea, atunci *cea mai mare şi cea mai frumoasă lucrare ar fi pentru moaşe cernerea adevărului de neadevăr*. Iar Theaitetos confirmă: *La fel cred şi eu*. Socrate explică comilitonului cum practică moşitul şi prin ce se deosebeşte de al moaşelor; el *moşeşte bărbaţi nu femei şi că cercetează roadele sufleteşti, nu trupeşti, ale acestora. Dar cel mai de seamă lucru în meseria noastră este acela că sînt capabil să pun la încercare şi să dovedesc în mod absolut dacă mintea unui tînăr dă naştere unei năluciri mincinoase ori, dimpotrivă, unui vlăstar adevărat. Căci am şi acest lucru comun cu moaşele: sînt sterp de înţelepciune, iar lucrul pentru care mulţi m-au vorbit deja de rău: că altora le pun întrebări, dar eu însumi nu clarific niciodată nimic, din pricină că nu am nici urmă de înţelepciune, este o mustrare dreaptă. Or, cauza acestui lucru este următoarea: Divinitatea mă sileşte să-i moşesc pe alţii; să dau naştere, însă, m-a împiedicat. Aşa se face că eu însumi nu sînt cîtuşi de puţin înţelept şi nici nu am aflat ceva de felul acesta născut ca rod al intelectului meu*. Şi ţine să precizeze, accentuînd că prin maieutica pe care o practică, tinerii învăţăcei *de la mine nu au învăţat niciodată nimic, ci ei află şi nasc din sinea lor multe frumuseţi. În ce priveşte însă moşitul lor, Divinitatea şi cu mine sîntem Pricina.*

Cu ajutorul lui Theaitetos este dornic să afle ce este cunoaşterea. La care tînărul afirmă: „Mie mi se pare că cel care cunoaşte ceva, simte ceea ce cunoaşte, iar cunoaşterea este – cel puţin aşa îmi apare acum situaţia – senzaţie şi nimic altceva". Nu altfel spune Protagoras, îl atenţionează Socrate: „Spune cam aşa: *Individul este măsura tuturor lucrurilor: a celor existente, întru cît există, iar a celor inexistente, întru cît nu există*". Urmează o conversaţie plină de spirit prin care practic, afirmaţiile lui Protagoras sunt anulate. Fiecare dintre noi, ca individ, este o măsură a lucrurilor, dar

unii, spre exemplu, la aceeaşi temperatură simt cald, alţii rece, nici el, învăţăcelul, cum era de aşteptat, urmînd şi zicerea lui Heraclit, *panta rhei* (totul curge), este atenţionat *că nimic nu îţi apare de două ori la fel, din pricină că niciodată nu îţi eşti tu identic ţie însuţi*?

Şi în favoarea mişcării, Socrate face cîteva interogaţii mereu actuale: „Cît despre starea bună a trupurilor, nu se pierde ea cu totul prin nemişcare şi lene, în timp ce prin exerciţii şi mişcare se păstrează cît mai îndelung? Dar starea bună din suflet, nu prin învăţare şi preocupare – care sînt mişcări – dobîndeşte şi învăţătură şi se şi păstrează şi devine mai bună, în timp ce prin nemişcare – care este lipsă de preocupare şi de învăţătură – nici nu învaţă ceva şi uită şi ce a învăţat?" Fără astfel de preocupări şi trupul şi sufletul sunt în suferinţă şi decădere, iar astfel de indivizi *sînt şi nehărăziţi deloc de către Muze*.

După Socrate, *formele mişcării sînt două, amîndouă nelimitate la număr, avînd putinţa, una să facă, iar cealaltă, să fie făcută. Din întrunirea şi acţiunea lor reciprocă una asupra alteia se naşte o mulţime nesfîrşită de urmaşi, perechi de gemeni însă: de o parte sensibilul, de alta senzaţia, care întotdeauna se naşte împreună cu sensibilul şi este strîns legată de el. Cît despre senzaţii, pentru noi ele au nume ca: vedere, auz, miros, răceală şi căldură, ba încă şi plăceri, supărări, dorinţe şi temeri, precum şi altele; or, cele fără de nume sînt nelimitate, iar cele cu nume, nenumărate. Pe de altă parte, familia sensibilului se naşte ca ceva omolog fiecăreia din aceste senzaţii: pentru vederi felurite, culori felurite, pentru auzuri, sunete la fel, iar pentru celelalte senzaţii, forme de sensibil care se nasc legate în mod firesc de acestea*. Anulînd pe Protagoras şi alţi sofişti de acelaşi nivel, spune despre aceştia că, în discuţiile practicate în faţa mulţimii fac afirmaţii *pe care mulţimea ar primi să le asculte, cum că e groaznic dacă, în privinţa înţelepciunii, un om nu se deosebeşte cu nimic de un rumegător oarecare. Despre demonstraţie şi despre necesitate, nu scoateţi nici o vorbă; vă folosiţi în schimb de verosimil; or, dacă Theodoros ori alt geometru ar vrea să se folosească de aşa ceva în geometrie, n-ar mai valora absolut nimic. Cercetaţi deci, şi tu, şi Theodoros, dacă aţi accepta argumente bazate pe persuasiune şi probabilităţi în probleme atît de importante*.

Miezul dialogului este că senzaţia şi cunoaşterea nu sunt acelaşi lucru, senzaţia poate fi doar o primă cale.

De altfel, în *Dicţionarul enciclopedic de filozofie*, realizat de Élisabeth Clément şi colaboratorii, publicat la All Educational în 2000, în traducerea Magdalenei Mărculescu-Cojocea şi Aurelian Cojocea, se precizează: „Dacă specificitatea sa constă în a ne indica existenţa a ceva exterior, senzaţia îşi trage ambiguitatea din faptul că se plasează în acel moment aproape insesizabil în care o excitaţie pur organică capătă o determinaţie psihică,

fără însă ca prin aceasta să se exprime deja sub forma conştientă a percepţiei. Fenomen atât psihic, cât şi psihologic, în care se amestecă sufletul şi corpul, subiectul şi obiectul, exterioritatea şi interioritatea, senzaţia apare astfel ca punct de plecare necesar al oricărei teorii filosofice a cunoaşterii". Iar noi am adăuga ca fiind totodată punct de plecare necesar şi al naşterii trăirii lirice.

Aristotel, în *Metafizica* sa, (traducere St. Bezdechi, Editura Academiei, 1965) încă din prima *Carte* notează: „Vieţuitoarele sînt înzestrate de la natură cu asemenea simţuri, dar unele din ele păstrează amintirea senzaţiilor primite, pe cînd altele nu. De aceea primele sînt mai isteţe şi mai destoinice pentru învăţătură decît acestea din urmă"; considerînd senzaţia ca o primă treaptă întru cunoaştere. Şi, tot în această *Carte*, Stagiritul face cîteva precizări lămuritoare privind senzaţia şi importanţa ei pe drumul cunoaşterii: „Semnul distinctiv al celui care ştie stă în aceea că el poate să înveţe şi pe altul, şi de aceea considerăm noi arta ca fiind ştiinţă într-o măsură mai mare decît experienţa. Oamenii de ştiinţă pot să înveţe pe alţii, ceilalţi nu.

Afară de aceea noi nu socotim nici o senzaţie ca fiind ştiinţă, măcar că aceste senzaţii sînt instrumentul de căpetenie prin care ajungem la cunoaşterea particularului. Ele însă nu ne spun pricina niciunui lucru, cum de pildă ne înştiinţează numai că focul e cald, dar nu ne arată de ce e cald. În primul rând e uşor de înţeles că cel dintâi om care a făcut o născocire practică ce depăşea priceperea comună a ajuns obiectul admiraţiei generale nu numai pentru că descoperirea sa era folositoare, ci pentru că el prin aceasta se dovedea a fi un om iscusit şi deosebit de ceilalţi. După ce s-au realizat mai multe descoperiri de felul acesta, dintre care unele slujeau necesităţii, iar altele desfătării, de regulă erau socotiţi ca mai iscuşiţi autorii acestora din urmă, întrucât ştiinţa lor nu era menită să servească utilităţii".

La fel cum poezia, la rîndul ei, nu este menită a servi utilităţii. Mergînd de la inferior la superior, treptele cunoaşterii sunt: senzaţia, experienţa, arta, ştiinţa teoretică şi înţelepciunea (*σόφια* – sofia). Stagiritul exclude senzaţia dintre caracteristicile filosofiei, considerată ca fiind *comună tuturor şi nu implică nici un efort*. Motivînd şi cu a treia caracteristică a activităţii filosofului, care *constă în aceea că, în domeniul oricărei discipline, e considerat mai capabil acela care ştie să-şi formuleze gîndurile sale în chip mai precis şi să le predea în chip mai potrivit*.

Aceleaşi caracteristici îi sunt necesare şi poetului în naşterea şi scrierea poeziei.

Recunoaşte totodată, în *Cartea IV*, că *pentru orice gen de lucruri există doar o senzaţie şi o ştiinţă*, şi dă ca exemplu gramatica, ştiinţă în care se *cercetează totalitatea sunetelor cuvintelor*.

Tot ce ni se întîmplă, tot ce percepem se manifestă asupra noastră printr-o senzaţie. Senzaţiile, în raport cu cele ce le produc, diferă de la receptor la receptor, iar acelaşi receptor, în momente diferite, simte diferit senzaţiile, funcţie de starea sa fizică şi intelectuală din acel moment.

Tot în *Cartea IV*, ţine să detalieze afirmaţiile din prima *Carte*: „Dacă n-ar exista decît numai domeniul sensibilului, n-ar mai exista nimic, dacă n-ar exista fiinţe simţitoare. Lipsind acestea, nu ar mai exista senzaţie. S-ar putea, la rigoare, admite că nu există senzaţii şi obiecte ale senzaţiilor, căci senzaţiile sînt atributul fiinţelor sensibile; dar că n-ar exista, independent de senzaţie, obiectele care o provoacă e ceva peste putinţă de admis. Căci senzaţia nu se percepe ea pe sine însăşi, ci există ceva în afară de senzaţie, care e premergător senzaţiei. Prin firea lucrurilor, ceea ce produce mişcare e antemergător la ceea ce e pus în mişcare. Şi chiar cînd se afirmă că ele stau în raport reciproc, aceasta nu schimbă întru nimic situaţia”.

Protagoras este, la fel ca în dialogul platonician prezentat mai sus, ţinta atacurilor lui Aristotel, care demontează întregul eşafodaj al gîndirii sofistului, privind omul ca măsură a tuturor lucrurilor.

Vorbim despre *primum movens* (primul motor – sursa primară a mişcării în lume). Aristotel ne spune şi care este cea mai mare plăcere a noastră: „Deoarece există un mişcător care este el însuşi nemişcat şi e în stare de act, este exclus ca acest mişcător să poată fi vreodată altfel decît este, pentru că translaţia este primul fel de schimbare; iar prima translaţie este translaţia circulară, şi pe aceasta o produce Primul Mişcător. Existenţa acestuia este, aşadar, dată în mod necesar şi, fiind necesar, el se identifică cu Binele, fiind astfel principiul mişcării. Or, necesarul are următoarele înţelesuri: necesitatea ce provine dintr-o constrîngere şi care nu ţine seama de preferinţele noastre naturale, apoi necesarul care e condiţia *sine qua non* a Binelui şi, în fine, necesarul care nu poate exista în altfel, ci există doar într-un singur fel.

De un astfel de Principiu atîrnă Cerul şi natura. Viaţa lui contemplativă e cea mai minunată ce se poate închipui, dar nouă ni-s hărăzite doar puţine clipe de acest fel. Pentru El traiul acesta durează pururea – lucru care nouă ne e peste putinţă –, deoarece la El activitatea se confundă cu fericirea sa. Tocmai pentru că starea de veghe, senzaţia şi cugetarea sînt acte, constituie ele ca mai mare plăcere a noastră, iar speranţa şi amintirea au aceeaşi însuşire de a fi plăceri datorită factorilor pomeniţi mai sus. Dar Gîndirea în sine are ca obiect cel mai mare bine în sine, iar Gândirea cea mai pură are ca obiect Binele cel mai pur. Astfel,

Gîndirea se gîndeşte pe sine însăşi prin participarea la inteligibil, căci ea însăşi devine inteligibilă, intrînd în atingere cu obiectul său şi cugetîndu-1, astfel că intelectul şi inteligibilul se confundă devenind identice".

Despre identitatea inteligibilului şi a intelectului, care are acelaşi principiu ca identitatea, în actul de senzaţie, existentă între simţit şi simţire, aflăm mai pe larg în lucrarea aceluiaşi *Despre suflet* (traducere Alexander Baumgarten, Univers Enciclopedic Gold, 2013). Sufletul şi senzaţia sunt interconectate: „Nu sufletul resimte mila, învaţă sau gîndeşte, ci mai dregrabă omul prin intermediul sufletului. Aceasta nu înseamnă că în el există mişcare, ci înseamnă că mişcarea ajunge uneori pînă la el, alteori porneşte de la el: de pildă, senzaţia porneşte dinspre anumite obiecte către suflet, pe cînd reamintirea pleacă de la suflet către mişcările sau resturile aflate în organele de simţ".

Între simţuri, vieţuitoarele au în primul rînd pipăit, apoi urmează celelalte, văz, auz, miros, gust, etc; oricare dintre acestea poate lipsi, nu şi pipăitul: „Tot aşa cum facultatea hrănirii poate exista separat de simţul tactil şi de orice alt simţ, tot aşa simţul tactil poate exista în lipsa celorlalte simţuri".

Graţie senzaţiei putem procesa şi accesa cele ce ni se întîmplă şi putem acţiona în consecinţă. Sensibilitatea impune prezenţa divinităţii: „Căci dorinţa înseamnă şi apetit şi năzuinţă şi voinţă, dar toate vieţuitoarele posedă unul dintre simţuri, adică pe cel tactil. Cine are senzaţie, resimte plăcerea şi durerea, agreabilul şi dezagreabilul; vieţuitoarele care o au, au şi apetit, pentru că el reprezintă dorinţa agreabilului. Apoi, ele mai au şi senzaţia hranei, căci simţul tactil este sesizarea hranei, fiindcă toate vieţuitoarele folosesc alimente uscate şi umede, calde şi reci, iar sesizarea acestora revine pipăitului, pe când celelalte lucruri sensibile sunt sesizate numai prin accident, căci nu ajută cu nimic hranei nici sunetul, nici culoarea sau mirosul, pe când savoarea este un fel de pipăit. Foamea şi setea sunt dorinţe: foamea este dorinţa a ceea ce este cald şi uscat, iar setea este dorinţa a ceea ce este rece şi umed, pe cînd savoarea este ca o delectare produsă de aceste calităţi".

Sunt aserţiuni pe care le vom afla şi în *Critica facultăţii de judecare* a lui Kant.

Stagiritul consideră sufletul cauza şi principiul corpului. Filosoful argumentează întemeiat că senzaţia se afirmă în două sensuri, *după cum este în potenţă sau după cum este în act*. Aşa cum poetul îşi exprimă senzaţiile fie ca efect în act, fie ca amintire a lui.

Este prezentat şi definit în *Cartea a II-a* din *Despre suflet*, lucrul sensibil, care *are trei semnificaţii dintre care pe două le numim simţite prin sine, iar pe unul prin accident. Dintre cele două, unul este propriu fiecărui*

simț, iar celălalt este comun tuturora. Îl numesc „propriu" pe cel care nu poate fi simțit printr-un alt simț și cu privire la care nu este posibilă eroarea. De pildă, culoarea pentru ochi, sunetul pentru auz și savoarea pentru gust. În schimb, pipăitul are mai multe <tipuri de obiecte> diverse. Dar fiecare <simț> discerne privitor la aceste <sensibile proprii> și nu se înșală asupra culorii sau a sunetului, ci asupra naturii sau a locului obiectului colorat, sau a naturii și a locului obiectului sonor.

Așadar, se spune că asemenea <sensibile> sunt proprii fiecărui <simț>, pe când mișcarea, repausul, numărul, configurația, mărimea sunt comune. Cele de felul acesta nu sunt deloc proprii, ci sunt comune tuturor. Căci o anumită mișcare revine și pipăitului, și văzului.

Dintre sensibilele în sine, sunt sensibile în sens riguros cele proprii, iar substanța fiecăruia dintre simțuri se determină natural în raport cu acestea.

Realizarea unei senzații, sunet, miros etc are loc grație intermediarului care, pus în mișcare, pune în acțiune organele de simț aferente. „Trebuie reținut, în general, despre orice simț, că el este o facultate receptivă a speciilor sensibile, lăsând deoparte materia, tot așa cum ceara receptează urma inelului fără fier și fără aur. Ea preia urma aurului sau a aramei, dar nu în calitate de aur sau de aramă, tot așa cum și simțul este afectat de tot ceea ce conține o culoare, o savoare sau un sunet, dar nu în sensul în care sunt denumite fiecare dintre acestea, ci întrucât ea are această calitate și potrivit unei anumite proporții. Apoi, un organ primar de simț este ceva în care există o asemenea potență, iar <organul de simț și obiectul sensibil> sunt, prin urmare, identice, deși esența lor diferă. Cel ce resimte senzația are o anumită mărime, dar nici esența facultății sensibile, nici senzația nu sunt o mărime, ci o anumită rațiune și o potență a celui ce <resimte senzația>". Acestea fiind, intelectualitatea lor, elementele senzației, iar acestea cumulate cu imaginile se depozitează în organele simț: Actul sensibilului este unul și același lucru cu actul simțului, pe când esența lor diferă. Mă refer, de pildă, la sunetul în act și la auzul în act, fiindcă poate exista cineva dotat cu auz care să nu audă, dar și un obiect sonor care să nu sune permanent. Dar, când cel capabil de a auzi se află în act, iar obiectul sonor sună, atunci se naște simultan auzul în act și sunetul în act, care s-ar putea numi, pe de o parte, «faptul de a auzi», iar pe de alta, «faptul de a emite un sunet»".

Realitate valabilă și pentru celelalte simțuri și obiecte sensibile. Senzațiile stau sub semnul armoniei, excesele dăunează, inclusiv pot să distragă organele prin care se accesează lumea înconjurătoare.

Aristotel definește totodată și statutul imaginației, care în viziunea sa, *diferă și de simțire și de gîndire*, *deși ea nu se naște în lipsa simțirii, iar fără ea nu există înțelegere. Este însă evident că ea nu este nici gîndire, nici*

înțelegere, căci ea este o afectare care depinde de noi, atunci cînd o dorim: ea înseamnă a crea ceva dinaintea ochilor, asemenea celor care îşi rînduiesc în minte şi îşi produc reprezentări în cadrul artelor mnemonice. Şi adaugă: „Dacă imaginaţia este <facultatea> prin care spunem că ni se produce o anumită imagine, fără să ne exprimăm în vreun fel metaforic, atunci ea este o potenţă sau o dispoziţie potrivit căreia noi discernem şi găsim adevărul sau ne înşelăm. De felul acesta sunt <şi> senzaţia, opinia, ştiinţa, intelectul".

Totodată filosoful consideră *că imaginaţia nu este o opinie alăturată unei senzaţii, nici una datorată senzaţiei şi nici o împletire între opinie şi senzaţie. Din aceste motive, este <clară> şi cauza pentru care, dacă ea ar fi totuşi <o împletire>, opinia nu ar avea în vedere altceva decât senzaţia, mă refer la faptul că imaginaţia ar fi împletirea dintre opinia şi senzaţia privind albul, iar nu <împletirea> dintre opinia despre bine şi senzaţia de alb. Aşadar, faptul de a imagina ar însemna să avem o opinie asupra aceluiaşi <obiect> care este supus senzaţiei, dar nu accidental.* Est evidentă comuniunea dintre imaginaţie şi senzaţie, prima fiind în directă dependenţă de a doua.

Legat de senzaţie şi imaginaţie, Stagiritul decelează *trei etape ale senzaţiei*, cu trimitere la mişcare şi la mărime: „Prima, în prezenţa senzaţiei, este adevărată, pe când celelalte, atât în prezenţa cât şi în absenţa ei, pot fi şi false, şi mai cu seamă atunci când obiectul sensibil este îndepărtat.

Prin urmare, dacă nici o altă <facultate> nu deţine cele enumerate şi dacă imaginaţia este cea enunţată, atunci ea ar fi o mişcare născută de o senzaţie în act. Fiindcă mai ales văzul este o senzaţie, <imaginaţia> şi-a luat şi ea numele de la *lumină*, deoarece nu există vedere fără lumină. Iar pentru că <imaginile> persistă şi seamănă senzaţiilor, multe vieţuitoare acţionează conform cu ele, unele din cauza faptului că nu au intelect, precum fiarele, altele fiindcă intelectul lor este întunecat uneori de vreo patimă, de boli sau de somn, aşa ca în cazul oamenilor".

Senzaţia este pură ca la Immanuel Kant în raport cu agreabilul sau dezagreabilul: „Când <un obiect sensibil> este plăcut sau neplăcut, el este acceptat sau respins, ca şi cum ar fi afirmat sau negat. Faptul de a plăcea sau de a displăcea sunt acte ale medierii sensibilităţii în raport cu binele sau cu răul ca atare. Aceasta înseamnă respingerea şi dorinţa, ca acte, iar facultatea dorinţei şi a respingerii nu diferă nici una de alta, nici de facultatea sensibilă, deşi esenţa lor diferă. Imaginile sunt ca nişte senzaţii pentru sufletul intelectiv, iar când el afirmă sau neagă faptul că obiectul este bun sau rău, de fapt el îl acceptă sau îl respinge. De aceea, sufletul nu gândeşte deloc în lipsa imaginii. Tot aşa determină aerul o anumită calitate

a pupilei, iar ea determină altceva, şi la fel în cazul auzului. Dar <facultatea> ultimă este unică şi intermediarul este unul singur, deşi în esenţa lui este plural".

Încă o dată, precum în *Metafizica* şi în *Despre suflet*, Aristotel afirmă că senzaţia este o cale de cunoaştere, acel *primum movens* care deschide căile opiniei, ştiinţei, artei, dar mai ales ale poeziei: „Sufletul este asemeni mâinii, căci mâna este un instrument al instrumentelor, iar intelectul este o specie a speciilor, pe când senzaţia este o specie a <speciilor> sensibile.

Dar, fiindcă s-ar părea că nici un obiect nu există separat, adică în afara mărimilor sensibile, atunci inteligibilele există în speciile sensibile, iar ele sunt rostite ca abstracţiuni în măsura în care sunt dispoziţii şi afectări ale obiectelor sensibile. De aceea, în absenţa unei senzaţii, nimic nu poate fi învăţat sau înţeles, iar când <sufletul> gândeşte, gândirea se asociază în imagine. Căci imaginile seamănă senzaţiilor, deşi sunt lipsite de materie, iar imaginaţia este distinctă de afirmaţie şi negaţie, fiindcă adevărul şi falsul sunt o împletire a conceptelor. Dar prin ce se deosebesc conceptele primare de imagini, de nu întrucât ele nu se produc în lipsa imaginilor, deşi nu sunt imagini?"

La finalul tratatului *Despre suflet* să afirme tranşant despre suflet şi corp în conexiune cu senzaţia: „Prin urmare, dacă nici un corp care se deplasează nu ar avea senzaţie, el ar pieri şi nu şi-ar atinge scopul <propriu>, care cade în sarcina naturii. Căci în ce fel s-ar mai hrăni? Pentru <vieţuitoarele> sedentare, hrana se află în locul de unde ele provin. Apoi, este imposibil pentru un corp să aibă suflet şi intelect care discerne, dar să nu aibă senzaţie, dacă el nu este sedentar (fiind <vorba despre unul> născut, şi nu despre unul nenăscut). Dar cu ce scop să nu aibă senzaţie? Ar putea fi în vederea unui avantaj, fie al sufletului, fie al corpului. Dar, de fapt, nici unul dintre aceste <avantaje> nu există, căci sufletul nu va gândi mai bine, iar corpul nu va fi superior datorită acestei <lipse>. Prin urmare, nici un corp care nu este sedentar nu este lipsit de senzaţie".

Aşa cum în absenţa senzaţiei n-ar fi cu putinţă actul liric, imaginaţia poetului nu ar fi cu putinţă, iar emoţia estetică nu ar fi cu putinţă să se nască, aşa cum vieţuitoarele, în totalitatea lor, în absenţa simţului tactil n-ar avea capacitatea să se conserve. Cum şi spune Stagiritul, pipăitul este esenţial vieţii: „Animalul nu are celelalte simţuri în vederea existenţei, ci în vederea existenţei bune. De exemplu vederea, căci pentru a vedea, <animalul> trăieşte în aer şi în apă, adică în general într-un mediu transparent. El are gust în vederea plăcutului şi a neplăcutului, pentru a fi simţit în aliment, iar apoi pentru ca <animalul> să îl dorească şi să se mobilizeze. Apoi, auzul există pentru ca animalul să primească anumite

semne, iar limba, pentru a trimite semne altcuiva". Toate aceste simțuri, repetăm, ne sunt date *în vederea existenței bune*.

De remarcat sunt și aserțiunile lui Epicur, din *Scrisoarea către Herodot* (trad. Constantin Balmuș și Adelina Piatkowski, Editura Științifică, 1999) privind sufletul și senzațiile, nu mult diferite de ale Stagiritului: „Referindu-ne la senzațiile și la afectele noastre, căci în acest mod vom atinge cea mai mare siguranță în cunoaștere, trebuie să recunoaștem că sufletul este corporal, alcătuit din particule fine, împrăștiate în toată masa corpului nostru foarte asemănător vântului, posedând un amestec de căldură, în unele privinți asemănător vântului, în altele, căldurii. Dar există și o a [treia] parte, care întrece pe celelalte două în finețea particulelor și, prin aceasta, rămâne în legătură și mai strânsă cu restul corpului nostru. Existența acestei părți este pusă în evidență de facultățile sufletului și de afectele lui, de ușurința cu care se mișcă sufletul datorită gândirii, precum și prin toate acele lucruri a căror pierdere cauzează moartea. Mai departe. Trebuie să reținem că sufletului îi revine cea mai mare parte în producerea senzației. Într-adevăr, sufletul ar fi lipsit de senzație dacă n-ar fi oarecum închis în restul masei noastre corporale. Dar acest rest al masei corporale, deși oferă această indispensabilă condiție pentru suflet, are la rândul său o participare derivată din suflet, din mai sus numita calitate; și, cu toate acestea, nu posedă toate calitățile sufletului. Din această cauză, când sufletul se desparte de corp, acesta își pierde simțirea, căci, în sine, nu posedă facultatea de a simți. Numai sufletul concrescut cu corpul i-a provocat-o; sufletul, prin realizarea facultății ce o are, datorită mișcării, a dobândit dintr-o dată pentru sine calitatea de a simți și, în virtutea vecinătății și a consimțirii dintre suflet și corp, o transmite, după cum s-a mai spus, și corpului".

Sufletul este poarta prin care accedem, grație senzațiilor, la sensibilitate. Un suflet sterp închide orizontul cunoașterii, nu mai puțin al sensibilității artistice.

Pentru Plotin, preocupat la rândul său de raporturile existente între suflet, senzație, rațiune și opinie, în *Enneade* (traducere Vasile Rus, Liliana Peculea, Alexander Baumgarten, Gabriel Chindea, Editura IRI 2003) spune despre senzație, în primul volum, că *este atât primirea unei forme cât și a unei afectări a corpului, iar rațiunea și opinia sunt ca* senzația.

Tot în acest prim volum, pe linia aristotelică, pune în legătură senzația cu starea de bine, cu existența bună: „Faptul de a avea senzație este conștiința unei impresii, trebuie ca impresia să fie bună <în sine> înainte să devină conștientă, tot așa cum trebuie să fie conformă naturii, deși nu este conștientă, să corespundă funcțiilor noastre, deși nu știm că ne este proprie și că este plăcută, căci ea trebuie să fie așa. Fiindcă este

bună şi există, cel care o deţine, deţine deja binele. Atunci, de ce trebuie să adăugăm senzaţia? De bună seamă, fiindcă <unii> nu atribuie binele impresiei sau stării, ci cunoaşterii şi senzaţiei. Dar ei spun prin aceasta că binele este însăşi senzaţia şi actul vieţii senzitive; deci <toate sunt la fel>, indiferent cum sunt simţite. Dar dacă ar spune unii că binele este <compus> din ambele, de exemplu <binele> unei anumite senzaţii, cum pot spune că binele <rezultă> din ele, deşi ele nu diferă? Şi, dacă <ei spun> că binele este impresia împreună cu starea de viaţă bună când cineva cunoaşte binele prezent în el, trebuie să-i întrebăm dacă <cineva este fericit> ştiind în prezent că trăieşte o viaţă bună sau trebuie să ştie că aceasta nu este doar ceva plăcut, ci şi că este ceva bun. Dar, dacă <vrea să ştie> că un lucru este bun, aceasta nu mai este preocuparea senzaţiei, ci a unei facultăţi superioare senzaţiei. Asadar, fercirea nu aparţine celor care simt plăcerea, ci celui capabil să cunoască faptul că plăcerea este un bine. Dar cauza vieţii bune nu va fi plăcerea, ci capacitatea de a judeca faptul că plăcerea este un bine. Or, <această> judecată este mai bună decât impresia, căci este raţiune sau intelect, pe când plăcerea este o impresie, iar iraţionalul nu este niciodată mai bun decât raţionalul".

În cartea IV din volumul III atribuie sufletului capacitatea de a *naşte fiind în mişcare atât senzaţia, <care persistă> în el, cât şi natura, şi că <se întinde> până la plante.*

Sufletul, pentru Plotin, dar şi pentru cei mai înainte citaţi, este elementul integrator al senzaţiilor care afectează sensibilităţile corpului, în absenţa lui, în varianta echivalării cu corpul, *nu va exista nici sensibilitate, nici înţelegerea , nici ştiinţa,nici virtutea şi nimic din cele frumoase*. Şi argumentează în favoarea prezenţei sufletului: „Nu un organ <percepe> nasul, altul ochii, ci acelaşi organ <le percepe> pe toate deodată. Iar dacă o <calitate sensibilă> intră prin ochi, alta prin auz, trebuie să existe ceva unic în care să se unească ambele. Altminteri, cum s-ar putea spune că ele sunt diferite, dacă obiectele percepţiei nu ar converge în ceva comun? Acest <punct> trebuie să fie ca un centru, iar senzaţiile care vin de pretutindeni trebuie să sfârşească în el ca razele care converg dinspre circumferinţa cercului".

Pentru a concluziona: „Dacă amintirea şi senzaţia unor obiecte după altele sunt posibile fără ca cele anterioare să le împiedice, atunci sufletul nu poate fi un corp".

Un exemplu la care se apelează deseori este madlena lui Proust, prăjitura al cărei gust a declanşat o serie de amintiri cuprinse pe larg în romanul său *În căutarea timpului pierdut*. Iată cum o senzaţie provocată de gustul madlenei a declanşat procesul creativ şi scrierea unui mare roman al secolului XX.

Şi enciclopediştii francezi, în operele lor, caută să definească senzaţiile, efectele lor, percepţiile care le provoacă, rolul lor în cunoaştere şi în artă etc. Subiectul este abordat cuprinzător de Diderot (*Enciclopedia franceză*, *texte alese*, traducere Virginia Şerbănescu, BPT, 1976). Enciclopedistul defineşte senzaţiile drept *impresiuni care se trezesc în noi sub acţiunea obiectelor exterioare*. Echivalează firesc senzaţia cu percepţia activă în spirit, iar filosofic *această specie de percepţiune*, *care se numeşte* senzaţie, *este foarte diferită, pe de o parte, de cea care se cheamă idee, iar, pe de altă parte, de actele de voinţă şi de pasiune*.

În continuare enumeră prin ce senzaţiile se deosebesc de idei, care sunt limpezi, pe când senzaţiile obscure; ideile sunt în permanenţă la îndemîna noastră, după cum şi cât ne preocupă, nu la fel în cazul senzaţiilor, atenţia ce le-o acordăm este involuntară etc. Totodată, senzaţiile au capacitatea, adânc cercetată, să fie profund fecunde – e calea prin care se deschide accesul către universul creaţiei: „*Senzaţiile* noastre fiind percepţiuni reprezentative ale unei infinităţi de mici mişcări nesezisabile, e natural să atragă ideea clară sau confuză a corpului de care cea a mişcării e neseparabilă şi ca noi să privim materia, în măsura în care e agitată de aceste variate mişcări, drept cauza universală a *senzaţiilor* noastre şi, în acelaşi timp, ca obiectul lor.

O altă urmare, tot atît de firească, este că *senzaţiile* noastre sînt dovada care ne convinge că materia există. Prin ea Dumnezeu ne face să luăm cunoştinţă de propria noastr existenţă".

Kant, în *Critica facultăţii de judecare* (traducere Vasile Dem. Zamfirescu, Alexandru Surdu, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981), pune în anumite condiţii senzaţia în raport cu frumosul: „Când forma obiectului (nu ceea ce este material în reprezentarea lui, ca senzaţie) este judecată în simpla reflexie asupra ei (fără intenţia de a obţine un concept al obiectiilui) ca fiind cauză a plăcerii produse de reprezentarea unui astfel de obiect, atunci această plăcere este apreciată totodată ca fiind legată în mod necesar cu reprezentarea; deci ea este atribuită nu numai subiectului care percepe această formă, ci tuturor celor care judecă. În acest caz, obiectul se numeşte frumos, iar facultatea de a judeca printr-o astfel de plăcere (prin urmare şi universal valabil) gust".

În schimb, în judecăţile de gust, *agreabil este ceea ce place simţurilor în senzaţie*, agreabil prezent graţie *senzaţiei de mulţumire*. Şi filosoful de la Königsberg este foarte limpede în explicarea conexiunii dintre plăcere şi senzaţie: „Dacă o determinare a sentimentului de plăcere sau neplăcere este numită senzaţie, atunci termenul acesta înseamnă cu totul altceva decît dacă am în vedere senzaţia ca reprezentare a unui lucru (reprezentare prin simţuri, în sensul de receptivitate care ţine de

facultatea de cunoaştere). Căci, în ultimul caz, reprezentarea este raportată la obiect, în primul, doar la subiect şi nu duce la nici un fel de cunoaştere, nici măcar la cunoaşterea de sine a subiectului.

Însă în explicaţia de mai sus înţelegem prin cuvîntul senzaţie o reprezentare obiectivă a simţurilor; şi pentru a nu exista mereu pericolul de a fi greşit înţeleşi, vrem să denumim cu termenul, altminteri uzual, de sentiment ceea trebuie să rămînă întotdeauna subiectiv şi nu poate constitui în nici un chip o reprezentare a obiectului. Culoarea verde a pajiştei aparţine senzaţiei *obiective* ca percepţie a unui obiect al simţurilor. Caracterul ei agreabil aparţine însă senzaţiei *subiective*, prin care nu este reprezentat vreun obiect, adică sentimentului prin care obiectul este considerat ca obiect al satisfacţiei (care nu constituie o cunoaştere a acestuia).

Faptul că judecata mea asupra unui obiect, prin care îl declar agreabil, exprimă un interes pentru acesta, reiese în mod clar din aceea că senzaţia trezeşte o dorinţă puternică pentru astfel de obiecte. Deci, satisfacţia nu presupune simpla judecată asupra obiectului, ci relaţia existenţei sale cu starea mea, în măsura în care ea este afectată de un asemenea obiect.

De aceea se spune despre agreabil nu doar că *place*, ci că dă *senzaţia de mulţumire*".

Se întreabă: „În ce mod devenim conştienţi de un acord subiectiv reciproc al facultăţilor de cunoaştere în judecata de gust, estetic, prin simplul simţ interior şi senzaţie sau intelectual, prin conştiinţa activităţii noastre intenţionate care pune în joc acele facultăţi?"

Judecata de gust stă totdeauna în directă legătură cu plăcerea sau neplăcerea şi nu sub domnia conceptului, cum şi statutează apodictic: „Judecata de gust determină obiectul, independent de concepte, relativ la satisfacţie şi la predicatul frumuseţii. Deci unitatea subiectivă a raportului poate fi cunoscută doar prin senzaţie. Punerea în joc a celor două facultăţi (a imaginaţiei şi intelectului) în vederea unei activităţi nedeterminate, însă totuşi armonioasă, datorită reprezentării date, activitate care ţine de cunoaştere în genere, se realizează prin senzaţie, a cărei comunicabilitate universală este postulată de judecata de gust". Pentru judecata de gust, senzaţia este cea care îi asigură intrarea în jocul cunoaşterii, fără apel la concept, cum se şi exprimă, ca într-un aforism: „Frumos este ceea ce place în mod universal, fără concepte".

Kant consideră că judecăţile de gust *pot fi împărţite în empirice şi pure*. Primele se afirmă dacă obiectul sau reprezentarea lui au un caracter agreabil sau dezagreabil, în cazul al doilea *judecata de gust este pură doar atunci când în factorul ei determinant nu se amestecă o satisfacţie* strict

empirică: „O simplă culoare, de exemplu verdele unei pajişti, un simplu ton (spre deosebire de sunet şi zgomot), cum ar fi acela al unei viori, sînt considerate de cei mai mulţi ca frumoase în sine, deşi ambele par să se bazeze pe materia reprezentărilor, adică exclusiv pe senzaţii, şi de aceea ar merita să fie numite doar agreabile. Totodată se va observa însă că atît senzaţiile de culoare cît şi cele de ton sînt considerate cu îndreptăţire ca fiind frumoase doar în măsura în care sînt *pure*; aceasta este o determinare care priveşte deja forma şi, în acelaşi timp, singurul lucru referitor la atari reprezentări care poate fi comunicat cu certitudine în mod universal; căci nu putem admite că toţi subiecţii judecă la fel calitatea senzaţiilor înseşi şi că pentru toţi o culoare este mai agreabilă decît alta sau tonul unui instrument muzical este mai agreabil decît tonul altui instrument muzical”.

Este şi în acest caz vizibilă respingerea aserţiunii lui Protagoras despre om ca măsură a tuturor lucrurilor.

Şi în continuarea acestei poziţionări, cu apel la comunicabilitatea senzaţiei, filosoful face câteva delimitări clare: „Când senzaţia, ca realitate a percepţiei, este raportată la cunoaştere, ea se numeşte impresie a simţurilor, iar specificul calităţii ei poate fi reprezentat ca fiind comunicabil întotdeauna în mod identic, doar dacă se admite că fiecare are acelaşi simţ ca al nostru; dar o impresie a simţurilor nu ne permite în nici un caz să presupunem acest lucru. Astfel, acest tip de senzaţie nu poate fi comunicat celui căruia îi lipseşte simţul mirosului. Chiar dacă el posedă acest simţ, nu putem fi siguri că o floare i-a provocat aceeaşi senzaţie pe care ne-a provocat-o nouă. Şi mai deosebiţi trebuie să considerăm oamenii după *plăcerea* sau *neplăcerea sensibilă* pe care o trezeşte în ei senzaţia aceluiaşi obiect al simţurilor. În nici un caz nu se poate cere ca plăcerea provocată de aceleaşi obiecte să fie împărtăşită de fiecare. Plăcerea de acest tip poate fi numita plăcere a desfătării, întrucît ea pătrunde în suflet prin simţ, iar noi ramînem deci pasivi”.

Prin comparaţie, satisfacţia indusă de calitatea morală care însoţeşte sentimentul moral are nevoie de concepte, implicit de raţiune şi logică.

Propune o variantă de clasificare a artelor frumoase şi în care senzaţia, cum era de aşteptat, este manifestă şi în care, ca titlu de încercare foloseşte *analogia artei cu formele expresiei pe care oamenii o utilizează în vorbire pentru a comunica între ei cît mai deplin cu putinţă, adică nu doar potrivit conceptelor lor, ci şi potrivit senzaţiilor. Expresia constă în* cuvinte, gestică *şi* ton, (*articulaţie, gesticulaţie şi modulaţie*). *Doar unirea acestor trei forme ale expresiei constituie comunicarea completă a vorbitorului. Căci astfel sînt transmise celorlalţi, simultan şi unite, gîndul, intuiţia şi senzaţia*.

Limitează, totodată, la doar trei tipurile de manifestare în artele frumoase: „Arta *cuvântului*, arta *plastică* şi arta *jocului senzaţiilor* (ca impresii exterioare ale simţurilor). Această clasificare ar putea fi organizată şi dihotomic; atunci arta frumoasă ar fi împărţită în arta expresiei gândurilor şi în arta expresiei intuiţiilor; ultima la rîndul ei ar putea fi subîmpărţită potrivit formei sau materiei (senzaţiei)".

Ne vom rezuma doar la artele cuvântului: elocinţa şi poezia: „*Elocinţa* este arta de a prezenta o activitate a intelectului ca pe un joc liber al imaginaţiei; *poezia*, arta de a prezenta un joc liber al imaginaţiei ca pe o activitate a intelectului.

Oratorul anunţă deci o activitate şi o realizează ca şi cînd ar fi un simplu *joc* cu ideile, menit să-i distreze pe spectatori. *Poetul* anunţă doar un joc distractiv cu ideile şi totuşi de aici rezultă atât de mult pentru intelect, încît ai impresia că el a urmărit doar realizarea activităţii intelectului. Legătura şi armonia celor două facultăţi de cunoaştere, sensibilitatea şi intelectul, care, deşi nu pot exista una fără alta, totuşi nu pot fi unite fără constrîngere şi fără a-şi dăuna reciproc, trebuie să fie spontane şi să pară că se realizează de la sine; altfel nu există artă *frumoasă*". Şi urmează o comparaţie între ce oferă oratoria fără a-şi duce la capăt promisiunea, pe când poetul, dimpotrivă, *promite puţin şi anunţă doar un simplu joc cu ideile, însă realizează ceva meritoriu*: *jucîndu-se*, *el dă hrană intelectului, iar prin imaginaţie însufleţeşte conceptele acestuia. În fapt*, *primul realizează mai puţin*, *iar al doilea*, *mai mult decît a promis*.

În aceeaşi manieră elegantă sunt cercetate şi celelalte tipuri de arte frumoase.

Ca o concluzie, cu trimitere la rolul senzaţiei în accederea plăcerii sau neplăcerii, citãm din Prima introducere la *Critica facultăţii de judecare*: „O judecată estetică în general poate fi deci lămurită drept acea judecată al cărei predicat nu e în stare niciodată să fie (deşi poate conţine condiţiile subiective pentru o cunoştinţă oarecare) o adevărată cunoştinţă (un concept al obiectului). Întra-o asemenea judecată factorul determinant este senzaţia. Există însă o singură aşa-numită senzaţie care nu poate fi niciodată concept al vreunui obiect, iar aceasta este: sentimentul de plăcere şi neplăcere. Ea e doar subiectivă, pe cînd, dimpotrivă, orice altă senzaţie poate fi folosită în vederea cunoaşterii. Aşadar, o judecată estetică este aceea al cărei factor determinant sălăşluieşte într-o senzaţie ce e nemijlocit legată cu sentimentul de plăcere şi neplăcere. În judecata estetică a simţului, e senzaţia aceea nemijlocit produsă de intuiţia empirică a lucrului; dar în judecata estetică de reflexiune e acea senzaţie pe care o pricinuieşte în subiect jocul armonic al celor doua facultăţi de cunoaştere active în judecată, imaginaţia şi intelectul, – prin aceea că, în reprezentarea

dată, îşi sînt de folos reciproc facultatea de aprehensiune a celei dintîi cu facultatea de reprezentare a celui de-al doilea. O astfel de relaţie trezeşte, în acest caz, prin simpla ei formă, o senzaţie, care e factorul determinant al unei judecăţi, numită ca atare estetică şi legată, în chip de finalitate subiectivă (fără de concept) cu sentimentul plăcerii.

Judecata estetică a simţului conţine o finalitate materială, iar judecata estetică de reflexiune, una formală. Dar, întrucât prima nu se raportează de fel la facultatea de cunoaştere, ci în chip nemijlocit, prin simţ la sentimentul de plăcere, ultima singură e de socotit ca întemeiată pe principii proprii facultăţii de judecare".

Este cu pregnanţă afirmat rolul senzaţiei în formularea judecăţilor estetice. Judecăţile, cum le defineşte Kant, *pot fi împărţite după ramurile capacităţii superioare de cunoaştere*, *în*: teoretice, estetice şi practice. *Se înţeleg aici prin estetice numai judecăţile de reflexiune care singure se raportează la un principiu al facultăţii de judecare ca facultate superioară de cunoaştere*, *în timp ce judecăţile estetice ale simţurilor au de-a face nemijlocit doar cu raportul reprezentărilor la simţul interior, în măsura în care şi acesta este un sentiment*.

Hegel, în primul volum din *Prelegeri de estetică* (traducere D.D. Roşca, Editura Academiei, 1966), consideră, cu îndreptăţire, că *cele mai mari opere de artă au fost create ocazionate de un motiv cu totul exterior*: „Astfel de elemente exterioare şi impulsul pe care ele îl dau creaţiei constituie aici momentul naturaleţei şi al modului nemijlocit, aparţinătoare conceptului talentului, şi care, prin urmare, trebuie de asemenea să iasă în evidenţă la începutul inspiraţiei".

Talentul poetului sub impactul unui motiv exterior, o senzaţie, un gând, o voce, căderea ploii etc. declanşează procesul de creaţie, astfel, cum afirmă şi filosoful de la Jena, *impulsul spre creaţie poate veni cu totul din afară şi unica cerinţă importantă este numai aceea ca artistul să aibă un interes esenţial şi să lase ca obiectul să devină viu în sine. Şi un artist cu adevărat viu descoperă*, *datorită tocmai acestei naturi vii a sa, mii de impulsuri spre activitate şi inspiraţie*, *ocazii pe lîngă care alţii trec fără să fie afectaţi*.

Al doilea volum din *Estetica* hegeliană, apărut la aceeaşi editură şi acelaşi an, tradusă, ca de altfel integrala operei lui Hegel în limba română, tot de D.D. Roşca, continuă excursul său asupra inspiraţiei şi a ce determină declicul procesului de edificare a poemului. Folosirea de către poet a cuvintelor, materialul cel mai uzitat de comunicarea interumană cere alte rigori decît cele din viaţa curentă, ceea ce impune, afirmă Hegel, şi nu este singurul, *ca modul general al conştiinţei este separarea senzaţiei şi intuiţiei de gîndirea intelectului, care îşi face din materialul interior şi*

exterior al senzaţiei si al intuiţiei sau simplu impuls pentru cunoaştere şi voinţă sau material de utilizat pentru consideraţii şi acţiuni. Or, în astfel de condiţii, poezia are nevoie de o energie mai concentrată spre o anumită ţintă pentru a se strămuta de pe planul obişnuit al abstracţiei reprezentării pe acela al vieţii concrete. Dar, cînd atinge această ţintă, poezia se liberează nu numai de amintita separare a gîndirii – îndreptată spre general – de intuiţie şi senzaţie, care prind singularul, ci ea liberează în acelaşi timp şi aceste forme, precum şi materialul şi conţinutul lor din starea lor de aservire, conducîndu-le victorios spre concilierea lor cu ceea ce este în sine general.

Reluînd consideraţiile din primul volum, cum de altfel şi precizează, subliniind totodată că în lirică, *subiectul este acela care se exprimă pe sine*, în consecinţă, îi ajunge pentru împlinirea poemului *conţinutul în sine cel mai lipsit de însemnătate* – precum ninsoarea, zborul ultim al stelei căzătoare etc, etc. Se exprimă *sufletul sentimentului*, nimic altceva şi se oferă cea mai firească punere în ramă a naşterii poeziei lirice: „Cea mai fugitivă dispoziţie sufletească a clipei, strigătul de veselie al inimii, fulguraţiile momentane ale unor bucurii lipsite de griji, melancolia şi tristeţea, jalea, pe scurt întreaga gamă a sentimentelor cu mişcările lor momentane sau cu diversele lor reacţii faţă de cele mai variate obiecte este fixată aici şi eternizată, datorită faptului că este exprimată. Aici îşi face apariţia în câmpul poeziei ceva ce se aseamănă cu ceea ce am constatat mai înainte în legătură cu pictura de gen (cf. Prelegeri de estetică, voi. I, X2, p. 224-225): conţinutul obiectelor este ceva cu totul accidental şi nu este vorba decît de concepţia şi de reprezentarea artistică subiectivă, al căror farmec în poezia lirică poate rezida parte în suflul delicat al sufletului, parte în noutatea unor feluri frapante de a vedea şi în caracterul spiritual al unor întorsături şi vorbe de spirit surprinzătoare”.

Şi insistă, în continuare, pe aceeaşi idee, că în realizarea formei prin care conţinutul accede la statutul de operă de artă, *punctul central îl formează aici individul cu reprezentările lui interioare şi cu sentimentele lui. De aceea totul porneşte aici de la inima şi sufletul, mai precis de la dispoziţia sufletească particulară şi situaţia particulară a poetului, încît conţinutul şi legătura diferitelor laturi, pe care şi le dezvoltă acesta nu au caracter obiectiv, nefiind subzistente prin ele însele ca conţinut substanţial, nu se sprijină pe apariţia exterioară proprie acestuia, ca eveniment individual încheiat în sine, ci aparţine subiectului. Iată de ce individul trebuie să se înfăţişeze în sine însuşi ca personaj poetic, bogat în imaginaţie şi în sentimente sau grandios şi adînc în consideraţii şi idei, şi înainte de toate independent, ca o lume interioară încheiată în sine, din care au fost înlăturate dependenţa şi simplul arbitrar al poeziei.*

Vedem că esenţiale sunt trăirile provocate de anumite evenimente şi senzaţii la care, în prezenţa talentului, poetul rezonează prin exprimarea conţinutului lui sufletesc în vers.

Şi, încă mai explicit se exprimă Hegel: „Ceea ce intenţionează poetul să producă în ascultător este aceeaşi dispoziţie sufletească în care îl transpune pe el întâmplarea povestită, dispoziţie pe care din acest motiv el a încorporat-o cu totul în expunerea întâmplării. Poetul îşi exprimă tristeţea, jalea, veselia, focul patriotismului etc. printr-un eveniment analog, în aşa fel încît nu întîmplarea însăşi, ci starea sufletească care se oglindeşte în aceasta constituie punctul central; de aceea şi scoate el în evidenţă cu precădere numai acele trăsături, zugrăvindu-le cu mult sentiment, care concordă cu mişcarea interiorului său; şi, în măsura în care acestea exprimă acea mişcare în chipul cel mai viu, ele sînt în stare să trezească în gradul cel mai mare aceleaşi sentimente şi în ascultător. Astfel conţinutul este fără îndoială epic, tratarea este însă lirică".

Pentru autorul *Fenomenologiei spiritului*, evenimentul ocazional care provoacă explozia creativă, lava lirică în revărsare nu sunt suficiente, esenţial este ca *poetul să se servească de ocazie*, de senzaţia, de posibilul ferment, adăugăm noi, *numai ca de un prilej de a se exprima pe sine însuşi, de a-şi exprima dispoziţia sufletească, bucuria, durerea sau, în general, felul său de a gândi şi de a vedea viaţa. De aceea cea mai importantă condiţie pe care trebuie s-o îndeplinească subiectivitatea este aceea de a încorpora cu toul î n s i n e conţinutul real şi de a face din el conţinutul s ă u. Căci poetul liric autentic trăieşte în sine, prinde raporturile potrivit individualităţii sale poetice şi, oricît de variat şi-ar contopi interiorul cu lumea existentă şi cu stările, complicaţiile şi destinele ei, comunică în reprezentarea artistică a acestui material numai viaţa independentă, proprie sentimentelor şi consideraţiilor lui*.

Ocazia, senzaţia care provoacă trăirea lirică şi exprimarea ei, este cu atît mai bogată poetic pe cît de larg este orizontul cultural, bogăţia şi experienţa sa în lumea ideilor şi a vieţii pe care le-a acumulat şi trăit poetul.

Benedetto Croce consonează cu cele mai sus consemnate şi, în *Poezia. Introducere în critica şi storia poeziei şi literaturii* (traducere Şerban Stati, Univers, 1972), reiterează asupra caracterului ocazional citînd pe Goethe din *Convorbirile* sale cu Eckerman: „Toate poeziile trebuie însă să fie poezii ocazionale, cu alte cuvinte realitatea să le dea şi prilejul, şi materia. Un caz oarecare nu capătă caracter universal şi poetic decît atunci cînd este prelucrat de un poet. Toate poeziile mele sînt poezii ocazionale, inspirate de realitate şi avîndu-şi rădăcinile în realitate. Nu pun nici un preţ pe poeziile născute din nimic".

Poezia își are germinația în trăirile poetului care reacționează la faptele vieții pe măsura talentului său. Nu altfel percepe și afirmă Paul Valéry nașterea poeziei. Citim în *Caiete* (traducere Marius Ghica, Humanitas, 2022): „Poemul s-a ivit dintr-o luptă dată între senzații și limbaj (consider aici ca făcând parte din limbaj condițiile metrice etc). În final, puțin contează dacă această luptă a început-o senzația sau limbajul. La început era o ființă fără cuvinte sau o ordine vidă – a devenit apoi fie o ființă exprimată – fie, dimpotrivă, o semnificație particulară născută".

Și ne oferă o paralelă între omul obișnuit și poet, așezînd pe paliere diferite gradul de receptare a lumii și vieții cu totul diferit la cei portretizați: „Doi oameni – unul, care vede principiul, reține din amestecul de întâmplări ceea ce se înlănțuie, ceea ce este inteligibil – utilizabil.

El zboară către esențial, *sau se încetinește* – știind că ceea ce stăpânește nu este încă esențialul – Dar este esențial pentru *Om* – Acesta nu este poetul.

Celălalt, ia totul – împrumută și lasă totul. Nimic fără importanță, nimic capital – în afara relației înseși. Mulțumit numai să combine, să transmute, să tranzite – Pura relație oarecare este esențialul pentru cel din urmă. El plătește această mișcare neîncetat, această ușurință „divină", printr-un joc copilăresc. Mai mult decât om, este lume. Totul este jucărie în afara jocului. Pentru el acest joc, tragic, e o problemă de viață și de moarte. El pare infantil, pueril, pentru cel care consideră lucrurile ca inegale și pline de consecințe – nu ca simple excitații care trebuie legate și dezlegate. Acest poet tinde să-și fie suficient sieși".

Ce au întrezărit într-o senzație cît de vagă, ceea ce i-a mișcat sufletește, o fulgerare, un ton, o adiere etc, pe toate poetul , sub acest *primum movens* al inspirației purcede, chiar și fără voia lui, le îmbracă în cuvinte.

„Liricii nu mută din loc nici cerul nici pământul nici zeii nici eroii – ci nervii spiritului – și claviatura unui pian – și numai grație legăturilor și apropierilor pe care le fac să devină ușoare și uimitoare ei pot exista și sunt puternici".

Citînd din prima *Scrisoare* a lui Eminescu: „La-nceput, pe când ființă nu era, nici neființă,/ Pe cînd totul era lipsă de viață și voință,/ Cînd nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns.../ Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns./ Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă?/ N-a fost lume priceputǎ și nici minte s-o priceapă,/ Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,/ Dar nici de văzut nu fuse și nici ochiu care s-o vază./ Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface,/ Și în sine împăcată stăpînea eterna pace!.../ Dar deodat-un punct se mișcă... cel întîi și singur. Iată-l/ Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl!.../ Punctu-acela de

mişcare, mult mai slab ca boaba spumii,/ E stăpânul fără margini peste marginile lumii...” avem îndreptăţire a vedea în senzaţii acel *primum movens*, *mai slab ca boaba spumii*, prin care, precum zeiţa Atena, se naşte poemul întreg, înarmat cu toate cuvintele lumii, toate trăirile şi sentimentele ei prin care poetul poate înălţa vieţii, cum spune Horaţiu, un monument mai durabil decît bronzul.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

2023 – *Poezie şi revoluţie*
2024 – *Poezie şi pîine; Poezie şi realism, Poezie şi miracol, Poezie şi natură*
2025 – *Poezie şi limbă; Poezie şi moralitate, Poezie şi regalitate, Poezie şi idee*

„PATRIA NICI NU E AŞA DEPARTE, DACĂ O PORŢI ÎN INIMĂ MEREU!”

– convorbire cu scriitoarea Florentina NIŢĂ, Brescia, Italia –

În cadrul unui proiect mai amplu, care vizează dialoguri cu scriitori care vieţuiesc în zone din afara ţării dar şi din ţară, unde românii sunt fie minoritari, fie trataţi ca şi cum ar fi, am avut această convorbire; o împărtăşim cititorilor revistei „Poezia”.

Florentina Niţă s-a născut în 21 martie 1959 în satul Tămăşeni, judeţul Neamţ, a absolvit Facultatea de Electronică a Universităţii Tehnice „Gh. Asachi”, Iaşi, lucrând mulţi ani ca inginer proiectant în întreprinderi industriale din Roman, implicându-se în viaţa socială/ culturală a oraşului. Între 1995-1999 a fost tehnoredactor şi redactor şef al săptămânalului de cultură şi informaţie „Gazeta de Roman”, sub pesudonimul Florina Nacu. Din anul 2000 s-a stabilit cu familia în Italia. Este o prezenţă activă la manifestările de promovare a culturii române în nordul Italiei şi acţiunile culturale la care este invitată, organizate în cadrul asociaţiilor româneşti din Milano, Torino, Cremona. A publicat mai multe volume. A colaborat cu diverse reviste şi bloguri literare publicând poezii, eseuri, interviuri, corespondenţe privind evenimentele culturale din viaţa românilor din diaspora. I-au apărut în ţară şi în Italia mai multe volume, a tradus diverşi autori. A făcut parte din juriul unor concursuri literare.
Susţine rubrica permanentă „Poezia diasporei” în revista *Poezia*.

Marius CHELARU: *Florentina Niţă, te-ai născut în satul Tămăşeni, judeţul Neamţ, ai lucrat în Roman ca tehnoredactor şi redactor şef al săptămânalului de cultură şi informaţie „Gazeta de Roman”, şi stai din anul 2000 în Italia cu familia. Cum aţi ajuns acolo? Şi cum ai ajuns să scrii, cum ai debutat? Şi în volum?*

Florentina NIŢĂ: M-am născut într-un sat de pe malul Siretului, în care n-am înotat niciodată, deoarece părinţii nu mă lăsau să mă apropii, considerându-l prea periculos. Pe la cinci ani am învăţat să scriu şi să citesc de la sora mai mare, aşa încât la grădiniţă „mă jucam” citind poveşti celor din grupa mică. Pe urmă, în loc de liniuţe şi bastonaşe eu savuram cărţi de aventuri, când colegii silabiseau din manuale eu devoram romane ale clasicilor şi cam tot ce am găsit de citit în biblioteca comunală. O zestre de cunoştinţe acumulată care avea să-mi fie de folos şi de pricină pentru primele încercări literare. Nu am urmat studii de filologie, deşi aş fi putut. Nici măcar de economie, cum am vrut, ci de

inginerie. Cred că mai am pe undeva păstrate notițe de la cursurile de circuite electronice cu însemnări pe margini în versuri, ca dovadă a realelor mele interese. După absolvire, am lucrat aproape două decenii în întreprinderi din Roman și am activat, sub pseudonimul Florina Nacu (pentru o separare netă a activităților, ce se impunea în acea perioadă, pentru a nu-mi periclita cariera) la „Gazeta de Roman", unde făceam de toate, de la cules materiale și corectură, la grafică publicitară și tehnoredactare. Deși istovitoare, această activitate secun-dară și mai mult nocturnă mi-a adus mai multe satisfacții, mi-a permis să pătrund în mediul cultural romaşcan, să cunosc personalități ale orașului. În aceeași perioadă am frecventat și cenaclului literar „Arcadia", condus de regretatul poet Puiu Costea. Așa mi-am regăsit, cumva, după ani, pasiunile latente. Chiar și pe cele muzicale, pentru că mi-am dorit mereu să învăț să cânt la pian, dar n-am avut posibilități. În schimb, locuind apoi vis-a-vis de Casa Celibidache, puteam auzi de la geam lecțiile și audițiile de la școala de muzică care funcționa acolo. Seria de traiectorii contradictorii au culminat cu hotărârea de a pleca cu familia în Italia, aproape de neînțeles pentru cine mă cunoștea. Nu a fost o hotărâre pripită și nici ușoară. Puțini reușeau pe atunci să plece în Occident cu acte în regulă și să găsească de lucru în meseria lor. De aceea unii nici nu ne credeau când le spuneam că noi ajunsesem să ducem acolo o viață normală.

M.C.: *Vorbește-ne te rog despre volumele tale, despre activitatea ta literară în general. Știu că și în Italia, dincolo de activitatea profesională, ai continuat să scrii, să publici, ești prezentă la manifestările de promovare a culturii române în nordul Italiei și la acțiunile culturale organizate în cadrul asociațiilor românești din Milano, Torino sau Cremona ș.a.. Pe de altă parte, în poezia ta am văzut foarte puțin prezentă tema înstrăinării, alienării, deși este prezentă cea a dorului de casă...*

F.N.: Am publicat târziu, după plecarea din țară, dar la edituri din țară, cu excepția celui în versiune bilingvă, pe care l-am scos în Italia. Fiecare volum are o poveste a lui și m-aș lungi prea mult să le relatez. Pot doar să spun că cel de debut, „Aripi de gând", din 2011, cuprinde multe din poeziile transcrise din caietele de liceu și de pe cursurile universitare de care aminteam, iar în „Poezii dintr-un ierbar", apărut tot la Editura Muşatinia din Roman în 2013, am golit definitiv sertarul cu amintiri. Aveam nevoie să mă eliberez de povara lor. Cele care au urmat, publicate la Iași și la București, unele semnalate și de tine în revistă, sunt

ceva mai elaborate și cred că mă reprezintă mai bine. De ce nu se încadrează spațio-temporal și nu sună pe coarda înstrăinării, așa cum poezia diasporeană tinde să se exprime deseori? Pentru că izvorul poeziei e undeva în amonte de toate acestea. Și pentru că nu găsesc motive de lamentare, de vreme ce calea în viață singură mi-am ales-o. M-am străduit mai mult să mă integrez în societate decât să mă simt „străin". Și nici „pribeag", în sensul atribuit de dicționar termenului, nu mă recunosc. E drept, poezia poate fi un refugiu în anumite momente dramatice din viață, dar nu o umbrelă colorată pe care s-o fluturi în văzul tuturor, și pe ploaie și pe soare. În fond, patria nici nu e așa departe, dacă o porți în inimă mereu! În această privință, apreciez mult activitatea asociațiilor românești și particip la manifestările culturale organizate, ori de câte ori am ocazia. Ele sunt adevărate insule de românism, formând un vast arhipelag, care s-a extins treptat pe tot globul, acolo unde au ajuns să trăiască români, dar care poate fi revendicat mai mult ca spațiu spiritual decât geografic, ce ține de România.

M.C.: *Publici, așadar, în diverse reviste din țară, inclusiv din Iași, în „Poezia". În revista noastră ai de ani de zile o rubrică despre poezia românilor din Italia, ai scris despre zeci de autori. Care sunt problemele pe care le întâmpină, posibilitățile de manifestare pentru un poet în general, și român mai ales în Italia?*

F.N.: Am trimis ani la rând corespondențe și cronici la revista „Cronica veche" și la „Expres cultural", din dorința de a avea o punte de legătură cu media de „acasă", ca un exercițiu de neuitare, deci fiind de trebuință mai mult mie decât lor, probabil. În același timp aveam dorința de a transmite informații, să se știe că existăm, că activăm, că nu vrem să fim ignorați. Astfel de mesaje încerc să transmit și prin articolele din rubrica „Poezia diasporei". Am avut odată și surpriza neplăcută să-mi găsesc apărut în „Observatorul Cultural" un articol al meu pe care îl publicasem pe blogul *culturaromena.it*, tradus parțial și denaturat în limba română și preluat apoi și de alte publicații. La care, când am cerut explicații, mi s-a răspuns că d-na Nora Iuga poate să facă orice din interviul pe care mi-l dăduse, în exclusivitate, la Milano.

M.C.: *Am fost la una din acțiunile organizate de tine la Milano și mi-a plăcut de cum a decurs, ce și cum am discutat acolo cu cei prezenți, fie ei italieni sau români. Sunt colaborări notabile, acțiuni comune ale*

scriitorilor sau la care participă indiferent cu toţii sau mai degrabă „separări" şi între poeţi?

F.N.: Mulţi ani la rând am avut „misiunea" onorantă să organizez la Centrul cultural român din Milano sărbătorirea Zilei Mondiale a Poeziei sau Ziua Culturii Române. În general, la astfel de manifestări aderă atât scriitorii cât şi persoane din public, doritoare să recite poezii, să cânte sau să-şi exprime opinia. Evenimentul la care ai participat a fost unul de anvergură, găzduit de Consulatul General al României la Milano, la care am avut ca invitaţi poeţi italieni cu care colaboram în unele proiecte. A mai concurat la reuşită şi sprijinul instituţional, la vremea aceea consulatul fiind mult mai deschis la desfăşurarea unor astfel de acţiuni. Asta mă face să-mi amintesc de un alt moment desfăşurat în anul 2015 la acelaşi consulat, în conferinţa de presă care anunţa participarea României la Expoziţia Mondială, de cât de greu le-a fost să fie acceptaţi celor care doreau să se ofere voluntari la organizarea unor manifestări culturale sau la buna gospodărire a pavilionului românesc, pe motivul că totul venea doar de la Bucureşti. Cu mare insistenţă s-a obţinut aprobarea pentru a expune câteva tablouri ale unor artişti români şi pentru două seri culturale, în restul zilelor a rămas cel mai puţin animat pavilion naţional, o casă de lemn acoperită cu stuf, în holul căreia se derulau imagini pe câteva monitoare, ce nu puteau suplini rolul unor ghizi competenţi, cunoscători ai limbii italiene, de care s-ar fi putut dispune gratis.

M.C.: *Ai tradus din italiană din opera unor creatori, între care şi a lui Menotti Lerro, autor italian cunoscut (care a participat şi la acţiunea din Milano şi la o lansare a unei cărţi de-ale tale în cadrul Bookcity), ai tradus şi un interviu al său pentru revista „Poezia". Ai tradus în italiană poeziile şi ai sprijinit, şi astfel, participarea elevilor români înscrişi la concursul pentru Premiul Internaţional „Centro Giovani e Poesia" din Triuggio", ai făcut parte din juriul unor concursuri literare, etc. În acest context, cum ai caracteriza viaţa cultural-literară (cu accent pe aceea a românilor) din zonă?*

F.N.: Am tradus mai puţin decât aş fi dorit, din lipsă de timp. Îmi propun pe viitor să mă ocup mai serios, e o activitate interesantă. Am şi refuzat cereri de acest fel când materialul nu mi s-a părut destul de convingător. Pe de altă parte, m-a deranjat când mi s-au tradus poezii fără a mi se cere consimţământul. Şi asta nu doar din etică, ci şi din considerente care ţin de o estetică a transpunerii formei, ritmului şi

rimei, mai greu de obținut la o abordare superficială. Cu poetul Menotti Lerro am avut o colaborare fructuoasă, dar meteorică, poate că traiectoriile noastre astrale se vor mai intersecta, cândva. În ce privește concursurile literare, am constatat că există mult interes din partea poeților români, fie din țară sau din Italia, participările lor fiind soldate cu premii importante, ceea ce denotă o recunoaștere a valorii creațiilor prezentate. Unii se pot mândri cu un palmares de invidiat. Cel de la Triuggio este dedicat cu precădere elevilor, care au nevoie de mai multă îndrumare, drept care s-au organizat unele parteneriate cu școli din România. La acest capitol sunt mai bine organizați bulgarii, care prin centrul lor cultural de la Milano au reușit în ultimii ani să aducă participanți și să aibă premianți care au întrecut numeric pe cei din România și Republica Moldova. S-a instaurat o adevărată rivalitate româno-bulgară, dar asta nu ne împiedică să participăm împreună la evenimente culturale, unul dintre cele frumoase și animate fiind sărbătoarea mărțișorului sau marteniţa, cum îl numesc ei.

M.C.: *Cum sunt relațiile între oamenii din localitatea dvs., din regiune? Cum este pentru un român, pentru un poet român?*

F.N.: Paradoxal, prin natura serviciului și a navetei zilnice pe care mi-o impunea, în ani am reușit să instaurez prea puține relații în zona în care locuiesc. Situația asta mi-a permis, în schimb, să cunosc mai îndeaproape Milano, să colind prin regiunea Lombardia și nordul Italiei, să constat marea efervescență socio-culturală specifică marilor metropole. La sfârșit de săptămână obișnuiam să iau la stația de metrou suplimentul cultural în care, pe zeci de pagini, erau enumerate evenimentele săptămânii. Evident că era imposibil să le cuprinzi pe toate, chiar milanez fiind. Dar prin simpla lor parcurgere realizam că micile noastre manifestări, ocazionate de participarea la un festival, de expunerea unui stand de cărți românești sau de o lansare de carte, puteau să pară picături într-un ocean. Dar un ocean multietnic și multicultural se compune și din astfel de minuscule particule, care-i întregesc existența, dându-i un plus de parfum și culoare. Există, fără îndoială, o deschidere față de culturile altor popoare și libera lor manifestare și asta se poate vedea și din tematica și distribuția unor spectacole, din numirea unor profesioniști străini la conducerea unor muzee ori a orchestrei de la Scala, din tutelarea și sprijinirea activității asociațiilor culturale. Deși am constatat, uneori, și un soi de elitism în cercurile intelectualilor autohtoni, unde accesul e liber, dar ca spectator.

M.C.: *Scrii, am spus, despre poezia românilor din Italia. Parte dintre ei au ales să publice numai în română, alții și în italiană și în română. Opiniile tale cititorii revistei noastre le cunosc deja. Dar cum ai constatat că sunt văzuți aceștia de către confrații italieni?*

F.N.: E greu să faci distincție între amabilități de complezență și aprecieri reale. Chiar și premiile sunt, uneori, „teleghidate" și pot denatura realitatea. Au italienii și un mod elegant de a ți se adresa chiar și atunci când te desconsideră. Deci, e bine să crezi dar să nu te încrezi prea mult.

M.C.: *Cum pot publica autorii români din Italia acolo? Și, după știința ta, sunt autori români de acolo care au ajuns să aibă „succes", și acces la marile edituri în Italia?*

F.N.: Cred că piața editorială e la fel de variată și complexă ca și în România. Spun asta și pe baza informațiilor culese la târgurile de carte. Mai mult „succes" la vânzări au prozatorii. Poezia are șanse să fie publicată mai lesne în antologii sau în urma unor concursuri literare. Am trimis și eu poezii la câteva iar în anul 2019 am îngrijit eu însămi publicarea antologiei bilingve „Inflorescențe. Poeți români din Italia. Antologie de poezie contemporană" la editura Rediviva din Milano, cu care mă mândresc, pentru că mi-am dorit mult să realizez o astfel de punte de legătură, deși am reușit să mobilizez doar o mică parte din confrați. Sigur că, de-a lungul anilor de ședere în Italia, mulți poeți își fac cunoștințe, leagă prietenii literare, își găsesc editori, recenzori sau sponsori italieni. În articolele mele caut să evidențiez și aceste aspecte, deloc de neglijat, referințe care dau o anumită „greutate" producției lor literare.

M.C.: *Pe de altă parte, cum înțelegi tu că sunt acești autori văzuți/ publicați în țară, în România?*

F.N.: Din câte văd, cei mai mulți autori aleg să-și publice cărțile la edituri din țară. Motivele nu țin neapărat de prețuri, ele se cam aliniază, mai ales când se știe că vii dinafară, ci sunt mai degrabă de natură organizatorică, fiindcă poți găsi mai ușor aprecieri și modalități de promovare printre cunoscuți. Unii fac prezentări, dau interviuri, dăruiesc exemplare chiar în locurile natale, dintr-o nevoie de recuperare afectivă ce părea pierdută și de a restitui, totodată, pe cea care s-a câștigat între timp. Oricum, în raport cu editurile din România, fie că

scriem românește sau bilingv, suntem străini. Pe de altă parte, la programele finanțate, gen TPS, pot accesa doar edituri din străinătate, autorii promovați sunt din România iar traducătorii sunt propuși de edituri. Și în acest caz de raportare, suntem considerați străini. Uite cum înțeleg eu.

M.C.: *Aminteam despre faptul că la Milano și la Roma, ori în alte orașe, că în cadrul comunității române din Italia există și activități culturale, cenacluri, publicații. Te rog să ne vorbești despre acestea, cum funcționează, în opinia ta cum le văd românii, cum le văd italienii.*

F.N.: Cunosc mai îndeaproape pe cele cu care am avut colaborări, din nordul Italiei. La Milano ființează de mai mulți ani un centru cultural care promovează cultura română prin acțiuni individuale sau în colaborare cu ICR Veneția (cum ar fi participări la târguri de carte sau întâlniri cu scriitori invitați), prin editarea anuarului „Repere de istorie și cultură românească în Italia", iar mai recent prin publicațiile noii edituri Rediviva. La Milano mai sunt, de asemenea, câteva asociații care organizează activități tradiționale și de largă participare. Merge vestea că, atunci când sunt convocați la consfătuiri la primărie, reprezentanții asociațiilor românești se așază la distanță, în colțuri opuse ale sălii. În regiunea Piemonte, deși comunitatea românească este mai numeroasă și s-au constituit multe asociații, mediul asociativ este mai unit, federația constituită reușind să organizeze acțiuni de anvergură și să asigure o reprezentativitate mai bună în raport cu autoritățile. La Torino se organizează în fiecare an la Biblioteca „Grigore Vieru" festivalul cultural „Armonii de toamnă", s-au înființat școli cu predare în limba română, cursuri de dansuri populare sau cusături tradiționale, o grădiniță românească, un post de radio în limba română, o revistă bilingvă intitulată „IR – Inspirație Românească" și multe altele. Interesante și variate acțiuni de promovare a culturii române organizează și Asociația „Orizonturi Latine" din orașul Cremona, care și-a amenajat recent un sediu nou în care organizează, printre altele, cursuri de limbă română și tradiții pentru cei mici și o bibliotecă. E de apreciat grija pentru educarea tinerelor generații în spiritul tradițiilor și cultivarea dragostei de limbă și de neam, pe care multe din asociații le au ca obiectiv principal. Am auzit, de asemenea, de multe inițiative culturale ale românilor la Verona, la Padova, în regiunea Veneto ori Friuli; asociația culturală „George Enescu" a reușit să înscrie în cadrul unei serii de întâlniri literare la Veneția și o seară de poezie românească, la care am avut onoarea să fiu

invitată. Mai sunt asociații culturale active și în alte regiuni italiene cum ar fi: Florența, Bologna, în Sardinia sau la Roma, unde ființează de ceva timp un cenaclu literar, dar pentru mine sunt la fel de îndepărtate cum ar fi Bucureștiul pentru cei din Iași. Autoritățile italiene încurajează astfel de manifestări desfășurate într-un cadru organizat și nu o dată mi-a fost dat să aud cuvinte de laudă din partea invitaților la acțiunile interculturale. Cineva a spus că noi suntem adevărați ambasadori ai culturii române. Adevărați și neremunerați, spre deosebire de manifestările organizate de instituții ale statului român. Colaborarea la acțiuni este în funcție de posibilitățile și disponibilitatea fiecăruia dar oricum, fie ca organizator sau simplu participant, impune niște eforturi: de timp (dacă au loc în zile lucrătoare), organizatorice și materiale (cheltuieli de deplasare la locul de desfășurare). Eu, bunăoară, am mers ani la rând la Salonul de carte de la Torino, de unde am făcut și unele relatări, dar fără acreditare și nici măcar o dată nu am intrat cu *pass* sau invitație de la standul României. Ca să nu mai vorbesc de impresiile personale, care făceau să-mi crească și mai mult dezamăgirea. La un moment dat, entuziasmul pălește dacă nu are susținere.

M.C.: *De câte ori am ajuns în Italia am discutat diverse lucruri cu românii. Am avut multe discuții despre adaptare, felul în care sunt tratați acolo, cum muncesc, cum sunt, de pildă, primiți cei cu studii superioare care se duc cu gândul că acel faimos la noi „proces Bologna" e un plus... Dar cum este, de fapt, viața, cum e comunitatea românilor din Italia, așa cum ai perceput tu?*

F.N.: Întâmplarea face să fi încercat a-mi echivala studiile universitare în Italia chiar în perioada de început a aplicării convenției europene, deci în plină reorganizare. România nu era încă intrată în EU. O recunoaștere integrală implica un proces greoi de aprobări de dosare traduse și apostilate, pe la anumite ministere, în funcție de specializare. Dar multe denumiri și încadrări nu erau echivalente. Cel mai lesne era și este și acum pentru cadrele sanitare, fiind o mare nevoie de forță de muncă în acest sector. Acum situația s-a mai reglementat, cred. În orice caz, diplomele au mai multă relevanță în sistemul public, pentru concursuri sau titularizări pe post. În sistemul privat, așa cum am lucrat eu, diploma mea de inginer a fost depusă în dosarul de angajare și nimeni n-a mai făcut caz de ea, conta doar ce și cum făceam, pe lângă cursurile de perfecționare și certificările obținute. În anumite colectivități se întâmplă chiar ca angajații fără studii superioare să aibă o

atitudine depreciativă faţă de cei cu diplomă şi care desfăşoară activităţi asemănătoare.

M.C.: *Să încheiem, mulţumindu-ţi că ai acceptat să avem această convorbire, cu proiectele tale.*

Eu îți mulţumesc pentru interesul manifestat faţă de persoana mea. Consider că parcursul meu nu are nimic spectaculos şi nici reprezentativ pentru marea masă de persoane care au emigrat în aceşti ani. E mai degrabă atipic. Dar, având tangenţe directe, pot analiza din interior anumite aspecte privind fenomenul emigraţiei. Deşi s-ar putea ca viziunea mea personală să nu corespundă cu cea generală. Mai am de studiat.

Interviu realizat de **Marius CHELARU**

CUVÂNTUL VA ŞTI SĂ ÎNFLOREASCĂ MEREU

– Vasile Ghica în dialog cu Paula Romanescu –

Vasile GHICA: *Se poate vorbi despre un reviriment al literaturii în acest sinistru an pandemic? Vom avea în curând o literatură generată de masacrul biologic şi psihologic, ajuns la al treilea val, sau ne vom mulţumi cu explozia umoristică, difuzată în zona digitală?*

Paula ROMANESCU: Între masacre şi explozii, cuvântul va şti să înflorească mereu, cu tenacitatea firului de iarbă – personaj-zeitate din poemele lui Walt Whitman, care le zice făcătorilor sus-numitelor orori, „Duceţi-vă şi lăsaţi-mă să cresc!" Dintotdeauna ne plângem de lipsă de timp, terorizaţi de gândul că viaţa ni-i puţină şi, grijile mărunte care ţin de agoniseala pâinii cea de toate zilele ne împiedică să împlinim acel ceva care să justifice faptul că venirea noastră sub cer va fi adus un cât de mic adaos lumii. Anul pandemic (anii!), iată darul generos de timp cum nu se poate mai liber, pe care Dumnezeul-Cuvânt ni l-a făcut din prea înalta-I Iubire de oameni ca pentru a ne îndemna: „Gata cu lamentările! Aveţi ceva de făcut, faceţi!"

V.G.: *Criticii literari consacraţi scriu cronică literară, din ce în ce mai rar, lăsând actul de întâmpinare în seama amatorilor. Ce urmări nedorite poate avea, pe termen lung, acest fenomen?*

P.R.: Criticii literari nu sunt creatori de literatură. În vremea noastră (?!), aş crede chiar că, invidioşi pe aceştia din urmă, „zeii fără cer" îi lasă de izbelişte, „neîntâmpinaţi", pe noii veniţi în câmpul literar înciulinat de toate neînţelesurile, să se descurce cum pot – cel mai adesea lăudându-se păgubos unii pe alţii în dispreţul suveran al gramaticii limbii române, ignorată de ei şi care, la rându-i, îi demască drastic, adică le scoate de pe chipul de scriitori închipuiţi masca de împrumut. Criticii literari, „consacraţii", s-au baricadat „în cercul lor de legi" strâmte, în jurul unor reviste finanţate de la bugetul cel cu **renumeraţie à la Pristanda**, şi scriu băieţii, scriu doar despre-ai lor, cu spor. Când catadicsesc să o facă şi pentru alţii, onorariul cerut nu ştie de onoare. Pe termen lung se pare că nu vor mai exista cititori, critica literară nu va mai interesa pe nimeni, iar comunicarea dintre oameni va urma strict linia corectitudinii politice într-un prezent mare,

vraiște, foarte continuu, și fără trecut. Cât despre viitor, ce atâta optimism!

V.G.: *Există un canon estetic al aforismului și al epigramei, sau are prioritate canonul moral?*

Ar trebui să existe! Dar în niciun caz nu trebuie ignorat canonul moral fără de care cuvântul n-ar mai fi decât o rudă săracă a unui limbaj mult prea buruienos.

V.G.: *Aforismul și epigrama sunt specii literare ce necesită existența unei specializări, ori pot fi practicate de orice scriitor?*

P.R.: Ce specializare urmează floarea ca să fie floare? Mintea omului este soarele nou în a cărui lumină gândul capătă înveliș și miez. Oricine poate scrie (dacă se încumetă!) aforism ori epigramă, cu minima condiție de a ști cum să dea miezului înveliș, luminii contur de umbră, cuvântului carate de înțelepciune și tăcerii ecou de cânt.

V.G.: *Cele două specii literare pot beneficia de difuzarea lor prin intermediul tehnologiilor digitale. Cum pot fi evitate capcanele și riscurile, care pot apărea pe parcursul acestui demers?*

P.R.: Greu de evitat capcanele întru difuzarea poeziei în general, și, în special a celor două specii literare super-concentrate – aforismul și epigrama, în era tehnologiilor guvernate de degete care nu mai cunosc modelarea coapsei fine de alăută florentină a literelor din care se compun cuvinte. Aforismul este o delicată broderie de cuvinte prin care și autorul, și cititorul, își lasă sufletul să cânte-n legea lui. Dacă o singură literă dezertează din întreg, dacă un singur semn de punctuație este ignorat ori schimbat (și, în procesul retransmiterii mai apar astfel de neglijențe!) – adio, fagure de sensuri! **Scripta manent!**

V.G.: *Aforismul românesc contemporan este din ce în ce mai bine cotat, în plan european. După reușita antologie realizată, la Torino în 2014, de Fabricio Caramagna, le amintim pe cele scoase de Ionuț Caragea, la Paris în 2019 și Alexander Ciotrici, la Zagreb, în 2020. Importante sunt și unele reușite individuale ale colegilor noștri: Valeriu Butulescu (ale cărui creații sunt traduse în 55 de limbi), Ionuț Caragea, Elis Râpeanu, Mircea Oprea etc. Deosebit de îmbucurător este gestul revistelor România literară, care a publicat anul trecut un articol semnat de criticul și istoricul literar Ștefan Cazimir, Președinte de Onoare al ediții precedente a festivalului(iar recent un grupaj consistent de*

cugetări) și, Poezia din Iași, care a găzduit interviul scriitorului N. Mareș, realizat cu președintele manifestării noastre. Credeți că asemenea evenimente pot fi considerate un început promițător? Va recâștiga aforismul românesc de astăzi popularitatea de care se bucura în perioada interbelică?

P.R.: Orice început e un buchet de promisiuni ca tot atâtea speranțe. Se pare că omenirea s-a cam săturat de limbajul devenit izvor de neînțelesuri și, caută drum de întoarcere la izvoarele limpezi ale Cuvântului. Importante toate începuturile de cale, importante antologiile, importante comunicările critice din revistele literare, importante festivalurile, important hohotul de râs sănătos (nu hăhăiala!) când parcă-parcă și lacrima-i pe-aproape. Da, aforismul românesc poate să renască în chiar vremea noastră năclăită de proza vulgarității, din nevoia sufletului nostru de a se răsfrânge în ape limpezi de gând omenesc. România literară a făcut un gest superb publicând un grupaj substanțial de aforisme. Sperăm că nu se va opri aici.

V.G.: *La Tecuci, sute de elevi participă la festivalul nostru ca actori, nu ca spectatori. Ei susțin, în fața scriitorilor invitați, diverse manifestări prin care își etalează cunoștințele despre această minusculă specie literară. Este o cale sigură de a-i readuce pe tineri spre lectură. Considerați că această experiență ar putea fi preluată și de alte manifestări literare de acest gen?*

P.R.: Elevii au simțit nevoia să-i imite mereu pe adulți, și să-i aleagă modele în viață sau, dimpotrivă, să-i ignore cu superbie. E de datoria celor adulți să exercite o catifelată cenzură (să nu vă sperie termenul; este sinonim cu educația!) asupra tendinței alumnilor de a șoca prin teribilisme prin alegerea unor texte pasibile de interpretare « actoricească » frizând vulgaritatea. (Re)aducerea spre lectură se poate face doar prin calitate, frumusețe, libertate. Da, libertate! Liber e și acela care dorește să rămână în clasa primatelor, dar nu tot liber de responsabilitate trebuie să fie adultul de care depinde ghidarea spre lumină a celui cu mintea în avarie. Aici stă întreaga minune de a fi om, de a deveni om (chiar și cititor!) Festivalurile, întâlnirile literare de anvergură sau fără (cu dorința sinceră a participanților de a se înnobila prin cuvânt) sunt necesare și benefice tuturor – creatori, interpreți, consumatori (vai, ce cuvânt!) de literatură.

V.G.: *La ce întrebări trebuie să răspundă literatura de astăzi?*

P.R.: Și-aștept răspunsuri care n-or să vină, la întrebări pe care nu le-am pus… Parcă așa zicea Duduca Otilia. Cum care ?! Întrebați-l pe Topârceanu!

Și totuși, întrebarea (provocarea!) cea mai fierbinte: Oameni ai scrisului, ce-ar fi dacă ați mai și citi puțin?

Echim VANCEA

autoportret

clopotele au amuțit în întuneric
ceasurile urmează tropotul cailor
de aceea
ceea ce se întâmplă nu știu
pasărea mă duce de mână
orice se întâmplă

săptămâna părăsită de păsări

I.

pele argintii mă urăsc pe mine și zăpezile
mult verde se pierde pe câmp din cauza mea
rătăcesc fără zgomot din copac în copac păsări
de aer pământului umbră amiezile

II.

păsările au prea puține de spus despre ele
orașul adună dimineţile din pleoapele trecătorilor
dând în vileag norii de furtună părăsiți cu o zi în urmă
sub lumina lunii se odihnește ochiul de șarpe
sub pietrele înzăpezite se-ascund copitele cailor
iubirea mea fii săptămâna aceasta părăsită de păsări
peste dealuri vino iubirea mea să fii în ploaie departe

III.

aceste zile nenumărate nu sunt mai puține acolo
mai puține nu găsești nici aici ieșiți în furtună
cu vârsta ferigii se întoarce la ea marea în casa
în care locuiesc de mâine în ziua de ieri se amână

IV.
apele râului zăceau cu fața în sus
sfărâmate de maluri cu pumnul de piatră

pasărea stârnită de liniștea calmă a apelor
se odihnește în siguranță sub sunetul blând
al clopotelor de vecernie cerul apusului
amăgit de bulgării de țărână ai nopții
tremură-n stropul de umbră ca pasărea-n cușcă
mănunchiuri de praf excită îngerii iertați
de zestrea fecioarei și lacrima șarpelui

V.

în noaptea de joi spre vineri nici o umbră nu a căzut
moțuri de praf îmi datorau modele de furtună
fulgere stele și mai ales munți la valea pomnilor
aproape de rujana într-o casă dărăpănată locuia
moașa într-o pijama albă pe care o spăla în fiecare
dimineață multă vreme am șovăit să o întreb de acea
agitată dimineață de octombrie când am întrebat-o
după o vreme mi-a răspuns cu icneli „mai târziu
mai târziu mai târziu a fost un dezastru când am ajuns
te bălăceai în celelalte cuvinte gata de plecare”

VI.

cuvintele de ziua a șasea în ceasul a șaselea
înfricoșate-s de visele morților nepotrivindu-se
unor nume furate zilei de vineri în al cărei
al nouălea ceas s-a făcut întuneric rătăcindu-se

VII.

nu-i nmeni pe lume să aibă nevoie de mine
nu-i nimeni în ultima vreme să mă întâmpine
să pot ocoli săptămâna cum pasărea zboară
cu aripe fricoase sub ploaie de peste ruine
nu-i nimeni să ierte fecioara căzută-n patima
rugăciunii din a sângelui timp la bine și la rău
în mintea frunzelor zăpezile-s fără de glorie
în tăuri nopțile eșuează uitându-se țintă la tine

Adi CRISTI

PARTE DIN PARTEA DEZROBIRII

Vinovat pentru restul din viaţă
nu pot fi decât împrejurimile
despădurite
Şi cele arse de soare
sau poate cele închise în timpurile grele
spaţiul din care arde
nerăbdarea de-a fi parte din partea lumii

mă aşez cu degetul sprijinit de cer
sau sprijinit de bolta care tresare
ori de câte ori buricul său îl cutreieră
pe toată circumferinţa

e tainică trecerea şi petrecerea
în urma căreia creşte firul de iarbă
cum mai creşte senzaţia de déjà vu
atunci când apăsarea împlineşte sărutul
şi umbra împleticită ca o liană

Mă înalţ pe sensul coborârii
simt cum se lasă apusul stingher
cum se lasă dezlegarea la peşte
şi toate celelalte minuni ale lumii
fără de care lumea nu ar mai fi
parte din partea dezrobirii.

***

Avem noţiunea cifrelor mari
Noţiunea
cifrelor care traduc măreţia şi zgomotul stradal
cum mai sunt traduse semnele de circulaţie
sau indicaţiile agentului
fără de care
ordinea nu s-ar simţi în apele ei

Avem nevoie de ordinea şi disciplina semnului
a semnului respectat fără crâcnire
a semnului dictatorial în urma căruia
nimeni nu face altceva decât
ceea ce s-a decis.

TRICOUL LACOSTE

Mă sprijin de umbra copacului
iar umbra copacului mă înfiază
cum şi eu am reuşit să adopt
înfiorarea şi plăcerea de a fi al tăcerii

Mă sprijin de cântecul de înviorare
şi o dată cu el mă cobor
şi mă ridic atât cât să-mi descopăr
înălţimea sub pleoapa care tresare
şi mă acoperă sub formă de ochi
de clipire tulburătoare

Sunt cel care vine spre tine
şi cel care pleacă
sunt începutul şi sfârşitul
taina care mă scoate la tablă
şi care mă judecă în piaţa publică
înainte ca rugul să mă răscolească
tăciune cu tăciune
scoţându-mi la iveală apăsarea
tulbure a dimineţii...

Mă sprijin din întâmplare
sau poate aceasta să fie
scuza care mă condamnă şi mă iartă
în acelaşi timp
pacoste lacoste
tricoul noii generaţii.

POEM PISICESC

Misha este motanul familiei.
Fiind Primul pot să spun
că este șeful familiei
chiar și numai pentru că
el este cel care decide
el este cel care dezbate
agenda familiei întru aprobare

Ivan este al doilea motan
al familiei
ceea ce mă face să cred că
paritatea care ia astfel ființă
este de fapt expresia minorității
la care am ajuns
astfel încât nimic nu mai contează
nimic nu mai ține cu noi
noi fiind cei care au mai rămas
cei pentru care sacrificiul a ajuns să fie
neînțelegerea care ne obturează calea

din șapte pisici
au mai rămas în calea vieții noastre
acești ultimi doi artizani
pentru care sperăm să mai prindem
încă opt vieți
ultima fiind și viața noastră
care se cere a fi trăită.
așa cum mai este trăită
ultima viață care din întâmplare
la oameni este și prima.

Victoria MILESCU

La 40 de grade

Lumina, sângele dimineţii
pe ferestre, pe jaluzele
pe florile îngălbenind
înainte de a se deschide
razele soarelui grandios lovesc
pleoapele, fruntea, tâmplele
străzile, la picioarele lui, ard
pompierii le udă, înfloresc troleibuze
pe trotuar ca broaştele pe uscat
amintirile mele
o maşină decapotabilă fluieră, doi tineri
zboară ca libelulele
pixul alunecă pe foaia albă
crucificată pe masă, vârful metalic
înţeapă hârtia albă, virgină, cuvintele
trec prin cele 40 de grade
etajul urcă spre cer, desprins
din blocul vechi de beton, încins
cu nunţi, botezuri la fiecare sfârşit de săptămână
măturând scările cu rochii de firmă
în ritmul unui acordeon răguşit
cu miriapozi căutând şi ei
un loc liber la masă, la umbră
nu mi-e cald, nici frig
umplu ibricul a treia oară cu apă
pentru un ceai
apa se evaporă mereu sub ochiul meu
şi el un mic soare violaceu
la 40 de grade, soarele bate
cu razele lui splendide, virile
bate să îi deschid
beau apă ca florile, ca vrăbiile
înot în havuzul din creier
mi-e sete şi somn şi mi-e dor
de satul bunicilor, de gârla verde-gălbuie
în care ne scăldam goi, noi, copiii fără părinţi
împreună cu gâştele uriaşe
ne uscam în puful lor trandafiriu

aruncam cu pietre albe, rotunde
ghicind în ele efigia unui zeu
ce se scăldase şi el odată aici
în apa dintre malurile cu laur
stârnind în aer corole multicolore de stropi
când veneam de la gârlă, sleiţi, mâncam
păstăi cu usturoi, fierte de bunica
mămăliga era în centrul mesei
în centrul vieţii era soarele arzător
de care ne temeam la început
dar din care încet-încet
rupeam câte o bucată şi începeam să-l mâncăm
cu poftă, cu foamea pe care ţi-o dă
scăldatul în apa vie.

Copac umblător

Un coş cu trandafiri
trece pe lângă mine
respir mai bine
vântul suflă în cafeaua fierbinte
pe care o ţin în mâna stângă
cu dreapta salut
parfumul florilor ce se îndepărtează
ca vrăbiile luând în zbor
ceva de pe pământ, minuscul dar preţios
frunzele galbene foşnesc sub paşi
fiece foşnet are povestea lui
aici sub copacul luxuriant
m-am întâlnit anul trecut cu norocul
am stat ore întregi la taclale
după un an l-am întâlnit în acelaşi loc
vorbea singur
ori cu femeia ce abia se ţinea pe picioarele
umflate, vinete
habar n-avea unde suntem
cum se numeşte această stradă?
Strada norocului, îi răspund, ajung
la zidul rotund pe care cineva a scris cu
vopsea neagră: Fii recunoscător

Nimic nu este întâmplător
soarele se apropie tot mai mult, din curiozitate
de utilajele grele pentru asfaltat
muncitorii se odihnesc, beau apă din sticle
împărţite de voluntari
unul îmi oferă şi mie o sticlă mică, de plastic
o frunză vine pe urmele mele
o aud foşnind, o cert
du-te acasă, în copacul tău verde
eu nu sunt în stare
nici să deschid o sticlă cu apă...

Veronica BALAJ

SANGVINITATE

Îmi arunca marea chipul
pe stâncile din zare
jocul apei scrijelea forma
umerilor mei venusieni,
de povara aşteptărilor
m-ascund sub carapacea ţestoasei
(cu-n secol mai răbdătoare),
rumegăm împreună
tic-tacul firelor de iarbă
cu gust de cosmic amărui
ce-i drept, ne strepezesc dinţii
aş da o fugă
la crescătoria de scoici
de pe malul Adriaticii
vântul, miriapod peste ape
mă cercetă cu glas de oracol:
simţi izul osândei în orele
pe sărite măsurate?
gustă puţin, în rate,
perfidia sangvinităţii
precum un dragon …
Verdele din alge
se prelinge-n mine
fac stânga-mprejur
înainte şi înapoi,

doar Iisus
cum plângea
la despărţirea de apostoli.

RUOTTA DELLA FORTUNA
Hai, curaj!
Ne-aplecăm peste norocul
ghemuit rotitor,
din adâncul fântânii oglindă
în locul fostului sanctuar
se fereşte,dar tot îl mai nimeresc
în obraz, în ochii de apă
monede cu greutatea
feluritelor dorinţi
ruota della fortuna adună-desparte
chipuri şi memorii năclăite
de voluptatea dintre două clipociri
lăuntric, dezmierdăm viitorul
presat între cercuri acvatice …
unii dintre noi
dezghiocăm în gând mătănii sacre
peste piazza rea, stoarcem rufa speranţei,
cu setea fântânii
după un sfert din aşteptarea cuvenită
şi nouăzeci de paşi de nerăbdare,
iniţiem o horă în care se prind
doritori fluturând batiste, eşarfe,panglici,
neapărat albe,
semn de împăcare
cu norocul fofilat parşiv
într-o fântână celestă
de unde le umezeau ochii
cu stearpă îngăduinţă….

Şi era o zădărnicie
de toată frumuseţea.

CAI DE OMĀT
In memoriam Doni
Vânători de timp eram,
nu mai ştiam drumul înapoi

spre Adam şi Eva
galopam împreună
pe şaua calului
hrănit cu vânt, omături şi furtună,
ziua trosnea a ghindă coaptă,
din când in când, la răscruci îngheţate,
urletul unui lup….
Ursitoarele-şi muşcau limba
nimic nu se-ntâmpla
din cele rele proorocite
până când, plecarea ta
m-a văduvit de piesele norocoase
ale jocului
cârjele aşteptării
stau cruciş
între pământ şi cer
aş vrea să strigi,
sunt aiiici,
săgetator de timp şi drum.

Cristina RUSU

În haina mea de copil
mă îmbrac în copil
şi plec la drum spre copilărie
mama miroase a vară
zîmbetul ei pîrg de caise coapte
mă umple de dor
văd în privirea-i senină
că aici e mereu acasă
tata scoate din buzunar
o muzicuţă colorată
şi mă îndeamnă să cînt
ca să chem soarele
deodată muntele creşte
foşnind sub bolţi de verde proaspăt
şi în liniştea din inima mea
se înalţă păsări
ce fîlfîie din aripi amestecînd
întunericul cu lumina
zbătînd în umbrele albite ale timpului

bunica mă așază pe genunchi
îmi unge o felie de pîine cu dulceață
și mă descîntă de deochi
cu o rugă
amintirile mustăcesc în fiecare
îmbucătură
bunicul taie lemne la joagăr
și îmi pune pălăria lui pe cap
cu o privire serioasă
mă îmbărbătează
să înfrunt pietrele azvîrlite din gura căscată hîdă a lunii

tînjesc în somnul lin
să mă ascund ca un vînt descătușat de
atîtea iubiri ce m-au copleșit
m-au rănit atît de dulce
și m-au învățat
să zbor
ca să pot
să devin
din nou copil

Iubirile atît de dezgolite în pieptul meu
o rămășiță a zilei
se tîrîie sub pleoapele mele
la prispa din pieptul meu
se așază bunica și bunicul
îndulcindu-mi tristețea
lacrimile
picături ce curg din nemărginit
pe obrajii mei întristați
luminează precum stelele
în durere sfîșietor frumusețea
unei străfulgerări
apare
pe furtună
e atîta frumusețe

o splendidă furtună
în drumul vieții mele și o stradă
ce nu o pot desluși cu ochii mei

înstrăinaţi de orizonturi senine
mult îndepărtate
cerul dezgoleşte soarele
bătrîn sihastru ce mîngîie
nevoia mea fragedă
de lumină
împăturește norii ca să-mi culc capul
şi să visez
doar să visez
atît de frumos
mereu

Asfinţitul vărsa în taină culoarea iubirii în mare
Iubirea e un far
peste valurile înspumate
ce vegheaza stelele
uneori îmi pari un abis
plin între două veşnicii
cînd ochii tăi absorb
culoarea cerului din înserare

acolo unde respiri tu
înfloresc eu
şi te regăsesc cînd timpanele îmi bubuie numele tău
oriunde
păşim împreună
în ochii tăi se deschide întinsă marea
trec vapoare de lumină
pe undele despicate
de atîta albastru
vapoarele intră uşor în soarele
ce plutește pe mare la asfinţit
şi deodată se face linişte
murmurul clocotit al fiinţei noastre
coboară pleoapele obosite
de frumuseţea celestă a acestui
magnific timp
trăit în doi
cînd ne ascultăm doar inimile

Cristina SCARLAT

ORAŞUL MEU

sâmbătă, 1 octombrie 2022, Iaşi

I. …e o pădure de jertfe de îngeri defecţi clonaţi în eprubete defecte
II. …e un oraş de insecte
III. …defecte
IV. …am respirat şi eu la gura unei eprubete crezând că e respiraţie
V. …gură la gură
VI. …era doar mortură
VII. …o rază clonată de soare părea rază de soare dar nu era decât lanţul câinelui zgarda lui lupul din lună sugrumat de firul lunii şi nu câinele din bătătură
VIII. …pâinea copilului din poveste era o pâine otrăvitoare
IX. …cu ciuperci otrăvitoare
X. ….maaaare
XI. …m-am intercalat cu interstiţiile
XII. …cu solstiţiile
XIII. …raza lupul copilul
XIV. ….eram un solstiţiu
XV. …clonat
XVI. ….eu clonat
XVII. …lup clonat
XVIII. …maaare
XIX. …ce tare
XX. …cu tot cu toate vieţile la pământ
XXI. ….vânare de vânt
XXII. ….şi lupul
XXIII. … timbru
XXIV. …pe lună
XXV. …amară
XXVI. …nebună

TALAZURI

joi, 20 octombrie 2022, Iaşi

I. cu braţe moi alungând valurile ca depărtările zbucium talazurile căutând malul malurile
II. ca stârvuri de aripi braţele se opresc vâsle vlăguite de talazuri şi apoi iar izbucnesc ca hopa mitică mestecând fără frică taie

valurile ca o pasăre ca un catarg împingând cu umerii goi marea
III. precum culegătorii de perle vânez cu umerii moi malul catargul uscat al vaporului care să mă ducă acasă într-o ţară frumoasă cu soare cald
IV. africa
V. şi soarele apăru dar mă duru
VI. m-a chemat în braţele sale dar braţele ostenite ca aripile care au uitat să zboare au obosit de tot vlăguite şi vaporul a pescuit dintre valurile şi ele de aripi ostenite doar noaptea
VII. căutătorul de perle a obosit
VIII. vălurind cu umerii moi
IX. depărtarea

Alexandru SFÂRLEA

SFÂRLEZIE CERNITĂ

(... De Ziua morţilor 2022
am rugat-o pe fiică-mea cea mare
-chiar înainte de-a urca-n BMW-ui austriac
spre a ne duce la cimitir –
să-mi vâre nişte pumni în coaste,
întrucât mă simţeam vinovat
că judokanul va slobozi nucleara peste noi
şi era indicat să ne-mprietenim cu morţii
ai căror colegi va urma să fim –
în mintea mea i-am vârît şi eu o dreaptă
sub bărbie ăluia, mă rog, ajunşi acolo am aprins lumânări
şi la flăcăruia uneia dintre ele
mi-am văzut numele scris pe-nrăita inimă cu ace,
ca-n „colonia penitenciară”,
apoi am rămas uluit în timpul cât ne-am recules
că inima încă mai bătea ;
am hotărât că voi fi propriu-mi gropar,
va fi uşor de săpat în cenuşă:
îl voi ruga pe cel căruia aveam să-i ţin locul
ca înainte de-a mă lungi în groapă
să-mi altoiască o cazma sau mai multe, în cap,
în prealabil mă şi amuz, închipuind-mi
cum îmi vor chiţcăi amintirile,
părerile de rău şi sperieturile

poate-l voi ruga să-mi apese și coastele
ca pe niște clape de acordeon ...)

FILĂ DE POVESTE
(... Mi- i ferfeniță rochia de bal
opărită de plâns mi-e pielea sânilor
și-ntre genunchi am strivit un cărbune aprins
spre-a simți suferința niciunei apropieri –
spune Cenușăreasa împingând cu privirea
dulceața jarului mai presus de coapsele-i fumegând,
am să mă duc desculță și-n intim răsfăț
sorbind în nări scârțâitul ușii trântite
mă voi prelinge-n dans pe-o somnoroasă alee
ducând întocmai către prinț,
apoi vom învăța cum să ne ținem de mână
cât se poate de strâns
și vom alunga întunericul surâzător
de sub cuvertura unde dormise singur ...)

Adrian MUNTEANU

SUNT CE NU SUNT
Cădeam trăgând cuvinte în furtună.
Silabe se izbeau de maluri supte
Și nu puteau cu valuri mari să lupte,
Ca să închege tot ce-aveau să spună.
Mă sfâșiau tristețile abrupte
Ce nu găseau un vers de pus pe strună
Și se scurgeau prin noaptea fără lună
Dintr-un tain de umbre să se-nfrupte.
Plutiri în gol cu spaimele pe creastă.
Și aerul! Ce stavilă în piept!
Îl sorb căznit, dar a ajuns o pastă
Și nu-i de-ajuns, e frig și e nedrept!
Mă pierd acum în zbaterea nefastă?
Sunt ce nu sunt, aștept ce nu aștept!

CEȚURI TÂRZII
Cețuri târzii, umbrare și zăbrele,
Bolți largi de ploi însingurând zăbava,

Furtuni în grâu, când a rămas doar pleava
Şi m-a pătruns uitarea pân' la piele,
Un vârf de stâncă ce-a străpuns epava
Şi-a azvârlit talazuri pe podele,
Un pâlc de nori în noaptea fără stele
Căzând în trup şi semănând otrava.
Sunt toate strânse-n geamăt pe retină,
Dar îmi rămân izvor tăcut şi grav
Ce spală blând un tremur de rugină
Şi-nchide răni în sufletul bolnav.
Nu văd cu ochii taina ce alină
Dar va-nflori în inimă, suav.

VĂZDUH

Norei Iuga

Când spun „Văzduh", o taină-n jur se strânge
Şi simt adânc fiinţa cum irupe
Din două mari şi-nfiorate cupe
Cu trupul lor de carne şi de sânge.
Din Văz şi Duh, suind pe albe crupe,
Urzesc luceferi bolta care plânge
Că întârzie fulgerul ce-nfrânge
Vedenii reci, iar vălul ei se rupe.
Din cei doi magi, cu dorul de părinte
Se vor lega silabe-n care cred.
Sunt amândouă vii, izbesc fierbinte
Ca-n burta mamei inocentul ied.
Voi dăltui tăcerea din cuvinte
Cum îşi iubeşte versul un aed.

STEGARUL TAINEI

Nu scot un sunet, dar din văi eterne,
Pe sub arcade aşteptând sărutul,
Din prăvălirea şoaptei în debutul
Uitării care din adânc se cerne,
Stegarul tainei îşi ridică scutul
Să-ndepărteze colbul ce se-aşterne
Pe gânduri vagi, sălcii, pustii şi terne
Ce mi-au compus de-atâta timp avutul.
Dar nu rămân doar trunchi uscat şi jalnic,
Cu murmur stins şi îngălat de ţânc.

Prin liniștea ce suie-n valuri, falnic,
Trec oști de bronz cu aștrii la oblânc.
Tăcerea-n care am pătruns năvalnic
E uriașul strigăt din adânc.

Carmen SECERE

şampanie
134 grade celsius
şi forme de viaţă

citesc protocolul pentru
o zi bună
un mesager îmi ia amprente
/plouă ca la nebuni/

celebrez cu şampanie
mă bâlbâi

agonie
/ce m-aş face fără scorpioni/

aud sirena
mai am de spălat

câteva bisturie

acvariu
umbrele sunt întregi
pot să aleg

aud orga
geamurile mint

/vorbește-mi despre
libertate/

ies din acvariu
am hainele ude

pune-mi comprese
lutul nu s-a uscat

pelin verde
cu râșnița de piatră
prin măruntaiele pământului

deschid peșteri
mucegaiul crește la umbră

îmi spăl ochii
usuc pelin verde

morții sunt
curați

fistic
schimb locul
/cineva
mereu așteaptă/

folosesc balanța
nu e valabil
pentru norocoși

sângele se uită drept
în ochi

mi-aș dori să fii tu
cel care mă trezește

mănânc fistic
sub neon

Constantin LUPEANU

POEZIE ŞI SPAŢIU

În faţa ochilor mei, pădurea
Spaţiul nemăsurat al tihnei
Tărâmul lui Verde Împărat, fiindcă
Spaţiul şi Timpul nu există
Depind de viteza cu care degustăm Poezia
Ele sunt limitate la simţuri şi
De aceea s-au asociat cu Poezia
Şi se exprimă în trei dimensiuni
Din care Poezia este spaţiul acoperit cu metafore
Iar cuvintele furajere înseamnă Viaţa pe pământ
Adică Spaţiul dintre naştere şi moarte.

Nina VICIRIUC

ZIC VOUĂ

Nici un poem al meu nu va sfîrşi bine
nu va intra nicicînd în ochii indiferenţi
ai privitorilor de poezie
smerit pe la tîmplele unor neavizaţi
ce vor da din cap dezaprobînd
roiurile de imagini nesfinte
deziluzie tragică pentru jurii

vin poemele cînd tocmai ai chef s
să pleci
de pe pajiştea uscată de indiferenţă
doar că uneori se aruncă o
laudă îndoielnică de genul
o fi sau nu o fi? (poezie)
coborît fără incantaţii divine
poemul se ofileşte sub ochii orbilor
lepădîndu-se ruşinat de mine
în procesiunea cu cîntece şi poezie
poemul meu s-a împiedicat de banal
sfîrşind precum o furnică neştiutoare

sub bocancul trecătorului
grăbită ca și poemul
înspre finit

IISUS
Nu l-am întîlnit niciodată pe Iisus
deși în copilărie îmi tot da tîrcoale
pe la colțul bisericii
din satul meu matusalemic
cu mîinile împreunate să-l iert cumva
că mama ferventa lui adulatoare
îmi aplica cumplite pedepse

oricum am conștiința împăcată
că eu nu l-am vîndut în nici un fel
deși aveam mare nevoie de arginți
dac-a existat sigur a fost un sinucigaș
ca și mine
numai că lui i-a reușit
în timp ce eu mai rumeg și acum
pastilele în care-mi
pusesem ultima speranță
nu văzusem că sub
picioarele mele curgea apa
nestăvilită a existenței
iar eu încercam să ridic
zadarnic o catedrală
din lacrimile adolescenței

Rodica POPEL

Să mă îmbraci

Cu ce să mă
îmbraci?
Floarea câmpului,
Iarba vântului?
Ce cântece
Să-mi aducă
bucurie?
Și voi, ramuri

Pline de flori
Mă înveliți
De cu zori!
Și de câte ori
V-am atins
Peste lume
S-a stins
Încă o stea
Și încă una…
De-au prins
O fărâmă
Cu mâna!

Dar acum
Cu ce să
mă îmbraci?
Cu roua din
ierburi
Și maci?

Stau ascunsă

Și stau ascunsă!
Nimeni nu mă știe…
Doar umbra mea
Scânceşte trist,
Stau într-un bob
de grâu
Cuminte…
Mă ceartă mama
Dacă ies,
Nu pierd în grabă
blândele cuvinte
Din care un covor
de stele, țes!

Eu stau cuminte
Pentru totdeauna
Și țin în brațe
Stelel și luna!

Aurelian SÂRBU

ÎN LARG
în larg
zilele se rostogolesc monoton

numai nopţile
poartă numele poemelor mele

FORMĂ DE CER
nu-mi răsfoi cartea de taină
nu mă cerceta cu grabă

te ţin minte ca-ntr-o fântână
în care mi se răsfrânge chipul
rotire de cer

VĂLUL MIRESEI
dintr-un timp fabulos
îţi ştiu pe de rost mlădierile
.....
când m-am înălţat în amurg
să-mi privesc palmele
le-am simţit goale

pironit pe crucea unui talaz
zăresc în depărtare un văl alb de mireasă –

dar nicio insulă
niciun ţărm

VEDUTĂ
suiş la zenit –
soare adăpostit în fântână

ridic cu ciutura din adânc
rază de rază

ULYSSES
voi alege alt ţărm
altă corabie
alte sosiri

pot rămâne doar într-un peisaj anume
ca o ancoră fidelă
la schimbătoare furtuni

Constantin MĂRĂSCU

CULORI
(sau despre teoria chibritului neinventat)

Negre corăbii, albe păsări, verde iarba,
roşii gânduri, albastru scutul, cenuşie viaţa,
urâtă bătrâneţea, încrâncenată iubirea,
minunată vârsta eroică despre care Homer
nu are habar decât din poveştile altora –
ascultă Penelopa cum trece vremea,
cum mă subţiez pe drumul fără urme
şi te-nfioară că nu pot să te iubesc atât cât meriţi,
de mâine mă voi întreba mereu
despre existenţa ciudată a panaşului roşu
şi despre aroma iubirii cu gust de oregano,
dar până atunci inima mea aşteaptă-n cetate
să-mi trimiţi colete cu aer de Ithaca,
dar până atunci îmi voi chema cetaşii pe terasă
şi le voi da ambrozie şi sclavele mele
(oricum noaptea te visez doar pe tine, Penelopa –
asta ştiu cei care cred în mine – dar râvnesc
poate la Elena, poate la Briseis, poate la amândouă deodată,
poate la niciuna – aici sunt câteva
care îşi usucă sânii pe metereze
şi-mi fac semne că le e cald şi au poftă de flirt
sătule de sudori leşioase, vor arome de mirt).

PLOUĂ CU SFINŢI

Plouă cu sfinţi,
Doamne, mi-e frică să nu rămâi singur
şi să mă trezesc cu Tine la poartă,
pelerin prăfuit să-mi ceri găzduire
şi să nu am altceva decât pâine cu apă…

ULTIMA SURPRIZĂ

Coboară cimitirul către cartierul de blocuri,
cu fiecare zi mai aproape
şi-n curând vecinii vii
se vor întâlni cu vecinii lor morţi,
se-amestecă
şi va apărea o rasă nouă
în oraşele străjuite
de cimitire cocoţate pe dealuri
şi morţii scrutează deseori
prin ferestre ce se-ntâmplă în case
apoi se minunează
ce simplă e viaţa
pentru că după o vreme
nicio surpriză nu mai e o surpriză,
mai întâi după moarte
se-nstrăinează lucrurile la care ai ţinut,
apoi ţi se dau de pomană ţuică şi colivă –
şi ţie nu-ţi place niciuna –
şi-atunci să nu te-nfurii
că moartea nu-ţi aduce nicio surpriză ?

Ana ARDELEANU

scamele cuvintelor
în fiecare dimineaţă
îmi clătesc gura cu rouă
pentru a putea aprecia
marca unei cafele bune
ce trezeşte în mine instinctul poemului
exprimat în cuvinte

cu o grupă sanguină rară
de esenţă filozofică
dându-mi astfel speranţă de viaţă
seara târziu
sticla cu rom a lui Marco Polo
Socrate nu trebuie să afle
nici ce sex am
relaţia femeilor cu filozofia
e încuiată în capul filozofilor
iar cheia e pierdută în puţul gândirii lor
de aceea păstrez
ca excepţie
pe dinţi
doar scamele cuvintelor de mătase
şi bat cu degetele în ei
precum soldatul în gamelă

aburii mei şi-atît
azi e miercuri
mâine plouă
poimâine vom avea un calendar nou
dar nu vom ştii ce sărbători să punem
pe crucile sale roşii
aburii mei sunt un simplu cod
prea puţin pentru a convinge
pentru trece fiorii prin tălpile bătătorite
căci drumul străbătut a fost un abuz
fără el însă nu ne putem trăi viaţa
n-am putea fi mai mult de doi
nu ne-am bucura de fulgii lui trei
această iarnă vinovată de cifra sa magică
în veston am păstrat o singură epistolă
către corinteni
restul faptelor ne-au învineţit ochii
lovindu-ne cu plicticoase apropouri
nu trebuie să ne împiedicăm de pragul lor
când virgula ia locul cifrei cinci
în viaţa noastră
arzându-ne pielea
cu ultima ţigară

Marioara VIȘAN

PAPIRUS

De ce ar trebui logica să ne guverneze existența?
Cine este răspunzător de prăpastia dintre trecut și viitor,
căruia noi ii datorăm prezența,
închiși între ce-am fi vrut
a fi, dar nu s-a putut?

Cui datorăm fiecare surâs, fiecare fior,
când ne amăgim că existăm?
Cum poate să doară cuvântul dor,
cine ne amintește că am avut un trecut?
Și unde plecăm
atunci când... ne întoarcem" în viitor?

Cine ne numără secundele din care
ne construim suflet pentru dureri,
pentru amăgiri și lacrimi amare?
Cine ne poartă oriunde și nicăieri?
Cine ne deschide poarta spre nedorita plecare?
Cine ne așează numele în cartea cu pagini nescrise?
Cine decide pentru noi răspuns la orice întrebare?
Și de ce ne e permis,
să avem în prapastia dintre ieri si mâine, nepermisul?
Acum ori niciodată, sa fim, aici, plecare,
găsim răspunsuri doar în nescrisul
Papirus
Al Celui de Sus.

AM PIERDUT ARIPILE

Am pierdut aripile pe Everestul amintirilor din viețile trecute.
Nu mi- am dat seama
că pierdeam cu fiecare secol pe care îl străbăteam cu privirea,
câte o literă din alfabetul celor care nu cuvântă.
Ochii închiși în colivia porumbeilor voiajori ai păcii
se rostogoleau de o parte și de alta al timpului
fără de început și de sfârșit din balansoarul uitării.
Să fie pace striga fiecare petală de mac roșu,
înfocat de scânteia vieții eterne.
Să fie pace răspundea sângele
ce țâșnea din tâmpla minților rămase fără țeastă.

Cum să fie pace când
am găsit aripile care atârnă neputincioase
de cuiul lui Pepelea intonând:
„Să fie pace în lume, să fie pace în lume”
În care, întreb obosită,
în timp ce se înalță o explozie de culori
pe curcubeul cerului.
În asta sau in cealaltă?

Mihaela AIONESEI

Poezie şi senzaţie
E la modă cântatul cocoşului ce aţâţă câinii.
Strigătul lui ţanţoş prin băltoacele lumii,
indiferenţa crispată într-un ochi de statuie,
insistenţa arborilor de a lăcrima tămâie.

Mă însoţeşte senzaţia stranie că ne aparţinem.
Ce dulce minciună! Fructe în cădere liberă suntem!
Plictisitori şi goi ca un cimitir fără eroi,
puroiul fără leac dintr-un uriaş buboi.

Viaţa – poezie pe pâine... Cât cuprinde
nebunie şi dimineţi cu gust de aguride.
E şase februarie. Mă încearcă o stare şuie.
Pe cruce, Doamne, cine se mai suie?

Sunt la modă ceasurile şi hainele de firmă
Mie daţi-mi un înger să îmbrac inima asta infirmă

Ceva...
cel mai împlinit vis al meu
a semănăt cu un fluture
ce s-a jucat cu o flacără
și a zburat a zburat
peste râuri peste ape
fără să-i pese de jocul
aprig cu moartea

într-o zi captivat de lumina
ce răzbătea dintr-o fereastră
şi-a întins aripile s-o cuprindă
şi a rămas aşa
o iarnă şi încă una

lumea între timp s-a răcit
dar el n-a simţit

din piept s-a pornit
mai întâi a-i răsuna ceva
ca un colind
apoi ceva ca o lacrimă
s-a tot prelins
picurând
picurând

valea şi dealul s-au umplut
de miei şi de dangăt
de ghiocei şi buburuze nebune
dar el a continuat
să stea aşa lipit
până când ceva ca o cometă
s-a desprins
şi nu s-a mai întors

între rugă şi vis
ceva ar mai fi fost de spus
dar s-a pornit a ninge cu tăceri
de la Polul Nord
până-n livezile cu meri unde
într-un cuib de rândunele
Luna mută migăleşte poeme
pentru zilele noastre
când albe
când negre…

Văgăuna cu cactuşi
Stau într-o văgăună cu cactuşi
şi în timp ce aştept înflorirea de peste an
număr ghimpii înfipţi în coastele de lapte

ale acestei lumi despre care îmi place să cred
că încă nu s-a desprins
de al Maicii sân.

Se întunecă tot mai devreme
și mult prea devreme ne amestecăm
printre turmele de hiene și lupi
plânsul mieilor nu se mai aude de urletul lor
rugăciunile nu se mai deosebesc de blasfemii
mulțimea naivă aplaudă tot mai frenetic
fără să se întrebe
cine-s păpușarii din spatele măștilor
fără să vadă cum ies
sfinții din morminte
și pe Dumnezeu
cum își zugrăvește lacrimile în Cer
hățișuri de aguridă cresc
din om în om
și-ar fi putut să se reverse
peste noi atâta miere...

Ce departe/ ce departe e dimineața aceea
în care până și ultimul fir de praf
se eliberează strâmtorii
și un curcubeu roșu ca focul
vine să sfințească aerul
după ce au cântat cocoșii.

Rian ROMAN

LASĂ-MI CEVA

Dacă pleci, cum se-aude, lasă-ți gândul la mine
Am să-l port ca o banderolă pe tâmple
Când voi trece prin adierea de vânturi
Sau pe sub lună singur voi înnopta
Pentru tine toate acestea o să se-ntâmple.

Lasă-ți și suflu și vocea la mine
Să le port la gât ca pe-un fular

Mereu să îţi simt năduşeala şi duhul
Aici în oraşul nostru de munte
Până viaţa îmi va emite paşaport de fugar.

Apoi, dacă-mi laşi şi o mână
O să dezlipesc dintre stele o stea

Să o port felinar pe la băncile noastre din parc.
Şi apoi, prinzându-ţi mâna strâns printre degete
O să-mi răcoresc dorul de tine cu ea.

În felul acesta vei fi mereu actuală
Şi vei fi cu mine prezentă mereu
Tu acolo în ţara aceea, fugară,
Când vei auzi ciupind la chitară
Să ştii că acela sunt eu.

DUMINICA VIEȚII DE AZI
zglobiu, un punct desena margini de frunze.
adierea lor îl greșea.
nucile, verzi, învelite de crude,
îi țineau ritmul pe ramul-perdea.

voci de vecini aduc răvășitul.
la radio popi cântă făr' înțeles.
ciocuri de barză apun răsăritul,
alungând tihna de weekend din viu.

se va da și astăzi o luptă
se va-nfige și astăzi un steag.
învingătorul va fi tristețea cea lungă
peste scurta duminică a vieții de azi.

UN PIC DE ŞANSĂ
sună-mă de doi în ochi
şi de cinci, ca într-o glumă
degetelor dă-le voie
să împroaşte-n ochi cu humă

suflă-mi pe ovalul copt
un trapez de verde-viață
umerilor dă răbdarea
să preaplângă tristă față

uită-mă la colț de stradă
lângă zidul plâns cu iarbă
poate măcar ploaia, buna
îmi va da un fel de șansă

Aurora POPESCU

Insomnii

se trezea deseori noaptea
visând iar si iar același lucru
cum sicriul bunicului nu avea loc în groapă
cum îl scoteau încă o dată și încă o dată
dar oricât ar mai fi fost cioplit
cavoul părea neîncăpător
pentru trupul ăla uscat
șaptezecișicinci de kilograme de furie
deshidratată de alcool și tutun

se trezea asudată
părul ei avea atâta apă
cât să umple și albastrul ochilor
care nu-și mai aminteau liniștea plânsului

bunicul murise întâmplător
căzuse într-un cuțit
de nouăsprezece ori
dar cauza decesului a fost
că a întârziat salvarea

desigur
ea nu avusese nici o vină
fusese doar prea aproape de cuțit
strânsese aerul în pumn de nouăsprezece ori
ca pe o vrabie

care brusc
cade moale
într-un întuneric fără cântec

cei de la şcoala de corecţie
avocatul şi mătuşa
i-au spus
că a fost legitimă apărare
că dacă va deschide din nou pumnii
într-o zi
în podul palmei
îi va creşte altă linie

dar ea avea nevoie doar să-i spună cineva
că un cavou poate fi cioplit
încât să încapă în sfârşit
trupul bunicului

Fetiţa care nu ştia să spună NU

mânca tot din farfurie
aşa cum îi spunea privirea mamei
îşi făcea temele fără să se plângă
se trezea în fiecare zi la fix
să-si pună ordine în jucării
aşa cum ar fi vrut să aibă în gânduri
rafturi aliniate de "da" uri frumos împăturite
după sezoane

părinţii o lăudau,
profesorii o lăudau,
prietenii doar se plictiseau prea repede
şi după ce-i luau toate jucăriile
se jucau în altă parte

într-o zi când părea să fi crescut
un băiat fascinat de ce mare "da" se făcuse
a luat-o de nevastă
viaţa se târa pe lângă ea
de la un "da" la altul

nu avea timp să respire

când toate "nu" urile nerostite au umplut-o
abia au putut s-o dea jos
din ștreang

Raul CONSTANTINESCU

PRIN MII DE GOLURI PLINUL
Mulțimi de spații printre spații umbre
Cu neștiute căi chemări vocale
Se-nfurnichează zi de zi-n penumbre,
Rubin roiesc pe buze de pocale
Secrete jocuri de mărgele-n cupe
Scântei în mii de curcubeie-n unde
Stârnesc destine ce-au să se întrupe
Mister ce-n tot și toate se pătrunde
De sfântul miez al vieții fără moarte
Pe omniprezenta scară spirală
Cu noi prin noi trecând fără-nvoială
Din nașteri cumpănă până la moarte
Cum ce ți-e scris în frunte-i pus destinul
Ascuns prin goluri fără număr plinul.

VIS DE GENEZE
Vis de geneze mareea așterne
prin zilele mele clipe eterne –
sori în perle actinii flori de mărgean
feerie în luminosul ocean,
spasmodice fulgere valuri în dans,
îndrăgostiții radiind în balans
nasc unul prin altul nou universul –
inima lumii – plin gândochiul versul.

ÎN RÂUL LUI HERACLIT
Floarea gamelor aurorale
Pe bolta cu sori din visul de aur
Lumini și umbre spirale în zboruri
Pe căile cerului în visare
Prin muguri frunze flori cânturi de greier

Pământul apa aerul foc vântul
Apeiron prin toate cele ce sunt
În râul lui heraclit ieriazimâine
Nicicând nu te scalzi de două ori două...

LUMINARE
Aproape departe pe margini singur
În seara celor din urmă adâncuri
În sfera sunetprim din ziua dintâi
A primilor oameni arşi în iubire
Da capo al fine vieţile noastre
În turnul de veghe ochi fără sfârşit
Doar vântul poate smulge amintirea
Trecutei clipe minune din tine
Hazardul joc de sorţi prin generaţii
Dansează orb pe sârmă peste hăuri
Infern peste infern ereditatea
Citindu-se la întâmplare noaptea
Căderi ori salturi genetice-n moarte
Minunea-nvierii din legea vrerii
A scri sau a nu scri peste vechi cronici
Cum zeii mani răsar din fiecare
În sâmbăta morţilor luminare.

Cătălina SOARE-HÜLL

Zbor în realitate
M-agăț cu disperare de prezent
ca Nils Holgersson
de aripile gâștei lui.
Asocierile
fac ca broderiile vechi de dantelă
să rămână în dulapuri, inutile desuuri ale istoriei.
Mă ascund ca-ntr-o închisoare de vise
o ceață amestecată cu lumina apusului mă orbește
lupt cu imagini cu picioare rupte,
pe un piedestal din nisip.
Fiecare zi e însoțită de noaptea ei, nu de o alta.
Fiecare noapte are demonii ei, cățărați pe umerii imaginației mele.

Am crezut mereu că binele e o fetiță înaltă și slabă cu codițe.
Binele meu e un buldozer
care mă frânge în cuva lui
și orice așezare pe pământ e-o binefacere.

Rugăciunea inimii
Trec prin mine
genunchii obosiți de rugăciunea inimii.
Nu cred că iubirea va mai intra pe poarta aceea părăsită
în curtea cu flori sălbăticite în uitare.
Rochia de mireasă va rămâne nepurtată
și cineva își va împlini menirea doar în vis.
Nu cred că va mai fi o cortină
care să anunțe un sfârșit
a ceea ce nu poate începe
în cărbunii răscoliți din vatra unui cămin stins de mult.

Verdictul timpului
Au dispărut ceasornicarii din lume
timpul se destramă cum vrea,
nimeni nu-i ia pâinea de la gură,
toți așteptăm osânda lui,
vinovați pentru curajul de-a trăi.
Doar iasomia îndrăgostită
de vara fără timp
alunecă în aluatul dospit al zilei
de vânzare sunt doar petalele albe
care curg din visul ciudat
de mireasă alungată din destin.
Rând pe rând ceasornicele lumii
se opresc
secundele rătăcesc
în trecutul orelor
moartea e tot mai nesigură pe ea
noi ne repezim spre a a doua ieșire.

Doina HARNAGEA

PELERINUL

Umbra lumii se întinde-ncet
peste roata timpului fugar.
Pelerinul pleacă spre orizontul îndepărtat
cu toiagul lui ce-şi răsuceşte privirea-n sus
ca o frunte ridicată către cer.

„Pelerinule, ştii să răspunzi la întrebări?
Călătoria ta pare drumul omului
către răspunsuri mari
la întrebări ascunse şi nespuse
ori despre întâmplări neînţelese
ce s-au ivit la răspântia
întâlnirilor dintre destine”.

Lăsând în urmă lumea,
gândul lui se ridică
spre alte începuturi de lumină.
Ceilalţi, rămaşi în capcana timpului,
se întreabă dacă nu cumva
el s-a rătăcit printre îngeri.

Întors din drumurile lui,
Pelerinul pare
un călător plecat de multă vreme.
Secole trecut-au peste oameni
şi nedumeriri ciudate macină încă
sufletul lumii.

Oamenii nu înţeleg ce este un pelerin.
De aceea îl obligă neîncetat
să le spună ceva
despre ceea ce nimeni n-a văzut,
să le povestească multe
despre ceea ce nimeni n-a auzit.
Ei rămân profund dezamăgiţi
că acest călător, după atâta drum,
n-a reuşit măcar să-L întâlnească pe Dumnezeu.

Nu au de unde să știe
că Pelerinul a plecat
pe drumul către inima lui
și acolo a descoperit o imensă tăcere
și o vindecătoare liniște.

RUGĂMINTE

Ridică-mi, Doamne, povara cuvintelor nespuse
și dezleagă-mă de firul celor neîngăduite.
Răpește-mi gândurile din negura tăcerii
și lasă-mă să văd, măcar din depărtare,
un colț de cer cu-un răsărit de soare.

Dă-mi, Doamne, ziua limpede și noaptea clară.
Ucide-mi visele ce mă-nconjoară
cu diafane șoapte, cu iluzorie chemare
a celor ce mă mint și mă alintă
cu dulcea mângâiere a clipei trecătoare.

Dă-mi, Doamne-n gând doar o sclipire
din strălucirea celui dezlegat de lucruri.
Îți cer să fiu eliberată
din vraja cea perfidă a înșelării
și-a umbrelor ce se ascund în întuneric.

Să-mi dai putere de-mpăcare
cu toate cele care vin și toate cele care pleacă
si de-s pierdută-n mersul cel nechibzuit al lumii,
Tu dă-mi din zarea cerului senin suavă alinare.

Dar cei pe care-i întâlnește
par să nu se mai oprească
din obositoarea încercare
de a fi mereu nedumeriți:
„Pelerinule, la ce întrebări știi să dai răspuns?”

***

Se maschează legătura dintre mine şi tine
Sângele meu este
Sânge crud
Mă trezesc brusc primul
Gând în izolare
„Cât timp ia luminii să invadeze irisul
Cu formele tale”
Ridic umerii-n gol
Un amalgam de cadre pasive cu noi
Neîmpărtășiți
Apoi tăcerea întunericul haosul
Fragilitatea ta o
Simt prin tot oraşul

***

Nicio urmă de metal
Înstrăinarea aidoma unei
Lupte de gherilă
Zi febrilă
Urme de fiare pe mâini
Urme primare
Cineva arde în apusul cromatic
Levitez sub forma literei O
Fără simțul unei responsabilități
O umbră de sânge

***

Nu simt trupul
În contorsionarea timpului
Aud voci intrusive
Durerea devine o mișcare
Centrifugă
Încerc să fug

Mișcarea creează senzația
De a fi

***

Ce se întâmplă cu mine
Am deschis ochii și nu
V-am mai văzut
Sufletul era chircit
Iar nările mamei mă încălzeau
Ochiul tău de bour , tată
Curgea spre mine apă
Și mă spăla de păcate

***

Un animal de casă
Prins
În organice sinistre
Timpuri
Înserat în rândurile
Lumii
Căsătorit tuns
Bărbierit (uneori nu)
Cu unghiile frumos taiate
Cu papion de contabil
Cu fața trasă
Ca un apaș fără ținutul natal

***

Sunt o posesie
În interiorul meu sexul
E putred
Ating metalul care
Mă leagă
Frânturi de lume
Ping pong
Altruist

Ploaia asta mizeră
Care se scurge
Prin mine
Un clopot
Calculez
Cât de mult m-am ratat
Cumva
Voi supraviețui

***

Var negru
Materia care mă inundă
Sunt un schelet pe care pun carnea
Părinților mei
Stai și savurezi
Spectacolul de pe margine
Un desen animat rulează
Pe peretele aspru
Un râs o pânză apoasă
Un tremur o emoție
Ca și când aș fi viu
Mâinile tale icoane

***

Cine mă cunoaște
Să arunce o piatră în mare
Legaturile mele cu moartea
Sunt în formare
Vorbește cu mine
Așa cum vorbesc îndrăgostiții pe
Patul de spital
Nu cred în avatare
Ultimul romantic
De pierde în noapte
Totuși
Viața e frumoasă

Liliana BĂDĂRĂU

uitările în dans dizgrațios

Inimă amorțită
sub neliniștea singurătății
își cântă țipătul
ca gura de potir
în orga oaselor vertebrale
trupul muzicii
stă să se reverse
în altarul cenușiu al ochilor slăbiți
scânteieri ce încă pot s-aprindă
un iureș de imagini
prețuirea amarului plinei fericiri
acel ceva obscur
acel ceva divin
fără grai
zăbovește-n suflet uimirea
ca o mireasmă-ntr-un tei
răsuciri suferinde în brațe
coregrafii
scriu destinul
și iată-ne-nrobiți
de-aceeași foame
la capătul orei
iată-ne-nrobiți
de-aceeași noapte

muzica străbate de dincoace
de dincolo de hotarul fericirii
la semnul liniștii
nechează calul timpului
undeva există un prea târziu

Dans

un dans subacvatic
rătăcit între aer și adânc
ce încă mai poartă pe brațe
învierile abisului
brațe ca rădăcini neobosite

trupuri aprinse contopite
în freamăt de sânge flămând
mustește desfrâul
de buze-nsetate
sărutul se curmă
pe șerpii de alge
în fruct de mătase-nverzită
se scaldă arbustul iubirii
valuri nebune scufundă
un dans vălurit

cresc alge albastre
pe valuri de apă
arcul furtunii fără țintă
ne-aruncă-n țărmul vâltorii
sub cerul greu de stele

în solzi de nisip
pașii împletiți
scriu în stânci
timpu-n care
lumea trece
blestemul mării
un cântec se aude
până-n discul lunii
și zarea străvezie

ridică-ți din adânc urechea
că-n ora nopții
frumusețea făcută-i
doar să mintă

TINERI AUTORI

Emilia STAJILĂ

Cafeaua de toamnă
Cafeaua de toamnă nu-i chiar amară,
De-ar fi lipsită şi de zahăr tos,
Când începe sufletul să doară
Te-ajunge doar tristeţea pân' la os.

Simţi cum fierbinţeala ei surprinde
Inima şi tânguiala ta sublimă,
Ai aflat că zahăr nu se vinde
Şi mierea vieţii fuge anonimă.

Zaţul puternic miroase-a vijelie,
De-ncerci să-l sorbi, te ameţeşte
Lăsându-te în camera pustie
Să simţi cum vântul te priveşte.

Cafeaua de toamnă e-o ultimă odă,
Acelui spectacol din mai început,
Ba chiar e-o melodie macropodă
Ce nostalgia sumbră a conceput.

Sorb cu tristeţe o ultimă speranţă
De gust amărui şi dulce gând,
Aş vrea să simt aceeaşi ignoranţă,
Decade ale vieţii parcurgând.

Joc
Eu,
Minţită de un curcubeu
Şi gânduri puse în muzeu,
Iubite de un fariseu
Ateu.
Noi,
Sufletul şi multe ploi
Lăsaţi aşa într-un noroi
Spălat de nişte scrise foi,
Goi.

Lac,

Cuvinte-necate zac
În liniște se tot desfac
De parcă nu mai sunt de leac
Tac.

Foc,
Se stinge c-un ghioc
Al gândului ce-a fost proproc
Și-al vieții fără de noroc
Joc.

Viața
Ce e viața? Un fir de ață sau de iarbă…
Nu mai contează… E o clipă care
schimbă absolut totul!
De pe pământ treci sub pământ.
Iată diferența uimitoare și deranjabilă.
Apoi trupul nu mai simte durerea…
Iar sufletul pleacă undeva, departe,
în neființa auzită cu lexeme doar…
Nu se știe ce va fi, ce urmează Dincolo…
Toți cunosc doar cât de fragezi suntem
în fața unei secunde esențiale
care va veni odată, mai devreme sau mai târziu
pentru a însemna un sfârșit trist și un nou început neștiut…

Maria MOSCALIUC

Ușor demodat
ți-ai drapat degetele
după părul meu
într-o textură vălurită
(pleosc pleosc pleosc)
apa de lentigo se ciocnește & se răsfrânge
de baraj de limita mânecii mele
rece cald din nou rece
sare de pe-un deget la altul
lipitoarea somniferă
pe buze e urma
și nu se ia

Culori gustoase
o căldură ciudată curge
prin porii frunții
mă ții de mână
ca pe un copil singur
mintea cuprinde-o pajiște a gândurilor
cu colții de fildeș și-o ofilește
se dărâmă baza amintirilor
cad ca niște piese de domino
o lumină albastră-mi perturbă miezul
îmi răsucește priveliștea
și-mi strivește tâmplele
și-mi aduce veselie-o căldură
de la mare
de mult uitată

Iubitul meu se întoarce
omul acesta se întoarce
din nou și din nou la trupul
prins de bancă la căldura lui
la parfumul și la mișcările feline
tulburat în somn își vede trecutul
ca pe o fantasmă
nu uită nu iartă și nu ajută
ca un câine cu-n stăpân adormit
uite așa e prins ca peștele în plasă
și nu are decât să stagneze
lângă trupul care dogorește

Stil de viață
materia e surprinsă și cade-n plasă
pescarul migălos o vâră adânc în geantă
o-nvârte bine ca pe-un ambalaj de bombonică
al unui copil leneș
stă să pocnească pândește cu nerăbdare
aduce-n amintire ghirlandele uitate de la Crăciun
ah am ieșit deja din casă
compartimentul e prea mic
soarele e prea mare
buzele tale sunt potrivite

sângele lor
e referința
așteptării
de după sărut

Răgaz după foc
sunt un pantof: uzat de purtarea timpului.
sub robia instinctului calc
ca apoi, și eu, să fiu călcată
sărută-mă din vorbe și din priviri
să-ți fie ușor să te lepezi de păcatul gândului
nu ne naștem pentru a iubi
orice pas orice trup
orice strângere în brațe
pentru a ne naște
suntem selectați de gurile
dornice de setea lor oarbă
mergem cu adidașii noi
după urmele cleioase ale iubitului
precum o carte cu cuvinte lichide
nu ne mai putem opri
fără să ne citim

Tough Love
te-ai îndrăgostit de un junghi suplimentar
o piatră pe suflet care te face
să te zvârcolești.
aștepți să te ia în brațe
aștepți să te iubească
așa cum ar face o
compatibilitate astrală
umerii ți-s grei ai ajuns ca un dromader
ești orchestra unui trecut murdar
îți fug degetele printre clapele reci
la fel de ușor cum îți curge iute
sângele prin vene
vinde-i nopții gândurile tale
fii una cu sarea de pe mantia ei
neagră și distorsionată

Premiul Revistei *Poezia*
la Concursul „Porni Luceafărul” – Botoșani, 2023

Amalia MAYER

Înger pe rotile
Adevărul se opreşte între roţile autobuzului
Strada e o reprezentaţie de cuvinte derizorii
de care îţi place să-mi striveşti faţa
Autobuzul alunecă
ruginit de timpul care-i curge prin ţevi
Oameni încălziţi la micul dejun
aranjaţi pe farfurii
Plouă în zori
Strada comunică cu subterana
chiar dacă noi nu putem vedea asta
Oprim la benzinărie unde mulţi renunţă şi coboară
Autobuzul îmi apasă infinit în coapse
benzina îmi curge în deschizături
până simt miros de foc
dar adevărul rămâne blocat
Bate uşor vântul
mie mi-e frică
de Sus vine un înger
pe rotile

La început a fost
Se ridică spre cerul tău coloane de dor
O viaţă de om înţeleasă greşit
pe trecerea de pietoni
Propagandă adăpostită sub umbrele
Îmi ascult prognoza meteo de porţelan
Înţeleg şi apoi iar nu
Zile dulci le petrecem împreună
sunt lucruri evidente nu destul
Turişti se adună în jurul unei catedrale
care se ascunde de aparatele foto
Eu adun foile risipite ale unei cărţi
Scrie aici La început
A fost cuvântul şi Cuvântul
atât scrie restul e lipsă
Vorbele ne amuză ne şi sperie
Penele vrăbiilor sunt ca nişte bandaje
cad şi ne amintesc că suntem răniţi

Execuție
Intuițiile tale ne îndrăgostesc
doar ca să încarc o serie de spații libere
cu griji dulci
Plasez x-uri în pătrățele albe
ca un joc de noroc în viața reală
urmăresc tranziții
niște mâneci care nu stau suflecate
Palmele tale ne distrag atenția
ne bagă în buzunare gânduri la cineva
așteaptă să țină de foame pe o
lună întreagă
Umerii tăi arată impulsuri și libertăți
salteaua de pe podea degajă îngeri
ca niște aburi călduroși
Ei ne șoptesc Constituția Europeană în urechi
când facem dragoste pe mut
în aceeași bluză roșu închis
iar jos în piață
se aude o execuție publică
nu poate fi ignorată
de Dumnezeu
și ne rugăm să se rupă
ghilotina să iasă flăcări

4x4
Ne împărțim între jumătăți de eclipse
soarele un ochi luna ca un cearcăn
Mediile trebuie scoase dintre
firele noastre de păr legate între ele
cu alte fire nevăzute
ca icoanele
de pe altar
Înțelegeam infinitul
din poze și din șireturile murdare
dar și din voturile secrete
Lumea lui Dumnezeu poate să-mi fie așa largă
materialul ei mă irită
tramvaiul plin își închide ușile fix în fața mea
noi care am rămas știm că asta
a fost ultima arcă al lui Noe

dar nu ne temem cred că Cel de Sus
nu împarte ce e prins în plasă
ce va eliberat din ea
mă târâi şi eu ca o căţea bolnavă
poate mă observă slujitorii Lui
nevoia îmi cade din gură incontrolabil
şi nimeni nu mă iartă

Nostalgia e un articol de cancan
dorinţa să fii strâns în braţe până te sufoci
o urăsc subit ca pe o pereche de tenişi murdari
Sunt un bărbat învechit
şi pus pe rele ca o hienă
fără alt scop fără altă întoarcere
Fluier nostalgia pe stradă când o văd
şi ea face apel la cele cinci simţuri
va veni timpul mă voi putea odihni
Ea se întinde lângă mine lungă şi aranjată
îmi povesteşte despre toate
despre cum e viaţa de acolo de unde vine
cum e moartea acolo şi cum
se suprapun cauze pierdute
Nostalgia se foieşte ritmat pe ledul de lumină

Premiul Revistei *Poezia*
la Concursul „Porni Luceafărul” – Botoşani, 2023

INEDIT

Luminița COJOACĂ

Ninsoarea pietrei
Ninge apa piatra seacă
In genunchi setea adapă
Și-o intoarce la Dumnezeu
In păcatul cel mai greu

Ninge piatra apa stinsă
Lacrimile le alintă
Și se-ntoarce în păcat
Luciul apei scuturat

Ninge piatra apa bună
Soarele pe cer adună
Pașii dacă –i treci cu dor
Piatra seacă e a lor

Setea ielelor
Ninge-mă pământ cu foc
Laptele ce ții in foc
Să te stămperi peste moarte
Foc de carne peste toate

Foc ales cu legământ
Te strig moarte cu mormânt
Lacrimile sa alegi
Pașii vii să ii culegi

Somnul ud .Un mort jumate
Plânge ochiul apa-n moarte
Cînd alege pe cuvinte
Carne cu arome sfinte

Piatra cu păcate
Cu fiecare piatră
Se face urma
Piedica n-are urme
Pașii când trec se face de ziuă

Noaptea dorul e mai puternic
Carnea nu se împarte pe colaci
De lapte cum izvorul nu se
Face pământ oamenii să-l ocolească
Cu putere grea
La adăpat oamenii vin cu încredere în ziua de apoi
Fericirea când creşti
Se dă de pomană peste
Masa scrisă cu piatră şi spumă
La adăpat oamenii se duc
Cu pomenile scrise
Laptele împart piatra să se desfacă de păcate

POEZII DE IERI PENTRU AZI

Miron COSTIN

Marele cronicar moldovean Miron Costin (1633–1691) poate fi socotit şi întâiul poet român. A compus în afară de *Viaţa lumii* (cca. 1673), *Stihuri împotriva zavistiei*, versuri despre originea poporului român şi un apostrof.

VIAŢA LUMII

Deşertarea deşărtărilor şi toate sînt deşarte.
A lumii cîntu cu jale cumplită viiaţa,
Cu griji şi primejdii, cum ieste şi aţa
Prea supţire şi-n scurtă vreme trăitoare,
O, lume hicleană, lume înşălătoare,
Trec zilele ca umbra, ca umbra dc vară;
Cele ce trec nu mai vin, nici să-ntorcu iară.
Trece veacul desfrînatu, trec ani cu roată,
Fug vremile ca umbra şi nici o poarta
A le opri nu poate. Trec toate prăvălite
Lucrurile lumii şi mai mult cumplite.
Şi ca apa în cursul său cum nu să opreşte,
Aşa cursul al lumii nu să conteneşte.
Fum şi umbră sîntu toate, visuri şi părere
Ce nu petrece lumea şi-n ce nu-i cădere?
Spuma mării şi nor suptu cer trecătoriu.
Ce e în lume să nu aibă nume muritoriu?
Zice David prorocul: „Viiaţa ieste floare,
Nu trăieşte, ce îndată ieste trecătoare".
„Vîierme sîntu eu şi nu om", tot acela strigă,
O, hicleană, în toate vremi cum să nu să plîngă
Toate cîte-s pre tine. Ce hălăduieşte
Neprăvălit, strămutat? Ce nu stăruieşte
Spre cădere de tine? Tu cu vreme toate
Primeneşti şi nimica sa stea în veci nu poate.
Ceriul faptu de Dumnezeu cu putere mare,
Minunată zidire, şi el fîrşit are.
Şi voi, lumini de aur, soarile şi luna,
Întuneca-veţi lumini, veţi da gios cununa.
Voi, stele iscusite, ceriului podoaba,
Vă aşteaptă groaznică trîmbiţa şi doba.
În foc te vei schimosi, peminte cu apa.

O pricine amară nu aşteaptă: sapa.
Nu-i nimica să stea în veci, toate trece lumea,
Toate-s nestătătoare, toate-s nişte spume.
Tu, părinte al tuturor, Doamne şi împărate,
Sîngur numai covîrşeşti vremi nemăsurate.
Celelalte cu vremea toate să să treacă.
Sîngur ai dat vremilor toate să petreacă.
Suptu vreme stăm, cu vreme ne mutăm viiaţa,
Umblăm după a lumii înşelătoare faţa
Vremea lumii soţie şi norocul alta,
El a sui, el a surpa, iarăşi gata.
Norocului zicem noi ce-s lucruri pre voie
Sau primejdii, cîndu ne vin sau cîte o nevoie.
Norocului i-au pus nume cei bătrîni din lume
Elu-i cela ce pre mulţi cu amar să afume.
El suie, el coboară, el viiaţa rumpe,
Cu soţiia sa, vremea, toate le surpe.
Norocul la un loc nu stă, într-un ceas schimbă pasul.
Anii nu potu aduce ce aduce ceasul.
Numai mîini şi cu aripi, şi picioare n-are
Să nu poată sta într-un loc niciodinioare.
Vremea începe ţările, vremea le sfîrşaşte,
Îndelungate împărăţii vremea primeneaşte,
Vremea petrece toate; nici o împărăţie
Să stea în veci nu o lasă, nici o avuţie,
A trăi mult nu poate. Unde-s cei din lume
Mari împăraţi şi vestiţi ? Acu de-abiia nume
Le-au rămas de poveste. Ei sîntu cu primejdii
Trecuţi. Cine ai lumii să lasă nădejdii?
Unde-s ai lumii împăraţi, unde ieste Xerxes,
Alixandru Machiclon, unde-i Artaxers,
Avgust, Pompeiu şi Chesar? Ei au luat lume,
Pre toţi i-au stinsu cu vremea, ca pre nişte spume.
Fost-au Ţiros împărat, vestit cu războaie,
Cu avere preste toţi. Şi multă nevoie
Au tras hîndii şi tătarii şi Asiia toată.
Caută la ce l-au adus înşelătoarea roată:
Prinsu-l-au o fămee, i-au pus capul în sînge.
„Satură-te de moarte, Ţiros, şi te stinge
De vărsarea sîngelui, o, oame înfocate,
Că de vrăjmăşiia ta nici Ganghes poate

Cursul său să-l păzească”. Aşa jocureşte
Împărăţiile lumii, aşa prăvăleşte.
Nici voi, lumii înţelepţii, cu filosofia
Hălăduiţi de lume, nici theologhia
V-au scutit de primejdii, sfinţi părinţi ai lumii,
Ce v-au adus la moarte amară pre unii.
Nime lucruri pre voie de tot să nu crează,
Nime grele nădejde de tot să nu piarză,
Că Dumnezeu a vîrstatu toate cu sorocul,
Au poruncitu la un loc sa nu stea norocul.
Cursul lumii aţi cercatu, lumea cursul vostru
Au tăiat. Aşa ieste acum vacul nostru.
Niminea nu-i bun la lume, tuturor cu moarte
Plăteşte osteneala, nedireaptă foarte,
Pre toţi, şi nevinovaţi, ea le taie vacul,
O, vrăjmaşă, hicleană, tu vinezi cu sacul,
Pre toţi îi duci la moarte, pre mulţi fără deală,
Pre mulţi şi fără vreme duci la această cale.
Orice faci, fă şi caută fîrşitul cum vine.
Cine nu-1 socoteşte nu petrece bine.
Fîrşitul ori laudă, ori face ocară,
Multe începuturi dulci, fîrşituri amară.
Fîrşitul cine caută vine la mărire,
Fapta nesocotită aduce perire.
Moartea, vrăjmaşa, într-un chip calcă toate casă,
Domneşti şi-mpărăteşti, pre nime nu lasă,
Pre bogaţi şi săraci, cei frumoşi şi tare.
O, vrăjmaşă, priietin ea pre nimeni n-are.
Naştem, murim, o dată cu cei ce să trece,
Cum n-ar fi fostu în veci, dacă să petrece.
Painjini sîntu anii şi zilele noastre.
Sfinţi îngeri, ferice de viiaţa voastră.
Vieţuim şi viiaţa ieste neştiută
Şi până la ce vreme ieste giuruită.
Aşa ne poartă lumea, aşa amăgeşte,
Aşa înşală, surpă şi batjocureşte.
Fericită viiaţa făr de valuri multe,
Cu griji şi neticneală avuţiia pute.
Vieţuiţi în ferice, carii mai puţine
Griji purtaţi de-a lumii; voi lăcuiţi bine.
Vacul nostru cu-mprumut dat în datorie;

Ceriul de gîndurile noastre bate jocurie.

EPILOG

Mulţi au fostu şi mulţi sîntem şi mulţi te aşteaptă;
Lumea din primenele nu să mai deşteaptă.
Orice ieste muritoriu cu vremea să petrece,
Trece vremea şi pre ai săi toţi îi părăseşte.
Cei ce acum petrecem, pomenim alţii
Trecuţi; de noi cu vreme vor pomeni alţii.
Născîndu-ne, murim, murind ne facem cenuşă.
Dintr-această lume trecem ca pentr-o uşă.
Astăzi mare şi puternic, cu multă mărire,
Mîine treci şi te petreci cu mare mâhnire.
În lut şi în cenuşă te prefaci, o, oame,
În viierme, după care te afli în putoare.
Ia aminte dară, o, oame, cine eşti pe lume,
Ca o spumă plutitoare rămîi fără nume.
Una fapta, ce-ţi rămîne, buna, te lăţeşte.
În ceriu cu fericire în veci te măreşte.

Poezia română clasică. De la Dosoftei la Octavian Goga,
vol.1, Minerva, 1970, p. 14-18

ARTE POETICE LA ROMÂNI

Al.I. ODOBESCU

Viitorul artelor în ROMÂNIA (II)
1851

2. *Pictura*. Artele, în general, au între dînsele o legare mutuală atît de mare, încît, vorbind de una, treci pe nesimţite la alta. Cu toate acestea, două dintr-însele par a fi deodată cu totul deosebite: muzica şi pictura. Într-adevăr nu poţi sări de loc lanţul drept care te duce de la una pînă la alta; cu toate acestea, legăturile sunt numeroase şi puternice; un minut de gîndire te face să le vezi; spre pildă, ca să trecem de la muzică la pictură, putem lua muzica în opera teatrală. Iată o menire mare a picturii; ea în teatru se află unită tuturor artelor şi mai mult încă, literaturii chiar; partea ei e mare; din nenorocire este efemeră; dar această forţă a picturii, născută de puţin, vrea să ia întindere, şi nu numai în decorul teatrului, ci încă în decorul arhitecturii; căci acum lumea nu mai cere recele ziduri de piatră goale ale veacului de mijloc; ea vrea să vază în tot ceva care să-i aducă în inimă eroismul şi amorul; de aceea majestăţii arhitecturii trebuie să-i fie unită viaţa şi focul picturii; menire mare, sublimă a picturii arhitecturale! Pe de altă parte, în fiece zidire o mare condiţie e lumina; lumina e neapărată zidirilor moderne; dar vrea ca lumina să fie plăcută şi potrivită; iată aci încă o condiţie ce-o poate împlini pictura, adică pictura pe geamuri; în climatele neguroase, brumoase, pictura geamurilor va opri ca acea tristeţă a naturii să pătrunză în inima omului care s-a retras sub acoperămînt; în ţările calde, unde soarele bate arzînd pămîntul şi răspîndind asupra-i o lumină înşelătoare, acolo pictura ferestrelor va pune stavilă la aceste rele. Pretutindeni, în sfîrşit, colorată de o lumină mai călduroasă, mai strălucitoare, ea se va ajuta de aceste bunuri spre a înfăţişa (cum am zice) apoteoza eroului ce-l va arăta. Dar lăsînd la o parte aceste trei ramuri ale picturii (în teatru, în ornamentul arhitectural, pe geamuri), aşa de neîngrijite şi aşa de uitate pînă acuma, însă aşa de trebuincioase în viitor, să venim la pictura cea mare, adică la pictura de fresce şi la cea de ulei. Aceste arte, aşa de mult lucrate pînă astăzi, ne arată mai bine decît orice că arta e adevărata expresiune a spiritului unui popor şi al unei epoce. Cînd, spre pildă, Rafael zugrăvea acele fecioare de o frumuseţe fără de pată, toate fiice ale poporului, el exprima negreşit simţămîntul cel mai adînc al Italiei, a acelei ţări înamorată, ca Grecia veche, de formă şi îmbătată de încîntătoarea ei natură; în fiecare el pare a-ţi zice cu toţi italienii împreună: „Îmi place frumosul, numai căci e frumos“.

Iar alte tablouri ale lui Rafael, Michel Angelo, vestita Cină a lui Leonardo da Vinci te fac să vezi acele forme sistematice, regulate, simetrice, dar graţioase, mlădioase în simpla lor exactitate. În vreme ce flamanzii cu materialismul lor, arătat în orice, se aplicau a copia natura şi a împărţi lumina cu o simetrie matematică, uitînd adesea frumosul pentru asemănarea mai completă cu adevărul. Unii le fac laudă de aceasta; mie însă îmi pare că arta are de scop a arăta un tip un model mai presus de natură, care să aţîţe în noi dorinţa de a ajunge la acel ideal. Această idee pătrunsă în marii pictori din al XV-lea şi al XVI-lea veac; ei luară de model pe Christos şi aratîndu-l sub toate chipurile frumuseţii şi virtuţii ideale, îl puseră ca exemplu înaintea omenirii, tip de o simplicitate şi de o virtute mai sublimă decît ori ceea ce ne putea arăta anticitatea greacă şi romană! Din nenorocire, în acelaşi timp pictura şi muzica luară o cută rea sub veacul lui Ludovic al XIV-lea. Personalitatea pictorului se topi, şi arta nu mai servi decît la petrecerea curţii; aci vine acel chip de pictură aşa de fad al lui Watteau în care găsim oarecare talent, dar care ne este cu totul nesuferit nouă, cari suntem aşa de deosebiţi de societatea acelui timp. Arta ajunge adevărat bastardă, cît fuse lepădată de marele jude, de popor şi, într-adevăr cînd vine revoluţia de la 1793, care răstoarnă toate cele trecute, acel fel de artă se pierde în cataclismul societăţii vechi.

Pentru o epocă nouă trebuiau arte nouă; dar oamenii revoluţiei, inovatori minunaţi în lumea nouă, căutau un sprijin în istoria lumii, de frică ca lucrarea lor să nu se pară o monstruozitate; ei nu găseau decît pe greci şi pe romani, cu care să aibă ceva mici raporturi şi pe loc îi luară de model. Pictura urmă aceeaşi cale. David, marele artist al acestei epoce, nu căută a se inspira decît din vechime. Însă de curînd, ştiinţele omenirii lărgindu-se, ieşise la iveală un nou lucru care umbla a se face din ce în ce mai general, aceasta era aceea ce se cheamă „culoarea locală“. David nu vrea s-o lase a se arăta; el studie vechimea; studiu greu, trudnic, rău care îl răci pe dînsul însuşi în loc de a insufla, prin tablourile sale, simţirile istorice ale vechimii, care nu mai erau ale lumii moderne; el făcu ceva falş, care te îngheaţă mai mult decît te atrage. El avu însă marele merit de a restabili culoarea în pictură, aşa năpăstuită de Lesueur, aşa de batjocorită, şi de serbezită de Watteau. Culoarea de la dînsul încoace făcu progresuri minunate şi putem zice că afară de cîteva florioase excepţii de la David pînă la crearea picturii nouă, pe care o aşteptam, arta nu se susţine decît prin culoare. Iată însă acele excepţii glorioase; imperiul găsi în Gros un pictor demn de o epocă aşa eroică. Atît e de adevărat că arta se dezvoltă la un popor decît cînd el se află într-un moment de putere; tristele timpuri ale Restauraţiei se petreceau în nimicuri; un singur artist mai există, Géricault, care, ca poetul roman Horaţiu, zugrăvise cu o putere minunată

durerea de care i se umplu sufletul văzîndu-şi patria căzînd în acea josime. Cei doi militari ai lui Géricault simt adevărat o rememorare măreaţă a măreţelor timpuri ale imperiului Franţei; cît pentru naufragiul lui, într-însul se vede mărimea sufletului zdrobit şi pătimitor al pictorului; în faţa tabloului, pe cel dintîi plan, e tatăl fără speranţă, ce şi-a pierdut fiul său mort dinainte-i; iar pe al doilea plan se mai iveşte abia o rază de speranţă, însă dureroasă, căci corabia de la care aştepta scăparea e încă departe şi valurile groaznice îl desparte de dînsa. Să mai adăugăm şi pe Prudhon, şi el artist al desperării; cu forme crunte, cu culori întunecoase, cu o imaginaţie neagră şi sceptică. El a zugrăvit sufletul zburînd către cer şi lăsînd după dinsul pămîntul deşert pe care nu se mai vede decît un şarpe tîrîtor. Cu Ludovic-Filip şi cu întemeierea muzeului Versailles se nasc o mulţime de pictori nevrednici care umplu expunerea. Rare sunt excepţiile, însă se văd cîteva înturnări fericite către trecut unele opintiri slabe şi greşite către viitor. Dar care îi va pictura viitorului? Iată o chestie grozavă şi atît mai grea de dezlegat încît nici o încercare serioasă nu se iveşte pînă acum. Cît pentru mine, afară de deosebitele puteri de care am vorbit şi de frumoasa ramură a picturii de peisagiuri, credem că pictura cea mare va fi pictura istorică; astfel alcătuită încît fieşcine să poată participa la înţelesul ei; pictură care, aducînd aminte gloriile trecute, să insufle credinţă şi putere pentru viitor. Însă aci încă putem pune trei baze ca în muzică; pictura înfăţişînd natura, adecă de peisagiuri; pictura istorică sau eroică, formînd fondul şi temelia artei şi pictura de fantezie care se zice pictură de genre. Frumoasă, sublimă carieră! Gloria şi recunoştinţa patriei aşteaptă pe acei care o vor petrece!

3. *Sculptura*. Sculptura se împarte, cum ştie toată lumea, în sculptură ornamentală sau monumentală şi în sculptură adevărată. Cea dintîi intră atît în arhitectură, încît n-are nici un sens fără dînsa; trebuie dar lăsată arhitecturii. Dar cealaltă artă este ea oare o artă sau nu? Este o artă acea lucrare a unor genii, care, muncită de 30 veacuri, n-a dat omenirii decît vreo cîteva producte? Într-adevăr în sculptură mediocritatea nu e iertată; ea poate place, dar nu entuziasmează! În vreme ce capul d-operă al sculpturii este productul cel mai perfect, cel mai desăvîrşit care poată să cază din mîna omului! N-ai decît să gîndeşti că aceea ce ţi se pare o lucrare mai mult decît omenească, a fost un bulgăre de piatră fără nici o formă; şi un singur om a scos din acea piatră ceea ce ai dinaintea ochilor; atunci acel om ţi se pare un uriaş, ţi se pare o fiinţă care nu poate să fi trăit cu ceilalţi oameni. Lupta cea mai crudă a susţinut-o împotriva unei substanţe fără simţiri şi dintr-însa, cu un foarfece şi un ciocan, a scos mai mult decît o formă omenească, a scos un trup cu nuanţele cele mai fine, cu formele cele mai mlădioase, cu expresia cea mai sublimă! E o fiinţă; sufletul numai îi

lipseşte; uitîndu-te la dînsa ţi se pare că o să se mişte cînd ţi-aduci aminte că e piatră atunci te miri însuţi de iluzia care ţi-ai făcut-o! Ce simţire mare, ce mîndrie de a fi om şi de a şti că fiinţe deopotri- vă-ţi au putut face astfel de lucruri, te pătrund atunci! Atîta simţ cînd văz dinainte-mi Laocoonul, Venera lui Praxitel sau cea de la Milo, îngerul lui Canova şi alte capete d-opere ale sculpturii! Aci trebuie mai mult decît geniu! Şi de urez astfel de sculptori, nu-i urez României mai mult decît altei naţii, căci acei oameni sunt ai lumii întregi şi ceea ce ei lucrează nu e expresia unei naţionalităţi, ci a geniului şi a fiinţei lucrătorului. Cît pentru sculptura în România aş socoti o mare fericire pentru noi de a avea în ţara noastră vreuna din acele capete d-operă. În lipsa lor, cel puţin cópii cu merit; cît pentru creaţii noi, potrivite veacurilor viitoare, vor aduce negreşit geniuri vrednice de astfel de creaţii! O altă parte a sculpturii, adică sculptura ornamentală, trebuie dezvoltată în raport cu arhitectura, fiind unit una alteia, caracterul lor trebuie să fie comun; acea sculptură are de datorie a forma ceea ce ar fi prea slab în lipsa ei.

4. *Arhitectura*. Ajungem acuma la arhitectură. Aci omul se pierde şi nu mai vezi decît mărirea unui popor; expresia uriaşă a unei idei vrednice de a uni o naţiune întreagă la o faptă mare şi statornică. Care om într-adevăr, e capabil de a dezvolta totdeodată puterea morală şi cea fizică care trebuie la o zidire destinată omenirii? S-a văzut însă şi astfel de exemple; au fost oameni cari au ridicat monumente; dar acelea sunt bastarde şi majestatea lor se nimiceşte dinaintea celor pe care le-a zidit un popor. Lăsînd la o parte arhitecturile maure şi bizantine care ne vin din Asia, două mari şcoli arhitecturale au domnit asupra Europei, din cele mai vechi timpuri: arhitectura greacă, cu formele ei drepte, regulate şi simetrice, şi cea gotică, cu forme ascuţite, rotunde şi neregulate; fiecare şi-a avut ornamentaţia şi în raport cu caracterul său, şi fiecare dintr-însele a înfăţişat curat spiritul popoarelor şi al epocelor lor. Arhitectura greacă, de tot omenească, tinzînd a da oamenilor numai o probă de fineţea, de geniul şi de cunoştinţa lor despre frumos; cea gotică, închinată dumnezeirei şi destinului, vedea pe oameni supuindu-se la puteri mai mari decît dînşii. Fiecare îşi avu fiicele sale bastarde; cea greacă dete naştere plagiajului roman; cea gotică născu pe cea a Renaşterii; însă cad toate într-o confuzie bizară; se formează o şcoală arhitecturală eclectică care domni pînă azi. Nici un caracter particular n-o deosibeşte; nimic care să fie în raport cu trebuinţele lumei viitoare cum se vede într-însa; lipsă de spaţiu, înghesuire, nedreptate în cele mai mici lucruri, rea împărţire a luminii, a nivelului, a căldurii, în sfîrşit tot se uneşte spre a o arăta de tot greşită. Trebuie dar să păşim negreşit pe un drum cu tot altul. Care este acest drum? Am mai încercat a spune că cererea lumei nouă este libertatea,

adică spaţiu; egalitate sau dreptate, adică dreapta împărţire a tuturor linielor; în sfîrşit frăţie sau adunare omenirii spre a putea fiecare împărtăşi simţirile frăţeşte cu ceilalţi concetăţeni. Iată scopul la care să tindă arhitectura; îi trebuie o teorie de tot nouă o teorie care să se bazeze pe aceste principii şi în care să se bage în seamă cele mai mărunte legi ale fizicei, precum ale luminii, ale sunetului, ale căldurii şi altele. Această teorie n-o poate face decît juni artişti cari se ocupă de această specialitate, dar pentru ca să o facă au a lua în băgare de seamă nu numai legile generale ale naturii, ci au a face observaţii locale; au trebuinţă a pătrunde în spiritul arhitectoral al vieţei, au trebuinţă a trage din popor ideea unei arhitecturi nouă; astfel, precum chinezii au adoptat în toată arhitectura lor forma unui cort, arhitectul român are trebuinţă a adopta forma colibei şi a bordeiului ţărănimei. Atunci numai edificul lui va fi aprobat de naţia întreagă, atunci numai cînd românii vor recunoaşte în palatele publice forma micei lui case, atunci numai acea arhitectură va fi naţională şi susţinută de norodul întreg. Aceasta va trebui să fie forma zidirii; cît pentru destinaţia ei generală, va fi sau spre a conţine adunarea poporului sau a unei părţi din popor, care va discuta interese publice sau particulare, sau spre a studia, sau în sfîrşit pentru a da priveliştea deosebită lucrării artistice. Într-însul, cum am zis, totul va fi astfel aşezat încît lucrarea fiecăruia să fie cu cît va putea mai egală. Iată dar 3 feluri deosebite de zidiri, întemeiate pe aceleaşi baze: dintr-o parte localele destinate discuţiei, precum camere, cluburi, şi chiar templuri, dintr-alta amfiteatre pentru predarea publică a ştiinţei, biblioteci, cabinete de deosebite colecţii ştiinţifice, florării sub coveltir, în sfîrşit într-a treia categorie întru teatrele, salele de concerte, colecţiunile de tablouri, de statui şi de alte obiecte de artă. Care va fi ornamentaţia acestor zidiri? Care va fi înfăţişarea lor? Despre acestea nu poate hotărî decît gustul şi bunul simţ al arhitectului; el va căuta a nu face nimic netrebuincios în acele monumente, dar nici nu va lăsa să scape cît de puţin orice ocazie de a aduce aminte amorul şi gloria naţionalităţii. Un punct care mi se pare foarte însemnat în artele moderne e lănţuirea lor şi împrumutarea care cer a-şi face în tot minutul una de la alta. Am zis de ce importanţă e pictura şi sculptura, pentru a da suflet unei zidiri; pe de altă parte sonoritatea pereţilor va juca negreşit un rol din cele mai însemnate într-o societate unde libertatea discuţiei va predomni; dar nu acea surdă şi întunecoasă ce o varsă ogivele asupra credincioşilor îngenuncheaţi dinaintea pridvoarelor catedralelor gotice, de unde propovăduieşte călugărul supunerea la legile dumnezeieşti şi nimicnicia omului, ci un sunet curat şi limpede care să pătrunză pînă la oricine cu această putere şi să poată răspîndi cu aceeaşi francheţă ca şi cuvîntul ieşit din gura oratorului. Nu zic nimic despre teatre; fiecine vede cruda

nedreptate care domneşte într-însele; adevărate cocioabe burgheze, un petic de loc mai comod într-însele se tocmeşte cu bani, şi chiar acela plătit mai bine nu se bucură de o vedere şi de o auzire deplină; asemenea sunet şi salele de concerte. Toţi recunosc preschimbările trebuincioase acestor zidiri.

Însă două mari, largi cariere de reînnoire se mai deschid arhitecturii. În raport cu marile progrese ce le face pe toată ziua, manufactura are a dezvolta un chip nou de zidiri vrednice de a conţine şi de a îndeplini numeroase trebuinţi ale lumii lucrătoare. De acuma chiar încercări demne de laudă şi de admirare se văd în unele ambarcadere de drum de fier din Anglia, Statele Unite şi Germania, în fabricile din Belgia, Anglia şi Franţa; în deosebite poduri pe apă, de piatră sau de fier etc. Rămîne să se mai facă ateliere unde lucrul în comun va produce acea egalitate şi acea frăţie atît de dorită între cetăţeni. Dar aceasta nu e tot! Localurile particulare cer cele mai însemnate îmbunătăţiri. Cîte comodităţi demonstrate prin legi fizice le lipsesc astăzi? Cît de greu, de apăsător, de nesănătos e aerul ce se răsuflă în acele case înghesuite, strîmbe, în care toate bunurile naturii sînt aşa de rău împărţite sau lipsesc cu deplinătate! Şi aci trebuiesc preschimbări obşteşti de la care spînzură viaţa şi sănătatea şi adesea starea intelectuală a oamenilor! Aci e dureros, e crud a vedea sărmana omenire, ucisă prin neştiinţa sa sau mai bine prin neîngrijirea şi nepăsarea celor ce se zic cîrmuitorii ei! Cîte suferinţi, cîte dureri, cîte necazuri, cîte boli ar fi lipsit dacă fiece om ar fi putut să se bucure de bucuria internă ce le aduc o casă sănătoasă şi veselă! Acestea se par a fi lucruri mici; însă de la dînsele atîrnă în parte destinul unui om, unei familii şi chiar unei naţii!

Să venim la altă ramură a artei arhitecturale. Monumentele instituite în cinstea oamenilor mari sau a faptelor însemnate sunt iarăşi lucrări care cer cea mai mare băgare de seamă din partea arhitecţilor. Într-însele îşi vede naţia mărirea ei; de aceea ele trebuie să fie în raport cu acea mărire! Dar ar fi cu prisos a înşira o nomenclatură despre aceea ce a face măreaţa artă a arhitecturii! Să cercăm a descoperi într-însa cît se va putea mai multe faze ale viitorului şi, studiind caracterul naţiei noastre şi trebuinţele ei, cei din noi care se îndeletnicesc cu această artă, să dea României bazele artei sale naţionale, prin care faptă trudnică în adevăr vor dobîndi veşnica recunoştinţă a patriei.

Suntem, domnilor, cel puţin aşa cred, destul de juni şi vom fi destul de statornici în dorinţa noastră, spre a ne putea linguşi de acum cu ideea că vom vedea cel puţin începînd înflorirea artelor române! Dar ce zic? Avem asupră-ne mai mult decît grija de a ne bucura la naşterea acelor arte; avem a le pune temeliile!

Să fie deci şi arta, ca una din cele mai mari baze ale res-tabilirii măreţei noastre naţionalităţi, să fie şi ea un ţăl la care să tinză mijloacele noastre intelectuale, precum tinde inima noastră! Şi dacă acele puteri nu ne vor ierta să ajungem pînă la ţălul ce ne propunem, să avem cel puţin conştiinţa limpede că am făcut ceea ce ne-a fost în putinţă, lăsînd urmaşilor noştri cinstea de a întemeia ceea ce noi am fi încercat numai!

Arte poetice. Romantismul, Literatura română, Univers, 1982, p. 651-658.

POEME ROMÂNEŞTI ÎN LIMBI STRĂINE

Ion PILLAT

One line poems – II

Beach
Sand, billows, foam and oysters. And you nowhere.

Youth
On the autumn's leaf the shy pace of the deer

Disappointment
You have broken the mirror: the face in the splinters you do not pick up

Old Ottoman
He counts the rosary of one thousand and one nights.

The Creek
It has embraced the blue and keeps rocking it.

Nomad People
We set out with the clouds and the wind, the earth stood motionless.

Nomad People
Extinguished fire, folded tent, the void and the dust of the departure.

Halt
They leaning against the lances, the bridle on their arm, by big fires.

The State Founders
The first smoke of villages and in the valley dogs barking.

Poetic Arts
From the printing press I shed a tear of verse.

Days and Nights
White roes and dark greyhounds have passed by.

Forecast
In the forest all but buds, the sound of a hammer.

Childhood
A broken toy found in an attic.

The Childhood's Autumn
Quince scent in an old boudoir.

Abandonment
On every little path memories sprout grass.

Former Manor
At the steps ruined by the soul, the coachmen.

Alone
Through the golden powder with the autumn in the riverside coppices.

The Squirrel In Autumn
A red leaf climbs the branches, others fall down.

The Poet
With him the verse is autumn's bounty of fruits.

Hunting
At dawn through the pink mist the deaf sound of death.

Frieze
Reining in his horse, he leaps through centuries, motionlessly.

Frieze
Since you fastened your sandal, millennia have gotten free.

The Shepherd
The pipe to his mouth once silent, the forest sings.

Memory
At the nest, a swallow flies long through the soul.

Cairns in the Bărăgan Plain
Camels on their knees, arrived from Altai.

Spring
Orchards in bloom, the cuckoo, the snowed mountains, another cuckoo, far away.

The Country
Dragons, bluish mountains standing guard over silver cities.

Tears
If you cry, a spring will shake off its flowers.

The Boatman
Towards death the heart rowing keeps taking me gently.

Tender Eternities
My almond tree in bloom and you smiling under it.

Coming Back
In the leafless autumn I met myself, a child.

Tatar cemetery
Grazing death, the goats strangely still on the cliff.

Wild peonies
On the green bramble the flames burn in the heart of the forest.
April
Stopped on the way, the almond tree shyly offers us flowers.

Seagulls
Out of the waves the white foam began flying.

Deforestations
In time's river all my years float away, logs.

Traduceri: **Olimpia IACOB & Jim KACIAN**

George VULTURESCU

SANDÁLE OCENENÉHO BÁSNIKA

Ospevujem tvoje sandále, poézia.
Niekto hovorí že majú 99 mier železa 99 mier ocele.
Stačia mi aby som sa vrátil
až pod kríž. Argentínčan Borges sa pýtal
či ti myseľ vtedy zalietla do kráľovstva

čo ťa očakáva v nebesiach alebo
k žene ktorá nebola tvojou.
Golgota je teraz pustá, Nazaretský.

Na námestí recitujú žalmy o Tvojich
ranách. V stánkoch predávajú ako suveníry oštepy
podobné tomu, ktorý ti vojak vrazil medzi rebrá .

Idem si dať vodku. Jeden tam káže medzi stolmi
"Vzkriesený vystúpil na nebesia. Myslíte že by to bolo spravodlivé keby
zostal s nami na zemi očakávajúc
Johanku z Arcu, križiacke vojny a dlhý rad mučeníkov?..."
Iný mu odpovedá
"Bol som prašivým práchnom... keď udieraš kameň
kresadlom potrebuješ piliny, práchno, suchú slamu
aby si z iskry vznietil oheň ..."

Vonku sa v hluku udeľovali diplomy, venčeky
z vavrínových vetiev.
Vyšiel som v tvojich sandáloch, poézia
a zatúlal som sa až k makovým kvetom na poli.
Žiaden oštep nemusí spôsobiť ranu pre
tvoju krvavú farbu, makový kvet.
Videl ktosi krv na sandáloch
básnika laureáta?

FOTOGRAFIE

Najlepšie fotografie
sa podaria očami:
pozeráš na záhyby sukne na kolenách
adolescentiek – klik!
pristavíš sa na gombíku blúzky
v bare – klik!
skryl si sa za latkami
v plote – klik!

Najlepšie fotografie
sa podaria so zatvorenými očami:
viečka sú ako sito mriežok,

voda a ryby odteč čľup-čľup
a najväčšia ryba – dievčisko –
cup! až do tvojho srdca.

PÍSMENO KTORÉ ZAOSTÁVA

Ako na drevenom kríži
nesiem svoje slovo, písmeno po písmene
Tebe

Písmená sa potkýnajú a dokaličia
si tenuské nožičky
ale treba ísť ďalej po kameňoch
kto by zostal s chromými?

„Blázon, volá mi Anjel,
kolená sa ti neklátia pri písacom slove,
ani škriabanec nemáš na pleciach...”

Písmeno ktoré zaostalo
je mi najviac potrebné
než tých 99 ktoré zostali pri mne:
je možné že bolo na vrchole uhla
po tom čo nosilo svojím vedrom
kal a kvas môjho mozgu
kde by sa skrylo písmeno?

Nie je to krištáľová báseň. Iba tenký
ľad

Iba ten kto v noci natrafí písmeno
učupené v belobe strany,
vydlabané v dreve krížov
alebo dlátom vyhĺbené v skale chrámov

je jeho jediným ochrancom

Traducere în limba slovacă de **Dagmar Mária ANOCA**

Nicolae MAREŞ

Patrz w serce (Priveşte în inimă)

Poezja zwie się
Ciepłym powiewem
Który z oświeconego Człowieka wypływa.
Miej serce
I patrz w serce.
Powiedział Mickiewicz za młodu.
W taki sposób
Polski bard
Z rodzinnej Litwy
Nową erę wiedzy
Otworzył.

Warszawa, kwiecień 1966 r.

Do wszystkich (Al tuturor)

Poeta pogrzebany za życia
Jest jak rzeka zaskórna
Tadeusz Różewicz

Rzeki podziemne
Dokąd płyną?
Są żywe?
Nikt nie zmierzył ich wielkości.
Czy ktoś wie
Do jakich mórz wpadły?

Czyż nie są one
Jak nasze łzy?

Bo tak jak światło
Rzeki i drzewa to żywe istoty na ziemi.
Wszystkie one
I każda, każde z osobna.

Warszawa, październik 1965 r.

Z rumuńskiego tłumaczył **Zygmunt WOJSKI**

Daniela ȘONTICĂ

Zoo
Ich erinnere mich genau
mitten im Dschungel
in einem Café
heulten die Schakale.

In der Zwischenzeit
habe ich gelernt
die echten Raubtiere
zu erkennen
und dir Grüße zu senden
ohne zusätzliches Herzklopfen.

Herbarium
Pflücke die Blumen
wie wenn sie
aus der Erde sprießen
gerade jetzt
mit Händen der Liebe
und hättest du ihnen die Nägel ausgerissen
und hättest sie in den Rucksack getan
und mit ihnen auch die Heilung.

Vasile VOICULESCU

Der Bruder
Wie einstmals Josef der Gerechte
Seine Brüder im prächtigen Palast empfing,
Mit Weinen ihre schlimmen Sünden löschte,
Sie liebkoste und an seine Brust drückte,

So erwartet uns, seine Arme nach unten ausbreitend,
Auf der Schwelle der Ewigkeit
Unser Göttlicher Bruder
Jesus Christus.

Ion VINEA

Ohne Dich
Ohne Dich
auf der Erdschale.

Allein in Gedanken
vor dem Meere.

Ohne Dich
auf langen Wegen
ohne Träume
auf dem Boden der Nächte.

Ohne Dich
gegenüber der Zeit,
nicht einmal Erinnerungen
inmitten der Finsternisse.

Ketten
Ich kann nicht aufbrechen, ich kann nicht hier verweilen,
das Geschehen ist wie ein später Herbst.
Traurig ist das Lächeln eines jeden der sich erbarmt
das Flüstern des Schicksals zur Vernunft zu bringen.

Wir ertragen unseren Traum wie ein Toter
von Blumen bedeckt und von niemand bewacht,
den wir nur in den Schlaf versetzt wünschen
wir zünden ihm keine Kerzen an
und wagen es nicht um ihn zu weinen.

Aus dem Rumänischen von: **Mircea M. POP** und **Joachim SCHWIETZKE**

Vasile CONIOȘI-MESTEȘANU

Vasile Conioșı-Mesteșanu was born on June 18, 1973, in Satu Mare. In 2010 he began writing haiku, and regularly takes part in weekly and monthly *kukai* (haiku contests written to a theme), and, occasionally, *renku* (collaborative poetry). He is included in several Pim Publishing House anthologies of haiku: *Flock of Cranes* (2013), *Flight Of Cranes* (2013), *Cranes Again* (2013), *The Call Of The Cranes* (2014), *The Dance Of Cranes* (2016), *Crane Feather* (2016), and *Counting The Cranes* (2017). Since 2011 he has participated in photo haiku contests, and his collaboration with photographers and other haiku poets is evidenced by exhibitions and thematic calendars. His work has appeared in *The Town* (Bucharest, March 2012), *Dance* (Bucharest, October 2013), *Trigger In Syllables* (Bacău, 2014), and *Trigger In Syllables* (Bacău, 2015). His passion for nature and ethnographic photography is evidenced by his participation in a Bucharest collective photography exhibition, Romania (2014).

HAIKU

scynthed clover—
looking for its luck
among the scythers
*
white night—
sneaking among pumpkins
the full moon

*
serene in August—
the old man's pumpkins
going beyond the seedbed

*
summer holidays—
grandmother has a word
with cats
*
mountain paths—
filling with edelweiss
three folders

*
Sântămărie[1]—
smelling of basil
grandmother's hands

*
the first hoar frost—
grandmothers' doughnuts
powdered alike

*
chestnuts in the park—

---

[1] The Assumption commemorates Mary's bodily resurrection following her death. In the East and among Orthodox it is frequently referred to as the Dormition or "falling asleep" of Our Lady; the name is a reminder that Mary's death was a gentle and holy passage from earthly life into the arms of her Son.

only crows keep waiting
before the chess board

*

sunset on the beach—
the cherry immersed in the
Hawaiian cocktail

*

a literature exam[1]—
the lake quivers
restlessly

*

fresher at the hostel—
the quinces taken from home
changing the floor

*

grandmother in the field—
the heavy trunk in the attic
left with the wasps

Translated by **Olimpia IACOB & Jim KACIAN**

Ludmila SOBIETSKY

Odysseus
The sea
Closed me up in its emerald time
Washing my eyes with the salt of oblivion,
Into my ears it poured ointments made
From torridtrade winds
Andthe strange songs of anomadic soul.
The bard tuning his strings waited for
My heroic deeds to sing.

[1] *The original text makes reference to baccalaureate, which is an examination taken by students at the age of eighteen in Romania and also other countries in Europe.*

Other times his line gave birth to histories
In which I found myself captive and only following their thread
could I be again the one I once had been.

Ithaca remained behind
Or waited for me in the distance or maybe
It was to be born from a song hardly come into being.
The hope of meeting again lit the starboard,
And sadness dashed against the larboard
Grinding it with its thick fog.
Now only my body is mine
For my soul is at Homer's beck and call.
I've longed so much to come back! And today I wish
To be a simple alga tightly hanging from the bottom of the hull
That splits the wave more quickly than all emerald
Moments.

* * *
Who can say what the evening was
Which even today
Through meits light cuts?
In a line of Elytis I have found shelter,
Two strangers gathered together by hazard and rain.
"As if we, too, were in that poem", you said,
Or, maybe, you thought about it?
Summer dies torn by the first drop".
Your eyes were closed. The owl screamed mournfully.
And it rained as if it happened for the first and last time.
The rose came out from its state of scent
Making its thorns rise to the sky full of flashes of lightning
Like a brave knight with the mythic dragon before it,
From the magic between us,
Lines go on taking shapeeven now
In which travellers got lost through time's meanders
Full of ice traps
To find shelter and light's warmth.

. . .fog, shadow and abyss
Knot my neck and move my mouth
to the nape of my neck, my eyes to my toes
and do not worry about shattering my sex appeal

with Venice blue on my cheeks.
Make my nape givebirth to the life tree
with copper candelabra on its branches,
polished with the wings of angels,
touching the ephemeral consistency ofthought,
and sotaken to walkthroughout the world,
to be admired at auction sales by snobs,
making my price and value rise
only with an affirmative hurried gesture.

But let me escape from myself
I, innocent and submissive,
and your eyes shall not read my trail
melted in the dust of hopes.
Forget what I have been, and what I shall be.
Ah! Let me be what cannot be
touched with oblivion or wish
to chain me again in time, it, too,
closed in the state of colour,
shadows, illusion of motion.
And if you happen to meet me some day,
think of me as if I were the memory of a dream
haunted once in brush throb
dipped in fog shadow and abyss.

Translated by **Olimpia IACOB & Jim KACIAN**

Constantin MĂRĂSCU

ÜBER STÄDTE

Unsere Stadt verschlingt die alte,
das neue Viertel erhebt sich über das alte,
der neue Friedhof drängt seine Toten
über die Toten des alten Friedhofs,die Kirche
erhebt sich auf den Grundstein der Moschee,
die Waffen haben sich vermengt,
mit dem Blut der Christen und der Ungläubigen –
unter dem Asfalt ist alles gut, ich habe
Nachrichten, dass die Knochen eines Paul Chinezu
vermischt sind mit jenen der Feinde
in einem Walzer der Träume.

Und zur Freude der Archäologen,
die noch eine Seite der Geschichte öffnen unter
den interessierten Blicken der Straßenbahnen,
die stets weiterbrausen zu den Sternen.

REINE ÖKOLOGIE
Und wo die Frau fällt
wächst eine Blume
und wo die Frau weint
erscheinen die Sterne
und wo die Frau mich liebt
beginnt der Tod.

DER HONIG AUS DEM GIFT
Was wäre, wenn ich möchte
den Tod vergiften mit deinem Blut?
Was wäre, wenn ich die Wege verdunkeln würde
und in den Höhlen des Himmels Vögel jagen würde?
Was wäre, wenn die wahnsinnigen Pferde im Galopp
die Schatten des Todes mit Staub bedecken würden
und nicht mehr zurückkehren möchten
beim ersten Weinen des Kindes
um es schweigen zu lernen?
Was wäre, wenn ich streichen würde
deine Zahl aus dem Buch des Todes –
Gift aus Gift wird zu Honig.

WÜNSCHE
Du sagtest, du willst den Himmel malen,
den Göttern Leben schenken,
und ich zählte mit doppelten Schritt
die Entfernung zwischen deinen Vorstellungen
projektiert auf den Wolken
und du bist aufgeblüht
unter den Blicken, die auf deine Schatten klebten,
in der Wüste überall zerstreut
(auch sie sind: Helden, Halbgötter, Götter, sündvoll eigentlich)

DEIN SPIEGEL
Deinen Spiegel halte ich in einer geheimen Lade –
nur im Winter habe ich den Mut ihn herauszuholen
und dich betrachten, als Ganzes.

Wenn ich auch meinen Spiegel aus meinem Kopf herausnehme
zwischen zwei Spiegeln, weiss ich, dass du
dich wichtiger fühlst
als die Luft, die du atmest.

Traducere în limba germană de **Edith GUIP COBILANSCHI**

Indira SPĂTARU

Mini-biographie

Quand je suis né, je n'ai pas crié
je suis devenue introvertie
dans une maternité à Iași
m'étouffant
le cordon ombilical préparait le festin des bébés angéliques.
Maman a distingué quelque chose de violet avec des yeux bridés
transporté dans le sac
« Vietnamienne !… », a-t-elle dit.
Il y avait la guerre au Vietnam
une jambe pendait au hamac de l'indolence
ils m'ont mise sous oxygène de toute urgence.
Avec la mort piétinant la vie
ou vice versa
j'étais cependant arrivée la tête en premier !
L'infirmière m'embrassait, en arrangeant ma frange des Beatles
« vous verrez quelle belle fille vous aurez – elle donnait son avis – un mariage avec un
officier prédisait-elle, un agent de la *Securitate*, un truc dans le genre…
Je ne savais pas que j'allais, des années plus tard,
donner de l'oxygène à ma mère par un tuyau, par les petites narines.
Oh, je n'avais vraiment eu l'intuition de ces temps pieux de cobayes.
Évidemment, j'ignorais presque tout de l'intelligence, de la science du XXe siècle,
quelque chose pour nous achever définitivement et irrévocablement !
Je ne connaissais pas Lucy, je ne connaissais pas Khéops, je ne connaissais pas
Pavlov !
Sinon, j'aurais soudainement arraché le tube – ver vil, prometteur d'une mort
naturelle !

Sinon, j'aurais refusé catégoriquement la main devenue râteau dans la terre fouillant
les viscères de ma mère !
J'aurais tourné le dos à ce monde !
Je ne savais pas que le siècle serait suffocant
des temps sous le signe spectral des masques, de la zizanie entre vaccinés et non
vaccinés !
Je ne savais pas qu'un jour la guillotine pourrait briller suspendue
puis seulement tomber tel un couperet,
les barques des amoureux peuvent flotter aux yeux des impressionnistes
puis être prises au piège dans les profondeurs, dans la vase collante.
Je ne savais pas que certaines personnes devenaient aveugles
pour ne pas regarder
d'autres muettes, pour ne pas parler.
Et à quoi bon ce jeu, cirque déambulatoire saisonnier ?
En été – tourisme, en hiver troupeau de moutons à vacciner,
les masques par transhumance clamsent une douzaine de plus.
Je ne savais pas qu'il y avait de l'amour
Ici.
À présent, je le sais.

Écoute
Lorsque j'avais environ seize ans
tout et n'importe quoi me faisait rire
je rencontrais en rêve l'adolescent de Dostoïevski
à Saint-Pétersbourg
je lisais le journal du jeunot Mircea Eliade
je roupillais avec Hans Castorp dans *La Montagne magique*
Shakespeare, à gauche, sur mon chevet était assis avec ses pantalons bouffants
de l'époque élisabéthaine
Emily riait sous cape timidement en toussant dans son mouchoir
Charlotte Brontë inventait Rebecca et Jane Eyre
par amour pour moi,
Paul Valéry m'apportait des coquillages du cimetière marin
dans un petit panier en osier
et une ribambelle de poètes américains compris dans l'anthologie avec de la colle
sortaient des pages la nuit,
tantôt avec un saxophone, tantôt avec une épine,

un troupeau de moutons traversait le pays
avec à sa tête un cordonnier et une commère mauvaise et bête
un macadam de théâtre expressionniste allemand était tombé
sous la table, sous le tramway
aux toilettes, Ubu Roi s'assoupissait sur le trône
alors que j'étais adolescente
je ne faisais que lire et apprendre
jour après jour
la leçon d'Eugène Ionesco
d'un professeur émérite
juché dans un tableau.

Traduceri în limba franceză de **Gabrielle DANOUX**

Marius CHELARU

Những ngôi làng hoang phế

Romania giờ đây,
Như những ngôi làng kế tiếp nhau chết dần theo năm tháng

Cây cối dường như đã bị bật gốc, vạ vật
Những con chó hoang
Bám theo bóng những người đã chết
Dắt díu nhau ra nghĩa địa của làng
Mùa nối mùa lang thang vô hình như lớp bụi đường
Quánh thành lớp sương đơn độc
Bụi bám theo những dấu chân của những người ra đi
dệt thành kỷ niệm tuổi thơ
Còn hoa tỏa hương thơm trong tâm hồn và từ
gốc rễ cỏ cây
đang bị đám trẻ làng quên lãng

Bên bờ ao những bầy ếch rồng rắn kéo nhau đi
Theo tháng ngày
Đang xám xịt thách thức bởi ánh mặt trời
Và bóng tối đêm này qua đêm khác
Bỏ mặc làng bị vùi quên
Không còn ai còn nghĩ tới giấc mơ
Tôi đã trở về ngôi nhà cũ
Qua con đường sỏi đá
Bước đi vội vàng
Và tôi vẫn nhớ
Rằng mình đã sinh ra từ đây
Từ chính ngôi làng này…

Lang thang
Từ xa xa
Bóng một ngôi làng cô quạnh
Vật vờ ven đường
Giống như những con quạ
đang rứt lông của mình, theo từng ngày, từng tháng
Như những con ngựa lồng lên đi tìm nơi di trú
Từ xa xa
Làng như những dòng nước mắt chảy dài
Nức nở đêm khuya…
Làng còn sót một vài ô cửa sổ
Hắt ra vài tia sáng
Như những cánh hoa của bóng đêm
Từ trên mái nhà ai
Hình như từ lâu đã bị bỏ quên
Mùi rỉ sét tỏa ra
Trên khung cửa cũ
Bóng tối thời gian
Đang trùm phủ ngôi làng

Nhấn chúng sâu theo ngày tháng
Những mái nhà
Bóng dáng tỏa ra vẻ già nua cô quạnh
Khô héo dần theo thời gian
Những nhành hoa không giọt nước tưới
Không người chăm sóc
Những đám mây trời thờ ơ bay qua
Những con dế cũng thờ ơ
Tất cả đều lạnh tanh
Làng chết dần trong cô quạnh
Tôi nghe tiếng kêu gào
Gọi tôi tới
Nơi bị bỏ quên này
Từ bên lề đường
Những kỷ vật
Nằm trong chiếc áo màu đen
Đã bị chủ bỏ rơi
Trên đường họ quay về phố thị…

dịch từ tiếng Romania/ traducere din română: **Phạm Viết Đào**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

„Ginyu” (Pelerinul), Japonia, nr. 99, 25.07.2023

Şi acest al treilea număr din acest an al „Pelerinului” haiku, primit de la Fujimi, Saitama, unde este apare sub îndrumarea lui Ban'ya Natsuishi şi a lui Sayumi Kamakura, are un sumar cuprinzător. Se deschide cu premiul „Ginyu Ban'ya Natsuishi” 2023, acordat unei autoare japoneze, Hinako Fukuoka. Apoi sunt secţiunile de critică şi eseu, book reviews – toate în limba japoneză, cu texte semnate de Ban'ya Natsuishi (între acestea şi a 25-a parte din *Fragmentele speculative*) Sayumi Kamakura, Akira Naitou, Hashow Hasegawa, meeting report de Saki Inui, Sayumi Kamakura,

Sunt pagini pentru haiku, unde semnează Ban'ya Natsuishi – cu un interesant grupaj intitulat *Tower Man*, Sayumi Kamakura, Vasile Moldovan – cu poeme din cartea sa *Curcubeu peste Fuji şi Ceahlău*, Partha Sarkar, din India, Zoe Savina – din Grecia, Hideo Saito, Hare Sugahara, Saki Inui, Toshio Kimura ş.a.

Revista se închide, conform obiceiului, cu anunţuri diverse şi cu Ginyu Haiku Gallery, ca de obicei, în care, şi de data aceasta, sunt şi poeme semnate Bill Cooper, Randy Brooks, Christopher Calvin şi Lavana Kray, din România.

Un poem al unui autor care, conform regulii noastre, nu a mai fost tradus în rubrica noastră: Xu Yiping (China): „O noapte calmă/ aroma arborilor de katsura/ atrage Luna în China”.

*

Vasile Moldovan, *Curcubeu peste Fuji şi Ceahlău*, secvenţe haiku, prefaţă (*În căutarea esenţelor*) de Radu Şerban, ediţie bilingvă română – engleză, versiunea engleză a poemelor: autorul, a prefeţei: Magdalena Dale, Editura PIM, Iaşi, 2023, 144 p.

Vasile Moldovan este un nume în „lumea haiku”, nu numai la noi în ţară, şi prin prisma faptului că a condus Societatea Română de Haiku, din Bucureşti, dar şi, sau mai ales, datorită cărţilor sale de lirică de sorginte niponă. Bună parte dintre acestea au fost semnalate şi la „Biblioteca haiku”, prilejuri cu care am scris şi despre modul său de a compune, felul în care s-a străduit să se ţină aproape cumva şi de regulile clasice, îngăduindu-şi accentele trendurilor moderne, fapt care se vede şi din poemele din această carte. Aceasta pe care o semnalăm acum stă tocmai sub semnul a „33 de ani de haiku”, şi acest lucru se reflectă întrutotul în

maniera în care este alcătuită. Astfel, în locul clasicelor cicluri sezonale, poemele arată și evoluția lui Vasile Moldovan ca autor de haiku din 1990, de la *Teiul lui Eminescu* (deschis cu: „Foile de tei/ aidoma unor inimi.../ le-auzi ticăind?"), continuând cu (după cum apar în carte): Triptic Brâncuși, 1990, Oh, Hiroshima, 1991, Ascensiune pe Muntele Fuji, 1992, Pelerinaj pe Ceahlău, 1990, Bastonul alb, 1994, Trenul speranței, 1996, Libertate, 1997, Maternitate, 1994, În noaptea de Halloween, 1999, Între milenii, 2000, Ovidiu la Tomis, 2001, Ziua recoltei, 2003, Perseidele, 2004, Codrul de mesteceni, 2005, Secvență australiană, Safari, 2010, Rugă pentru Japonia, 2011, O mână de ajutor, 2015, Frumusețe divină, 2021.

Apoi este o secțiune intitulată *Calendarul unui haijin*, și aici regăsim acele cicluri sezonale, apoi o alta, *Din vremea pandemiei*, și, în final, De același autor și Referințe critice.

Așadar, în această carte, la care a colaborat, fapt care mă bucură, cu Magdalena Dale și Radu Șerban, alte nume cunoscute din „lumea haiku" și din România și de peste hotare, putem vedea o „retrospectivă" a bogatei sale activități în domeniu.

La cum îl cunosc, Vasile Moldovan ne va mai trimite și alte cărți ale sale, și va continua să însemne un nume de referință între autorii de haiku din România.

Vlad Chirinciuc, *Suite de poeme haiku pe motivul luminii și al umbrei*, prefață de Gheorghe Reabțov, coperta: cu pictură de Elvira Cemortan-Voloșin, editura Lyceum, Chișinău, 2022, 168 p.

Cu prilejul unui simpozion („Eminescu al anului 2023") ținut în contextul Zilei culturii naționale, în data de 13 ianuarie 2023, la Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu" din Chișinău am primit de la Vlad Chirinciuc, care asistase la manifestare, acest volum organizat mai altfel decât îndeobște o fac creatorii de lirică de sorginte niponă. Adică nu sezonal sau pe diferite cicluri tematice legate cumva de sezoane sau de tematica actuală (deși sunt poeme cu teme/ motive din cotidian), ci un „întreg", toate poemele fiind „pe motivul luminii și al umbrei".

„Luminile" și „umbrele" la care face referire poetul sunt de mai multe feluri, nu neapărat cele observabile în atmosferă, cât, mai degrabă, stărilor sale („Oare să fiu eu/ o iubire-i aproape/ sau poate ești tu") dar și evenimentelor din trecutul și prezentul meleagurilor natale („Cetăți-n asediu/ prin foc și sabie trec/ hoarde-s la poartă"), limba maternă („Limba să-mi aleg/ mama-n vis mi-a poruncit/ graiul m-a ales") și ce se petrece cu aceasta în Moldova de peste Prut, fie referindu-se la cum o folosesc așa-zișii „mancurți" de acolo, fie generațiile mai noi a ce se nu („Multe limbi știe/ româna abia rupe/ câine-câinește"; „Limba ne-au pocit/ pân' și visul

ne-au furat/ ne-au luat cântul"), tradiţiile strămoşeşti („Peste ţară curg/ de lumină colinde/ se înalţă-n cer") ş.a. Dincolo de discuţia dacă sunt haiku sau poeme în stil haiku, în general vorbind, formal se are în vedere cu precădere „clasicul" 5-7-5, mai apoi, eventual, şi alte elemente formale, uneori, preocuparea de căpătâi fiind încadrarea mesajului în structura pe care o respectă autorul.

Evident, găsim şi alte răsfrângeri ale „motivului luminii şi al umbrei" (credinţa, războiul, bolile, vârsta, corupţia ş.a.), dar, una peste alta, este un volum realizat de către autor îngrijit, cu sensibilitate, în general în nota în care am arătat mai sus.

Adnana Călinescu, *Al cincilea anotimp*, fotohaiku, ediţie trilingvă română – engleză – franceză, versiunea engleză Radu-Mihail Călinescu, franceză: Aurora Toia, fotografii. Adnana Călinescu, Editura Pim, Iaşi, 2019, 110 p.

Este un volum (editat sub egida Asociaţiei „Universul Prieteniei", Iaşi) îngrijit realizat, cu fotografiile reproduse aidoma unor cărţii poştale atent realizate, şi alese cu grijă de autoare. Adnana Călinescu este, de altfel, pictor şi grafician care are la activ şi mai multe expoziţii de grup şi personale şi de artă fotografică, în ţară şi peste hotare.

Poemele sunt împărţite pe anotimpuri, tradiţional, la care se adaugă o secţiune pentru „al cincilea anotimp/ quinta supremă", care „închide cercul", cum scrie autoarea pe prima pagină a acesteia. Autoarea se vădeşte în aceste pagini mai degrabă înclinată spre formulele clasice de scriere a acestui tip de poem (deşi nu lipsesc secvenţele „la zi"; exemplu: „Faţă în faţă,/ buchet de liliac – a/ şi tablou abstract"), cu accente personale cu precădere legate de punctuaţie, dar şi, pe de altă parte, cu evidente tuşe locale/ naţionale. Astfel, citim despre Eminescu, Blaj, catedrala din Alba, farul de la Sulina, trovanţii de Costeşti ş.a., dar şi din alte peregrinări (Creta, Toledo ş.a.) Şi, desigur, toate acestea între texte despre natură, viaţă ori, de exemplu, condiţia umană.

Încheiem cu două exemple din volum: „Vechi doruri/ se sting în amurg –/ resemnare"; „Legământ de iubire,/ lacăt prins la pod –/ poate că ţine".

Alte cărţi ale autorilor de haiku

Maria Tirenescu, *Bunici şi nepoţi*, povestiri pentru copii, Editura Pim, Iaşi, 2022, 114 p.

În numărul din toamna lui 2021 semnalam două cărţi autobiografice, care „se leagă", după cum spunea autoarea şi în *Argumentul*

celei de-a doua (*Ieșind din tipare*), despre copilăria Mariei Tirenescu, despre diverse întâmplări din viața sa, din perioada în care era „de mână cu tata", învățătorul Dumitru Grad, și cu mama, învățătoarea Maria Badea, devenită Maria Grad după căsătorie.

Acum este vorba despre o carte cu „povestiri pentru copii" care par să aibă și astfel de elemente de autobiografie. Povestirile sunt de tot felul, educative, autoarea povestind copiilor despre vremuri de altădată când jucăriile nu erau, ca azi, la îndemână, și, cum povestește o bunică, „nu se făceau păpuși mari, frumoase, care vorbesc... erau păpuși din cârpă, umplute cu rumeguș". Și, în loc de televizor, de calculator, era „teatru radiofonic", dar și jocuri în aer liber, și copiii erau încurajați să creeze și jucării și jocuri. Mai sunt povestiri și despre pui de găină, despre pisici... despre copilăria frumoasă, în care copiii ascultă și învață de la bunici și înțeleg, pas cu pas, multe despre viață și natură.

Sunt pagini scrise și cu dorința de a educa, dar și cu evidentă și emoție, nostalgie după acele lucruri care i-au făcut autoarei copilăria frumoasă.

Despre Japonia

Primul jurnal misionar al cuviosului Anatolie Tihai, un apostol român pe ogorul ortodoxiei Japoniei, responsabil de ediție Vlad Cubreacov, coperta: Iurie Babii, ediție bilingvă română – japoneză, pt. versiunea japoneză: Petre Takashi și Ruxandra Mărginean-Kohno, Editura Episcopiei de Bălți, Chișinău, 2018, 112.

„Preluate după numerele 28 – 32 ale săptămânalului «Missioner»/ «Misionarul» pe anul 1878" și aprobate fiind de către cenzura din Moscova, tot în 1878, traduse din rusă de Vlad Cubreacov în 2009, acestea sunt pagini în care Alexandru Dumitru Tihai, născut la 23 noiembrie 1839 undeva pe malul Prutului, în comuna Tărăsăuți, din județul Hotin, devenit Anatolie după ce a fost călugărit la mînăstirea Zografu, din Athos, descrie plecarea sa de la Hakodate, petrecută la 26 octombrie 1877, călătoriile sale misionare în Japonia, înființarea comunității și școlii creștine din Osaka, ș.a., și întoarcerea la Hakodate în 6 martie 1878. Descrie locurile, între care și Kyoto, templele de acolo...

În afara aspectelor care țin de activitatea sa de misionariat, de interes sunt modul în care descrie Anatolie Tihai oamenii, mentalitatea celor din Arhipelag, felul cum erau primiți, în viziunea sa, creștinii, și, în cazul său, cei ortodocși (cu tot cu el erau în total 3 misionari ortodocși, ceilalți doi fiind ruși), locurile ș.a.

Semnalăm pe scurt această carte (mai detaliat în „Convorbiri literare") a lui Anatolie Tihai, care a lăsat mai multe cărţi asupra cărora vom reveni.

Florin Vasiliu, *Pe meridianul Yamato*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1982, 298 p.

Florin Vasiliu este un nume des pomenit de cei care vorbesc despre începuturile Societăţii Române de Haiku din Bucureşti, revista „Haiku" şi alte aspecte legate de ceea ce înseamnă haiku în România, mai ales dacă ne referim de perioada de după 1990. Am mai amintit cărţi ale sale, sau la care a fost coautor. De data câteva rânduri despre *Pe meridianul Yamato* alcătuită, scrie autorul, plecând de la amintirile sale, de la jurnalul pe care îl scrisese cât a fost în Japonia, fotografiile făcute, dar şi o serie de convorbiri pe care le-a avut cu un prieten de acolo, „Sensei". Florin Vasiliu scrie şi că această carte „a izvorât dintr-o disponibilitate creată de descoperirea spiritului japonez şi are semnificaţia unei aventuri proprii, întoarsă acum, cu toată sinceritatea, către tine, stimat cititor. Sunt în carte capitole despre samurai, dans, teatru, limba japoneză, poezie, artă, artele tradiţionale ş.a. Cât despre haiku... doar un citat: „Contactul cu haiku-ul este fascinant. Ar trebui să-mi amintesc vine când am auzit primul haiku, dar o adolescenţă de elev petrecută itinerant prin opt licee, urmând destinul de slujbaş în haina kaki a tatălui meu, peregrin prin garnizoane, îmi joacă renghiuri, în ce priveşte unele amintiri. Versurile însă le ţin minte: *Oglindă spartă:/ Chipul în cioburi/ n-o să-l revezi niciodată".*

Aşadar, cei care doresc să îşi reamintească de Florin Vasiliu, să „vadă" Japonia în multiplele sale faţete, aşa cum au fost înţelese de Florin Vasiliu, o pot face citind această carte.

Hisaki Yamanouchi, *Privire asupra literaturii japoneze moderne*, Editura Univers, Bucureşti, 1999, 192 p.

Ca de obicei, în „Biblioteca haiku" încercăm să ţinem la curent pe cititorii interesaţi nu doar cu cărţi ale autorilor de haiku sau de alte specii de lirică de sorginte niponă de la noi de la noi ori de peste hotare şi cu cărţi despre Japonia, cultura japoneză, istoria literaturii japoneze, literatura din Arhipelag ş.a. În context, prezentăm diverse astfel de volume apărute, în timp, cu precădere la noi, care sunt, aşadar, mai la îndemână, dar şi de peste hotare.

Astfel, după ce cu ceva timp în urmă prezentam şi în „Convorbiri literare", mai pe larg, şi aici, succint, Shūichi Katō, *Istoria literaturii japoneze* (de la origini până în prezent), traducere din limba japoneză de Kazuko Diaconu şi Paul Diaconu, cu un interviu al autorului pentru cititorii

români și o prefață de Nicolae Manolescu, editura Nipponica, București, 1998, vol. I + II – 958 p., acum ne oprim, pe scurt, asupra alte cărți de același tip, apărută la zece ani înaintea celei de mai sus, anume *Privire asupra literaturii japoneze moderne*, semnată de Hisaki Yamanouchi. Evident, fiind de o amplitudine mult mai mică, cuprinzând, în fapt, șapte eseuri asupra literaturii japoneze (care au la bază cursuri ținute la Universitatea din Cambridge, în 1975), cu referire la doisprezece scriitori reprezentativi (ținând cont și de principiul conform căruia literatura japoneză este tratată în concordanță cu „diviziunile cronologice ale existenței" țării, Hisaki Yamanouchi dezvoltând însă subiectul și abordându-l în manieră personală), scrie autorul, cartea dezvoltă în raport cu aceasta și subiectele abordate, anume: 1. Doi precursori: Tsubouchi Shōyō și Futabatei Shimei, 2. De la Romantism la naturalism: Kitamura Tōkoku și Shimazaki Tōson, 3. Agonia individualismului: Natsume Sōseki, 4. Rivalii: Shiga Naoya și Akutagawa Ryūnosuke, 5. Feminitatea eternă: Tanizaki Jun'ichirō și Kawabata Yasunari, 6. O lume imaginară: Mishima Yukio, 7. În căutarea identității: Abe Kōbō și Ōe Kenzaburō. În final, sunt Concluziile, Note, biobibliografie și index.

O carte de interes, chiar dacă au trecut ani de la apariția ei, și datorită acelei „duble identități" a sa, despre care vorbește autorul, și prin prisma autorilor (despre parte dintre aceștia și opere ale lor am scris deja, fie aici, fie în „Convorbiri literare"), dar și a manierei de abordare, axată și pe personalitățile avute în vedere dar și pe maniera în care descrie Hisaki Yamanouchi cum aceștia fac eforturile de adaptare la schimbările tot mai rapide din societatea japoneză. Hisaki Yamanouchi spune, în concluzii, că, pe fondul creșterii gradului de libertate spirituală și intelectuală, de fapt, contra „așteptărilor", acești autori „au cunoscut mai multă disensiune decât armonie în viața lor particulară".

*

* *

Încheiem cu un grupaj de poeme ale unor autori din Antologia WHA, 19, care nu au mai fost traduși în rubrica noastră:

Bal (n. 1977, Mongolia):
„Ploaia se oprește/ când ninge/ frunzele uscate se umezesc"

Houda Bennadi (n. 1982, Maroc):
„sub lac/ nu e nici o diferență între ele azi/ apă și gheață"

Richard Evanoff (n. 1956, SUA, Japonia):
„Un cerc de nori/ încununează/ luna plină”

Fujita Mihoko (n. 1952, Japonia):
„Ziua mamei/ cadoul meu e/ un voucher pentru masajul umerilor”

Shonosuke Fukuda (n. 2014, Japonia):
„Pastă de soia fermentată cu piure de butterbur/ uşor amară/ dar aşa delicioasă” (notă: butterbur – plantă din familia florii-soarelui)

Miyuki Funaya (n. 1933, Japonia):
„trandafir de iarnă/ într-o crăpătură/ a Zidului Berlinului”

Rei Hatano (1950, Japonia):
„Lumina primăverii/ palmele mele încep/ fotosinteza”

Adam Hlobus (n. 1958, Belarus):
„Iulie ploios/ chiar şi parcul orăşenesc/ miroase ca o ciupercă”

Sarhad Hozaya (n. 1963, Irak):
„O poveste a bunicii/ interpretată de copil/ în patul său ud”

Hiroaki Kanazawa (n. 1959, Japonia):
„Partea întunecată/ şi partea feroce/ a Guernicăi”

Lê Đăng Huan (n. 1944, Vietnam):
„Luând masa/ într-un loc străin/ îmi lipsesc locurile natale”

P O E Z I E S T R Ă I N Ă Î N TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE CHINEZĂ CLASICĂ

TREI POETE CLASICE DIN CHINA

LIN HUIYIN

Lin Huiyin林徽因 (1904-1955), originară din Minhou, provincia Fujian, China, a fost arhitect, scriitor, membră a Societății literare „Poeții Semilunii".
A scris poezie, proză scurtă și romane, piese de teatru, a tradus din limbile Engleză și Franceză.
Poemul „Tu ești zilele lunii Aprilie pe pământ" și romanul „Nouăzeci și nouă de grade" au fost momente de referință în epocă.

TU EȘTI ZILELE LUNII APRILIE PE PĂMÂNT

Elogiu iubirii

Eu cred că tu ești zilele lunii Aprilie pe pământ;
Râsul tău sporește lumina în toate direcțiile;
Sub razele primăverii, înlesnești jocul, prefacerea.
Tu ești ceața dimineții zilelor de Aprilie,
La asfințit, vântul suflă ușor, stelele
Sclipesc inadvertent, burnițează peste flori.
Femeia aceea suplă, grațioasă, tu ești,
Splendoare, tu porți pălăria cea mai elegantă,
Ești inocentă, sacră,
Ești luna plină noapte de noapte.
Aduci cu galbenul rației de după topirea zăpezii;
Verdele proaspăt înmugurit, tu ești;
Tandră și veselă, în lumina apelor
Lotusul alb din visele tale plutește.
Tu ești fiecare copac înflorit,
Ești rândunica de printre grinzi,
Tu ești iubirea, tu ești căldura,
Speranța.
Tu ești zilele lunii Aprilie pe pământ.

LADY ZHONGJI

Guan Daosheng管道昇 (1262-1319) 字仲姬Lady Zhongji, s-a născut în Huzhou, provincia Zhejiang, întro familie proeminentă. Considerată de mică a fi un spirit rar, i s-a dat numele de Daosheng, Calea Dreptății Răsare precum Soarele.

Una dintre cele mai faimoase femei caligraf și pictor, totodată poet foarte bun. Specializată în pictura bambusului și a prunișorului, cu tușe delicate, elegante.

La 24 de ani, s-a măritat cu Zhao Mengfu (1254-1322), cărturar de renume, descendent al familiei imperiale a Dinastiei Song, considerat cel mai mare pictor și caligraf al Dinastiei Yuan, mongolă, 1279-1368).

Predilecția lui, peisaje și cai. Se spune că pictau adesea împreună. El fusese însurat de tânăr, dar soția sa decedase, lăsându-l cu un băiat și trei fete. Cu toate că Guan Daosheng și Zhao Mengfu au avut parte de o căsătorie aranjată, ei s-au iubit deopotrivă de la început și până la sfârșit. Au avut doi băieți și două fete, iar fiul lor Zhao Yong a ajuns de asemenea un artist de mare talent.

Poezia „Cântec pentru mine și tine" a fost descoperită după moartea ei și Zhao Mengfu a hotărât să nu se mai căsătorească, iar în amintirea ei a pictat bambuși până la moarte.

CÂNTEC PENTRU MINE ȘI TINE

Tu eu, eu tu,
Iubire multă
Sentimente puternice
Fierbinți ca focul.
Iau o mână de lut
Te modelez pe tine
Mă modelez pe mine.
Apoi ne zdrobesc
Pe-amândoi și
Amestec totul cu apă.
Te modelez din nou pe tine
Și mă modelez pe mine.
Lutul meu te are pe tine
Lutul tău mă are pe mine.
Trăiesc cu tine sub un acoperiș
Mă-ngrop în același sicriu cu tine.

Zhao Mengfu (soţul poetei), *Cai la scăldat*

LI QINGZHAO

Li Qingzhao (李清照, 1084-1155), una dintre cele mai renumite femei-poet din China stăveche, s-a născut într-o familie mandarinală şi a scris poezie de copilă. Împreună cu soţul ei, Zhao Mingcheng (赵明诚).

Acesta era funcţionar mărunt, poet şi cercetător în domeniul artelor plastice, a colecţionat cărţi vechi, picturi şi caligrafii, obiecte de artă din fildeş, jad şi alte pietre preţioase.

Pe când avea 44 de ani, un război civil distrugător i-a obligat să fugă în sudul Chinei.

Au luat cu ei 15 căruţe încărcate cu antichităţi, lăsând în nord 10 camere pline cu asemenea obiecte de preţ.

Soţul ei a decedat după doi ani de băjenie, iar după alţi câţiva ani, la încheierea ostilităţilor, ea reuşeşte să se stabilească definitive la Hangzhou, însă i se rătăcise întreaga colecţie, inclusiv exponatele rămase în nord.

Aici a publicat cartea de o viaţă a soţului, „Caligrafii pe bronzuri şi pietre” şi a continuat să scrie. Fire optimistă, entuziastă, a iubit poezia, jocurile de noroc, băutura şi petre cerile. În oraşul Hangzhou a mai trăit ultimii săi douăzeci şi ceva de ani.

CA UN VIS – APUS DE SOARE
ÎN PAVILIONUL DE LÂNGĂ PÂRÂU, ÎN CHANGJI

Ah, apusul de soare lângă pârâu în chioşc,
Atât de beţi că drumu-napoi dispăruse, parcă.
Ne desfătasem, seara târziu eram în barcă,

Și ne-am împotmolit între lotuși, pleoșc!
Ne-am zbătut disperați, ne-am luptat
Speriate, rațele mandarin au zburat.

CA UN VIS – NOAPTEA TRECUTĂ,
CU TIMP PLOIOS ȘI VÂNT

Noaptea trecută, cu timp ploios și vânt,
Iar somnul greu nu m-a scăpat de vinu-ngurgitat.
Am întrebat oracolul ce este de făcut,
Dar drumul de begonii rămâne totuși mut.
Tu știi? Poate știi tu? Să fie verde plin și roș
uscat.

Prezentare, comentarii și versiunea română:
Constantin LUPEANU

(Li Qingzhao pictură din timpul dinastiei Qing dynasty; pictor: Jiang Xun (1764-1821).

TRADUTTORE – TRADITORE
sau ÎNTRECEREA cu ORIGINALUL
de pe COORDONATELE LIMBII FRANCEZE.
MOTIVUL INIMII în POEZIA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ
~ EŞANTIOANE LIRICE ~

Charles BAUDELAIRE

(1821-1867)

HARMONIE du SOIR/ ARMONIE VESPERALĂ
(vol. *Les Fleurs du Mal/ Florile Răului,* 1857)
Iată-ne iar la vremea când, vibrând pe tulpină,
Se stinge orice floare ca smirna-n tămâier ;
Când sunete şi-arome dansează efemer
Un vals de seară trist – în fiece grădină!

Se stinge orice floare ca smirna-n tămâier,
Vioara ne-nfioară – cum inima suspină,
Un vals de seară trist – în fiece grădină,
Ca un altar de vară e trist frumosul cer.

Vioara ne-nfioară – cum inima suspină,
Căci inima urăşte neantul cel mizer!
Ca un altar de vară e trist frumosul cer
Când soarele se-neacă în sânge şi-n rugină.

O inimă urăşte neantul cel mizer
Şi din trecut aduce relicve la lumină...
Când soarele se-neacă în sânge şi-n rugină
Ca un chivot străluce figura-ţi pe-al meu cer!

PARFUM EXOTIQUE/ PARFUM EXOTIC (*Florile Răului,* 1857)
Într-o seară de toamnă, cu ochii-nchişi, pe când
Mă-mbăt de-un cald parfum din sânul tău iubit,
Văd ţărmuri fericite, prin vis, semi-adormit,
Sub razele-orbitoare-ale soarelui placid.

Natura e stăpână în insula-adormită:
Pomi unicat, fructe-n ciorchini gustoşi;

Bărbaţii-s slabi la trup dar viguroşi,
Francheţea din privirea femeilor mă-irită.

Mânat de-al tău parfum spre alte maluri,
Văd sute de catarge şi pânze adunate
În portul obosit de-atâtea valuri ;

Verzi tamarini mă-mbată cu parfumuri
Ce-mi umflă nara şi-n văzduh adie,
Topindu-mi-se-n suflet cu-a vâslei melodie...

LE COUCHER du SOLEIL ROMANTIQUE/
APUSUL SOARELUI ROMANTIC (*Les Fleurs du Mal,* 1857)
– Ce splendid e-Astrul zilei când tainic el răsare
Şi când ne dă bineţe-n explozie de culori!
– Ce fericit e-acela ce poate, cu candoare,
S-apuce şi amurgul, mai splendid, deseori!

De toate-mi amintesc să fi văzut! Şi floare,
Izvor şi brazdă – toate, pălind sub veghea sa...
– Dar e târziu, să alergăm spre zare,
Măcar ultima rază murindă-a apuca!

Dar în zadar m-aş ţine de zeul ce dispare;
În locul lui se-aşterne a Nopţii grea domnie :
Funestă, rece, neagră, lipsită de-armonie.

Miasme de sicrie emană neagra boare
Dinspre lac. Atent, cu frică trec peste poteci,
Dar tot strivesc la broaşte râioase şi melci reci...

Arthur RIMBAUD
(1854-1891)

SENSATION/ SENZAŢIE (vol. *Poésies,* 1870- 1871)
În seri de vară,-albastre, voi merge pe-o cărare
Şi, înţepat de spice, călcând iarba măruntă,
Simţindu-i prospeţimea, răcoarea sub picioare,
Visând... lăsa-voi vântul să-mi scalde ceafa udă.

Nu voi vorbi cu nimeni, cu gându-n altă parte,
Îmi va urca în suflet o dragoste matură,
Ca un nomad pleca-voi departe, mai departe...
De parcă o femeie m-ar însoţi-n Natură.

MA BOHÈME / BOEMA MEA (vol. *Poésies,* 1870 –1871)
Cu pumnii-n buzunare găurite mă plimbam...
Chiar şi paltonu-mi devenise ideal;
Sub cer, o, Muza mea, eu îţi eram loial –
Dar, o, là, là – la ce iubiri splendide eu visam!

Unicu-mi pantalon era tot găurit...
- Puşti visător, tot număram la rime într-o cursă ;
Sălaşul îmi era mereu în Marea Ursă
Iar stelele pe cer aveau un fâlfâit

Pe care-l ascultam pe margini de şosea,
În seri de toamnă, când, pe fruntea mea,
Precum un vin puternic, roua-mi picura ;

Căci tot cătând la rime, printre umbre,
Trăgeam ca dintr-o liră nişte fibre
De ghete stâlciate, având în pieptu-mi febre...

Henri de RÉGNIER
(1864-1936)

LA LUNE JAUNE/ GALBENA LUNĂ
(vol. *La Cité des eaux/ Cetatea apelor,* 1902)
Această lungă zi sfârşi cu-o Lună pală
Ce urcă printre plopi, încet, în asfinţit.
Când aerul se-nmiresmează ca de-o boară
De apă adormită în stuful umezit.

Puteam noi oare şti, sub Soarele torid,
Călcând pământul roşu şi miriştile-ncinse,
Puteam noi oare şti, când pe nisipu-arid
Lăsam urme de paşi ca nişte pete-aprinse ?
Puteam noi oare şti, când dragostea ardea
În inimile noastre cu flacără înaltă,
Sau când, fără speranţă, focul din noi murea
C-a sa cenuşă fi-va mai dulce ca o artă ?

Sau că o zi ce piere toridă şi fierbinte
În iz vecin de ape visând în stufăriş,

Sfârşi-va cu o Lună gălbuie şi cuminte
Ce urcă şi se-nfoaie prin ramuri, pe furiş ?

Anne de NOAILLES

(1876-1933)

L'AUTOMNE/ TOAMNA

(vol. *Le Coeur innombrable/ Inima nenumărată,* 1901)
Iată venind şi frigul cel radios de Septembrie
Când vântu' ar vrea să intre-n case, făcând tumbe.
Dar casa are-un aer sever, de dimineaţă –
Lăsându-l să suspine-n grădină şi în ceaţă.

Iar vocile din vară cum au tăcut, hai- hui!
De ce n-am pune, oare, mantale pe statui ?!
Totu-i pătruns de frică, de frig – până-n plămâni...
Că dârdâie şi vântul şi apa din fântâni!

Aleargă ca nebune şi frunzele în vânt,
Voind să însoţească al păsărilor cârd;
Dar vântul le reţine, barând al lor avânt –
Ca mâine, peste iazuri, afla-îşi-vor mormânt.

Iar liniştea uşoară şi calmă, spre amiază,
Un cântăreţ la flaut, el, vântu' o traverzează.
Apoi devine totul mai calm şi mai tihnit
Când iată, zeul Ámor – ce cânta la zenit –

Revine iar la vatră şi la focul arzând
Avid să-şi dezmorţească picioarele de frig...
Iar casa cea bătrână – ce-o va transfigura –
Tresare-nduioşată, simţindu-l iar intrând.

Guillaume APOLLINAIRE

(1880-1918)

AUTOMNE MALADE et ADORÉ/ BOLNAVĂ TOAMNĂ ADORATĂ

(vol. *Alcools/ Alcooluri,* 1913)
Bolnavă toamnă adorată
Vei muri de-ndată
Ce uraganul va sufla printre petale
Când va fi nins (ce să vezi!)
prin livezi

Sărmană toamnă
Mori în belşugul cel alb
De nea şi fructe coapte

Colo-n înalt
Vulturii fac roată
Asupra nimfelor apelor
Cu pletele lor verzi
Ce n-au iubit vreodată
În margini de păduri
Cerbii-au boncănit

O, toamnă adorată
Cât ador al tău freamăt
De fructe ce cad neculese
De vânt şi de pădure care-şi plâng
Rând pe rând toate lacrimile
frunză cu frunză

Frunze
Călcate
Un tren
Departe
Viaţa-i
Pe plecate

NUIT RHÉNANE / NOAPTE RENANĂ (*Alcooluri,* 1913)
Paharul mi-este plin de-un vin tremurător
Ci ascultaţi romanţa cântată pe-un vapor
De-un matelot ce-n noapte ar fi văzut chiar şapte
Femei torcându-şi părul verzui pân' la picior

Cântaţi-mi tot mai tare dansaţi-mi pe-ndelete
Ca să n-aud într-una acel cântec şoptit
Aduceţi-mi aproape acele blonde fete
Având privirea fixă şi părul despletit

Din via de pe maluri tot Rhinul s-a-mbătat
Tot aurul din noapte se oglindeşte-n valuri
Iar vocea cântă-ntr-una c-un horcăit ciudat
De-acele vrăjitoare cu părul lor de ierburi

Ca hohotul de râs paharul mi s-a spart...

SIGNE / SEMN (*Alcooluri,* 1913)
Sub Semnul Toamnei sunt ca un subjugat
Doar fructele-mi sunt pe plac detest florile
Regret toate săruturile pe care le-am dat
Precum un nuc bătut şi-ar spune-n van durerile

O Toamna mea eternă o Toamna mea mintală
Mâinile fostelor mele iubite ţi-acoperă solul
Urmat sunt de-o soţie e umbra mea fatală
Porumbii-n astă seară şi-au luat zborul

Louis ARAGON

(1897-1982)

LES YEUX d' ELSA / OCHII ELSEI
(vol. *Les Yeux d'Elsa/ Ochii Elsei,* Ed. P. Seghers, 1942)
Ai ochii-atât de-adânci încât, dacă m-aplec,
Văd sori în ei cătându-şi oglindirea
Şi chiar sinucigaşi ce şi-au găsit pieirea
Ai ochii-atât de-adânci încât mă pierd cu firea.

Zadarnic vântu-alungă tristeţile din zare
Căci ochii-ţi sunt mai limpezi când lacrima-i înmoaie
Da, ochii-ţi fac şi cerul gelos – ca după ploaie
Irisu-i de-un albastru aşa cum sticla n-are.

Nu e nevoie-n luna lui Mai de prea multe
Cuvine-n cântece de-amor sau de revoltă
Şi-s prea puţine miile de astre de pe boltă
Căci le lipsesc doar ochii-ţi cu gemene secrete.

Aflat în mreaja unor desene în culori
Copilul cască ochii şăgalnici şi cuminţi
Când tu faci ochii mari nu ştiu de minţi
S-ar spune că-n aversă răsar două cicori.

Am extras acest radium din adânc minereu
Şi m-am ars deseori cu-acest foc apărat
O, paradis pierdut, regăsit ne-ncetat

Ochii tăi sunt Golconda şi Peru şi Indii mereu.

Dacă-ntr-o zi chiar lumea s-ar prăpădi, ehei,
Cei salvaţi, de pe stânci, foc spre cer aprinzând,
Eu n-aş vedea decât – peste mare – arzând
Ochii ei... ochii ei... ochii ei... ochii ei...

Maurice CARÊME
(1899-1978)

LA LUNE MARCHE SUR LE PRÉ/ LUNA CALCĂ PE PĂMÂNT
(vol. *La Clef enchantée/ Cheia fermecată,* 1979)
Luna calcă pe pământ
Cap plecat, cu pas plăpând.

Din centura-i deznodată
Roua picură-mbătată.

Licurici îi stau în plete
Iar pe umăr, un sticlete.

Care cântă-abia şoptit
Ţâncilor ce-au adormit.

Luna stă să se afunde
Desculţă, prin ierburi ude.

Toate stelele din luncă
Tremură, când ea-şi afundă,

În pârâu, mâna cea grea,
Să-i dea păsării să bea...

LA VIE/ VIAŢA (*Cheia fermecată,* 1979)
Cum trecea lâng-o livadă,
Omulu-îi fu dat să vadă

Viaţa culegând la mere
Cum ar face-o omul, vere!

Ea râdea într-una, frate,
Încât păsările toate

Se-apucară de cântat,
Toate-n cor, amestecat.

Iar sub pom, Moartea cea albă,
Rece precum dalba marbră,

Ținea coșul pregătit
Pentru mere – de șmanglit...

Merele fiind frumoase,
Suculente și zemoase,

O-alungară pe-Arătare
Ce se mistui în zare...

Élodie SANTOS
(n. 1985)

L'ÉTÉ EST BLEU/ VARA E- ALBASTRĂ

Vara e-albastră : zici că-i soare
și roșie ca infinitul...

Vara e galbenă ca ploaia
și-aproape roză, precum viața...

Vara e-o verde zburătoare
și-aproape gri, precum uitarea...

Vara e-o neagră aurora
și-aproape albă, precum noaptea...

(< site: poetica.fr)

Traduceri de **Constanța NIȚĂ**

POEZIE FRANCEZĂ

Yves BONNEFOY

(iunie, 24, 1923 – iulie, 1, 2016)

Yves Bonnefoy e, fără îndoială, una dintre vocile fundamentale ale poeziei franceze contemporane. Eseurile sale, traducerile – mai ales din Shakespeare si Yeats –, cursurile de master la Collège de France, scrierile despre artă au devenit esențiale pentru noile generații de scriitori și critici de artă. O operă impresionantă, realizată de-a lungul a mai bine de jumătate de secol. Bonnefoy a fost prietenul lui Celan, Jaccottet, Jacques Dupin, Gaétan Picon, alături de alți mari artiști. La nouăzeci și trei de ani, își păstrase ochii copilului. În propriile sale cuvinte, fericirea „nu i-a surâs niciodată pe acest pământ".

Dar – până la capăt – a iubit Poezia, Natura, Umanitatea.

Fie ca lumea să dăinuie

I

Îndrept o ramură
Care s-a rupt. Frunzele ei
Sunt grele de apă și umbră
Precum cerul acesta, de încă

Înaintea zilei. O, pământule,
Semne dezacordate, căi împrăștiate,
Însă splendoare, splendoare absolută,
O frumusețe de fluviu,

Fie ca lumea să dăinuie,
În ciuda morții!
Să se strângă de ramură
Măslina verde.

II

Fie ca lumea să dăinuie,
Astfel ca frunza perfectă
Mereu să păstreze în arbore
Iminența fructului!

Iar pupăza, când cerul
Zorilor se deschide,
Să zboare întruna, de sub ulucile
Hambarului gol,
Apoi să se aștearnă-n
Legendă,

Nemișcat să rămână totul
Încă o oră.

III
Fie ca lumea să dăinuie!
Iar absența, cuvântul
Să fie doar unul, mereu,
În lucrul simplu.

Să-și fie unul altui
Culoarea – umbrei,
Aurul rodului copt – aurului
Uscatei frunze.

Să se despartă
Numai în moarte
Cum strălucire și apă cad de pe mână
Când se topește neaua.

IV
O, fie ca atâtea dovezi
Să nu se oprească
Precum cerul stingându-se
În balta seacă,

Fie ca lumea să dăinuie
Ca în seara asta,
Să ne culeagă alții
La nesfârșit, ca roade.

Fie ca lumea să dăinuie,
Să intre, întruna,
Praf din lumina serii de vară
În sala goală,

Să susure întruna
Pe drum
În lumină
Apa din ora de ploaie.

V
Fie ca lumea să dăinuie,
Cuvintele niciodată
Să nu devină oase
Gri, ciugulite

De păsări, țipând,
Revendicând,
Și risipind, noaptea noastră
În lumină.

Fie ca lumea să dăinuie
Cum se oprește timpul
Când se curăță rana
Copilului care plânge,

Iar când ne întoarcem
În întunericul camerei
Vedem că doarme în pace,
E noapte, dar e lumină.

VI
Să bei, spusese cea care
Se aplecase,
Când, încrezător, el plângea
După căderea sa.

Să bei, mâna ta să-mi desfacă
Rochia roșie,
Gura ta să primească
Febra sa bună.

Din răul tău, aproape
Nimic să nu te mai ardă,
Să bei din apa ce este
Spiritul care visează.
VII
Pământul să vină la noi
Cu ochii închiși
Ca pentru a ne cere
Mâna ce-ar fi să-l îndrume.

Și să ne spună: vocile noastre
Care nimic nu și-or lua
Să-și fie una la alta
Suficiente.

Trupurile noastre să caute
Un timp mai larg,
Mâinile noastre nimic să nu știe
Despre tărâmul cellalt.

Copilul nască-se din nimic
Din naltul fluviului
Și în nimic să se ducă
Din barcă în barcă.

VIII
Și încă o dată: vara
Numai un ceas o să aibă
Însă ne fie vastă
Ca fluviul.

Căci în dorință
Și nu în vreme
Stă a uitării putere
Lucrarea morții.

Și, uită-te, pieptul mi-e gol
În lumina în care
Sumbre, nedescifrate tablouri
Trec așa repede.

Traducere și prezentare de **Cătălina FRÂNCU**

Anna de NOAILLES

Anna de Noailles, născută la Paris pe 15 nov.1876, este nepoata domnitorului Gheorghe Bibescu (mamă grecoaică). Are o educație aleasă – provine dintr-o familie înstărită, mama ei a fost o remarcabilă pianistă. Anna este instruită în *foyer*-ul familial, vorbește germana, engleza, franceza, greaca și româna. Familia sa petrece iarna la Paris și restul timpului în vila de pe malul lacului Léman. Se căsătorește cu contele Mathieu de Noailles la 19 ani și devine un cuplu ce face parte din înalta societate pariziană a epocii. La începutul secolului xx salonul său

atrage elita intelectuală, artistică şi literară a epocii. Creează împreună cu alţii un premiu literar care este şi astăzi (prix Fémina), recompensând cea mai bună operă literară franceză a anului. A scris 4 romane, o autobiografie şi un număr mare de poeme. Lirismul său pasionat se exaltă într-o operă care dezvoltă într-o manieră foarte personală marile teme ale dragostei, ale naturii, ale morţii. A fost prima femeie care a primit gradul de commandeur al Legiunii de onoare, şi tot prima femeie primită în Academia regală de limbă şi literatură franceză a Belgiei. A fost de asemenea membru onorific al Academiei române. Adaug (din aceeaşi sursă) că are pe conştiinţă un suicid al unui tânăr, Charles Demange. Puterile, uneori malefice, ale dragostei...

Această seară va fi lungă
Lumina dăinuie, acum, când se-nserează
Rumoarea zilei ce-a trecut se schimbă-n şoapte
În timp ce arborii mirați că nu e încă noapte
Se clatină în aşteptare şi visează.

Parfumul care-l răspândesc castanii e sublim
Mirosul florilor se-ntinde majestuos
Iar noi, ce mergem pe sub ei, pe jos
De teamă să nu-mprăştiem odorul, ne oprim.

Din când în când sunt nori de praf ce se ridică
Şi se strecoară printre arbori pe cărare
Oraşul e la mare depărtare
Şi gălăgia lui se mai aude dar e mică.

Acest drumeag noi l-am făcut mereu
Şi îl vom face-n viaţă poate, iară
Şi totuşi simt că s-a schimbat ceva
Că niciodată-n suflet nu vom mai avea
Acel CEVA ce l-am avut în astă seară ...

Impresie de seară
Apusul soarelui lărgeşte fără de răgaz
Miraculoasa pânză în lumina cea târzie
Şi cum acoperim cu un linţoliu un necaz
Roşeaţa lui mi-acoperă melancolia vie
În timp ce simt în seara asta,din prea mult extaz,
Că s-ar putea să mor, subit, de poezie...
Degeaba îmi ţin ochii închişi şi strâng din pleoape
Căci se rotesc halucinant tot mai aproape

Odoruri, muzici şi lumini ameţitoare
Din ceruri măreţia a-nceput să se coboare
Şi se prelinge-n unde pe câmpie...
Îmi simt ecoul sângelui în tâmple cum vibrează
Şi când acum afară se-nserează
Dorinţele mi se agaţă şi se-nşiră
De-un univers sublim ca pe o stâncă de argint
Pe care-ncerc în van să îl cuprind
În timp ce inima, de-atâta frumuseţe, se deşiră.

Prieteniei
(fragment)
Să îţi arăt iubirea mea pe faţă,
E lucrul cel mai dificil ce-am cunoscut în viaţă.
Când vocea s-a-nălţat şi a răzbit,
Mândria, nemiloasă, m-a rănit ...

Nu ştiu cum am putut aşa, deodată,
Să îţi dezvălui dragostea mea toată.
Căci mi-era teamă să nu văd în ochii tăi mirarea,
Mici umbre, în privirea ta albastră, precum marea.

Şi tot ce-am vrut să-ţi spun
Nu a durat decât o clipă
Şi-s resemnată acum, ca lebăda pe ape
Şi-aşa cum ea îşi pune capul sub aripă,
Îmi pun şi eu, tot braţul meu, pe pleoape...

Amprenta
O-nlănţuire tare îmi doresc să fie
Îmbrăţişarea aspră ce-o s-o am cu viaţa
Şi înainte ca dulceaţa zilei s-o învie
Cu siguranţă o voi încălzi în dimineaţă.

Iar marea, cu imensitatea ei de ape
Şi plină de rătăcitoarele vapoare
Îmi va păstra durerile amare
Cu gust sărat ca şi al ei-şi astfel le absoarbe.

Și voi lăsa din mine pe coline
Căldura ochilor ce le va face să rodească
În timp ce gândurile mele de dorințe pline
Prin țârâit de greieri vor începe să vorbească.

Gazonu' acesta moale, minunat
Această iarbă verde ce atâta-mi place
Va palpita și va simți cum se desface
Ca niște aripi, umbra mâinilor ce l-au presat.

Natura – bucuria mea cea mare
Va răspândi în aer persistentul meu odor
Și pe tristețea unei lumi în deprimare
Voi pune ca amprentă al meu dor...

Tristețe-n parc
Hai să păşim prin ierburi înflorite
Acolo unde umbra frunzelor dansează
Când crengile de arbori se pliază
Sub vântul serii care nu-i cuminte.

Să respirăm molatice odoruri
Ce se ridică din al florilor calicii
Să mai gustăm din tristele delicii
Ale iubirii şi ale-atâtor doruri.

Ca sufletele noastre legănate
Să mai emane un parfum secret
Şi pentru ca fărâme de amor discret
Să mai adune clipe dispersate

E-n vară, sub a frunzelor răcoare,
O stare de beţie în natură,
Dar omul nu o simte şi îndură
Tristeţea unui vis ce încă doare.

Şi tot în jur e fericire şi culoare
În vară după ploaie este soare –

Doar inimile noastre se îndoaie
Sub remuşcări – ca nişte crengi sub ploaie.

De ce să mai lăsăm tristeţea să ne poarte
Când totul pare încă favorabil,
De ce acest destin ineluctabil,
Această înclinare către moarte ?...

Prezentare şi traducere: **Nicolae MUŞA**

POEZIE GERMANĂ

Erich MÜHSAM
(1878-1934)

Presimţirea

Îmi beau cafeaua de dimineaţă şi nu presimt nimic rău.
Sună. Eu nu presmit încă nimic rău.
Poştaşul îmi aduce o scrisoare.
Nimic rău presimţind, o deschid,
Nu era nimic rău în ea.
Ha! Strig. Presimţirea mea nu m-a înşelat.

Joachim RINGELNATZ
(1883-1934)

Bucuria

Bucuria să nu mai tacă.
Bucuria să fie deschisă.
Bucuria să rîdă, să strălucească şi să cînte.
Bucuria să mulţumească o viaţă întreagă.
Bucuria să facă să ţi se înfioare sufletul.
Bucuria să vibreze mai departe.
Bucuria să dureze
O viaţă întreagă.

Ödön VON HORVÁTH
(1901-1938)

Trăiesc, nu ştiu cît timp

Trăiesc, nu ştiu cît timp,
Mor, nu ştiu cînd,
Călătoresc, nu ştiu unde,
Mă mir, că sunt aşa de vesel…

Wilhelm BUSCH
(1832-1908)

E frumos

E frumos,
Cînd vedem prietenii venind.-
Frumos e, mai departe, dacă rămîn
Şi cu noi timpul şi-l petrec.-
Totuşi cînd, în sfîrşit, iarăşi pleacă
Este, de asemenea, de-a dreptul frumos.

Traducere din limba germană: **Mircea M. POP**

POEZIE AMERICANĂ

T.S. ELIOT (Thomas STEARNS ELIOT)

„Sovegna von" – „ar trebui să-ți aduci aminte"
Divina Comedie – Purgatoriul

Miercurea Cenușii
(fragment – I)

I
Fiindcă nu sper să mă întorc din nou
Fiindcă nu sper
Fiindcă nu sper să mă întorc
Dorind darul acestui om și scopul altuia
Nu mă mai străduiesc să îndeplinesc asemenea lucruri
(De ce ar trebui ca un vultur bătrân să-și întindă aripile?)
De ce să plâng
Puterea dispărută a domniei obișnuite?
Fiindcă nu sper să cunosc
Gloria neputincioasă a ceasului drept
Fiindcă nu mai gândesc
Fiindcă știu că n-am să cunosc
Singura trecătoare, adevărată putere
Fiindcă nu pot să beau
Acolo unde copacii înfloresc și se ivesc izvoarele, căci
nu mai este nimic
Fiindcă u acuma știu că timpul e întotdeauna timp
Iar spațiul e întotdeauna spațiu și este singurul loc
Iar ceea ce e real e real numai pentru un timp
Și pentru un singur spațiu
Mă bucur c-acele lucruri sunt așa cum sunt și
Renunț la chipul cel sfânt
Și renunț la voce
De vreme ce nu pot spera să mă întorc din nou,
Ca urmare mă bucur, fiind nevoie a construi ceva
De care să mă bucur
Și-l rog pe Dumnezeu să aibă milă de noi
Și-l rog să pot să uit
Acele lucruri pe care cu mine prea mult le discut
Și le explic prea mult

Și fiindcă nu sper să mă întorc din nou
Las aste cuvinte ca să răspundă
Pentru ca tot ce se face să nu se mai facă
Și ca asupra noastră să nu fie prea grea judecata
Fiindcă aceste aripi nu mai sunt aripi în stare să zboare
Ci doar biete pene spre a bate aerul
Aerul care acuma e-n întregime înghesuit și uscat
Mai strâmt și mai uscat ca voința,
Învață-ne să ne pese și să nu ne pese Învață-ne să stăm liniștiți.
Roagă-te pentru noi, păcătoșii, acuma și în ceasul morții
Roagă-te pentru noi acuma și în ceasul morții.

II
Doamnă, trei albi leoparzi stăteau sub un ienupăr
În prospețimea zilei, hrănindu-se până la sațietate
Din picioarele mele din inima mea din ficatul meu și din ceea ce conținea
Rotundul gol al craniului meu. Și Domnul spuse
Trăi-vor aceste oase? vor să trăiască? Și ce fusese
În oase (care deja se uscaseră) răspunse scârțâit:
Prin bunătatea acestei Doamne
Și prin harul ei, și fiindcă
O preacinstește pe Buna Fecioară în meditație
Noi strălucim cu o așa lumină. Iar eu, care sunt
Cel dezmembrat aici, ofer faptele mele uitării, dragostea mea
Posterității pustiei și rodului tărtăcuței.
Aceasta va reface
Mărunțaiele mele fibrele ochilor și părțile nedigerabile
Respinse de leoparzi. Doamna s-a retras
În haină albă, spre contemplare, în haină albă.
Fie ca albul oaselor să ispășească uitarea.
Nu este viață în ele. Și-așa cum sunt uitat și vreau să fiu
Uitat, tot așa vreau să uit
Sfințit astfel și hotărât în țel. Și Domnul zise
Profetizează vântului, vântului numai fiindcă doar
Vântul vrea să asculte. Iar oasele cântau scârțâit
Cu împovărarea lăcustei, zicând
Doamnă a tăcerilor
Îndurerată, senină
Cel mai întreg și sfâșiat trandafir
Al amintirii
Trandafir al uitării

De moarte ostenit
Și dătător de odihnă
Singurul Trandafir
Este acum grădina
Unde pieri-vor
Toate iubirile
Chinul
Iubirii neîmplinite
S-a terminat teribilul
Chin
Al dragostei împlinite
Sfârșitul nesfârșitului.
Călătoria spre nicăieri
Încheierea a tot ce e
De neconvins
Graiul fără cuvinte
Și cuvintele fără grai
Har Mamei
Pentru Grădina
Unde pieri-vor toate iubirile.
Sub un ienupăr cântau oasele, împrăștiate și strălucitoare,
Ne bucurăm să fim împrăștiate, un strop de bine făcutu-ne-am unul la altul,
Sub un copac în răcoarea zilei, cu binecuvântarea nisipului,
Uitând de noi înșine și unii pe alții, uniți
În liniștea pustiei. Acesta-i pământul pe care voi îl
Trageți la sorți. Și nu contează nici împărțirea și nici
Unirea. Acesta-i pământul. Iată-ne moștenirea.

III
La prima cotitură a celei de-a doua scări
M-am reîntors și am văzut dedesubt
Aceeași formă răsucită pe balustradă
Sub aburii cețoși din aerul fetid
Luptând cu diavolul scărilor care purta
Înșelăciunea feței nădejdii și deznădejdii.
La cotitura a doua a celei de-a doua scări
Le-am lăsat răsucite, întoarse mai jos;
Nu mai erau fețe, iar scara era întunecată,
Ciobită și udă, ca gura putredă și căzută a unui moșneag,
Ori precum gura zimțată a unui rechin bătrân.

La prima cotitură a celei de-a treia scări
Era o fereastră cu gratii, cu burta umflată
Ca o smochină şi dincolo de păducelul în floare
Şi de o scenă ca de la ţară, o siluetă cu umerii mari
Îmbrăcată în albastru şi verde
Vrăjea vremea lui mai cu un flaut antic.
Cu un păr dulce buclat, cu pletele brune şi unduind peste gură,
Liliachii, castanii;
Petrecere, muzici de flaut, opririle, paşii minţii,
Pe-a treia scară,
Dispare, dispare; dincolo de nădejde şi deznădejde
Puterea sare spre-a treia scară.
O, Doamne, nu-s vrednic
O, Doamne, eu nu ţi-s vrednic
Spune-mi o vorbă, Doamne.

Traducere de **Cătălina FRÂNCU**

Tino VILLANUEVA

S-a născut la 11, decembrie, 1941, în San Marcos, Texas. Este poet, scriitor şi pictor american. A urmat studii universitare (BA la Southwest Texas State University, un MA la State University of New York at Buffalo; un PhD la Boston University). Scrie în spaniolă şi engleză. Temele predilecte ale poetului rămîn amintirea, dorul şi istoria. Este autorul cîtorva culegeri de versuri, incluzînd *Hay Otra Voz,* versuri (1972); *Scene from the Movie GIANT* (1993), distinsă cu prestigiosul premiu American Book Award; *So Spoke Penelope* (2013). A tradus volumul lui Luis J. Rodríguez, *La Llaman América* (1998). Poemele lui au fost traduse în italiană, franceză, germană, portugheză, greacă şi coreeană. Lucrările de artă apar în Green Mountains Review, Tri Quarterly, şi Parnassus. A fondat Imagine Publishers, Inc., şi a editat Imagine: International Chicano Poetry Journal şi antologia Chicanos: Antología Histórica y Literaria (1980). Universitatea Texas State University-San Marcos i-a acordat premiul Distinguished Alumnus Award pentru lucrările cu caracter academic, păstrate în Wittliff Collections, Texas State University. A desfăşurat o îndelungată activitate de predare la Wellesley College şi Boston University. Locuieşte în Boston.

COŞMAR

Visul cîndva mîngîietor
acum nu mai e —
nu mă mai plimb în voie pe lîngă malul apei,

fără sandale,
nisipul desfătîndu-mi tălpile,
nu mai doresc să-mi fie drumul lin.

Acum mă aflu pe o corabie,
la vîsle; o iau în larg.
Vîslesc şi vîslesc... dar cîrmaciul din mine nu izbuteşte să meargă tot drept.
Corabia înaintează acum, o iau spre răsărit,
apoi spre apus şi nu singură: îmi stau aproape femei,
un întreg echipaj vîsleşte, vîsleşte.
Agitată, marea se ondulează, se învolburează,
şi eu, eu din nou mă uit înapoi—coşmarul coşmarurilor:
peţitori sunt la rame, nu femei;
nici ei nu vîslesc, nici eu... vasul pluteşte în voie
prin ceaţă.
Sunt toată broboane, şi strig cît pot de tare.
Strig din nou: „Fiul meu, Telemah,
a plecat, fără să spună, a plecat de capul lui.
Fără să spună, a fugit pe nisipurile din Pylos şi Sparta."

Şi mă trezesc scăldată în sudoarea rece, cuprinsă de spaima
vorbelor rostite în noapte.

(Tino Villanueva, *So Spoke Penelope*)

Traducere şi prezentare: **Olimpia IACOB**

POEZIE GALEZĂ CONTEMPORANĂ

Peter THABIT JONES

S-a născut la 11 decembrie 1941, în San Marcos, Texas

HAIKU

LAC
În nemișcare
cu gîndul către soare –
lac înghețat

VULTURI
Vulturi planînd
peste sumbra vedere –
încinse mișcări

LUNĂ DEASUPRA PĂDURII
Sequoia gigant
cerne iarna din cioburi de lună –
țăndări slipind

CIUTA
Ciută speriată –
ochii caută umbre
de copaci vînînd

CHITARIST FLAMENCO
Chitarist viind
amintirea de foc –
drama Flamenco

PIANISTA
Înfrigurate
degete cîntînd tristeți –
picuri de ploaie

ELICOPTER
O uriașă
albină metalică
peste calmul ocean

ARTIST
Mînă dansînd lin
peste pînza-n aşteptare –
rugă de culori

STURZ
Sturz: două ramuri,
un cioc precum ghimpele –
pieptu-i tomnatic

NOAPTEA-NTUNCATĂ A SUFLETULUI
Vlăguit ţipăt
de secol în sminteală –
nădejdea-i doar vis

Traduceri de **Olimpia IACOB**

POEZIE DIN THAILANDA

UTHAI SINDHUSARN (n. 1922)

RĂPĂITUL PLOII PE ACOPERIŞ
Norii posomorâţi se mişcă
Pe acoperiş, ploaia răpăie sacadat
Inima mea tremură.

ŞI ÎMI AGĂŢ STRĂLUCITOR SPERANŢA
Aş vrea s-alerg pe arc de curcubeu
Spre altă zare nouă, depărtată
Acolo, visul mi-l voi bea
Şi îmi agăţ strălucitor speranţa.

VÂNĂTOR FERICIT
Sunt un vânător fericit care caută
Adăpost cald şi binecuvântat, de locuit,
Frumuseţea florilor şi a fetelor, de privit,
Cu muzică şi cărţi, de iubit.

CUM SE DEŢINE
Graniţă nedefinită
Dincolo de aşteptare
Certitudine absolută
Imensitate cumplită
Responsabilitate neştiută
Ah! Aceasta este
Eternitatea, Infinitul
Cum se ating?

LA MARE DEPĂRTARE
Tu eşti pe stea
Eu sunt pe pământ
Tu îţi întinzi braţele
Dar eu nu pot să le-ajung.
Tu îmi trimiţi speranţă
Eu îţi trimit iubire
Şi suntem încă la mare depărtare.

PUNTALEE THIENTIM

(n. 1942)

ASCULTAREA DIMINEȚII

Ai ascultat
Pașii dimineții
Chiar înainte
Ca vântul să vină
Și să stârnească ecourile înfometate
Din iarba aplecată
Între azaleele acelea
Nescoțând nici un sunet
Care să semene cât de cât
Cu acela făcut de soarele zgomotos
Și răpitor?
Te-ai trezit
Și-ai învățat și tu să umbli pe cer?
Luna se subțiază
Când eu
Mă extind
Peste Castelul meu de Nisip...

(Versuri din culegerea *Souvenir din Thailada*)
versiunea română: **Mira LUPEANU**

POEZIE NEPALEZĂ CONTEMPORANĂ (III)

Bhisma UPRETI

Bhisma Upreti este un poet și un scriitor despre călătorii. Ale cărui opere sunt bogate în detalii despre obiectul observației sale. S-a născut pe 27 ianuarie 1968 în Jhapa. Prima lui piesă literară publicată este *Maile Maya Garen* (în Mirmire, Kartik 1989). Între cele mai importante cărți ael lui de poezie sunt: *Aakash Khasyo Bhane Ke Hunchha?*, *Samudra ra Antya Kavita*, *Akshyar Barsha*, *Premko Pratidhwani*, și *Kavitama Pahad*. A primit premiul întâi la BBC Youth Poetry Festival (1992), premiul întâi la Festivalul Național de Poezie (1997), Premiul Uttam-Shanti (1998), și Premiul Yuva Barsha Moti (2005).

Un băiat de ceainărie
Un băiat de zece ani
Lucrează într-o ceainărie pe un trotuar al unei străduțe

El aduce ceaiul pe tavă
Și ia înapoi paharele goale.

El întreține clienții, și e bonom,
El le zâmbește la fel cu gustul ceaiului
Și în schimb primește bacșișuri de la cei generoși.

Are ceva bani primiți bacșiș
Își poate asigura două mese pe zi
Are un mod de a-și petrece timpul
Și de asemenea un grup de prieteni ca el.

Totuși duce cu sine prezentul – jumătate strălucire, jumătate întuneric,
Dar nu are școală, și deci nu scrie.
Privindu-l în timp ce sorb ceai, mă gândesc –
Fără școală,
Cum va avea un viitor
Și lumina să o exploreze!

Hemant BIWAS

Hemant Biwas e un poet nepalez și textier cu ecouri critice bune. A publicat două volume de versuri, *Afnai man sanga/ În tovărășie cu mine*, 2001, *Saipal ko aagan*/ Curtea Muntelui Saipal, 2014, și două albume cu cântece – *Bibaska samrai/* Reminiscențele lui Biwas, 2003, *Asaujko jun/* Luna în octombrie, 2005, *Yadai janamvari/* Amintiri de o viață, 2006 și o antologie de cântece *Katha yutai timro mero/ Povești similare ale alor tăi și alor mei*, 2011. Deținător al premiului pentru literatură „Rastriya Chhanda Prativa Puraskar", 2009, a fost vice-președinte al Asociației Scriitorilor Nepalezi.

Voci

Viața emană vocile sale
La toate curbele și răspântiile
Singura diferență e că
Puține sunt limpede audibile
Iar pe celelalte nu le poți discerne.
Vocile audibile se dezvoltă vag
În vreme ce acelea inaudibile se transformă în
Căutări fără rost.

Și eu de asemenea încerc să găsesc semnul vocii mele
Și aștept pe banda lui
Pentru că omul zilele acestea trăiește cu p inimă goală
Nu poate să îi reflecte pe alții în el
Mai degrabă se simte în afara sinelui său.

Thakur BELBASE

Thakur Belbase este un poet bine cunoscut în Nepal. A publicat trei antologii de poeme: *Sagarko oripari manharuko samaroha* (2001), *Achanak yo saanjh* (2011), și *Trash ma ishwor* (2013). A primit câteva prestigioase premii literare ca: Premiul Himshikar Nawa Pratibha, 1999, și Sajha Puraskar, 2013 ș.a.. Lucrează ca jurnalist senior la radio și AP1 TV în Kathmandu. Este, de asemenea, editorul unui portal online de știri, khulamancha.com.

Chipul suferinței

Cum de m-am oprit
Din a fi transformat într-un potop
În timp ce eram curgător în potop?

Cum de m-am salvat
Din a fi transformat într-o pantă precară

În timp ce coboram lunecarea?
Din a fi un bou înnebunit
Din a fi chiar furtuna
După primejdioasa luptă cu furtuna?

Mulţumesc Doamne!
Nu te-am rugat
Să mă eliberezi din crizele astea

Luptând cu crizele
Am devenit o autostradă
Pentru dureri şi suferinţe

Doamne!
Nu-ţi lăsa umbra
Să cadă asupra mea
Nimic nu e mai iubitor şi sfânt pentru mine
Decât cerul crizelor

Am această inundaţie izbucnită
Am cu mine această alunecare de teren
Ca o imagine a nebuniei
Şi împreună cu mine a venit
Furtuna ca un soldat tânăr
Îmbătat cu vine

Acum, identitatea mea s-a schimbat în
Acest potop
Această alunecare de teren, şi
Această furtună teribilă

De parcă sunt hărăzit
Să sufăr toate crizele lumii
De parcă râsul mi-e interzis
Şi bucuria nepermisă

În mulţimea oamenilor
Sunt ca un non-om

E o minune
Să te gândeşti cum am venit aici

Spune-mi, o, Doamne!
Mai ai vreo formă de suferinţă rămasă pentru mine?

Swapnil SMRITI

Swapnil Smriti este pseudonimul lui Sanman Chemjong, care are două cărţi de poezie, *Rangai rang ko bheer* (2005) şi *Baduli ra sudur samjhana* (2011).

Nhuchheman sub Podul Bagmati

O seringă inconştient aruncată de un dependent de droguri
Un prezervativ lucid aruncat de o prostituată
şi Nhuchheman
toate sunt sub podul Bagmati

Noii monarhi conduc trăsura Republicii peste pod
La miezul nopţii, noile regine sar de pe pod
Sinucigându-se
Ultima deschidere a conductei de canalizare care curge din Singhadarbar
Noua epocă este încurcată în proto-fluid
Şi Nhuchheman
Toate sunt sub pod
Nhuchheman a fost un meseriaş îndemânatic
Acel ceas al turnului, *dharahara*[1]
Universitate, aeroport,
Mall, spital,
Valea aceea străveche
Sunt noile desene pe care el le-a inscripţionat
Şi podul acesta peste râul Bagmati
Este ultima lui invenţie.
Podul acesta este şira spinării lui înclinată spre ţărână
El este copilul podului...
În trecut
Un tip nou de orb (A new blind kind)
n-a putut trece apele lui Bagmati

---

[1] Dharahara – turn de 72 de metri înălţime, în centrul zonei Sundhara, din Kathmandu, construit în 1832 de *Mukhtiyar* (ar fi echivalent cu primul ministru) Bhimsen Thapa, a fost reparat, făcând parte din monumentele sub egida UNESCO din zonă.

și i-a ordonat lui Nhuchheman să ridice un pod nou
după ce podul a fost construit
el și-a scos ochii
și-a tras limba, și-a tăiat nasul și urechile
și s-a cufundat de-a lungul malurilor lui Bagmati
și regele s-a declarat pe sine un mare artist
și chiar din acea zi
Nhuchheman este sub pod.
Soarele fraged răsare din negrul Bagmati
Reflecția spectatorilor în apa neagră
Și Nhuchheman
Sunt sub pod
Deasupra podului
Sunt femei și bărbați îmbrăcați îngrijit
Se holbează la el, de parcă Nhuchheman distruge podul

BABU TRIPATHI

Babu Tripathi e poet și activist literar. Are două cărți: Baa (colecție de gazeluri) și Shalikharu ko deshma (versuri).

A cui e țara asta?
Cine sunt cei
Care merg prin întuneric pe malurile lui Karnali[1]
Cu proprii ochi luminați?

Pentru leacuri sau orez
Au stat multă vreme la coadă
Și au fost obligați să se întoarcă cu mâinile goale
Cine sunt cei
Care aproape că arată precum conaționalii mei?

Urcați în *tuin*[2]
Une merg
Ei?

[1] Ghaghara**,** numit și Karnali, este un râu care izvorăște din pe Podișul Tibetului, străbate și Nepalul.
[2] Tip de cablu aerian/ lift acționat cu mâinile, tradițional în Himalaya.

Ai cui fii, ai cui nepoți
Sunt cei
Care oftează
Părăsindu-și țara?

Ale cui fiice, nurori
Sunt cele care sunt vândute pe față
În bordeluri?

Cine pășește
Cutremurând pământul
Ducând parcă în cârcă parcă un deal?

Acele terenuri fertile
Udate cu sudoare
Sunt ale țăranilor sau ale marilor proprietari?

Cine a făcut legile?
Și cine sunt acei prizonieri
Ale căror proprietăți cu totul au fost confiscate
Și ei au primit închisoare pe viață?

A cui pălărie e aceea
Care a fost aprinsă
De către acela numit om?
Și ale cui sunt acele vise
Care s-au prefăcut toate în cenușă?

Ai cui copii sunt cei
Care merg în picioarele goale
La școală?
Și a cui e țara aceasta
Care pășește alături de copii aceia?

(textele sunt dintr-o compilație/ editare în limba engleză, traducere din nepali, *55 de poeți nepalezi contemporani,* de Keshab Sigdel, profesor la Universitatea „Tribhuvan", Nepal, cu care colaborăm la realizarea acestei rubrici; majoritatea textelor au fost traduse/ editate de Keshab Sigdel; acolo unde a fost cazul, am evidenţiat dacă este alt traducător din nepali)

Versiunea română și note: **Marius Chelaru**

POEZIE VIETNAMEZĂ

THACH QUY (1941-2022)

THACH QUY/ Thạch Quỳ (pe numele real Vương Đình Huấn; Thach – însemnă piatră; Quy este numele unui munte de pe meleagurile natale; deci numele său se traduce „Piatra de pe Muntele Quy") a fost un poet vietnamez cunoscut, şi unchiul lui Pham Viet Dao. Avea aceeaşi vârstă cu Ana Blandiana (1942). El s-a născut în 1941. A avut şi o soartă asemănătoare cu a Anei Blandiana în timpul comunismului…, spune Pham Viet Dao, „adică poeziile sale erau greu să apară tipărite, mereu fiind urmărit de *securitate*".

A fost profesor de matematică, a predat la liceu. A terminat facultatea de matematică în 1960; până în 1980 n-a plecat niciodată în străinătate şi nu ştia nici o limbă străină.

Am publicat şi în „Convorbiri literare" poeme care, spune traducătorul, au fost scrise în metoda LAO THUC, ceea ce în română ar putea însemna ceva de genul „Realismul copt/ matur" dar „din natură, din rădăcini, din sine şi nu din condiţiile, cauzele exterioare datorate vremurilor pe care le trăim". Astfel, poemul *Cu fiul* a fost scris în iunie 1979, după războiul de pe graniţa de nord cu chinezii; Thach Quy s-a saturat de „relaţiile de prietenie" cu tovarăşii comunişti, şi-a pierdut încrederea în comunism, „marxism-leninism". Poemul vrea să spună, ca şi altele ale lui, că dacă Vietnamul va continua pe calea comunismului, cale marxistă îl va duce la pierzanie. Pham Viet Dao spune că, în realitate, Singapore a format o nouă ţară în anul 1965, apoi au fost Taiwan, Coreea de Sud – în 1975 mult mai săracă, mai înapoiată decât Vietnamul de Sud. Dar după 50 de ani, în 2022, Vietnamul unit şi după construirea socialismului şi azi dacă se compară cu Singapore, Taiwan, Corea de Sud, e mai înapoiat; dacă Vietnam se compară cu Thailanda e mai înapoiat; cu Malaiezia e mai înapoiat…

Poeziile lui Thach Quy i-au exprimat ideologia: LAO THUC, „realismul matur". Acum sunt apreciate în Vietnam, spune Pham Viet Dao. Pentru opera sa poetul a primit mai multe premii; a fost membru al unor asociaţii de profil literar din ţara sa, între care Asociaţia Scriitorilor din Vietnam.

Pham Viet Dao îl considera „un candidat pentru Nobel al Vietnamului", şi consideră şi că poezia lui Thach Quy are asemănări lirice cu ale unor poeţi români, de exemplu „substanţele lirice ale Anei Blandiana; cele intelectuale ale lui Lucian Blaga; cele de metamorfoză ale lui Nichita Stănescu" ş.a.

INIMA

În pieptul omului, în tăcere veşnică
Bate noapte după noapte;
Inima mea niciodată nu s-a oprit,
Deşi mereu bate cu monotonie
De şaptezeci de ori pe fiecare minut
A cusut timpul, să fie un şirag,
Transformându-l în viaţa mea

Nu crede că inima e simplă,
Pentru că veşnic bate aşa de monoton
Nu crede că inima va fi
Ca timpul, care va cădea în uitare
Am trăit şaptezeci de ani şi ceva
N-am avut niciodată ocazia
Să-mi las inima în pace.
Eu spun că nu e ceva
Mai durabil decât inima
Fiindcă mereu bate în tăcere
Şi în linişte!

Am iubit şi câteodată
Mi-am făcut necazuri,
Dar inima mea niciodată nu greşeşte
Inima mereu vorbeşte interesant
Despre lucruri pe care câteodată le-am crezut
Fără importanţă…

Am trăit
Şi câteodată mărturisesc
Că n-am putut să mai ascult
Cuvântul inimii mele
Cândva m-am topit în orizontul din faţa mea
Cândva m-am rătăcit în nimicurile dimprejur

Poate presimţirea încă
Urmează tăcut fluxul spiritual;
Poate timpul va fi acoperi vocea
Scufundată în tăcere…

Cândva dormi cu pătura subţire
Când nu eşti încă sătul de mâncare
Şi încă nu eşti prea beat de la atâta băutură
Când nu eşti paşnic
Atunci inima ta în piept
Nu te va uita în fiecare noapte…

Zilele vor trece şi vor deveni pictură
Vor deveni poezie, vor deveni muzică
Vor deveni catren…

Iar inima veşnic va avea numai cuvinte sincere
Toate sentimentele omului
Înfloresc de la ea.

Creierul va obosi odată
Voinţa omului se va sfârşi
Numai mica inimă din piept
Va fi veşnic vie, vibrând…
(1987)

MOŞUL IGNORANT
Ajungând la ultima staţie, trenul s-a oprit
Moşul ignorant n-a coborât
S-a întors până la prima staţie,
trenul s-a oprit
Moşul nici nu a coborât
Şoferul de tren l-a întrebat pe moş
Unde o să mergi?
Care e prima staţie?
Până la care ultimă staţie vei merge?
De unde – de la prima, până la ultima
Moşul bolborosi
Deşi nu înţelegea
Dar vânzătorul de bilete continua să-i vândă bilet?
Trenul ajungând la ultima staţie
Se întorcea la prima staţie
Mecanicul trenului nu-l mai întreba pe moş
De unde pleacă
Şi unde va coborî
De unde…
Până unde?

VORBESC CU MAIMUŢA LA NEW DELHI
Hei maimuţă!
Ţine-ţi capul jos
Mai jos, mai jos, prietene
Ingredientele din supă, firimiturile de orez
cad pe pământ
Dar nicăieri pe cer

Versiunea română: **Pham Viet Dao**
Prezentarea **Pham Viet Dao şi Marius Chelaru**

POEZIE DIN VENEZUELA

Noris ROBERTS

S-a născut în orașul Puerto La Cruz, Venezuela. A studiat dreptul la Universitatea Santa Maria din Caracas, Venezuela. Este avocat, poetă și scriitoare. De-a lungul carierei sale, Noris a înființat trei centre juridice în scopul susținerii în instanță a persoanelor nevoiașe. În 2002 a publicat *Oglinda sufletului/The Mirror of the Soul*, ediție limitată, și vîndută în regim privat, în scopul înființării unei fundații de îngrijire a copiilor săraci și abandonați.
Multe poezii, pagini de proză, articole au fost publicate în reviste literare, antologii, și ziare. Antologiile, *Fețele cuvintelor mele/The Skins of My Words* și *Valuri de liniște/Silence over Silence*, au fost publicate online, și pot fi accesate gratuit.Multe dintre poemele și articolele ei sunt traduse în engleză, franceză, italiană, portugheză și arabă. Are trei site-uri: „De Letra en Letra", „Palabras Pinceladas" și „Poems and More".
Are canal pe YouTube, poemele sale fiind citite și cîntate în limbi străine de către persone din alte țări. Acest proiect are ca scop transmiterea unor mesaje de dragoste, de pace și libertate. Principalul deziderat rămîne acela de a-i uni pe oameni, evitînd pozițiile politice radicale, diferențele generate de religie sau crez. I s-a făcut onoarea de a fi numită Ambasador al Păcii pentru Cercle Universel de la Paix, reprezentînd Venezuela.
I s-a decernat premiul Naji Naamanţs literary Prize (ca membru onorific al Casei Naaman pentru Cultură); Este Consulul Societăţii Scriitorilor şi Artiştilor de pe Globul ASEALDO, membru onorific al Societăţii Latino-Americane a poeţilor, ASOLAPO.

Mai multă floarea-soarelui ca niciodată

În locul ferestrei o gaură în perete,
triluri nu mai sunt, au plecat păsările,
florile în cenușă prefăcute își mai păstrează mirosul,
grădina nu se mai află acolo

Tunuri, bubuituri ne-ntrerupte,
flăcări răbufnind,
metal căzînd ca ploaia, durere răspîndită,
țipete mute, copii plîngînd fără lacrimi,
duhoare a morții coborînd peste tot

Tranșee deschise cu întrebări fără răspuns,
morminte sunt satele, orașele,

ticsite cu suflete neputincioase,
măcelărite din plăcerea laşilor de a ucide

Vesele amintiri, cîndva realităţi,
se petrec precum instantaneele,
zguduite de rafale de ură,
pierind sub fumul cenuşiu

Teroarea impusă de mîna insolentă
a sîngerosului atacator,
îşi ascute ghearele cu bucurie
uitînd că cerul azuriu,
grîul auriu cresc mai abitir
sub răzbunarea stîrnită

Iertare nu va fi, căinţă nici atît;
strivită, umilită va fi aroganţa ticăloşilor,
sîngele lor, hrana ogoarelor

Trei zile de-nviere nu vor fi de ajuns,
dar pacea, iubirea, seninătatea din nou se vor ivi;
Ucraina curajoasă, îndrăzneaţă va avea
mai multă floarea-soarelui ca niciodată

Să nu mai spuneţi

Să nu mai spuneţi nimic despre unitate, egalitate sau iubire;
în adîncul cernit în care aţi băgat ţara,
silabele fiecărui stih, chiar şi ele se cutremură,
înnegrind hîrtia de scris

Să nu mai spuneţi nimic: la sfîrşitul zilei
indiferenţa voastră, minciuna, ura îmi stîrnesc judecata
prefăcînd-o în gunoi

Să nu mai spuneţi nimic: răutatea vorbelor voastre
ascute această adîncă durere, pustieşte,
sfîşie fiecare bătaie a inimii mele

Să nu mai spuneți nimic: inuman e tot ce ați făcut;
cătușele nevăzute ale nesfîrșitei ipocrizii mă sufocă

Fiecare vorbă a voastră preschimbă cerul într-o umbră rece, palidă

De dragul tuturor, să nu mai spuneți nimic...

Traducere și prezentare: **Olimpia IACOB**

POEZIE CONTEMPORANĂ SLOVACĂ

Dagmar Mária ANOCA

Dagmar Mária Anoca (28 XII 1951, Nădlac, jud. Arad – 15 IX 2022, Nădlac). Studii la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine la Universitatea București; studii de slovacistică și romanistică la Facultatea de Filozofie de la Universitatea Komenský, Bratislava. Doctorat în filologie la Universitatea București (1981). Conferențiar la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității București, redactor la publicațiile minorității slovace din România, membru în colegiul de redacție al revistelor „Dolnozemský Slovák", „RAK", Bratislava. Membru în Comisia pentru minorități a Uniunii Scriitorilor din România (1997-2001, 2013-2022); membru al Asociației Slaviștilor din România; membru de onoare al Societății Scriitorilor Slovaci (Slovacia); membru al Uniunii Scriitorilor, Artiștilor și Oamenilor de Cultură Slovaci din Diaspora, membru al Comisiei pentru știință a Asociației Mondiale a Slovacilor de peste Hotare. Membru fondator al Uniunii Democratice a Slovacilor și Cehilor din România, secretar general al acesteia. A publicat volume lirice, de proză, de istorie și critică literară, traduceri, literatură pentru copii, eseuri, studii cu destinație didactică, aferente instrucției universitare. Volume (selectiv): *Knižka pre prvákov*, București, 1983; *Knihy rozlúčok* [Cărțile despărțirilor; versuri], București; *Synonymia* [Sinonimie; versuri], București, 1993; *Ročné obdobia* [Anotimpuri; versuri], Nădlac, 1996; *Hľadanie sférického priestoru* [Căutarea spațiului sferic; critică și istorie literară], Nădlac, 1997; *Literárne reflexie* [Reflecții literare; critică și istorie literară], Nădlac, 1997; *Slovenská literatúra v Rumunsku* [Literatura slovacă din România; monografie, istorie literară], Nădlac, 2002 (ed. a II-a, revăzută și adăugită, 2010); *Slovacica miscellanea*, vol. 1, 2012; vol. 2, Nădlac, 2021; *Melanchólia*, Verše [Melancolia, Poeme], Antologie de Lucian Alexiu, Timișoara, 2010; *Stratený archetyp*, Verše [Arhetip pierdut, Poeme], Timișoara, 2014; *Arhetip pierdut*, Poeme, antologie și traducere în limba română de Lucian Alexiu, Timișoara, 2018; *Tichý rituál*. Verše, Súčasní rumunskí básnici, Preložila do slovenčiny Dagmar Mária Anoca [Ritual tăcut, Versuri, Traduceri în slovacă de Dagmar Mária Anoca], Antológia a kritický aparát: Lucian Alexiu, Timișoara, 2022; *Jar, svety v premene.* Verše, Súčasní rumunskí básnici, Preložila do slovenčiny Dagmar Mária Anoca [Primăvară, lumi în schimbare, Versuri, Traduceri în slovacă de Dagmar Mária Anoca], Antológia a kritický aparát: Lucian Alexiu, Timișoara, 2023 etc.

LAMENTAȚIA CELEI FĂRĂ DE CREDINȚĂ

Doamne,
știi foarte bine
că eu nu cred în Tine.
Te invoc
ca să-mi exprim dinaintea îngăduinței Tale omnisciente
fiorul uimirii care mă copleșește

în faţa lumii
chiar dacă
în fereastra sufletului
ca-ntr-o oglindă
ciuguleşte o biată vrăbiuţă.

* * *
Cât de arhaic îmi sună azi
versul
„cu sânge se răscumpără libertatea”
căci în fiecare zi îndurerată
eu pierd sângele iubirii…
Pe cine să iubesc,
pentru cine să mai trăiesc
de vreme ce ne-ai preschimbat în monştri,
Doamne…

* * *
Vai, Doamne…
mă-nchin Ţie,
pentru că Tu ştii că sunt fără de credinţă
şi tristă sunt,
tristă cât e până la mormânt.
Pe undeva iubitul meu e răpus de ucigaş
şi Tu nu îi iei apărarea.
Floarea lumii Tale de Creator – omul –
o laşi să cadă
în temniţa învrăjbirii.
Vai, Doamne,
pe undeva prietena mea e răpusă în suplicii
iar Tu taci…
Unde eşti…
„A mea e răzbunarea şi eu voi da răsplată”, grăieşte Domnul…
Vai, pune-i stavilă, opreşte…
înainte de a ne bate la poartă
cu sabia în mână
omenia însângerată.

* * *
Doamne,
cât e de complicată, totuşi,

făptura pe care-ai creat-o.
Până și acum își mai petrece morții
păşindu-le în urmă, pe jos
ca să pună în cumpănă
pe îndelete, viața și moartea. Cu smerenie.
Apoi, ridicându-și arma,
fără preget
seamănă moarte
în numele vieții.

* * *

Doamne,
prietenul meu e pe moarte
ducându-și la împlinire menirea.
Din tinerețe e însemnat
și cu semnul Tău, Tată…
Își caută acum, în prăpastia urii,
sinele,
în timp ce istoria, încetișor,
îi mai retează câte-un mădular,
sufletul i-l scoate la mezat
între Răsărit și Apus.
El este Iosif cel din și întru veşnicie,
frații trădători
din nou îl aruncară în puțul
umplut cu prisosință de sânge.
Să ne vindem, oare, negustorilor
rătăciți din întâmplare pe la noi?

* * *

Voi, cei puternici…
De ce se așterne o liniște de moarte
acolo unde se vaită atâtea victime și plâng secolele…
Vă îndreptați auzul către soare
și puneți la încălzit, în condiții
de confort sporit,
ciorba prolixă
pe care s-o oferiți apoi celor orbi.
Vă pregătiți pe urmă

să întâmpinați prin gările lumii
făpturile mutilate,
să le îndemnați să înfulece
din gamelele de tinichea
zeama călâie a omeniei
așteptând în schimb
să vă fie sărutată mâna…

* * *

Câtă liniște-i în grădină –
poezia – un fulg –
răcorește doar fruntea.
Sufletul se zbate între cei patru
pereți ai absurdului.
Copacul e lipsit de puteri
iar grădinarul
doarme dus.
Buba mustind de puroi
ne va trage înăuntrul ei.
Mi-e teamă de ziua
în care voi găsi
toporul grădinarului.

* * *

Doamne, îndreptându-mă către odaia de taină,
(cea de-a treisprezecea)
cutreier un spațiu plin de tenebre.
Lumina din spatele ușii e o ispită.
De voi bate la ușă,
de voi reuși să fac acest efort,
pământul va izbucni în lacrimi.
Or eu știu,
nu e voie.

* * *

Doamne,
de mult nu ai mai venit
să mă cercetezi,

să-mi umpli inima de frumos şi de încântare
în faţa perfecţiunii
fiinţei noastre.
Pogoară-Te printre oameni
asemenea păcii.

Prezentare şi traducere de **Lucian ALEXIU**

POEZIE SÂRBĂ CONTEMPORANĂ

Jovan ZIVLAK

Poet, eseist, critic literar, editor, Jovan Zivlak s-a născut în 1947, la Nakovo. Studii la Facultatea de Filozofie din Novi Sad, secţia limba şi literatura sârbă. Redactor şef la mai multe reviste şi edituri. A fost redactor şef al revistei „Polja". A condus Casa de editură „Svetovi", actualmente conduce editura „Adresa". A înfiinţat revista „Zlatna greda", al cărei redactor şef este. Fondator şi director al Festivalului Literar Internaţional de la Novi Sad. Între 2002 şi 2010 a fost preşedintele Societăţii Scriitorilor din Voivodina. Este tradus în germană, franceză, italiană, română, macedoneană, slovacă etc. Poemele şi eseurile sale au fost distinse cu cele mai importante premii de literatură din Serbia. A primit Premiul „Marea Diplomă de la Baziaş" (România). Volume de poezie: Brodar/ *Năierul*, 1969; Večernja škola/ *Şoala de seară*, 1974; Čestar/ *Hăţişul*, 1977; Tronožac/ *Trepiedul*, 1979; Čekrk/ *Scripetele*, 1983; Napev/ *Cântare*, 1989; Zimski izveštaj/ *Raport hibernal*, 1989; Obretenje/ *Convertire*, 1993, 1994, 1995; Ostrvo/ *Insula*, 2001; Pesme/ *Poezii*, 1979-2005; O gaidama/ *Despre gaide*, 2010 – versiunea în română: Ioan Radin Peianov; Pod oblacima/ *Sub nori* (2014) etc. Eseuri: Jedenje knjige/ *Îngurgitarea cărţii,* 1996; Aurine senke/ *Umbrele aurei*, 1999; Sećanje i senke/ *Amintiri şi umbre*, 2007. A îngrijit ediţii ale operelor unor importanţi scriitori sârbi. Este autorul antologiei laureaţilor Premiului Branko Radičević şi al unei antologii de poezie a Festivalului Internaţional de Literatură de la Novi Sad –10 ani, 2015.

AMINTIREA

am ascultat cântece vechi.
le-am ascultat pe cele noi.
ce le lega
oare doar vocile aspre sau cele frumoase.
unora le lipsea timpul
altora întunericul
unele vădeau prea multe peisaje
sau prea multă credinţă a
ariilor tremurătoare care
se refereau la o cauză pierdută
altele se confirmau în sunete disonante
iar cauzele le lăsau în pământul înţelenit
acolo undeva ca pe o slujnică slută
sau ca pe o tovarăşă de drum mincinoasă.
aşa şi eu stau în faţa păsărilor care ţipă
unele ţipă şi cer să le dau hrană
altele îmi dau ocol de la distanţă.
cele care acceptă hrana nu ştiu ce
cânt. pentru ele sunt şi salvator şi vânător

şi de aceea rămân vigilente
nu le interesează cântecul meu
nici vocile pe care le-am ascultat
cândva acolo unde se rostogoleau valurile
din adâncul cu sunet dogit şi strident
iar planetele izbeau în inima apei.
în timp ce îşi culeg hrana ele îşi aud propria respiraţie
şi văd o mână care se-ndepărtează şi se apropie
dar văd oare şi amintirea în gura căreia
cuvintele se descompun.

PLEDEZ ÎN PROPOZIŢII CLARE
voi trăi o mie de ani. dar
pe apucate.
de trei ori da.
certitudinea-i asemenea perfecţiunii.
ceva fără cusur şi solid.
să lămurim neînţelegerea:
înainte
înapoi
o ordine unică.
în faţa judecătorilor şi a martorilor
pledez în propoziţii clare.
îmi expun cazul în faţa câtorva aleşi.
din precauţie. cu însufleţire.
aceasta e totul.
esenţialul nu-mi stă în puteri.
voi trăi o mie de ani.
natura-i opacă şi tare ca piatra.
un trup fragil cade.
dar cu mine lucrurile stau altfel.

SUB NORI
cu cât întunecimea sporeşte
cu atât se-mpuţinează seninul
voci din depărtare şi voci de după ureche
se aseamănă ca două pântece.
şi pe unele şi pe altele le auzi
pe unele tulbure pe celelalte neclar

ca şi cum ai fi ghiftuit
când vânezi un răspuns.
iar cei care propovăduiesc mestecatul rapid
şi nenorocirea precum ochiul dreptăţii
se văd pe ei înşişi judecători
vraci şi pierduţi în întunecime
şi judecă asemeni învingătorilor şi îşi plâng de milă
precum cei păgubiţi.
cu cât întunecimea sporeşte
cu atât sporeşte lumina
şi oricum ar fi
ne vom găsi sfârşitul când adormim
şi vom dispărea dacă nu ne trezim.
priveşte gâştele de sub nori
şi bivolii de pe câmpuri
priveşte-i pe cei iritaţi de pe trepte
şi îmbulzeala de pe poduri
noi am trecut fără oprire
iar capul şi-l întoarce doar cel care nu mai revine.

JURĂMÂNT

îşi întorcea capul ca şi cum toţi ochii erau îndreptaţi către el
ca şi cum ar fi fost taurul pe care-l vor face să se
prăbuşească-n genunchi
sau un jandarm în faţa căruia ar ciripi şi cei fără vină.
se uita cruciş ca şi cum ar fi vrut să fie văzut
înainte de-a ţâşni-n frizerie
ca un oarecine grăbit
acolo unde nu-l aştepta nimeni
ca să se ia de cap ca unul ce-a asurzit.
o bufniţă îl lovea cu ciocu-n urechi
dinaintea lui furioasă
iar pentru alţii emitea perle
care altora li se păreau de doi bani
lui însă-i erau repetate ca un coşmar.
ştie de toate dar nu poate să lege nimic
are de toate dar punga nu-i este plină
ceea ce sună nu sună a plin
numără cuvintele şi mereu unul lipseşte.
iată de ce se ascunde când îl zăreşte pe garant

nu pe garanţi îi aude el cel mai bine
îl asediază şi
aşteaptă să revină de pe oceane
sau să se-arate călare dintr-o ascunzătoare necunoscută
iar el în dulap îşi face testamentul
se plânge de scaun
să sară sau să tocmească o bocitoare
să-l jelească şi să îl spele
înainte de a jura
în cel mai apropiat minister.

CĂTUŞE

pământul acesta nu e zidit
el ne e dat. s-a întins mai întâi
pe aripile privirilor
apoi a intrat în limbă şi de-aici
s-a strecurat sub pielea încreţită
dar abia când am ieşit din vasele
croite-n cine ştie ce fel ne-au fost aruncate în faţă
limba păsărilor şi reverberaţia
vocilor de nou-născuţi şi-ale celor deja morţi
desişul şi piatra
pleava şi norii
cerurile şi lucrurile şi clocotul apei
care urca şi năpădea din toate părţile
precum în poveştile pe care le-a scornit cineva
cu călcâiele tăiate. o pământule să fi căpătat oare
binecuvântările tale
să bem apa care-i doar apă
să ne perpelim în jurul focului care-i doar foc
să ne luăm avânt cu mâinile care-s doar mâini
să ne mijim ochii care-s doar ochi
să ne învârtim limba care-i doar limbă
o tu cel unic născut în oraşe
umbre ce vă lungiţi şi apoi vă micşoraţi
destin al unui soare ce răsare de după pădurile îndepărtate
o limbă pe care-o salvezi pe care o pedepseşti mai apoi
oţel pentru nimicuri ajuns nebunește
pe mesele cu morcovi
pe cătușele de care atârnă speranţa

care se înfăşoară în jarul muşchilor
care trece prin uşă
şi înseamnă elanul tatălui aspru
care mă-azvârle prin gura în flăcări
şi mă trimite pe-un pământ nezămislit.

Traducere de **Slavomir GVOZDENOVICI, Lucian ALEXIU**

POEZIE POLONEZĂ CONTEMPORANĂ

Czesław DZWGAJ

S-a născut la 18 iunie 1950 în localitatea Nowy Wiśnicz. Este unul din marii artişti polonezi cu preocupări şi realizări pe multiple planuri: sculptură, grafică, desen, ceramică, artă monumentală, poezie, profesor la Academia de arte plastice de la Cracovia. Albumele de poezie publicate ne arată nu doar valenţele artistice ale liricii sale, dar şi angajarea sa în promovarea culturii poloneze în ţară şi peste fruntariile ei. Pentru „Mica Romă" – cum a denumit Eminescu oraşul Blaj, Czesław Dżwigaj a realizat un impunător monument al Papei Ioan Paul al II-lea, concetăţean al său, pentru care primarul blăjean, în disputa cu biserica din localitate privind proprietatea operei, încă nu i-a mulţumit artistului polonez. Czesław Dżwigaj este Doctor Honoris Causa al Universităţii „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.

Voia Ta
O bârna verticală-i
împăcarea
pământului cu cerul
fraternitatea oamenilor este
de asemenea
o bârnă a existenţei noastre.

De partea cui te afli
Omule
sărutând pe furiş
în pronaos
fereastra transcendenţei
tălpile-ţi sunt pline de venele
durerii disperate
şi ale speranţei
cea care
totdeauna te înalţă.

Împăcarea
nu-i un gest în zadar E
semnul gratitudinii
faţă de Cel de sus
Nădejdea noastră
numai în El se află.

Psalm II/3
Eşti
cel care în toate te arăţi
fără a fi insipid cu arhaismul tău
pe buzele fiecăruia
trecutul e încrustat
în fiecare clipă
acum şi de-a pururea.

Eşti
aliat al florilor şi al insectelor
simbioză a contrariilor
formă a perspectivei transcendentale
cel care poate da sens vieţii

Eşti
Taină micro şi macrocosmică
în spirala infinitului plasată

Eşti
o infimă imaginaţie limitată
încercând să descrii
cu simţurile tale
ceea ce-i
în spaţiu

Eşti
în triunghiul reflexiei teologice
un misterium făr' de candele
un respiro al fricii din subconştient
negaţie a falsităţii cernelurilor

Eşti
omniprezent şi atotputernic
unic în indefinirea ta
străpungând totul în timp
cu puterea impersonală a mărturiei

Eşti
pentru că tu durezi
într-o continuă regăsire

Psalm III/1
Ştiu că vei veni cândva
chiar dacă-i lungă calea
şi fosta-i încă nu de mult
gata să te-ating cu palmele-mi de copil

Ce s-a întâmplat
că aşa de mult te-ai îndepărtat
rămânând lumină a bunei-vestiri cotidiene
o rază din bucuria norilor albi
în cuvânt aşezaţi să stea
de-a dreapta Tatălui

Când am pierdut urma adevărului Tău
cuvintele de slavă din *Cartea Ieşirii*
şi mărturia slovei îndeplinite
se perpetuează în credinţa indestructibilă

Tot umblând şi tot căutând
prin nori
am închis ochii
aruncându-mă
în hău
conştient că acolo
te voi găsi – viu

Eroticul zilei
în visele acestea
s-a găsit mult loc
pentru noi doi

de-am fi putut
subjuga puţin zarea
cu trilurile păsărilor

emoţiile se îndepărtează
cel mai uşor
în zori.....

Constantin Brâncuşi
muzica ai sculptat-o
dându-i o formă
pământeană

fraza ai formatat-o
armonia ai mulat-o
sunet să iasă

ai transcris totul în bronz
cu ecoul ai forjat în piatră
lemnul l-ai cioplit
patinei i-ai dat eleganţă

rămâne doar ca sufletul blestemat
în sinteza formei să-l arzi
în ansamblul esteticii frumosului
Tu ai cântat
pe-ale adevărului acorduri
despre dorul formei perfecte
ce-nvinge abisul zărilor

sunetul să-l plămădeşti
într-un alt diapazon
Tu gorjanule!
ai crezut într-a verticalismului victorie
şi la ideea simbolică ajuns-ai
pentru a cădea în nemurire
Tu

B
R
Â
N
C
U
Ş
I

Prezentare şi traducere: **Nicolae MAREŞ**

POEZIE ALBANEZĂ

Lasgush PORADECI

(27 decembrie 1899 – 12 noiembrie 1987)

O seamă de scriitori care ocupă un loc important în istoria literaturii Albaniei au publicat opere ale lor sau, mai mult au trăit, au studiat şi s-au format în România.

Putem începe „lista" cu Naim Frashëri, poetul naţional al Albaniei, apoi Lasgush Poradeci şi Mitrush Kuteli (pseudonimul lui Dhimitër Pasko/ Dimitrie Pascu, 1907-1967) până la, de pildă, alţi „scriitori bucureşteni", cum îi numeşte Luan Topciu în *Istoria literaturii albaneze*[1], argumentând şi prin elementele biografice şi artistice comune care justifică o astfel de „catalogare", în care sunt evidenţiate şi aceste aspecte, inclusiv legătura profundă cu România/ literatura română.

Lasgush Poradeci, pe numele său Llazar Sotir Gusho (27 decembrie 1899 – 1987/ 1988), s-a născut la Pogradec (de la care şi-a luat pseudonimul)[2]. După şcoala elementară în oraşul natal a urmat gimnaziul într-o zonă cu o istorie frământată şi în acele timpuri, la Manastır în turcă/ Monastir (azi Bitola, oraş din Republica Macedonia de Nord), la şcoala de limbă română. În Monastir populaţia majoritară o constituiau aromânii şi albanezii. În zonă este o străveche şi numeroasă comunitate aromânească, mulţi ajungând aici după decăderea/ distrugerea oraşului Moscopole, dar şi din alte locuri. Poradeci a mers la liceu la Atena (ultimii doi ani acolo i-a petrecut într-un sanatoriu, fiind bolnav de plămâni). Studiile superioare le-a început în România (părinţii l-au trimis aici în 1919), şi le-a finalizat în Austria (cu o bursă de la statul român), cu o diplomă în ştiinţe filologice. Teza sa de doctorat, susţinută la Universitatea din Graz, Austria, a fost despre Eminescu (*Der verkannte Eminescu und seine volkstumlich-heimatliche ideologie/ Necunoscutul/ Neînţelesul Eminescu şi ideologia lui naţională/ populară*), alcătuită, desigur, pe baza informaţiilor pe care le-a putut avea atunci la îndemînă (unele fragmentare), publicată parţial şi în România[3].

Lasgush Poradeci este autorul a două volume de poezie, *Vallja e yjve/ Dansul/ Hora stelelor*, 1933, şi *Ylli i zemrës/ Steaua inimii*, 1937, preţuite în ţara sa, ambele publicate în România. În revista „Boabe de grâu", nr. 3, anul V, 1934, p. 176-178, prietenul său Dimitrie P. Pascu a publicat un articol despre Poradeci, din care citãm: „este cel mai tânăr şi în acelaşi timp cel mai profund poet albanez. Versul lui

[1] Luan Topciu, *Istoria literaturii albaneze de la origini până astăzi*, Editura Asdreni, Craiova, 2021, 862 p.

[2] Oraş în care s-a născut şi L. Topciu, care vorbea şi despre cei doi mari autori, Poradeci şi Kuteli, într-o convorbire a noastră, *Ceea ce îi desparte pe poeţi este limba în care scriu dar ceea ce îi uneşte este poezia*, publicată şi în revista „Poezia", Iaşi, numărul de vară 2021.

[3] În revista „Albanica", nr. 3, a fost republicat un fragment (despre poezia *La steaua*), preluat din volumul *Eminescu în critica germană*, Editura Junimea, Iaşi, 1986, selecţie, traducere şi note: Sorin Chiţan.

e adânc ca fond şi de o perfecţiune ideală ca formă – ceea ce face ca traducerea să fie o foarte palidă imagine a originalului. Spre deosebire de predecesorii săi care au cultivat cu predilecţie genul epic cu exaltarea sentimentelor naţionale, Lasgush Poradeci este un mare liric şi în acelaşi timp un mare filozof. (...) În cele mai puţin de o sută de pagini câte a scris Lasgush Poradeci până la vârsta de 35 de ani se cuprinde o lume întreagă de gândiri şi sentimente. Ca şi marele Eminescu, pe care Lasgush îl ştia pe de rost, acesta a reuşit să sintetizeze în puţine poezii după o muncă de nu mai puţin de douăzeci de ani toate frământările unui suflet tânăr şi mai târziu ale unei gândiri mature." După venirea comunismului Lasgush a fost prigonit, murind în sărăcie şi singurătate. Pentru toate acestea am ales să începem să publicăm, în traducerea lui Luan Topciu, o „serie" de poezie albaneză cu Lasgush Poradeci, dar şi, nu în ultimul rând pentru că am călătorit la Pogradec, pe malul Lacului Ohrid, acolo unde, în mai multe zile, m-am aşezat pe o bancă să mă uit cum se privesc de dincolo de vremuri, cu trupurile săpate în piatră, statuile lui Kuteli şi Poradeci.

Stau la masa mea

Stau la masă, sprijinit,
Când mai des şi când mai rar,
Vine dorul şi mi-aprinde
Foc în inimă şi-n frunte.

Uneori, tot aşteptând,
Sprijin tâmplele în mâini;
Stau cu capul aplecat
Cu privirile-n pământ.

Scăpărare luminoasă,
Din înalt coboară-o stea
Precum flacăra şi umbra,
Loc îşi face-n fiinţa mea.

Suflet obosit, eu simt
Cum alunecă de lin,
Cum cuvântul şovăielnic
Îmi alungă câte-un chin.

Scot atunci adânc suspin,
Mă aplec şi prind a scrie,
Şi se duc la fel ca clipa,
Ba o lună, ba o zi.

Vrerea minţile îmi umple,
Sângele mi-l simt cântând,
Atunci văd minuni cu ochii,
Ce-s născute din cuvânt.

Aţipeşte lacul
Pădurea-n preajmă e-ntomnată,
Şi lacu-n valea–n miresmată,
Oglindă fără de hotar,
A aţipit ca un hoinar,

Străfundul tot s-a-nflăcărat,
Cu foc şi aur fermecat;
Pe când luceafărul slăvit
Iar piere-n somnu-i liniştit.

Acum se stinge pe sub munte
Oraşul înserat, pe o punte,
Şi stelele se aprind molcum
Pe cer spuzit, fără de fum.

În clipe mari de-nfrigurare,
Mi-s ochii numai încântare,
Slăvire Domnului să-nchin
Cu atâta dor din har divin.

Cântecul bătrânesc
Tu, cântec bătrânesc! Tu, poem al ţării mele!
Tu, care-mi stai pe suflet şi-mi aprinzi sângele!
Acum, de departe, să-mi vii doresc:
Auzi sau n-auzi tu, cântec bătrânesc?

…În umbra colibei, sus, pe vârf de munte,
Începi să cânţi încet… cu îngânare… mărunt...
un cântec de durere... plâns domol, fără grai…
cânţi cu foc mocnit... tăcut... tărăgănat…
Apoi, cu glas mai tare, vibrezi, răsuni, vuieşti:
Cât de lin sui de jos... tot mai tare sună cântecul...
Iar murmuri cu glas ostenit;
Geamătul inimii tale slăbeşte la note înalte…

Căci din înălțimea la care-ai fluturat…
Cu iureș și vuiet te împrăștii ca pârâul…
Și cobori, curgând din culmea cerească
precum grindina-n fărâme… ca lacrima fierbinte…
Apoi, glasul ți se stinge… te zbați… și mori:
Zbuciumul te-a răpus, în două te-a frânt:
Fără milă, în adânc te-a coborât durerea,
Dorința ferice a cântecului fermecător.
……
Tu, cântec bătrânesc! Tu poem al țării mele,
Tu cântec care mă turburi și să sufăr mă faci!
Tu, dor! Suspin. Vaiet. Lacrimă opacă, întunecată.
Tu, suflet ars ce plângi în ochii mei.
Cum se ridică din mare un val mult dorit:
Din adâncul inimii te înalți cu durere;
Dar iarăși, ca și valul ce recade în mare:
Tu cazi în al inimii tale abis.

Poradeci
Amurgirea-i necuprinsă peste Lacul fără de hotar.
Molcum, risipită-agale, ca o pulbere, iar trece
Prin livezi și munte, aproape, scrumul nopții fără har
Pogorând din cer, aievea, în cătun, o boare rece.

Nicăieri nu mai mișcă ramul care a tremurat;
În cătun geme o poartă, iar pe lac tace o vâslă,
Un vultur stingher se-avântă către Muntele Uscat
Inima întunecată,-n suflet e-ngemănată.

Freamătul întreg, viața, s-au tot dus, au adormit;
Stăpânire iară puse întunericul pe toate,
Iar acum,
Călător la drum de mijloc prin Albania pornit
Drinul cel moșneag, din basme, izvorând din Sântul Naum.

Versiunea română: **Luan TOPCIU** și **Renata MELONASHI TOPCIU**,
Prezentare **Marius CHELARU**

POEȚI STRĂINI LA FESTIVALUL *POEZIA LA IAȘI*

Sona HAMBARDZUM

Născută în 1990, Sona Hambardzum (pseudonimul **Sonei Hambardzumyan**) a fost considerată una din autoarele „de viitor" din regiunea în care trăiește, și a confirmat, spun cei ai locului, acest lucru în timp. Sona Hambardzum este membră a Uniunii Scriitorilor din Armenia, și a celei din Artsakh din 2009. Locuiește în Stepanakert, predă la Universitatea „Grigor Narekatsi", la care a absolvit studiile în drept, și pe cele de masterat în domeniu, precum și alte cursuri post-universitare de diverse facturi, și, din 2019, este Șef al Departamentului de Relații Publice. Îndeplinește și alte funcții în orașul său. Este membră a Uniunii Scriitorilor din Artsakh și asistentă a președintelui acestuia.
Are trei volume de versuri până acum, a participat la realizarea a diverse antologii ș.a. Poezia sa a fost tradusă/ publicată în Liban, România (în revista „Poezia", la Iași), Abhazia, Georgia, Rusia, SUA ș.a. Pentru creația sa a primit mai multe premii naționale.

*

sunt afară din mine,
o stradă fără opriri
fără trecători…
gândul meu nu sunt eu,
ei nu mă văd
le sunt nefamiliară.
Ei văd.
Văd ei?
Vântul e un alt suflet
Pe oricine întâlnesc
Caută o nemulțumire pe chipul meu…
Dar sunt fericită,
Sunt o piatră nebună
Și care păşeşte în mare
Sunt fericită,
Afară, pe stradă, sunt căutători ai fericirii.
Toate acestea care sunt la fel ca și ale mele,
Ar putea fi ale altcuiva care s-a întors,
Ale mele și ale altcuiva sunt legate una de alta
Sunt discursuri contradictorii
În stația din oraș
Și piața publică,
În parcuri și la uniunile naționale:
Degetele tale îmi fac corpul să cânte

Fără vreo claviatură.
De când am încă o femeie studentă
Care de obicei nu vorbește în timpul lecturilor mele,
Pentru că e vorbăreață,
În afara mea toate par a fi străzi.

**

Azi-ul sosește
Pentru că „după" devine chestionabil,
La fel cum destinul își intră în rol.
„După" sosește
pentru că trecutul trebuie să fie negat.
Și de aceea amintirile își preiau rolul.
Trecutul pleacă,
Acele „azi" și „mai târziu" au roluri
Dincolo de timp
De vreme ce am timp
Îmi doresc iarna
Căldura iernii.

***

Tumultul sufletului meu
Încet se răsucește
În ochii tăi
Găsindu-și calea de scăpare...

Tu închizi ochii
Să joci o vreme
Rolul celui singur

Frunza pictează un fulg de zăpadă
Scrisoarea roșie a fost trimisă.

E o scrisoare roșie
Plină de lacrimi,
Un trup sacrificat
Pregătit să fie înmormântat
În noile frunze

În iubiri
În pământ

După un foc de armă,
Valizele pleacă pe străzi

După o explozie
Șrapnelele înfloresc în asfalt.

Culeg toate florile,
Fără rădăcini, fără petale.
Nu-ți voi da flori.

****
Nici un pahar de whisky,
ori vreun nou sărut,
nu vor stinge setea de singurătate...
Fiece război
cu altarele banilor, timpul și rolul vieții
devin fără sens
după război.

Dificultatea drumurilor
nu e un obstacol pentru iubirea pentru un țel,
și apogeul...
Durerea pierderii
nu e un obstacol pentru iubirea păcii

ne luptăm de cu zori
până la visele târzii
de noapte
luptând pentru
înălțimi
să evităm să vedem țărâna
când sărim.

*****
Pășesc pe spinii uitării
în secret îngrijindu-mi rănile sângerând cu păcate

incidente nevindecate
cuvinte neterminate
ca un băiat care insolent
pentru că are dreptul la libertatea de exprimare
mă amenință.
Cel mai sensibil lucru de făcut în cel mai nebun moment
e să-ți îmbrățișez zâmbetul
ca salvator al unui suflet pierdut
care-și află urmele picioarelor pe lună,
ca o salvare
a divinității infinite,
pentru universul uman.
Păşesc…

Versiunea română şi prezentare: **Marius CHELARU**

POEZIE ŞI SENZAȚIE

Dragoș COJOCARU

Senzaţii inconcludente şi impas intelectual în *Infernul* lui Dante

Cuvântul *sensazione* circulă în limba italiană şi întruneşte aceleaşi sensuri ca în limba română. Însă pe vremea lui Dante nu se folosea: prima atestare oferită de Zanichelli provine tot din mediile intelectuale florentine, însă datează abia din 1460 (într-un text al lui Girolamo Savonarola, unde figurează în grafia latinizantă *sensatione*, pentru ca forma grafică actualizată să apară şi mai târziu, în 1548, într-o scriere a lui Giovan Battista Gelli). În loc de *sensazione*, Poetul nostru spune *senso* (prin care, în afară de „sens", se înţelege „simţ" şi cele ce se trag de aici, precum „simţire", „simţământ", „senzaţie" ş.a.m.d.). Dar nu de această vocabulă ne vom ocupa în rândurile de mai jos, ci de un moment particular din *Infernul* unde simţurile, în relaţie cu stimuli externi, produc senzaţii care, la rândul lor, necesită o interpretare mentală. Momentul este unul excepţional, întrucât, în condiţiile unui mediu nefamiliar, omul (Dante însuşi, în postura lui de călător prin Iad) nu se mai poate bizui pe o interpretare garantată a senzaţiilor complementare generate de simţuri, aşa cum ar fi putut să facă într-un mediu previzibil. Ca atare, raţiunea se blochează şi, împreună cu ea, stă în loc şi personajul însuşi. Spus pe scurt şi privit din afară, stranietatea peisajului produce „rătăcirea" şi, imediat, „oprirea" personajului narator. Terţina în care se relatează această întâmplare şi de care ne vom ocupa în continuare sună în felul următor: „*Io sentía d'ogni parte trarre guai,/ e non vedea persona che 'l facesse;/ per ch'io tutto smarrito m'arrestai*" (*Inf*. XIII, 22-24). Traducând cuvânt cu cuvânt, obţinem o bază de pornire pentru analiza traducerilor succesive ale acestui pasaj în limba română. Dante povesteşte: „Eu auzeam din toate părţile că se scoteau vaiete,/ şi nu vedeam pe nimeni care s-o facă;/ aşa încât cu totul rătăcit m-am oprit." Cum vedem, simţurile implicate sunt, în ordinea menţionării, auzul şi văzul. Folosindu-se de auz, Dante are parte de o primă senzaţie auditivă (percepţia vaietelor), a cărei interpretare, deocamdată conjecturală, şi anume aceea a prezenţei unor suflete osândite care să emită aceste sunete, reclamă o confirmare irefutabilă, bazată pe o senzaţie percepută cu ajutorul simţului preponderent, deci cu ajutorul văzului. Însă văzul nu îi confirmă conjectura: Dante nu vede pe nimeni. În consecinţă, interpretarea nu este posibilă, judecata se suspendă, iar personajul trăieşte un moment de dezorientare („rătăcit cu totul") şi se

opreşte el însuşi din mers, blocajul mental având drept consecinţă imediată un blocaj locomotor. Explicaţia acestei ciudate întâmplări descrise atât de amănunţit (şi cu o concizie remarcabilă) de poetul nostru rezidă în noutatea faptelor cu care se confruntă călătorul, noutate care îi va fi dezvăluită ulterior: sufletele condamnaţilor sinucigaşi, în al căror cerc a ajuns Dante, nu se pot vedea întrucât sunt închise în arborii uscaţi care alcătuiesc peisajul. Tensiunea dramatică extraordinară a acestui moment narativ se naşte tocmai din această stranietate: Dante vede arborii, dar nu se aşteaptă ca această privelişte să corespundă vaietelor pe care le aude; văzul său caută, zadarnic, sufletele plângătoare sub omenească înfăţişare, dar sufletele sunt condamnate să nu i se arate ca atare... Din punct de vedere lingvistic şi conceptual, terţina este cât se poate de limpede, în aşa fel încât, bunăoară, Natalino Sapegno nu îi asociază nici un comentariu în aparatul critic al notelor de subsol.

Să parcurgem acum istoria traducerilor acestei terţine în limba română.

Maria P. Chiţiu traduce în proză (1883): „Eu auḍiamŭ gemete[/] şi nu vedeamŭ pre ceĭ ce le făceaŭ;[/] de acea de totŭ turburatŭ mĕ opriĭ.” Din originalul primul vers lipsesc două elemente. Primul este complementul „din toate părţile”, care potenţează copleşitor senzaţia auditivă, pregătind totodată senzaţia de „rătăcire” din versul al treilea. Al doilea este verbul „a scoate” cu obiectul „vaiete”, care introduce tocmai nevoia de identificare a persoanelor care „fac” acest lucru. În versul al doilea, Dante se foloseşte de un singular („*persona*”), în clară opoziţie tocmai cu pluralul „din toate părţile”: elementul dramatic se naşte tocmai din această situaţie în care, dintr-o ipotetică pluralitate extrem de numeroasă, nu poate confirma vizual nici măcar un element de asigurare. În fine, în versul al treilea, opţiunea „tulburat” nu alterează sensul originalului (găsind justificări parţiale în explicaţiile pe care „rătăcirea” dantescă le capătă în literatura critică), dar e cumva deviată spre „tehnic” faţă de originalul adjectivat „rătăcit”, care exprimă plenar noua senzaţie a stranietăţii. Este, pe de altă parte, o formulă ce va avea parte de o anumită recurenţă, chiar considerabilă, în succesiunea traducerilor în limba română ale *Infernului*.

N. Gane încearcă o primă variantă în alexandrini (1906), recurgând tot la „tulburare” în versul al treilea: „Ş’acum de pretutindeni auzeam o mulţime/ De gemete cumplite şi nu vedeam pe nime,/ Aşa ca ’n tulburarea-mi pe loc eu am stătut.” Adaosul adjectival „cumplite” asociat atenuantelor „gemete” acoperă silabe necesare metricii noi. Pentru

îmbunătăţirea prozodiei din primul vers, junimistul operează în ediţia din 1907 o modificare de perspectivă narativă, recurgând la o naraţiune impersonală în primele două versuri: „Şi iată din tot locul s'aude o mulţime/ De gemete cumplite şi nu se vede nime,/ Aşa că 'n tulburarea-mi pe loc eu am stătut." Predicatele din versurile unu şi doi ale terţinei au trecut la prezentul istoric. Însă versul al treilea revine la subiectul „eu". În fine, participiul pasiv „stătut" (pentru „stat") are savoare istorică.

Şi iată că George Coşbuc (1924) păstrează şi el „tulburarea" din versul al treilea, dar surprinde mai ales, din capul locului, cu traducerea primului verb: „Simţiam acum din orice parte-oftări,/ dar nevăzând d'unde-ar putea purcede,/ steteam un rob al mutei tulburări" (1954: „Simţeam [...]"). Opţiunea „simţeam" cade bine în prozodie, oricum completată de adaosul adverbial „acum"; însă tentaţia previzibilă a interpretării, la lectură, ca o calchiere din italianul *sentire* (pe care Dante îl foloseşte cu sensul de „a auzi") ar fi putut să-l determine pe marele nostru poet să aleagă o altă soluţie, mai ales că şi menţionarea exactă a simţurilor angajate în discurs (auzul şi văzul) are de suferit, în traducere, pe prima latură a binomului. Din original lipseşte şi antiteza plural-singular la care făceam referire mai sus. Adversativul „dar" (în loc de simpla conjuncţie „şi" din original) e o contribuţie traductologică compansatoare în acest sens. Dramatismul acustic e compensat cumva şi prin adaosul adjectival asociat rătăcirii („al mutei tulburări"), în raport cu care naratorul se plasează metaforic (tot adiţional) în postura de „rob". Iar imperfectul predicatului „steteam" are, în imperfecţiunea sa, încă o dată, parfum istoric. În ansamblu, în ciuda lipsei de minuţiozitate reproductivă în raport cu originalul, terţina lui Coşbuc oferă o imagine elocventă a situaţiei.

Alexandru Marcu traduce în proză (1933): „Căci pretutindeni auzeam sfâşietoare tânguiri;[/] dar nu vedeam pe nimeni să le scoată;[/] aşa că, înlemnit de groază, am stat pe loc." Introducerea explicativă prin „căci" e în plus, asigurând însă prozodia pe care traducătorul nu o declară ca scop, dar o urmăreşte adesea. În cazul de faţă, dacă mai adăugăm, experimental, câte o bară oblică separatoare de „versuri" după „auzeam" şi după „groază", obţinem un total de cinci versuri: mai multe decât în original şi inegale ca număr de silabe, dar configurând o prozodie perfectă, întrucât accentele tonice ocupă poziţii generatoare de „melodie". Conjuncţia adversativă „dar" era şi la Coşbuc, unde însă avea o funcţie compensatoare, de care la Marcu nu mai era nevoie. Adaosul adjectival „sfâşietoare" pe lângă „tânguiri" încarcă inutil semantica originalului. Dar exagerarea cea mai stridentă este conţinută în expresia „înlemnit de

groază", în care complementul cauzal „de groază" (ce poate fi legat semantic de caracterul „sfâşietor" al vaietelor) denaturează până la caricatură mesajul din textul dantesc.

Ion A. Ţundrea revine la endecasilab şi născoceşte formulări originale (1941): „Cât vaer până la auzu-mi vine!/ Dar cine-l scoate, încă nu văzusem/ Şi stau năuc cu mare frică 'n mine." Primul vers e conceput ca o exclamaţie, pentru care traducătorul trece verbul naraţiunii la prezentul istoric. El reuşeşte să menţină acest nou timp narativ pe întinderea terţinei, dar e nevoit să apeleze, pe parcurs, şi la un mai-mult-ca-perfect („văzusem"): în mod firesc, acesta ar fi avut nevoie tocmai de un trecut, la care însă tocmai se renunţase. „Dar" nu e nou, însă e la fel de hâtru ca la Marcu, atrâgând antiteza implicită a lui Dante spre mintea cucoşului. Adjectivul „năuc" (pentru „rătăcit") e bine ales, deşi completarea „cu mare frică" nu are corespondent în original şi nici rost dramatic: tinde spre „groaza" interpolată de Alexandru Marcu, dar fără a-i egala proporţia catastrofică.

Eta Boeriu (1965 şi 1982) ştie că se aşteaptă, din partea ei, o nouă versiune şi, sub presiunea expectativelor, produce pentru versurile marginale ale terţinei o rimă facilă, compusă din gerunzii: „Mulţimi de glasuri auzeam gemînd,/ fără-a vedea din ce gîtlej purced/ şi-n loc şezui, cu groază, aşteptînd." Traducătoarea începe bine şi, în pofida gerunziului care va deranja doar prin reluarea modală, continuă cu fruntea sus până la inserţia elemntului anatomic „gâtlej", de rezonanţă rabelaisiană. Verbul „a purcede" e preluat de la Coşbuc, dar verbul „a şedea" e original inclusiv în raport cu originalul, cum originală e şi completarea „aşteptând", necesară, cum anticipam, pentru rimă. Despre „groaza" introdusă de Marcu am vorbit mai sus: aici, teribilul sentiment inexistent în original apare atenuat cumva, înghesuit topic între „şedere" şi „aşteptare".

George Buznea e tot un adept al genului *horror* (1975): „Oftat prelung şi plîns pe înfundate/ De undeva simţeam cum vag purcede/ Şi-n jur zvîrleam priviri înfricoşate." Vaietul dantesc devine, cu numeroase nuanţări, „oftat" şi „plâns", cu meşteşugită metonimie: primul este „prelung", iar al doilea se manifesta „pe înfundate". Din versul al doilea, aflăm că acest amalgam sonor „purcede" (ca la George Coşbuc şi la Eta Boeriu), însă „vag" (spre deosebire de aceştia şi, desigur, de original). Opţiunea „simţeam" figura şi la Coşbuc, iar la Buznea e şi mai neconvingătoare. Auzul nu e stimulat „din toate părţile", ci „de undeva", anticipând modalitatea senzaţiei de „vag". Sentimentul fricii, inexistent la

Dante dar, aşa cum am văzut, cultivat de nu puţini traducători prealabili, este aici asociat, metonimic, privirii, care nu mai are rostul din original, de căutare a unei confirmări, ci e consecinţa „în jur zvârlită" a temerii iscate de nedesluşirea tristă în sine a zgomotului din peisaj. În opţiunea sa programatică de a se lua la întrecere cu Poetul pe care afirmă că nu îl traduce, ci îl interpretează, George Buznea propune, şi în cazul acestei terţine, varianta cea mai infidelă din istoria tălmăcirilor în limba română ale *Infernului* dantesc.

Dimpotrivă, Giuseppe Cifarelli ţine cel mai aproape de original (textul fiind publicat abia în 1993, în condiţiile în care fusese elaborat, cel puţin într-o primă variantă, încă din 1948): „De pretutindeni se-auzea doar «Vai!»/ dar nu vedeam jelind vreun oarecare/ încât oprindu-mă, pierdut m-aflai." Ca şi în alte situaţii, Cifarelli traduce substantivul plural dantesc *guai* („vaiete") prin interjecţia „Vai!", urmând etimologia din latinescul *vae*, propusă de unii savanţi. Procedeul îşi are eficienţa sa. În neconcordanţa senzorială „auzeam şi nu vedeam", traducătorul modifică persoana verbală a primului termen, deşi între formula „auzeam" (care ar fi respectat originalul) şi soluţia „se-auzea" (adoptată în traducere) nu există o diferenţă silabică justificatoare. Astfel, antiteza este un pic diluată, iar întrebuinţarea conjuncţiei adversative „dar" are avantajul şi dezavantajul menţionate mai sus. În cazul lui Cifarelli, acest „dar" reia fonetic cvasi-integral precedentul adverb limitativ „doar": la rândul său, un mic adaos în raport cu originalul. Un al doilea mic adaos, unul de ordin tehnic, îl constituie gerunziul „jelind" din versul al doilea al terţinei, care, în redundanţă semantică cu interjecţia „Vai!", aportează doar numărul de silabe necesar completării metricii ce respectă originalul. În versul al treilea, „pierdut" redă bine pe „rătăcit" din original. Însă traducătorul trece la un gerunziu completiv predicatul din original „m-am oprit" (din care obţine „oprindu-mă") şi recurge, pentru predicat, la un ultim adaos („m-aflai") prevalându-se de un verb de conjugarea I cu care poate construi rima (din nou, după modelul originalului, unde aflăm aceeaşi rimă concretă în *-ai*). Merită să încheiem micro-analiza dedicată traducerii lui Giuseppe Cifarelli subliniind, rezumativ, că cele trei adaosuri lexicale operate de traducător nu antrenează nici o modificare, nici măcar de nuanţă, a semanticii textului dantesc. Desigur, perfecţiunea poetică nu mai e aceeaşi. Dar unde mai e aceeaşi?...

Italienistul clujean Marian Papahagi (a cărui versiune a *Infernului* a fost publicată în volum începând cu 2012, deşi textul terţinei de care ne ocupăm era tradus în 1993 şi revăzut în 1996) pare să profite de unele

realizări ale înaintaşilor, pe care caută să le îmbunătăţească şi chiar izbuteşte ici şi colo, dând terţinei următoarea înfăţişare în limba română: „Văzduhul răsuna de plâns şi vai,/ dar nimeni să le scoată nu văzusem;/ drept care, rătăcit, nu mai umblai." Pentru primul vers al terţinei, traducătorul găseşte să exprime abundenţa deconcertantă a stimului sonor prin descrierea exterioară a atmosferei în această perspectivă: văzduhul este cel care răsună, iar percepţia auditivă a personajului devine implicită. Pentru rimă, Papahagi adoptă soluţia lui Cifarelli: interjecţia „vai" este aici substantivizată, ca în italiană, iar apoi combinată cu perfectul simplu al unui verb de conjugarea I care, aici, figurează într-o litotă („nu mai umblai"). Conjuncţia „dar" adversativă reapare şi aproape că ne-am obişnuit cu ea, însă un „şi" conform cu originalul ar fi sunat rău atât de aproape de precedentul, utilizat în formula substantivală „plâns şi vai". Versul al doilea, în ansamblu, apare ameliorat pornind de la soluţia lui Ţundrea, faţă de care „nimeni" ia locul lui „cine", iar mai-mult-ca-perrfectul „văzusem" funcţionează corect, întrucât este, de această dată, raportat la un timp al trecutului (imperfectul „răsuna"). Totuşi, nu uităm că, în original, cele două verbe care exprimă senzaţiile sunt ambele la imperfect, au acelaşi subiect („*io*", „eu") şi apar coordonate prin conjuncţia (care este şi logică) „şi". În fine, din lista noastră de traducători ai *Infernului*, Papahagi este primul – şi până acum singurul – care, în text, echivalează direct participiul cu valoare adjectivală *smarrito* („rătăcit"). Detalierea semnificaţiei contextuale a acestui cuvânt în concordanţă cu literatura critică este oferită în nota de final cu numărul 10 pentru cântul al XIII-lea (cu trimitere de la sfârşitul terţinei): „Dante e imobilizat de spaimă şi stupoare; aude vaiete de suferinţă, ca în alte locuri ale Infernului (*cf*. *Inf*. III, v. 22; *Inf*. V, v. 48), dar nu vede damnaţii care le emit." În această notă, „groaza" şi „frica" din traducerile lui Marcu, Boeriu şi Buznea sunt redimensionate sub mai ponderata expresie a „spaimei".

Subiectul „eu" revine dominant (deşi e doar subînţeles) în tălmăcirea lui Răzvan Codrescu (2006): „Simţeam de pretutindeni cum purcede/ un vaiet lung, dar lume n-am văzut/ şi mă-ngrozeam s-aud ce nu se vede." Terţina începe – în linia ambiguă deschisă de Coşbuc – cu traducerea verbului *sentire* prin „a simţi". Tot Coşbuc introdusese, în traducerea acestui pasaj, verbul „a purcede", preluat apoi şi de alţii. Adverbul „pretutindeni" mai fusese întrebuinţat de Gane, de Marcu şi de Cifarelli (în cazul lui Marcu, fără a fi precedat de propoziţia „de"). „Vaietele" lui Dante sunt reduse la unul singur, care, deşi augmentat temporal printr-un adjectiv adiţional („un vaiet lung"), diminuează efectul deconcertant al pluralităţii descrise de Poet. Conjuncţia adversativă „dar"

intră din nou în joc, motivată aici de schimbarea timpului verbal: Codrescu începuse cu un imperfect („Simţeam") pentru a continua cu un perfect compus („n-am văzut"). Termenul „lume" e original în istoria noastră şi e bine ales, întrucât exprimă, păstrând o anumita ambiguitate, expectativa neconfirmată a personajului-narator. Conjuncţia „şi" introduce, cu rol consecutiv, versul al treilea (încă un motiv pentru înlocuirea lui anterioară prin „dar"). Urmează repunerea în drepturi a „groazei" (prin predicatul „mă-ngrozeam", de o semantică exagerată). Constructul final („s-aud ce nu se vede") este neconform cu originalul şi păcătuieşte prin redundanţă semantică globală: mai spune o dată ceea ce deja spusese. În plus, structura gramaticală a acestui segment sintactic este dezechilibrată în două puncte evidente: primul, prin raportare la elementele anterioare reluate („a auzi" îl reia pe „a simţi", în timp ce „a vedea" se menţine); al doilea, în alcătuirea internă (verbul de semantică auditivă îşi păstrează subiectul „eu", în timp ce verbul de semantică vizuală modifică acest subiect gramatical iniţial prin adoptarea ulterioară a formulei impersonale: „n-am văzut", respectiv „nu se vede"). În sfârşit, încă o dată în plus, predicatul impersonal formulat la prezent („se vede") se detaşează de strictul context narativ al trăirii individuale pentru a face un apel la experienţa colectivă: un apel inexistent, aici, în textul original. Firește, nu uităm niciodată că traducerea unui text poetic cu metrică fixă şi cu rimă înlănţuită e o treabă anevoioasă.

La şapte secole de la moartea pământească a Poetului altminteri nemuritor, Cristian Bădiliţă se declară încredinţat că această treabă anevoioasă nu a putut şi nu poate da, în cele din urmă, rezultate mulţumitoare, aşa încât soluţia pe care o propune el însuşi este proza ritmată în mod variat, în funcţie de sugestiile oferite sau impuse de text. Zis şi făcut, în varianta sa, terţina de care ne ocupăm apare sub următoarea formă (2021): „Eu auzeam văitare peste tot,[/] dar nu zăream pe nimeni împrejur.[/] Cu totul buimăcit am stat pe loc." Amplasând, aşa cum am făcut, barele oblice ajutătoare, recunoaştem imediat endecasilabul, care predomină majoritar (oxiton sau paroxiton) în traducerea acestui cânt, după cum tot imediat constatăm că e lipsit de rimă (ceea ce traducătorul anunţase din cuvântul introductiv intitulat „Recuperarea lui Dante"). Criteriile asumate de traducător sunt (potrivit aceluiaşi cuvânt introductiv): „claritate, ritm, fidelitate". În cazul particular al tălmăcirii acestei strofe, claritatea este evidentă. Putem însă constata, retrospectiv, că nici versiunile precedente nu erau mai neclare (în condiţiile în care, aşa cum am văzut din capul locului, însuşi originalul italian se caracterizează printr-o claritate remarcabilă a expresiei lingvistice, în lucid, evident şi,

foarte probabil, intenţionat contrast cu neclaritatea dramatică a momentului psihologic pe care îl descrie). Ritmul noii traduceri este, de asemenea, impecabil. Totuşi, cu cele două irelevante excepţii: a Mariei P. Chiţiu (care, în proza ei de pionierat în materie, nu şi-a propus acest criteriu) şi a primei versiuni a lui N. Gane (care, cum am văzut, a revenit corijând în ediţia a doua tocmai din acest punct de vedere), toate traducerile precedente (inclusiv a lui Alexandru Marcu) au oferit şi ele rezultate prozodice plauzibile. În traducerea terţinei care ne interesează, Cristian Bădiliţă îşi întrece înaintaşii în al treilea criteriu pe care şi-l asumă programatic, şi anume în acela al fidelităţii. În primul rând, subiectul „eu" îşi manifestă plenar rolul din textul original. În al doilea rând, cele două predicate senzoriale („auzeam" şi „nu zăream") îşi menţin, tot potrivit originalului, timpul verbal al imperfectului. Al treilea predicat („am stat pe loc") este tradus acceptabil printr-un perfect compus, mai elegant în limba română decât perfectul simplu. În al treilea rând, descrierea succintă a stării psihologice a personajului („cu totul buimăcit") respectă formularea dantescă a complementului adverbial „cu totul" (prezentă, sub o formă asemănătoare, doar în traducerea Mariei P. Chiţiu), care precedă participiul adjectival „buimăcit", care redă expresiv starea psihologică a personajului, cu o precizie vădit superioară nu doar „groazei" şi „fricii" din majoritatea traducerilor mai noi, ci şi „tulburării" de la începuturi. Totuşi, fidelitatea absolută nu este posibilă atunci când intervine, declarat sau nu, criteriul metric. Astfel, expresia adverbială „peste tot", privată de prepoziţia „de", nu mai sugerează îndeajuns de precis provenienţa externă multiplă a vaietelor care se aglomerează peste călător. În continuare, prezenţa lui „dar" adversativ revine la lucru, spre deosebire de „şi" din original. Accentuarea opoziţiei s-ar fi putut obţine prin folosirea adiţională a adverbului „nicăieri" în locul tot adiţionalului „împrejur", dar poate că traducătorul a ţinut să-l evite după „nimeni", de asemenea negativ, pentru eleganţă. Imediat în prealabil, sinonimul „zăream" e mai slab decât „vedeam", nu pentru că semantica nu ar fi pertinentă în context, ci pentru că se desprinde de limbajul descriptiv al simţurilor (iar Dante pune, prin predicatele întrebuinţate, auzul în opoziţie funcţională cu văzul în mod explicit). În sfârşit, prin separarea sintactică a ultimei fraze printr-un punct care marchează finalul celei anterioare, procedeu la care traducătorul recurge tot sub presiunea metricii, caracterul consecutiv al acestei ultime fraze, explicit în original („în aşa fel încât..."), devine implicit în traducere: semantica este limpede şi este aceeaşi, iar „fidelitatea" faţă de original suferă doar formal. Dar, în condiţiile în care nu suntem la rândul nostru cu totul buimăciţi, ne dăm prea bine seama că nu le putem avea, deodată, pe toate...

Ediţii consultate:

- Dante: *La Divina Commedia*: *Inferno*, a cura di Natalino Sapegno, Firenze, La Nuova Italia, 1993 [prima edizione: marzo 1955; nuova edizione: gennaio 1985];

- Dante: *Divina Comedie*, în românește de Giuseppe Cifarelli, îngrijire de ediţie, note şi comentarii de Titus Pârvulescu, Craiova, Editura Europa, 1993 [şi Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1998].;
- Dante: *Divina Comedie*, în românește de Eta Boeriu, București, Editura pentru Literatură Universală, 1965 [şi *Infernul*, București, Editura Minerva, 1982];

- Dante: *Infernul*, traducere în versuri de N. Gane, Iaşi, Editura Librăriei Nouă Iliescu, Grossu & Comp., 1906 [şi Ediţia a II-a, Complect revăzută şi corectată, 1907];
- Dante: *Infernul*, traducţiune cu note după principalii comentatori de Maria P. Chiţiu, Craiova,Tipo-Litografia Naţională Ralian şi Ignat Samitca, 1883;
- Dante: *Infernul*, în românește de George Coşbuc, București, Editura Cartea Românească, 1924 [şi ESPLA, 1956];
- Dante: *Infernul*, tradus de Alexandru Marcu, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1932;
- Dante: *Infernul*, traducere de Ion A. Ţundrea, Craiova, Casa Şcoalelor, 1945;
- Dante: *Infernul*, interpretare românească, note şi un cuvînt înante de George Buznea, București, Editura Univers, 1975;
- Dante: *Infernul*, traducere din italiană şi comentarii de Marian Papahagi, cu o prefaţă de Irina Papahagi, ediţie îngrijită, introducere şi completarea comentariilor de Mira Mocan, București, Editura Humanitas, 2019 [prima ediţie: 2012];
- Dante: *Divina Comedie. Infernul*, text bilingv, cu noua verssiune românească a lui Răzvan Codrescu, București, Editura Christiana, 2006;
- Dante: *Divina Comedie. Infernul*, traducere şi note de Cristian Bădiliţă, București, Editura Vremea, 2021.

Maria TRANDAFIR

RESORTUL PASIONAL AL POEZIEI

Cuvântul „senzație", care apare în tema revistei pentrutoamna anului 2023, are înțelesul de simțire, percepere, înfiorare, sentiment, definind o emoție"violentă" și o impresie foarte puternică. Derivatul verbal „a simți", sinonim parțial cu „a (i)se părea", locuțiunile verbale"a avea senzația" și „a face senzație", ca și adjectivul"senzațional" lărgesc sfera semantică a cuvântului. Să scrii despre"poezie și senzație" presupune stabilirea unor relații între acestea, pentru că poezia poate exprima senzații, poate fi senzațională sau de senzație, poate dezvălui simțirea sau sentimentele unui poet al cărui suflet"în eternă căutare", să fie cuprins de emoții intense, poate sublinia perceperea (prin toate simțurile) a unor realități, ca urmare a implicării nemijlocite a acestuia.

Petre Țuțea (în *Omul. Tratat de antropologie creștină*) scria că o ființă devine om prin simțire, prin acte volitive, trăind voluntar (și eronat, uneori!) sentimente. Resortul pasional (senzația, simțirea, tăria sentimentului) a stat la baza marilor tensiuni dialectice (suflet-trup, suflet-minte) începând cu dialogurile socratice, continuând cu Fr. Bacon, culminând cu Shakespeare. În același sens, Al. Paleologu preciza: „comprehensia relațiilor și entelehiile sunt cu atât mai clare și mai sigure cu cât simțirea care li se asociază e mai tare; nu sunt sentimente simplele porniri sau apetituri (setea de laude, vanitatea, diferite lăcomii trupești sau sufletești). Așadar, știut fiind faptul că apanajul poeziei este sentimentul (un personaj epic poate mărturisi direct: „am senzația că totul îmi fuge de sub picioare" sau „am sentimentul că am început să te iubesc"), eul poetic (subiectiv sau obiectiv) sugerează, prin mijloace particulare, trăirile pe care le învăluie în subtilitate, dând glas unor emoții puternice.

Primul dintre poeții români care a creat „o mare" poezie pasională, aceasta trezind în sufletele cititorilor simțiri adânci și admirație nemărginită pentru felul unic de exprimare poetică, a fost Mihai Eminescu. Poeziile sale au adunat toate sentimentele ce înfioară sufletul, el însuși înfiorându-se în cazul ispititoarelor iubiri sau al inevitabilei morți, trăind senzația prăbușirii în neant sau a înălțării, prin zbor (după vrerea lui). Într-un fel sau altul, majoritatea versurilor sunt urmare a sensibilității sale, fie că e vorba de dragoste, de natură, de geneză, de inutilitatea vieții, de trecutul istoric sau de prezentul condamnabil. Poeziile despre iubire au ca particularitate evidentă un cadru romantic (unde un „eu" și o „ea" se vor întâlni pentru a-și trăi dragostea) mereu același, definit de codru (pădure, crâng), de apă (izvor, lac, mare), de lumina lunii, de parfumul florilor de

tei, de prospețimea nuferilor sau de puritatea florilor albastre. Dintre acestea voi face referiri la câteva dintre cele mai semnificative. În"Dorința", sentimentele de iubire pentru femeia așteptată sunt pătrunse de o simțire adâncă, potrivită reveriei active. Așteptând înfiorat întâlnirea, poetul e cuprins de senzația de plutire, de beatitudine, fermecat fiind de liniștea naturii atât de profundă, încât îndrăgostiții au perceput căderea florilor de tei. Dorul și bucuria sunt exteriorizate prin vorbe și gesturi tandre. Perceperea vizuală și olfactivă (parfumul albelor și gingașelor flori de tei) este însoțită de cea auditivă: „îngâna-ne-vor c-un cânt/singuratece izvoare/ blânda batere de vânt"/. În egloga „Floare albastră", poetul exteriorizează adânca lui simțire invadată de iubirea tinerei îndrăgostite care apare ingenuă și tentantă, în același timp, conștientă de farmecul ei, ispitindu-l"cu o candoare de vietate sălbatică" (G. Călinescu) și promițându-i păstrarea tainei: „De mi-i da o sărutare,/ nime-n lume n-o să știe/ căci va fi sub pălărie/ ș-apoi cine treabă are"/. Îndrăgostitul, aflat între admirație și surprindere, simte o stare de năuceală: „ca un stâlp eu stam în lună", de tristețe nostalgică și de regret: „Și te-ai dus, dulce minune,/ ș-a murit iubirea noastră,/ Floare-albastră! Floare-albastră,/ Totuși este trist în lume"/. Așteptarea, subliniată de repetarea adverbului"parcă", devine vis al unei posibile întâlniri dorite; numai că visul rămâne doar părere tristă, realitatea provocându-i suferință cauzată de singurătate. (Lacul) Toate poeziile eminesciene pe tema iubirii și a naturii dezvăluie stări și sentimente diverse: admirație, beatitudine, nostalgie, melancolie, regret, suferință. Dar câteva dintre poeme și satire asigură valoarea unică a „imaginarului" creației, acestea fiind concepute pe trăirea unor senzații indefinibile (sau sunt senzaționale) prin modul de imaginare a unor „povești" unice, precum cele din Luceafărul, Strigoii, Scrisoarea I, Odin și poetul, Sarmis, Gemenii, și admirabila"panoramă a deșertăciunilor" din Memento mori. Dincolo de suportul epic al acestora, sunt dezvăluite aceleași sentimente, încununate de echilibrul dintre eul contemplativ apolinic și frenezia trăitorului dionisiac. În *Luceafărul*, admirabil poem pe tema incompatibilității dintre actanții aparținând unor lumi diferite, sunt dezvăluite miraculoasele întrupări ale luceafărului și senzaționala călătorie a acestuia într-un spațiu inefabil: „Un cer de stele dedesubt/ deasupra-i cer de stele,/ părea un fulger neîntrerupt/ rătăcitor prin ele"/. Poetul însuși pare copleșit de imensitatea spațială indefinibilă:"Nu e nimic și totuși e/ o sete care-l soarbe/ e un adânc asemene/ uitării celei oarbe"/ și de zborul halucinant al luceafărului:"el zboară, gând purtat de dor,/ pân piere totul, totul". Nu e vorba de fantezie, ci de imaginație (după Francesco de Sanctis, imaginația fiind superioară fanteziei- în Studii critice), atunci când concepe dialogul dintre Hyperion și

Demiurg despre eternitate şi efemeritate în necuprinsul ceresc, ce trezeşte senzaţia unei lunecări transcendente, spre „locul lui menit în cer", acceptând nefericirea şi singurătatea, condiţie a geniului (se bucură de nemurire, dar nu poate fi fericit, nici nu poate face fericit pe cineva). Spectaculoasă este întâlnirea dintre regina dunăreană, Maria, şi regele Arald al avarilor, care îşi opreşte şirul cuceririlor, pentru a rămâne alături de cea care-i va deveni soţie; când aceasta moare, suferinţa bărbatului este atât de puternică, încât cere magului fără vârstă să-i dea condiţia de strigoi, ca să se poată întâlni cu femeia moartă. Sentimentele regelui sunt adânci, iar drumul lui spre magul uitat de moarte este similar cu cel al lui Orfeu în lumea de dincolo: „o, mag, de zile vecinic, la tine am venit/ dă-mi înapoi pe aceea ce moartea mi-a răpit/ şi de-astăzi a mea viaţă la zeii tăi se-nchină",/ iar după o călătorie fantastică alături de Maria, a urmat-o în măreţul mormânt (*Strigoii*). O stare meditativă, provocată de neputinţa muritorului de a ajunge la înţelegerea supremă a genezei, este sugerată prin imagini poetice deosebite, ce trezesc neliniște, curiozitate, încercarea de a cuprinde universul, poetul simţind fiorul genunii: „La-nceput, pe când fiinţă nu era nici nefiinţă/ pe când totul era lipsă de viaţă şi voinţă/ (...) Fu prăpastie? Genune? Fu noian întins de apă? N-a fost lume pricepută şi nici minte s-o priceapă"/; el îşi închipuie apariţia punctului mişcător devenit „tată", creatorul luminii şi al oamenilor, dar trăieşte şi spaima provocată de „timpul mort", de întoarcere a lumii la eterna pace: „soarele ce azi e mândru, el îl vede trist şi roş,/ cum se-nchide ca o rană printre norii-ntunecoşi/ cum planeţii toţi îngheaţă şi s-azvârl rebeli în spaţ,/ Ei, din frânele luminii şi ai soarelui, scăpaţi" (*Scrisoarea I*). Un poem admirabil, pe tema zădărniciei şi a neantizării civilizaţiilor, Memento mori, urmăreşte în imagini spectaculoase devenirea istorică a popoarelor, în mai multe episoade, dintre care măreţ este cel daco-roman. Un sentiment de mândrie şi de dragoste de ţară, care declanşează emoţii puternice, se desprinde din descrierea paradisiacă a Daciei: „Ăsta-i raiul Daciei veche, a zeilor împărăţie:/ într-un loc e zi eternă/-sara-n altu-n vecinicie,/ iar în altul, zori eterne cu-aer răcoros de mai"/, dar de senzaţie este apariţia zânei Dochia dintr-un palat de"stânce" situat într-un peisaj mirific, urmată de un convoi de stele şi de o pasăre măiastră care vine la chemarea ei, călătorind pe râu într-o luntre trasă de lebede; la sunet de bucium se deschid copacii din care ies fete de împărat, din alaiul de altădată al Dochiei, care o urmează. Vremuirea a schimbat zilele de odinioară, dar nu le-a ucis, ci le-a închis în amintire. În deplină poveste ne duce închipuirea „istorică" a poetului care îşi imaginează senzaţionala luptă ce se desfăşoară între domnitorul Ţării Româneşti, Mircea, conducător al armatei române şi falnicul Baiazid care visase că îi era menit să ajungă, prin cuceriri, stăpânul

lumii; este o încleştare dură, în care iureşul năvalnic al românilor, ca un potop, îi zdrobeşte pe otomani, imaginile poetice, hiperbolizante, dezvăluind un fior de mândrie naţională: „Şi ca nouri de aramă şi ca ropotul de grindeni/ Orizontu-ntunecându-l, vin săgeţi de pretutindeni,/ vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie/ urlă câmpul şi de tropot şi de strigăt de bătaie”/. Eminescu are impresia că Ştefan cel Mare, cel mai vrednic şi cel mai puternic domnitor român, este o forţă a naturii dezlănţuite, odată cu atacul moldovenilor: „răsună pământul de tropotul des,/ de-atâta oştire de munte, de şes/ răspunde sunare din nouri, cu sunet de bucium la munte, la plai/ c-o oaste întreagă călare pe cai/ cu steaguri cu semne de bouri”. Poetul trăieşte, alături de eroul său, semeţia învingătorului. Descrierea celor două lupte dovedeşte forţa cuvântului eminescian care îşi asumă, asemenea eroilor prezentaţi, un spaţiu românesc pe care îl priveşte cu dragoste, în suflet trezindu-i-se apriga senzaţia că are puterea stăpânitorului şi a luptătorului, pentru binele neamului său, cu a cărui istorie se mândreşte.

Altele sunt tonalităţile poeziei lui Lucian Blaga, ale cărui simţiri, trăiri şi senzaţii se desprind din legăturile lui cu pământul şi cerul, cu lumina şi întunericul, cu viaţa şi moartea. În poemele închinate luminii poetul îşi dezvăluie prea plinul sufletesc, care-i dă senzaţia de zbor, de plutire prin marea de lumină:”o mare şi-un vifor de lumină/ făcutu-s-a-n clipă: o sete era de păcate, de doruri, de-avânturi, de patimi”/ ce-i năvăleşte în piept, odată cu iubirea. Cu sensibilitate exacerbată, aude din pământ bătăile de inimă ale iubitei, în tăcerea apăsătoare. Lumina este asociată cu liniştea totală asemănătoare cu tăcerea ultimă, pe care o intuieşte, când „zace” la umbra unui gorun „din margine de codru”. Percepe liniştea absolută, atât de stăpână pe natură, încât îi pare că aude/ cum se izbesc de geamuri razele de lună”/, acestea căpătând concreteţe. În plin avânt sufletesc, se simte egalul universului, senzaţia de putere copleşindu-l, provocând mărturisirea: „sunt beat de lume şi-s păgân”. Trăieşte bucuria vieţii şi a libertăţii, nebunia tinereţii, vizând absolutul, prin călătoria în cosmos, printre stele, printre”bieţi sori călători”, dar trăieşte, totuşi, şi senzaţia unei înfrângeri, căci trupu-i era prea strâmt, pentru straşnicul lui suflet aflat în expansiune. Când un fior de nelinişte îl cutreieră, se gândeşte la amurgul vieţii, dar nebunia-iubire –văpaie, murmură în sine, anulând tristeţea sfârşitului. Curioasă este viziunea poetului asupra păcatului adamic, căci şarpele, care i-a dat mărul Evei, i-a şoptit ceva în ureche, „încet, nespus de încet/ ceva ce nu se spune în scripturi./ Nici Dumnezeu n-a auzit ce i-a şoptit anume/ cu toate că a ascultat şi el/ şi Eva n-a vrut să-i spună nici lui Adam”/, încercând astfel să sugereze că anume taina asta e vinovată de comportarea misterioasă a

femeii. La întâlnirea cu întunericul, poetul își dă seama că e copleșit de simțiri neplăcute, căci nu-i „nimeni, nimeni, nimeni", repetiția sporind dramatismul discursului liric, dar salvarea vine de la iubita care, împărtășindu-i sărutul pe întuneric, îl face să dea un sens vieții. O cumulare de sentimente, păreri, trăiri, stări, își găsește loc în inima poetului, izvorâtoare de energii, inimă care poate mărturisi, poate vorbi: „atunci, îmi spune că din lutul ei/ a fost făcut pe vremuri vasul/în care Prometeu a coborât din cer,/ aprinsul jar",/ poate cânta și șopti tainic, sau poate striga îndrăzneață: „peste veacuri lungi și goale și pustii/Stăpânul bun va plămădi atunci din lut/ pe noul Adam"/, sugerând o altă geneză a oamenilor, căci drama spirituală pe care poetul o închide în sine poate avea puterea să convertească și să se convertească.

Aproape de sensul cuvântului „senzație" sunt verbele „a simți" („și liniștea/ ce voi gusta-o între scândurile lui/o simt pesemne de acum" (*Gorunul*) „lumina ce-o simt/ năvălindu-mi în piept când te văd" (*Lumina*) ori"durerea ce-o simt, n-o simt în mine,/ în inimă,/ în piept/, ci-n picurii de ploaie care curg" (*Melancolie*) și „a părea" („îmi pare/ că stropi de liniște îmi curg prin vine, nu de sânge" (*Gorunul*). „îmi pare/ că ochii tăi adâncii, sunt izvorul/ din care tainic curge noaptea" (*Izvorul nopții*) sau"îmi pare/ că țin în mână o scoică/ în care prelung și neînțeles/ răsună zvonul unei mări necunoscute" (*Scoica*). Pe fondul unei imaginații evidente, poetul nu se situează în zona concretului definit prin „știu" (sunt sigur), preferând imprecisul „îmi pare", ce sporește nesiguranța (dar și tentația) trăirilor. Senzația pierderii de sine, datorită oboselii: „Eram așa de obosit,/ de primăveri,/ de trandafiri,/ de tinereţe/ și de râs"/ susținută de verbul „aiurind", devine regăsire de sine „cu mâinile pe mine însumi" (*Leagănul*). Poetul își supune sufletul, în care își adună sentimentele, pe care le „prelucrează" și le exteriorizează, unei analize ce-ar trebui să-i limpezească dorințele: „o, sufletul/ să mi-l ascund mai bine-n piept/ și mai adânc/ să nu-l ajungă nicio rază de lumină: s-ar prăbuși" (*Amurg de toamnă*). Stihuitorul simte tulburarea sufletului său și o tristeţe adâncă, pentru că, îndepărtându-se de Dumnezeu, acesta nu i se mai arată. Versurile devin tânguitoare, exprimând o stare de neputință: „Unde ești, Elohim?/ Lumea din mâinile tale-a zburat/ ca porumbul lui Noe./ Tu poate și azi o mai aștepți!/ Unde ești Elohim?/ Umblăm turburaţi și fără de voie/ printre stihiile nopții te iscodim" (*Ioan se sfâșie în pustie*). Senzația de boală sufletească este trăită intens și de „cântăreții bolnavi", printre care se numără și poetul, sufletul acestora fiind îndurerat de zădărnicia vieții amenințate de moarte. Și, iarăși, salvarea vine din iubire, chiar dacă prin îmbătrânire cuplul conștientizează impasibila trecere a timpului, pe care o exprimă cu emoție adâncă și cu regret: „Privește în jos/ privește îndelung,/

dar să nu vorbim;/ s-ar putea să ne tremure glasul"/; aflaţi la cumpăna apelor (acesta fiind şi titlul poeziei), tinerii de odinioară simt că timpul coborârii e dramatic, pentru că trece foarte repede pentru ei, ceea ce nu-i de mirare, având în vedere că: „din poarta-nălţimei şi până în vale/ Îmbătrâneşte, ah, cât de repede, apa./ Şi ceasul"/. Bătrâneţea îi provoacă teamă, atunci când crede că, odată cu aceasta, îşi va pierde sufletul, dar inima, aflată în bătaia vântului care nu reuşeşte să o destrame, este bântuită de doruri care au şansă de vindecare. Drama spirituală pe care poetul o închide în sine, poate avea puterea de a transforma sfârşitul într-un alt început. Lucian Blaga trăieşte puternic emoţia întoarcerii la obârşie (aşa cum nicio apă nu reuşeşte s-o facă), dar nu ca om, ci ca dor-nor, sugerând plutirea, spre deosebire de dorul-dor care"bate-n valea tuturor".

Ştiind cât de puţin „sentimentală" este creaţia lui Nichita Stănescu, poetul necuvintelor, în a cărui poezie ordinea lumii şi libertatea acesteia se condiţionează, surprinzătoare sunt stările de a fi, de a iubi şi de a suferi, de a percepe şi de a simţi realitatea, prin aşteptare şi prin dezvăluirea acesteia. Deosebirea de esenţă dintre el şi ceilalţi poeţi se datorează faptului că în existenţa lui sălăşluieşte dorinţa de a deveni o fiinţă completă, nici numai spirit, nici numai materie, care tinde spre aflarea adevărurilor (de altfel, aflarea adevărului e una dintre cele mai patetice experienţe din câte poate încerca sufletul omenesc, considera G.K. Chesterton). Dacă avem în vedere o mărturisire a lui Petre Ţuţea, omul (istoric) aflat în relaţie cu divinitatea, cu lumea, cu sine însuşi se poate exprima somatic (fiziologic, patologic), biologic-psihologic (senzaţii, percepţii, reprezentări), logic (intuiţie presupus pură cu întrebări şi probleme şi cu fenomenologia esenţelor – Husserl), etic (mărginirea ca ispăşire a păcatului, iubirea, înfrângerea, virtuţile, viciile, speranţa), estetic (sublim, frumos, urât, tragic-comic, melancolie sceptică, obscuritate- fără mesaj, stil figurativ sau nonfigurativ). Dacă aplicăm aceste consideraţii la poezia lui N. Stănescu, se lasă descoperite eticul (adică fondul moral, sensul, cugetul, mesajul), esteticul (în toate formele, stilul figurativ fiind realizat prin metafora-implicaţie) şi psihologicul (prin simţirile copleşitoare). Matur fiind, poetul îşi aminteşte de copilăria marcată de senzaţia de frig şi de foame („de-ar veni mama odată cu pâine") şi de"timpul suspendat", cu senzaţia că se rătăceşte în misterul trăit alături de prieteni. Simţirile stănesciene, deşteptate de fapte şi de lucruri- obiecte („eram pe atunci legat de obiecte/ cu invizibile liane) sunt stimulate de visare („iarbă, pietre, arbori, păsări/ voi sunteţi cu totul altceva"/. Mă privesc, m-aud, m-adulmec/ şi îmi pare că visez"); de plutire-legănare ("atârnat de ele în legănare, din oră mă săltam în oră"); de rătăcire în propriul trup sau printre oameni şi lucruri („mă loveam/ de propriul meu

trup, cu durere,/ mirându-mă foarte că-l am"/ sau"iată şi lucrurile! orice dragoste a mea/pentru ele/ însemnată cu creionul chimic/ pe hârtiile ude, caligrafic, cu scrisul rotund"); de ameţeală, aflându-se pe marginea unui hău temporal, prin care priveşte în miezul pământului, unde va descoperi vârste, trupuri (fără materie), zece cranii într-unul singur"; dar acolo trăieşte şi moartea, ceea ce îi trezeşte un fior de neliniște, pentru că aceasta este un fel de ramificare în jos: „care strânge în sine/ moarte/ moartea neagră, lava neagră,/ sâmburele-timpul dus"/. Meditația asupra morții se îmbină cu aceea despre timp, constatând că cel care nu trăieşte nu are timp, iar cel care este în afara timpului nu trăieşte. Are senzația unor trăiri ciudate:"recădeam în starea de om/atât de iute, că mă loveam/ de propriul meu trup, cu durere/ mirându-mă foarte că-l am" (*Contemplare*). Titlul poeziei aminteşte de o consideraţie a lui Nicolae Steinhardt (Arta e totul, dar nu-i nimic fără contemplaţie), potrivită atitudinii contemplative a poetului faţă de aer, de pământ, faţă de lume şi faţă de sine.

Imaginaţia poetului se dezvăluie în creaţii care impresionează prin senzaţional: un tribunal al mer elor (perfecte, prin forma rotundă), al umbrelor (taine), al frunzelor (freamăt, mişcare continuă), al păsărilor (zbor) care s-au supărat pe el, îl condamnă pentru neştiinţă, plictiseală, pentru nemişcare şi ignoranţă. Însăşi starea sa de spirit"se supără pe mine/ şi mă condamnă, indescifrabil/ la o perpetuă aşteptare/la o încordarea a înţelesurilor în ele însele" (*A cincea elegie*). Poezia este, de fapt, o parabolă pentru lenea din care izvorăşte nefacerea. În faţa elementelor naturii pe care le recuperează, are impresia că aparţine acestora, fiind, pe rând, munte, aer, pământ, mare. De aceea nu se va putea uita la el însuşi, căci va fi disipat în natură.

Trezesc înfiorare şi o plăcută surprindere creaţiile care dezvăluie sentimente dintre cele mai diverse: uimire: „când soarele a izbucnit peste lume, strigând" (*O călărire în zori*); de emoţie: „a venit toamna, acoperă-mi inima cu ceva/ cu umbra unui copac sau mai bine cu umbra ta" (*Emoţii de toamnă*); de regret: „Dar tot timpul suna ceva... ceva răsuna/ un cântec de iarbă cosită/ de taciturne mări/în care inima de atunci îşi revărsa/ meandrele pierdutelor candori" (La începutul serilor); de tristeţe: „încercam s-o înduplec să se lase îndoită,/ de mine,/ dar ea se clintea doar atât/ cât să mă zvârle cu tâmpla de pietre" (*Îndoirea luminii*); de neliniște şi de teamă: „Mă amestec cu obiectele până la sânge/ca să le opresc din pornire,/dar ele izbesc pervazurile şi curg mai departe/ spre o altă orânduire" (*Criza de timp*); de liniştea adusă de bătrâneţe: „Acum am îmbătrânit,/ îmi place să mă compar cu un copac./ În curând n-am să mă mai compar cu nimic,/ n-am să mai mişc din braţe, din picioare" (*Mă*

asemui cu un copac). Senzaţionale sunt, pentru un poet cunoscut ca posesor al unui limbaj abstract, meditativ şi raţional, poeziile de dragoste, în care N. Stănescu îşi exteriorizează sentimente puternice pentru femeia iubită, prin sintagme pline de senzualitate potenţată mereu, dar sugerată cu discreţie: „şi glasul ţi se rupea sub sărutul/ pe care-ţi-l da ne-nceput începutul,/ ...îţi mai ţineam cu braţul încă/ viaţa ta de viaţa mea lipită,/ risipa dragostei nerisipită/ secunda înnodată de clipită" (*Euridice*); bărbatul îndrăgostit nu se sfieşte să sugereze scene erotice subtile:"şi-adormi tu, adormi, sub cortul şuierător al trupului meu" (***) sau „De ce nu m-aş putea uita înfiorat/ la braţul tău suav, când dormi,/atât de bine, tu, mirositoareo,/ cu ochi închişi, enormi"/. Iubirea lui anihilează conturile distincte ale trupurilor: „se dizolva, în mine încet/chipul tău de piatră solubilă"; până şi zeii „mă vor bea cândva/ şi vor simţi în mine gustul tău",/ cândva, când întomna-se-vor teii/ de sete şi de rău"/. În spectacolul de neuitat al privirii, se vrea însoţit de femeie, jumătate a lui: „doar chipul tău prelung, iubito,/ lasă-l aşa cum este, răzimat/ între două bătăi ale inimii mele" (*Sunt un om viu*). Un sentiment de adoraţie trăieşte pentru iubită, pe care o imploră: „O, nu pleca nicăieri"! asumându-şi suferinţa inerentă: „Îmi voi rupe inima cu un singur gest/ al mâinii/ ca să răsară durerea care ştie/ numele durerii,/ ca să răsară dragostea mea de bărbat/ care ştie numele tău ciudat, de femeie" (*Poem*). Dragostea va fi mereu prezentă în viaţa poetului, indiferent de anotimp, căci: „încă mai ninge/ încă mai ninge/ cu tine în mine rămân îngheţat" (*Sete*). Îndrăgostitul îşi cheamă iubita pentru împlinirea destinului său, căci are nevoie să formeze cu ea, cercul androginilor: „Vino, tu, cu tine toată/ca să-ntruchipăm o roată/ vino, tu, fără de tine,/ ca să fii cu mine, mine/ (subtilă imagine a împlinirii iubirii, când cei doi devin unul) (*Dezîmblânzirea*). Când iubita devine soţie numită scurt „a mea", sau"cea mai dragă şi cea mai aleasă/ dintre roabele divine", bărbatul o admiră şi o iubeşte, pentru dragostea şi devotamentul său, pentru că"ea îşi aşteaptă bărbatul beţiv/ ca să-i vină acasă"/ şi pentru că: „părul lung şi negru şi-l întindea de la uşă spre pat,/ să nu greşească bărbatul niciodată/ drumul predestinat" (*A mea*). Poeziile de iubire (multe) îl indică pe autorul Elegiilor ca pe un mare poet care surprinde sentimentele în mai multe ipostaze, asumându-şi o mulţime de trăiri, pentru a sublinia unicitatea şi complexitatea simţirilor ce pot fi adunate sub titlul: Iubire. Perceperea senzaţiilor se realizează prin simţuri: vizual, auditiv, olfactiv, regăsite în versurile tuturor poeţilor ce au însufleţit iubirea şi natura, dar purtând acel ceva particular când e vorba de imaginaţia lui N. Stănescu. Cine ar mai putea mărturisi: „Am gîndit un mod atît de dulce/de a se întîlni două cuvinte,/ încît în jos înfloreau florile/ şi sus/ înverzea iarba./ Am gîndit un mod atît de dulce/ de a se izbi

două cuvinte,/ de parcă iarba verde ar înflori, iar florile s-ar ierbi" (*Nod 33*). Să-ți imaginezi că o floare de tei (simbol eminescian, ce apare destul de frecvent în versurile stănesciene) poate pluti „în lăuntrul unei gîndiri abstracte" (*Semn 1*), că soarele apunea „peste mirosul de tei care-l aveai/ peste floarea de tei ce înflorise/ în gura ta surîse" (*Cîntec*) și să supui imaginația unei gândiri, în care sugestiile vizuale, acustice, olfactive, de mișcare-plutire – zbor-înălțare sunt singulare, înseamnă că poetului i-a fost destinat (pe lîngă forța gîndirii abstracte) și simțirea adâncă, ridicată la nivel de trăire fundamentală.

Daniela ANDRONACHE

Apetența senzorialului și frumusețea vieții în lirica lui Rafael Alberti

Rafael Alberti, poet spaniol din secolul XX, născut în sudul Spaniei, este unul dintre cei care au marcat poezia generației sale. Juan Chabas, poet și critic spaniol, coleg de generație cu Rafael Alberti, consideră că acesta din urmă a creat împreună cu Federico García Lorca o școală modernă de poezie andaluză.[1] Cei doi aparțin unei pleiade de poeți de certă valoare care s-au aflat sub influența clasicului poet și dramaturg din Secolul de aur al literaturii spaniole (secolul XVII) – Luis de Góngora, și ale căror nume merită a fi menționate: Antonio Machado, Juan Ramón Jiménez, Dámaso Alonso, Pedro Salinas, Jorge Guillén, Gerardo Diego.

În ceea ce îl privește pe poetul în discuție, acestuia i-au fost acordate numeroase premii literare în timpul lungii sale vieți (a decedat la 96 de ani) dintre care cele mai importante sunt premiul Cervantes și Premiul Național de Literatură pentru volumul de debut *Marinar pe uscat (Marinero en tierra).* Lui Rafael Alberti i-a fost acordat și titlul de Doctor Honoris Causa al mai multor universități din Spania, printre care și Universitatea din Cádiz, foarte aproape de locul nașterii sale, El Puerto de Santa María.

Viața sa lungă și tumultoasă, plină de tot soiul de evenimente (a fost membru al Partidului Comunist, după Războiul Civil din Spania a trăit în exil în Franța, Uruguay, Argentina și Italia, a fondat o revistă literară, s-a

[1] Juan Chabas, *Istoria literaturii spaniole*, Editura Univers, București, 1971, p. 444

implicat în evenimente politice, sociale şi culturale) se reflectă, după cum este firesc în cazul unui scriitor, în vasta sa operă ce însumează şaptesprezece volume de poeme, o carte de memorii, câteva povestiri în proză şi o serie de prefeţe la ediţii întocmite de el din opera unor scriitori spanioli.[1] Poezia lui Rafael Alberti este fluidă, scrisă într-un limbaj simplu, dar ţintit, „are o uşurinţă de cântec" după cum remarcă Juan Chabas şi surprinde frumuseţea vieţii manifestând o acută apetenţă a senzorialului.

În poemul *Sînteţi surzi*, poetul trăieşte senzaţii puternice ca urmare a intensei sale legături cu natura. Totodată, el realizează că este un „alt om", deosebit de semenii săi prin neobişnuitele sale calităţile distinctive: sensibilitate, receptivitate şi capacitate senzorială: „Simt că insulele umblă,/că pămîntul se miră că mă simte alt om, atît de deosebit de acela care i-a silit pe oaspeţii lui să-l ucidă/ zi de zi."[2] Comunicarea prin simţuri funcţionează fără greş în ambele sensuri – pământul viu „simte" şi el oamenii care sunt conectaţi cu natura, la fel cum îi „simte" şi pe cei care îi sunt vrăjmaşi. Datorită extraordinarei sale capacităţi senzoriale, poetul percepe tristeţea naturii şi e capabil să înţeleagă cauzele neştiute de alţii ale fenomenelor naturale: „Ţărmurile, care sînt triste că nu călătoresc niciodată/ şi care s-au născut cu spatele la lume/ ca să n-o vadă şi să n-o audă,/ tolănite de amărăciune, ştiu să se ducă departe/şi îşi dau seama că mă poartă foarte departe fără să îmi ştie nici numele."[3]

Pe un ton de amărăciune şi reproş la adresa semenilor săi, poetul le adresează întrebări directe încercând să îi sensibilizeze cu privire la mersul lumii şi al lucrurilor din natură: „Prieteni,/ Nu simţiţi cum umblă insulele?/ Nu auziţi că mă duc foarte departe?/ Nu vedeţi că mă îndrept acum către acei curenţi/ ce pătrund cu cea mai mare încetineală în nemişcarea mărilor fără valuri şi a cerurilor încremenite?" [4] În finalul poemului, Rafael Alberti, a cărui capacitate senzorială e dublată de o puternică empatie, mărturiseşte că este părtaş la suferinţa planetei: „Aud plînsul Globului care ar vrea să mă urmeze/ şi se învîrteşte pînă rămîne mult mai fix decît/ la început,/ atît de umil pe axa lui, încît pînă şi aştrii cei mai puţin/ răzvrătiţi îi întretaie orbita."[5] Plînsul şi suferinţa planetei par a fi o povară greu de dus pentru un singur om, chiar poet fiind, de aceea apare nevoia imperioasă de a o împărţi cu semenii pe care şi-i doreşte

[1] Ibid., p. 450
[2] Rafael Alberti*, Poezii,* Editura Univers, Bucureşti, 1973, p. 52
[3] Ibidem
[4] Ibidem
[5] Ibidem, p. 53

aproape în această situaţie care îl copleşeşte: „Nu auziţi că-i aud plînsul?”[1] (traducerea Geo Dumitrescu).

În poemul *Iobagi,* poetul se converteşte în vestitorul unei ere noi şi le adresează iobagilor un îndemn ferm către schimbare: „Iobagi, vechi slujitori ai copilăriei mele vinicole şi pescăreşti/(…)/ din acest azi, în marş către ceasul cînd piciorul vostru/ va păşi pentru prima dată în noua eră a luminii.”[2] Fidel concepţiilor lui socialiste şi solidar cu „slujitorii copilăriei” sale, Rafael Alberti îi pregăteşte pentru un mare eveniment din viaţa lor în care iobagii urmează să îşi schimbe identitatea socială şi să devină din slujitori stăpîni: „Să deschidem,/ să deschidem toate porţile care dau spre grădini,/ spre încăperile pe care voi le-aţi măturat pe îndelete,/ spre butoaiele cu vinuri pe care le-aţi călcat cîndva/ în teascuri,/ porţile care dau spre grădinile de legume,/ spre grajdurile întunecoase unde vă aşteaptă caii.” Poetul îşi încheie discursul liric amintindu-i pe copiii iobagilor – element determinant în sensibilizarea şi încurajarea acestora pentru a accepta noua eră. Copiii sunt nu numai vlăstare ale viitorului, dar şi motivul pentru care se realizează această mare schimbare socială ce este prevestită şi resimţită şi la nivel senzorial: „Copiii voştri,/ sîngele lor,/ au făcut să sune în cele din urmă această oră în care/ lumea îşi va schimba stăpînul”[3] (traducerea Geo Dumitrescu).

În poemul *Către soarele războiului*, poetul invocă astrul zilei pe care îl elogiază pentru capacitatea de a lumina şi de a încălzi, căruia îi atribuie propria etnie şi calităţi umane, considerându-l un protector al tradiţiilor iberice: „Soare bătrîn, soare soldat,/ lumină, veterana tranşeelor de ţară./ Un spaniol eşti, încăpăţînat,/ ca taurul iberic să nu moară./ Tu coarnele i le-alungeşti şi-ascuţi/ fiece vîrf c-o rază,/ îl conturezi, eşti gata să-l asmuţi,/ amiaza ta precis îl desenează.”[4] „Soarele soldat” este şi aliatul Spaniei pe arena de luptă. Prin poziţia, puterea şi măreţia lui, soarele are în stăpânire întreaga planetă şi îşi exercită atributele asupra a tot ce este viu, dând naştere unor senzaţii variate în funcţie de ipostaza şi de conjunctura în care acţionează: „Nu, singură nu-i Spania între maluri./ Eşti lîngă taur, tu, orb luptător,/ din coarne pînă-n coadă-i treci fiorul./ Lumina scurm-o, înfricoşător,/ ca-n pulberi sîngerînd cotropitorul,/ să piară din arena sumbra umbră”[5] (traducerea Veronica Porumbacu).

---

[1] Ibidem
[2] Ibidem, p. 64
[3] Ibidem
[4] Ibidem, p. 69
[5] Ibidem, p. 70

Poemul *Aurore românești* descrie un moment idilic pe pământ românesc în care poetul spaniol se întâlnește într-o dimineață de vară cu plugarii veniți la câmp. Splendoarea verii, explozia de culori, arome, sunete și imagini feerice îi oferă poetului șansa de a trăi intens o bucurie a tuturor simțurilor: „Veniră plugarii în zori –/ ce bucurie de culori!/ Cămășile albe de flori!/ Și mi-au cîntat./ (…)/ Să plîng nu să rîd îmi venea./ Iar cîmpul cînta și cînta./ Și lumea adînc se trezea./ Și mi-au cîntat./ Ce sori, o, ce sori mi-au adus!/ Ce stele frumoase, nespus,/ în dar mi-au lăsat cînd s-au dus!”[1]

Câmpul românesc are o așa de mare forță de sugestie încât chiar și iarna poetul își poate imagina frumusețea văratecă a peisajului campestru și poate trăi aceleași senzații încântătoare pe care le-ar avea în timpul verii: „Cu toate că bruma așterne/ un luciu de argint, nepătruns,/ și chipul nu pot să ți-l văd,/ o, cîmp romînesc,/ eu fluiere-aud în mijlocul iernii cîntînd/ cîntecul aurorei tale.// Carele tale cu ovăz le aud/ și oile, vacile tale,/ și-aud din livezile-ntinse/ al mierlelor strigăt rotund./ Ți-aud pădurile, taina/ stufoaselor crengi o ascult,/ și zvonul tăietorilor de lemne,/ (…)/ Ți-aud pacea pămîntului/ și drumurile munților tăi.”[2] (traducerea Geo Dumitrescu)

În poemul *Întoarcerea lui Yehuda Halevi castilianul*, Rafael Alberti îi aduce un omagiu poetului și filosofului castilian de origine iudaică Yehuda Halevi care s-a născut în sudul Spaniei, la Toledo, în Evul Mediu. Rafael Alberti își exprimă nu numai admirația pentru acest mare reprezentant al literaturii ebraice medievale, ci și regretul de a nu-l fi descoperit mai devreme: „Târziu te-am cunoscut, poete, cînd/ la mijlocul de drum al vieții mele,/ bătaie de bătaie, cu tristețe,/ aud, din mîini alunecîndu-mi, timpul.”[3]

Trecerea inexorabilă a timpului ascute simțurile poetului, fapt ce îi înlesnește percepția unor fenomene ce sunt imperceptibile pentru ceilalți și trăirea unor senzații ireale. Pentru poet, existența lui Yehuda Halevi se reduce la un parfum pe care acesta îl inspiră cu toată ființa sa: „Parfumul tău ajunge-acum la mine,/ departe, din pămîntul și grădina/ unde s-a dus rătăcitoru-ți suflet.”[4] Parfumul acesta magic îl face pe poet să își imagineze o călătorie în timp și o întâlnire cu eroul său: „Eu te-aș fi întîlnit,/ pe-o stradă, la Toledo, cotită și tăcută,/ cînd coborai spre apă, melancolic./ Și poate la Sevilla-n grădină ți-aș fi dat/ vreo lămîie, poate, și-o creangă din măslinii/ Lucenei, ori aș fi cîntat cu tine/ lîngă-un ulcior de vin, în plină zi,/

[1] Ibidem, p. 166
[2] Ibidem, p. 166-167
[3] Ibidem, p. 146
[4] Ibidem

ori poate-am fi văzut în sînge, în zăpadă,/ un asfinţit de soare în Granada."[1] Scena imaginară dintre cei doi poeţi se încheie cu o imagine poetică de o mare frumuseţe. Această dulce visare în care Rafael Alberti se întoarce cu nouă sute de ani în timp şi savurează viaţa prin cântec şi vin alături de poetul său preferat, ia brusc sfârşit, lăsând în urmă doar un „parfum rătăcitor": „Azi, eşti numai parfum rătăcitor,/ tu, suflu exilat care mă cauţi,/ pribeag pe mare, nalt şi fericit,/ nebun eşti de miracole ce tună,/ corăbier al Domnului, suit/ în cadrul unor valuri de ape în văpaie." Parfumul poetului castilian este unul etern şi inalterabil care străbate veacurile ducând cu sine rafinamentul de spirit şi esenţa fiinţei acestuia: „Parfumul tău puternic ce-ajunge pîn-la mine,/ greu de credinţă şi de veacuri, şi mă-ndeamnă,/cu ochii ficşi, netremurînd şi pur,/ Yehuda Halevi, poet castilian" [2] (traducerea Veronica Porumbacu).

Poemul *Bătrînelul* exprimă viziunea asupra vieţii din perspectiva unui personaj ajuns la vârsta senectuţii, vârstă care îl împovărează cu boli şi neputinţe şi care îl obligă să îşi ducă traiul de zi cu zi pe o terasă de la care priveşte lumea: „Eu sînt un bătrînel. Precum vedeţi./ Trăiesc, ieşind mereu la balustrada asta./ Şi-mi plac mult porumbeii,/ şi vrăbiile, rîndunelele…/ Şi-mi place tot ce are aripi,/ tot ce zboară pe cer./ Şi tot mă uit la cer, mereu/ şi zi şi noapte,/ ieşind întruna pe teresa asta."[3]

În ciuda vâstei înaintate – „Cîţi ani am? Nu mai ştiu."[4] – şi a faptului că simţurile îl părăsesc puţin câte puţin, „bătrînelul" îşi doreşte cu ardoare să fie în comuniune cu natura şi să se bucure de ceea ce aceasta îi poate oferi: „Eu nu mai dorm demult./ Vederea prea puţină ce mi-a rămas/ aş vrea s-o cheltuiesc privind la cer./ E încă foarte albastru cerul,/ atît de-albastru albastru că, uneori,/ mă face să plîng, şi-atunci/ – apucătură de bătrîn! – gîndesc/ că lacrimile mele sînt şi ele-albastre."[5]

Imobilizat pe o terasă, senzaţiile vizuale şi auditive reprezintă singura lui conexiune cu lumea. Intensitatea senzaţiilor trăite de „bătrînel" este cu atât mai mare cu cât acesta ştie că într-o zi el nu va mai putea vedea şi auzi deloc. Culorile cerului îi par mai frumoase cu fiecare zi care trece, iar bătrînelul e cuprins de jale la gândul că ar putea închide ochii pentru totdeauna înconjurat de atâta frumuseţe: „Cît de albastru/ e cerul astăzi! Străluceşte/ într-un albastru cum niciodată nu l-am mai văzut./ Şi, totuşi, azi nimic nu zboară./ Se vede liniştea, dar fără nici o aripă./ Ce-

[1] Ibidem
[2] Ibidem, p. 147
[3] Ibidem, p. 185
[4] Ibidem
[5] Ibidem

amar sfîrşit ar fi, dacă acuma/ mi s-ar închide ochii pentru totdeauna!/ Nimic n-ar lua cu ei,/ nici măcar tremurul unui hulub."[1] (traducerea Geo Dumitrescu)

În poemul *Întoarcerea dragostei în noaptea tristă*, poetul, resimţind dureros absenţa iubitei, trăieşte o stare de profundă tristeţe şi solitudine: „Cum să-ţi spun, dragoste, în noaptea asta/ solitară din Genova, ascultînd/ inima albastră a talazurilor,/ că eşti tu într-adevăr cea care vine/ pe crestele de spumă?"[2]

Singur în faţa mării într-o „noapte tristă", poetul îşi ascute simţurile şi încearcă o reconstituire iluzorie a prezenţei iubitei sale prin senzaţii, invocaţii şi interogaţii: „Dragostea mea, dragostea mea, e creştetul tău/ de aur întins lîngă mine, aprinsa/ lui dumbravă nesfîrşită de toamnă care mă ascultă./ Auzi-mi chemarea. Viaţa mea,/ da, viaţa mea, singura mea viaţă./ Şi a mai cui, şi a mai cui încă, dacă doar eu/ pot fi cel care cîntă la urechea ta:/ viaţă, viaţă, viaţa mea, viaţă a mea?"[3]

Depărtarea şi dorul îi răvăşesc existenţa şi îi întristează sufletul. Urmează alte reflecţii amare şi întrebări fără răspuns purtate în noapte de valurile mării: „Nu pot să dorm. Cîte aurore,/ obscure, fluturînd braţele prin întuneric,/ fără să te găsesc, dragoste! Fără tine,/ cîte amare lovituri de sare peste gură!/ Unde eşti? Unde eşti? Spune-mi, dragostea mea./ Mă asculţi? Nu mă simţi/ sosind ca o lacrimă care te cheamă/ în noaptea asta, pe deasupra mării?"[4] (traducere Geo Dumitrescu) Poetul ştie că în dragoste nu e neapărat nevoie de cuvinte. Dragostea are modul ei tainic şi discret de a-şi face simţită prezenţa, de fiecare dată altul şi în alt fel, dar întotdeauna infailibil.

[1] Ibidem, p. 186
[2] Ibidem, p. 143
[3] Ibidem
[4] Ibidem, p. 146

ESEU

Constantin MIU

ZIDUL lui NEGRU VODĂ – TOPOS ENERGETIC

„Zidul părăsit/ Şi neisprăvit", pe care-l caută Negru Vodă (din balada *Monastirea Argeşului*), ascunde mei multe semnificaţii. Ciobănaşul chestionat în legătură cu posibila existenţă a unui asemenea zid oferă detalii despre un loc ce ar putea fi socotit ca blestemat: „Ba, Doamne-am văzut,/ Pe unde-am trecut,/ Un zid părăsit/ Şi neisprăvit./ Câinii cum îl văd/ La el se reped/ Şi latr-a pustiu/ Şi url-a morţiu." (s.n.). Comportamentul câinilor e semnul vădit al manifestării lor în preajma unui topos malefic. Întrebând ciobănaşul despre zidul căutat, Negru Vodă oferă două detalii ale amplasamentului: „La loc de grindiş/ La verde-aluniş". Ţinând cont de aceste informaţii (pe care ciobănaşul nu le confirmă, el spune doar c-a văzut zidul părăsit şi neisprăvit, însă pentru el e un topos malefic, de vreme ce câinii de îndată ce îl zăresc, se reped la el, lătrând a pustiu şi urlând a morţiu), putem sesiza bucuria aparent inexplicabilă a domnitorului, cu toate că interlocutorul său nu-i oferise vreun motiv în acest sens: „Cât îl auzea/ Domnu-nveselea/ Şi curând pleca,/ Spre zid apuca".

În prima parte a baladei, există un vers care, şi el, lasă loc la diverse interpretări: „Iată zidul meu!" Nu putem şti care era destinaţia zidului înainte de sosirea lui Vodă şi a lui Manole, împreună cu cei nouă „meşteri mari". S-a presupus a fi vorba de o construcţie păgână – cetate sau templu. Simbioza între două tipuri de construcţii (păgână şi creştină) nu e nouă. În Franţa, bunăoară, două biserici au fost zămislite în acest mod: „…marile catedrale şi multe alte biserici cunoscute au fost construite pe locuri dedicate anterior unei zeiţe. Catedrala Notre-Dame, din Paris, de pildă, se înalţă pe fundaţia unui templu închinat Dianei, iar Saint Sulpice, de asemenea, din Paris, se înalţă pe ruinele unui fost templu al zeiţei Iisis. În sine, acest lucru nu estre neobişnuit, deoarece pretutindeni în Europa, bisericile creştine au fost construite pe străvechi situri păgâne, ca o mişcare deliberată a autorităţilor religioase, pentru a demonstra triumful asupra necredinţei." (Lynn Picknett & Clive Prince, *Misterul templierilor*, Editura Rao, Bucureşti, 2004, p. 133-134). Dacă ţinem seama de categorica declaraţie a lui Vodă („Iată zidul meu!"), concluzia autorilor cărţii *Misterul templierilor*, referitoare la acest aspect, ni se pare justă: „…în numeroase cazuri, localnicii nu au făcut decât să-şi modeleze forma de păgânism, astfel încât să includă şi creştinismul, pentru ei noua biserică fiind

complementară cu vechea religie, nicidecum opusă acesteia." (Op. cit., p. 134). Ca atare, veselia domnitorului şi declaraţia sa devin – din perspectiva celor menţionate de cei doi cercetători – perfect credibile.

„Zidul părăsit" se prea poate să fi fost în componenţa unui templu construit de o veche civilizaţie, care ştia să valorifice constructiv energiile pozitive/ benefice ale pământului: „Biserica Romano-Catolică a insistat ca bisericile şi catedralele să fie construite pe fostele locuri păgâne, deoarece acestea erau porţi sau portale interdimensionale" – spune cercetătorul David Icke, în cartea sa *Copiii matricei*, Editura Daksha, 2008, p. 119. Dazcă avem în vedere şi faptul că „Templele maszonice şi ale celorlalte societăţi secrete sunt situate în aceste puncte." – cf. David Icke, *Copiii matricei*, Editura Daksha, 2008, p. 119-120, domnitorul avea cunoştinţă de faptul că „…punctele de vortex sunt focare ale puterii din reţeaua globală a planetei" – cf. Idem, p. 121. Prin urmare, Negru Vodă era un Iluminat, care dorea să valorifice fluxul energetic al acetui topos – *zidul părăsit*, „Deoarece chiar şi prin piatră se poate vehicula energia pozitivă." – cf. Idem, p. 121.

Să mai reţinem că ciobănaşul confirmă existenţa zidului părăsit şi neisprăvit, dar nu-i indică lui Vodă unde anume se află; el este doar martorul ocular, nu şi ghidul: „Mândru ciobănaş/ Din fluier doinaş!/ Pe Argeş în sus/ Cu turma te-ai dus,/ Pe Argeş în jos/ Cu turma ai fost,/ Nu cumva-i văzut/ Pe unde-ai trecut/ Un zid părăsit/ Şi neisprăvit/ (…)/ Ba, Doamne-am văzut/ Pe unde-am trecut…"

Lynn Picknett şi Clive Prince vorbesc în cartea mai sus amintită despre un ritual antic – hierofania – „…când bărbatul venea înaintea preotesei, pentru a primi gnoza – pentru a avea experienţa divinului, prin actul fizic al dragostei. Semnificativ e că termenul ce definea iniţial o astfel de preoteasă este *hierodula*, care înseamnă «slujitoare sacră» (…) trupul preotesei devenea – în sens metaforic, dar şi literal – o poartă către zei." (Op. cit., p. 313-314). În baladă, găsim reminiscenţe ale hierogamiei: aici experienţa divinului nu mai are loc sub forma actului fizic al dragostei, ci se petrece sub forma jocului cu moartea, pe care Meşterul i-l prezintă Anei ca o glumă: „Stai, mândruţa mea,/ Nu te speria/ Că vrem să glumim/ Şi să te zidim!" Înţelegând semnificaţia trupului „preotesei", Manole transformă jocul într-o realitate tragică. În fond, prin zidirea Anei, sufletul lui Manole îşi face intrarea prin acest portal, spre lumea Celui Atotputernic.

Spuneam că Negru Vodă, întrebând ciobănaşul dacă a văzut în peregrinările sale un anume zid, el ştie că acesta se află „La loc de grindiş,/ La verde-aluniş" (s.n.). Ultimul toponim (subliniat de noi) relevă faptul că Vodă cunoaşte semnificaţia alunului. În capitolul *Fitomitologie* al cărţii sale *Mitologie română* (Editura Academiei, Bucreşti, 1987, p. 488), Mircea Vulcănescu scrie: „Dintre arborii buni, binefăcători, care îndeplinesc unele

funcţiuni magico-mitice, mai important este *alunul* (…) numai nuielele de alun posedă calităţi miraculoase. Cu ele se detectează comorile necurate, ascunse, şi tot cu ele, de obicei, se neutralizează efectele nocive ale comorilor (…) Demonii se tem de puterea antidemonică a nuielelor de alun.” Cu siguranţă că Negru Vodă avea habar de valoarea magico-mitică a verdelui aluniş. Acum putem pe deplin înţelege veselia lui, chiar dacă ciobănaşul îi face cunoscut că la vederea zidului părăsit şi neisprăvit, câinii au un comportament straniu, prevestind moartea. Zidul trebuie găsit, pentru că e *zidul lui Negru Vodă.*

ISTORIA POEZIEI ROMÂNEŞTI

Mihai CABA

George Topîrceanu, *„chiriaşul grăbit" al Ieşilor*

Că viaţa şi activitatea literară a poetului, prozatorului, memoralistului şi publicistului George Topîrceanu este legată indisolubil de Iaşi, de Cetatea ieşeană a Istoriei, Culturii şi Spiritualităţii Româneşti, nu mai este demult o necunoscută pentru niciun român, chiar dacă percepţia multora dintre ei o asociază fără temei cu versurile savuroasei sale *balade a chiriaşului grăbit.* Indiscutabil, chiar dacă s-a născut la Bucureşti, la 20 martie 1886, din părinţi ardeleni de prin partea Sibiului şi tot acolo a pornit pe calea învăţăturii, mai întâi la şcoala primară, apoi la liceele Matei Basarab şi „Sf. Sava"; pe ultimul absolvindu-l în 1906, urmând mai departe cursurile Facultăţii de Drept şi de Litere, fără a le termina, chiar dacă acolo îşi face debutul în literatură, George Topîrceanu, din 1911, devine ieşean de-adevăratelea, după ce la insistentele chemări ale lui Garabet Ibrăileanu părăseşte *chiria* bucureşteană şi vine la Iaşi, unde a primit statutul definitiv de ieşean al Cetăţii de pe cele 7 coline. De altfel, singur şi sigur avea să se destăinuie asupra noii sale identităţi în conferinţa, *Cum am devenit ieşean*, din care se reţine un fragment edificator: *Cu primele balade umoristice pe care le-am scris, căci Parodiile au venit mult mai târziu, am început, în sfârşit să am şi eu oarece succes în cercurile prietenilor. Una din aceste bucăţi – un răspuns la nişte versuri ale poeţilor iluştri pe atunci, Anghel şi Iosif, – a ajuns, nu ştiu cum, în mâna lui Anghel… şi de acolo m-am trezit cu ea în paginile Vieţii româneşti, de unde am primit în curând un onorar cât se poate de substanţial. Acest din urmă amănunt, mai cu seamă, m-a încurajat din cale afară! Aşa am intrat în corespondenţă cu d. Ibrăileanu, care, după una din acele balade, mi-a telegrafiat un singur cuvânt: Bravo!* (e vorba de „Balada chiriaşului grăbit" scrisă la cererea lui G. Ibrăileanu!).

Odată ce s-a stabilit la Iaşi, aici a creat, a iubit şi a trăit până la sfârşitul vieţii sale, fiind unul dintre îndrăgostiţii statornici ai *dulcelui Târg al Ieşilor*.

Dar cel mai bine este să aruncăm o privire asupra biografiei sale ieşene. Aflat sub aripa ocrotitoare a profesorului Garabet Ibrăileanu, „starostele" *Vieţii Româneşti* – renumita revistă a vremii care, din 1906, a îmbrăţişat, în spiritul tradiţiei *Daciei literare*, cultura întregului spaţiu naţional românesc –, George Topîrceanu accede la postul de subsecretar şi cel de secretar de redacţie al revistei, postură care-i permite să cunoască şi să dezvolte contacte cu importanţii scriitori ai vremii, între care M.

Sadoveanu, Gala Galaction, Mihai Codreanu, Tudor Arghezi, Hortensia Papadat-Bengescu. E perioada fertilă din ajunul Primului Război Mondial în care George Topîrceanu se desprinde de romantismul desuet al adolescenţei şi îşi creionează prin *Parodiile* sale un drum literar propriu şi inconfundabil. Îndrăgeşte teatrul şi împreună cu M. Sevastos, între 1912-13, editează revista *Teatrul.* Tot în această perioadă, mai exact în 1912, avea să-şi întemeieze o familie, căsătorindu-se cu învăţătoarea Victoria Iuga, cu care va avea şi un copil, dar căsătoria lor eşuează foarte curând. Mai târziu, cunoscând-o pe poeta Otilia Cazimir, între *duduca* Otilia şi George Topîrceanu se va ţese o tulburătoare şi discretă poveste de dragoste şi inspiraţie poetică. În 1916 îşi publică primele sale volume: *Balade vesele* şi *Parodii originale*, care aveau să-l impună ca poet remarcabil. În acelaşi an, tocmai atunci când era pe cale să-şi termine studiile de filozafie la Universitatea ieşeană, a fost mobilizat pe front şi participă la campania din Bulgaria, în primul val al războiului mondial, în calitate de sergent al unei baterii de artilerie, căzând prizioner în lupta inegală de la Turtucaia, *fără să fi apucat să tragă vreun obuz*, după cum avea să-şi amintească mai târziu. După doi ani petrecuţi în *iadul* prizonieratului din lagărul bulgar de la Pirin Planina, a reuşit să fie eliberat la stăruinţa expresă a scriitorului „filogerman" Constantin Stere, care-i apreciase scrierile şi volumele deja publicate.

Reîntors în ţară, măcinat de *experienţa* celor două campanii şi a celor doi ani atroce de prizionierat, care nu putea să-i fie ştearsă din memorie, acceptă un contract pentru scoaterea unui volum de memorii de război. Vine la Iaşi să-l scrie, dar cum... *aici fiecare piatră îţi vorbeşte de trecut şi nici una de prezent*, după cum mărturiseşte în prefaţă, alege să se retragă la Văratec – *la maici –,* dar nici acolo, neaflându-şi liniştea, abia la Iaşi avea să-l definitiveze cu titlul: *Amintiri din luptele de la Turtucaia*, (Bucureşti, 1918), dovedindu-se a fi şi un prozator memorialist de primă mână. A urmat pe aceeaşi temă a memoriilor volumul: *În ghiara lor... Amintiri din Bulgaria şi schiţe uşoare*, (Iaşi, 1920).

La Iaşi, până la reapariţia, în 1920, a *Vieţii româneşti* sub directa sa conducere, avea să scoată împreună cu M. Sadoveanu, cu care leagă la vânătoare şi pescuit o strânsă prietenie, revista *Însemnări literare,* foarte apreciată în scurta ei existenţă. De aici încolo se dedică trup şi suflet scrisului, mai cu seamă poeziei, iar volumele publicate se succed unul după altul: *Balade vesele şi triste* (Iaşi, 1920), *Migdale amare* (Iaşi, 1928), *Scrisori fără adresă* (Iaşi, 1930), întrunind aprecierile publicului cititor şi ale presei. Nu acelşi lucru se întâmplă şi în critica literară a vremii, în care „excelează" criticile caustice ale lui Eugen Lovinescu, care, acuzându-l pe Topârceanu de anti-modernism, avea să-i reducă *Baladele* şi *Parodiile*

acestuia la nişte simple tablouri din natură (!). Chiar şi în aceste *circumstanţe critice*, în 1926, poetului George Topârceanu i se decernează *Premiul Naţional de Poezie.* În 1932, „chiriaşului" ieşean George Topîrceanu i se asigură un spaţiu definitiv de locuit în casa de pe strada Ralet nr.7, care a aparţinut prietenului său, poetul Demostene Botez, plecat la Bucureşti.

Arătându-şi nedezminţita sa dragoste faţă de Iaşi, pe care îl vede ca un *oraş din basme, cu conture iluzorii,/ Străjuit de şapte dealuri încărcate de podgorii!*, compune şi publică în *Calendarul Iaşului pe anul 1933* memorabilul poem, *Salut, Iaşi!*, o remarcabilă *privire* poetică, dar şi puţin „umoristică" asupra *oraşului arhaic, plin de suveniruri sfinte!*, din care se poate extrage *quintesenţa* admiraţiei sale:

„Tu, oraş de harnici dascăli, de poeţi şi cărturari,
Leagănul atâtor gânduri şi-al atâtor fapte mari
Care-ai adunat în juru-ţi, ca un far incandescent,
Tot ce e inteligenţă, suflet mare şi talent".

Din 1934, începe să lucreze la viitorul său roman satiric *Minunile Sfântului Sisoie* şi publică fragmente ale acestuia în *Revista fundaţiilor regale.* Neterminat, romanul va apărea postum, în 1938.

Anul 1936 avea să-i aducă, pe lângă satisfacţii deosebite, precum publicarea volumului cu memorii de război *Pirin Planina. Epizoduri tragice şi comice din captivitate* şi alegerea sa ca *Membru corespondent al Academiei Române,* ca urmare a deplinei sale consacrări literare şi publicistice şi o gravă insatisfacţie, cea a stării sale de sănătate şubrede, prin contractarea unui cancer la ficat, ce avea să-l macine curând. Chiar şi aşa bolnav, avea să scoată, împreună cu M. Sadoveanu, M. Codreanu şi Grigore T. Popa, revista *Însemnări ieşene,* foarte bine primită în Cetatea ieşeană şi nu numai.

În primăvara lui 1937 merge la Viena să-şi îngrijească sănătatea, dar era deja prea târziu. Revine la Iaşi şi, la 7 mai 1937, în locuinţa din Ralet, trece la cele veşnice, la doar 51 de ani. A fost înhumat în mormântul său din partea stângă spate a bisericii Cimitirului „Eternitatea" din Iaşi, adevărat Pantheon românesc.

Desnădăjduită după moartea dragului ei George, iată cum se confesează Otilia Cazimir într-o scrisoare, datată 16 mai 1937, prietenei sale scriitoare şi ea, Sandra Cotova din Constanţa, din care se desprind fragmente duioase: *Draga mea prietenă, bună şi dulce,…* (*…*) *Azi am fost la cimitir, întâia oară de atunci. I-am dus şi din partea matale garoafe* (*nu terminasem încă banii de flori*). (*…*) *Mormântul lui, înţelege mata cuvintele astea absurde? Mormântul lui! Dar... nu l-am simţit pe el acolo, dedesubt. El e în altă parte. O să-l caut şi o să-l găsesc. Prea mi-e dor de el ca să nu mai fie*

nicăieri. (…) *Toți cei pentru care el a avut prietenie sau dragoste, trebuie să plătim. În special eu.* (…) *În zăpăceala mea, am lăsat între clișee exact pe cele pe care trebuia să le distrug: două plăci cu două imagini de-ale mele, strict intime, din „notre folle jeunesse". Le-a luat cea mai mare, și mai rea, dintre surorile lui. Ce-o să facă cu ele? Că nu le-a luat ca să mă admire, de asta sunt sigură*! (…) *Mi-ești dragă, Didi*. Categoric, cititorii care se vor apleca peste aceste rânduri sfâșietoare vor putea să facă lesne și o trimitere de gând înspre povestea de dragoste la fel de tulburătoare dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle, care se consumase cu jumătate de veac în urmă.

Iată, se împlinesc de atunci 86 de ani de la plecarea sa Dincolo, dar inconfundabilul *spirit topîrcean* va rămâne de-a pururea și în vecii vecilor în sufletele noastre de ieșeni și de buni români; acesta aflându-l aievea la casa lui din Ralet, devenită din 1985, „Casa memorială *George Topîrceanu*", pe strada Ralet din dealul Copoului, pe la *casa cu pisici* a *duduiei Otilia* din Bucșinescu, devenită și aceasta muzeu și prin toate locurile Cetății, unde a viețuit și a creat fermecătorul George Topîrceanu, *chiriașul grăbit* al *Ieșilor.*

CRONICI ŞI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primim la redacţie multe cărţi de poezie de diverse facturi. Şi, cum de multe fie timpul fie spaţiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem acest lucru aşa cum s-ar cuveni nici în „Convorbiri literare", nici în „Poezia", ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe dintre acestea se va putea. Cum am mai spus, la unele vom reveni, poate, fie aici, fie în „Convorbiri". Poate, şi astfel, aceste cărţi vor atrage atenţia cititorilor, dar şi confraţilor şi vor beneficia şi de alte comentarii. Din motive de spaţiu, pentru că primim multe titluri la redacţie, unele le vom menţiona doar, eventual cu o scurtă remarcă, din respect pentru autorii care nu le-au trimis, şi pentru a sublinia că sunt în atenţia noastră, şi, în măsura posibilităţilor, la parte dintre ele vom reveni mai pe larg fie aici, fie în „Convorbiri literare", după caz.

Conachi, *Ibovnică slăvită (alegerea ochilor sau cine-i amorul?),* cuvinte critice însoţitoare de Emil Iordache şi de Bogdan Creţu, tabel biobibliografic de Liviu Papuc, selecţie realizată de Lucian Vasiliu, Editura Junimea, Iaşi, 2018, 120 p.

Nu de mult am semnalat în *Convorbiri literare* cartea lui Ştefan Andronache, *Conachi. Repere biografice, bibliografia scrierilor, documente comentate*, apărută la Editura Junimea, Iaşi, în 2020.

Remarcam atunci că, după 1989, la editura ieşeană „Timpul" a apărut în 2000 *Visul amoriului*, prefaţată de Emil Iordache, tabel biobibliografic de Liviu Papuc, selecţie: Lucian Vasiliu, şi la „Junimea", în 2018, afară de acest volum, a apărut şi şi o antologie cu titlul *Ibovnică slăvită*, prefaţatorul, selecţia, tabelul biobibliografic fiind semnate tot de cei menţionaţi mai sus, la care se adaugă, cu un cuvânt înainte, Bogdan Creţu.

În afară de acestea, înainte de 1989, în tabelul biobibliografic alcătuit de Liviu Papuc citim că au mai apărut, până atunci, următoarele volume: în 1856, la Iaşi, editat de Caterina Conachi-Vogoride şi Nicolae Ionescu, *Poesii. Alcătuiri şi tălmăciri* („în care sunt cuprinse majoritatea scrierilor sale, care circulaseră până atunci, în mare parte, pe cale orală), în 1887, tot la Iaşi, a doua ediţie a celui de mai sus, îngrijit de Miron Pompiliu, cuprinzând şi *Schiţe din viaţa şi familia logofătului Conachi*, de Emanuil-Vogoride-Conachi, în 1963, la Bucureşti, *Scrieri alese*, „Editura pentru Literatură", ediţie, prefaţă, glosar şi bibliografie de Ecaterina şi Alexandru

Teodorescu, în 1978 – *Opere*, Chișinău, ediție îngrijită și prefațată de Efim Levit.

Am publicat în *Poezia* fragmente din *Meșteșugul stihurilor* lui Conachi („prima noastră poetică", cum scrie N. Manolescu în *Istoria* sa), „primul petrarchizant român" (Călinescu).

În cartea sa, Șt. Andronache a cules, în capitolul *Referințe despre Conachi*, Articole. Studii – fiind menționate 181, în care întâlnim nume de referință ale literaturii noastre –, Recenzii despre Conachi și cărțile sale.

În așteptarea unei ediții de *Opere* a lui Conachi, alcătuită așa cum binemerită acest „întemeietor" al nostrui, semnalăm această antologie, încheind, cums e cuvine, cu un poem al său, *Ah! Durere otrăvită...*: „Ah! Durere otrăvită,/ Despărțire de amor,/ Cu ce săgeată cumplită/ M-ai lovit de am să mor! –/ M-ai lovit, mi-ai făcut rană,/ M-ai cernit, m-ai înstristat:/ Otravă îmi dai drept hrană/ Și lacrimi drept adăpat!/ Unde să găsesc scăpare/ Și cui să mă jăluiesc?/ Vai mie! Că în glas mare/ Strig moartea, și n-o găsesc!"

Adrian Bezna, *Despre cum stelele sunt puse cu mâna*, Editura Vasiliana '98, 2002, 56p.

Adrian Bezna nu este primul cântăreț care pornește și pe drumul poeziei, și nici acesta nu e primul volum de acest fel semnalat la „Biblioteca de poezie". Reamintim acum doar pe cel al lui Ovidiu Mihăilescu, *Think Floyd*, poeme rock, 2016.

Adrian Bezna, născut în 1968 în Baia Mare, este un cunoscut și apreciat compozitor, cantautor de muzică folk (membru în mai multe trupe de muzică rock), dar și poet, debutând cu volumul *Cu lupii laolaltă* (poezie și fotografii semnate de George Grădinaru), în anul 2018, aceasta fiind a treia sa carte de versuri, și prima pe care o am la îndemână.

Am căutat în această carte a lui Adrian Bezna, dincolo de ceea ce mă așteptam, între altele, privitor la maniera în care sunt scrise textele sale, anume (și) în ideea că ar putea fi, în parte sau cu totul, și cantabile, ceea ce se vedea la unele poeme. Sau „aerul" acela „folk" pe care unii dintre noi l-au respirat și încă îl mai respiră când au prilejul – nu știu dacă toate sunt deja pe muzică, dar exemplificăm cu *Norii ăștia* sau *Doar mamele*. E și un poem care chiar așa se numește, *Cântec*.

Dacă privești lucrurile doar în acest context este dificil să citești/ să „cântărești"/ să analizezi critic o astfel de carte în modul în care ai face-o cu oricare alta având în vedere o serie de aspecte, între care: necesitatea de a crea un text cantabil, modalitatea în care subsumează cuvântul muzicii, tipul de mesaj dorit de autor, ori să vezi mai cu seamă secvențele

care ţin de domeniul muzical, care este, la rândul său, unul cu multiple valenţe şi tehnice, dar şi de alte facturi.

Pe de altă parte, cum am mai spus, se ştie că poezia a fost mereu legată (neuitând nici diferenţele, unele fiind semnificative), într-un fel aparte, de muzică/ muzicalitate. Reamintim, ce spunea Paul Valery, în viziunea căruia simbolismul putea fi privit şi ca „intenţia comună a mai multor familii de poeţi de a-şi relua/ revigora avântul prin muzică". Sau, şi mai limpede, spunea în 1923 (*Cahiers*, IX, 1923, p. 190), „Le problème d'écrire doit être assimile à celui de mettre en musique (écrire pour la voix)".

Dar, dincolo de aceste aspecte, sunt unele poeme care, chiar dacă pot fi şi ele „suspectate" că ar avea „alocate" şi notele muzicale, pot fi privite şi altfel. Anume pur şi simplu ca poeme dintr-o carte de gen. De pildă *Umbra mea*, din care citäm un fragment: „Umbra mea/ e încă un copil/ care ştie pe de rost/ soarele,/ şi luna,/ şi vântul,/ umbra mea/ cea înaltă şi vie, pe care o miroase pământul...".

Dincolo de această lectură în dublă oglindă, a muzicii şi poeziei, sunt texte care îndreptăţesc cititorul să spună că a lecturat o carte a unui autor de poezie pe nume Adrian Bezna, din care încheiem cu un scurt fragment din *Mergea un om*: „Mergea un Om/ de mână/ cu lacrima Lui/ spre crucea lumii/ cea dintâi".

Mordehay Hartal, *Şi dacă pe drum întîlnesc un urs*, poezii, traducere din limba ebraică: Menachem M. Falek, Editura Timpul, Iaşi, 2023, 50 p.

Mordehay Hartal s-a născut în Iaşi (având numele de Marcel Herşcovici), în 1954, dar a plecat cu mulţi ani în urmă, în 1964, în Israel cu familia. În paralel cu studiile de literatură generală şi literatura ebraică, la Universitatea din Haifa, a primit premiul „Ron Adler". A publicat versuri în diferite reviste literare încă din ani 80 şi, până azi, a publicat 5 cărţi de poezii şi 2 volume de proză scurtă. A fost profesor de literatură la un liceu 40 de ani. Păstrează o amintire frumoasă oraşului, drept pentru care, dincolo de altele, a dorit foarte mult să publice acest volum în oraşul copilăriei sale. Textele sale sunt uneori ca dintr-o lume a kantianului *als ob*, despre lumea care pătrunde înlăuntrul lui, se oglindeşte acolo căpătând înţelesurile pe care i le poate el dărui, apoi răzbate în cuvinte pe care le aşterne pe coala albă. Sunt despre frici (de mai multe ori, şi de mai multe feluri), dar şi despre bucurii, despre dragoste dar şi despre cercetătorii care fac... tot felul, bune şi apoi mai puţin bune, dar de care, cu toate acestea „de care nu s-a lipit nici o pată", despre „cântece false de laudă" şi oameni torturaţi, „statul care ţi-a cucerit cetăţenii", despre singurătate, o

lume în care soldaţii au uniforme albe ş.a. ş.a. pentru Mordehay Hartal, aşa cum se vede din aceste texte, pare că importantă este haina de cuvinte cu care poate învălui, uneori ca să nu se vadă prea limpede dar totuşi să se înţeleagă câte ceva, un sens, o amintire, o trăire, un sentiment. E mai curând nu neapărat vorba despre despre stil, cât despre o mărturisire în haină de vers.

Poate că unul dintre textele care pot defini cel mai bine acest volum al său este *A scrie*, din care încheiem (nu înainte de a remarca şi colaborarea cu Menachem Falek, un autor cunoscut cititorilor noştri şi prin poeme sale, dar şi dintr-o convorbire a noastră publicată cu ceva timp în urmă în „Poezia") cu un fragment: „omul scrie ca şi cum ar înghesui cuvinte într-un sac de dormit/ şi înainte să se culce să doarmă pe podea,/ pune sacul pe patul său./ Ca umplutură de saci şi le aşază/ unul peste altul în jurul sau/ ca să se apere/ ca locuind copilăria lui cu prietenii./ Şi din celelalte cuvinte/ Pregăteşte o păpuşă sau o minge de fotbal din cârpe."

Ancelin Roseti, *Vitrina cu jucării triste*, antologie, cuvânt însoţitor: Gheorghe Grigurcu, cuvinte pe coperta a IV-a: Dumitru Mureşan, Dan Bogdan Hanu, Editura Junimea, Iaşi, 2022, 154 p.

Despre Ancelin Roseti au scris (fapt reflectat şi în această carte, prin semnăturile cuvântului însoţitor, cele de ale cuvintelor de pe coperte, ori din secţiunea de referinţe critice) nume cunoscute şi din zona noastră, şi ale literaturii române. Imperiul prezentului stăpâneşte lumea noastră cu atâta apăsare, încât am primit cu plăcere o astfel de antologie din poezia unui confrate care a plecat dintre noi nu de mult, la finele anului trecut.

Semnalăm, aşadar, această antologie din creaţia bârlădeanului Ancelin Roseti, un poet cu un glas distinct, autentic, şi oferim cititorilor şi un poem al său, *Buletin ontologic*: „E vremea să-mi curgi printre degete spre ziua de mâine,/ E vremea să ţipăm fericirea ca din gură de şarpe,/ E vremea să te vorbesc prin somn,/ în numele binelui,/ şi-al răului,/ şi-al sfinţilor sâmburi de măr.../ În fine, e timpul să ne lăsăm pictaţi de pictorii cei mai naivi... Aşa să ştii!...".

Silvia Curteanu, *Gând în liman cu marea*, prefaţă (*Limanul gândului poetic*) de Nicolae Busuioc, coperta: Alexandru Băiceanu, Editura Vasiliana '98, Iaşi, 2023, 104 p.

Acesta este al patrulea volum de versuri al Silviei Curteanu (după *Poezie cu ghimpi, Eufonii colorate* şi *Periferia orelor albastre*) şi primul pe care l-am avut în faţă. E o poezie care, parafrazând-o pe autoare, se vede ca „nuntirile şoaptei" care „unduiesc pe armonice file în albastru-cristal", sub apăsarea timpului care „îşi arde secundele/ în sinuoasă trecere lăsând

„urme prin gânduri" pe care, iată, le așterne în aceste pagini. Indiferent de temă (chiar dacă „vântul rece taie întrebările toamnei" fie și „în zilele în care ochii plâng" și „flori de întuneric tresaltă") este o poezie neapăsată de grabă ori de tragic, de „povară", de vreun soi de fatalism, ci mai degrabă confesiv-constativă. Iar amintirile au mai degrabă acea culoare sepia plăcută, nostalgică dar odihnitoare, cu bucuria că ai trăit, ai simțit și le poți păstra undeva în adâncul inimii. Citim, astfel, despre cum vine primăvara luni, despre un „Ajun de Crăciun" cu „raze deschise minune sfinţită", despre o „călătorie în paşi de poezie" pe când sufletul „așteaptă deschiderea oglinzilor/ spre fereastra cerurilor", despre fericire și „momentul prielnic al gândurilor bune", „mângâiere celestă". Și nu vedem nici apăsarea aceea dureroasă când scrie despre „naufragiul iubirii" (chiar dacă e vorba și despre plâns), ori despre cum din culorile toamnei se ivesc „frunzele iernii" ori despre „noaptea timpului, ori... poate doar în poeme ca *Început de sinistră poveste* (sau, amintind de vremurile în tonuri uneori dezolante pe care le trăim, în *Auto-anropofagie*), dar acestea nu au o pondere care să contrabalanseze cele spuse mai sus.

O poezie în tonuri ușor grave, dar nu apăsătoare, ca o muzică a întrebărilor și bilanţurilor dar și așteptărilor, dar mai curând în tonuri calme, de liniște sufletească, chiar și când, ca în *Gând în liman cu marea*, „stafiile vântului" șuieră printre amintiri.

Încheiem cu un fragment din *Cântec pentru noaptea timpului*: „M-am culcat într-o noapte de lut,/ ghemuit în zăpadă,/ modelând o umbră mlădie,/ rece și curată.//(...)// Lumina îngemănează durerea/ în pragul veșniciei,/ sfărâmând noaptea timpului,/ noaptea zădărniciei".

Gheorghe Boancă, *Un dar de la duhul sfânt*, StudIS, Iași, 2022, 178 p.

Gheorghe Boancă este un autor care, dacă vrei să te uiți prin cărţile lui, trebuie să le privești cam în același fel cum ai privi și pictura acestuia, știut fiind că este un cunoscut reprezentant a ceea ce numim pictura naivă, din regiunea noastră. Altfel spus, este un om care vine din lumea satului (și subliniază prin fiecare cuvânt pe care îl scrie, prin fiecare frază, după cum știe și simte să o alcătuiască, asta), cu tot ce înseamnă ea, inclusiv „gura slobodă" și maniera în care spune ce are de spus, în tonul și cu felul de zice al celui crescut în acest tip spațiu de gândire și mentalitate, în care încă... lucrurile de altădată mai contează. Unul pentru care legătura cu pământul, cu credința, cu felul în care curg lucrurile la „țară" este esențială. De aceea și titlul dat acestor pagini, pe care le consideră, scrie în scurtul său preambul, „o completare la alte cărți care au aceeași tematică". Anume aceea a vieții sale, a vieții omului de la sat pentru care soarta lor este hotărâtă de Cel de Sus, de Maica Sa, căruia îi cer să îi ierte pentru multele

lor păcate, şi să îi apere de rele, de aleşii care conduc de o vreme destinele ţării dar nu mai văd, de fapt, ce probleme are ţara, cum trăiesc oamenii. Astfel, scrie autorul despre strămoşii din morminte care îi şoptesc, parcă, cum că „iubirea şi dragostea sunt tot ce poate fi mai sfânt", despre cum se sfădesc şi trăiesc unii „orbiţi de orgoliu, de personalitate", despre cât de scurte sunt bucuriile, şi de aşteptate, despre roadele pământului, despre... atâtea altele care fac viaţa omului de la sat. Şi, desigur, despre goana omului pentru „a aduna". Şi spune, în maniera în care pictează şi scrie Gheorghe Boancă: „Mă întreb de ce omul aleargă după avuţie/ Şi nu-l interesează a Ta împărăţie/ iar Tu nimic nu-i spui/ Îl laşi pe fiecare să-şi vadă de damblaua lui".

Am putea spune că aceste pagini sunt, aşadar, aidoma unei fresce „naive" (gândindu-ne şi că este un cunoscut reprezentant al „picturii naive" din regiunea noastră) „pictate" în cuvinte, aşa cum ştie Gheorghe Boancă să o facă şi în tablourile lui, în care îi vedem pe Dumnezeu şi pe Maica Sa, pe sfinţi undeva în cerul care şade limpede sau mai tulbure, după cum sunt zilele omului, deasupra satului în casele, pe drumurile şi pe ogoarele căruia oamenii îşi poartă paşii şi îşi duc viaţa „adunând", bucurându-se, certându-se („şa la o vreme se încaieră între ei/ Aruncând în stînga şi în dreapta cruci şi dumnezei"), gândind şi rele şi bune, născându-se, iubind, întristându-se („de veacuri s-a cuibărit nemiloasă supărarea, întristarea/ întruna-şi face loc la fiecare") cerând ajutor de la Domnul (pe care, de altfel, unii Îl uită până dau de necaz şi atunci, dintr-o dată, tot la El le este gândul), şi plecând spre lumea cealaltă. O lume descrisă în felul lui Boancă Gheorghe, „colorat", în maniera „picturii naive", cu un vocabular aşijderea, „slobod", cules de pe drumurile şi din casele satului, fără multe fasoane, fără multă „şlefuire", aşa cum înţelege el că îi curge viaţa, cum vede vorba, felul de a fi, de a gândi, adică viaţa sa şi a semenilor săi.

Petruş Andrei, *Nebunul înţelept*, Editura Sfera, Bârlad, 2023, 260 p.

Despre Petruş Andrei (care a şi publicat diverse articole/ recenzii în revista noastră) am scris de mai multe ori, fie aici fie în „Convorbiri literare", şi despre felul său de a scrie. Aşadar, de data aceasta semnalăm acest volum compozit, despre care scrie că l-a scris şi cu gândul că în lumea noastră „debusolată", „sărită uneori de pe fix", „umorul (...) poate fi un calmant iar lectura o terapie", iar el va juca aici „rolul nebunului înţelept". Parte din poeziile din volum au apărut în revista „Scârţ, despre care autorul scrie: „rivalizează cu celebra *Urzica*". Cartea este structurată (după *Argument* şi trei poeme „de deschidere", anume *De ce scriu, Înţelepciunea nebunului, Rolul bufonului*) pe mai secţiunile: Sonete, Satire,

Rondeluri, Fabule, Parodii, Catrene rebele, Marginalii (în catrene), şi Aforisme.

În aceste pagini autorul se ţine de cuvânt, scriind după cum zice în *Nebunul înţelept*, care „gândurile ce le da pe faţă,/ Cei înţelepţi ştiau" că-s de povaţă, „Deşi-o catalogau ca pe-o prostie". Astfel, ia în râs... la modul serios diverse subiecte mai vechi sau mai nou care frământă... „mintea creaţă" a conducătorilor şi a unora dintre noi, de la „Ion robotul" la „distinşii critic" care „ne pun etichete", guvern, doctorate, Premiul Nobel, dar nevasta şi soţul, prostia omenească, felul în care e folosită azi ideea de rasism, internetul şi „prietenia pe internet", politicienii, cotidianul nostru... amestecat, viaţa de pensionar, alcoolismul ş.a.

Încheiem cu un fragment din *Vreau la închisoare:* „Că bate iarna, în curând, la uşă,/ Că s-a scumpit, ca dracu, energia/ Şi se întoarce iarăşi pandemia/ şi voi purta iar mască şi mănuşă// (...) M-am hotărât: mă duc la închisoare,/ Acolo-ţi dau şi hrană şi căldură/ Şi toate cele îţi vin mură-n gură,/ Nu-i ca pe vremuri, când stai la răcoare"...

Anastasia DUMITRU

MESAJUL EFEMERELOR SAU DESPRE POEZIE ŞI SENZAŢIE

După publicarea, în 2022, a monografiei lui Radu Patrichi, Laura Văceanu continuă efortul de valorificare a operei altui scriitor fascinat de filosofia zen. Volumul ei, *Mesajul efemerelor – Şerban Codrin şi poezia zen*', apărut tot la Editura Betta, Bucureşti, 2023, prezintă activitatea literară a scriitorului Şerban Codrin, poet, dramaturg, eseist, autoarea abordând o tematică mai puţin studiată, a studiului lirismului de inspiraţie niponă. Volumul debutează cu o pledoarie pentru poezia zen (tanka, renga, haiku), în care Laura Văceanu sintetizează definiţiile haikuului, cea mai scurtă poezie cu formă fixă din literatura japoneză, cunoscută pe tot mapamondul. De această „bijuterie lirică", aparent exotică, au fost atraşi mulţi poeţi care i-au explorat rigorile, sursele esteticii literaturii japoneze, în special, filosofia zen. Autoarea îi evocă pe autorii unor lucrări teoretice esenţiale pentru înţelegerea haikuului: Reignald Horace Blyth (1898-1964), David Cobb (1926-2020), Earl Miner (1927-2004), William J. Higginson, Alain Kervern etc., amintind şi de românii care au fost fascinaţi de lirismul oriental: Bogdan Petriceicu Hasdeu (care a tradus câteva poezii din japoneză, la rugămintea regelui Carol I), Alexandru Vlahuţă (autorul

eseului *Poezia şi pictura la japonezi*, din volumul *La gura sobei*). În prima jumătate a secolului al XX-lea, fac traduceri din lirica niponă: George Voevidca, Traian Chelariu (*Suflet Nipon – Florilegiu liric*); Alexandru T. Stamatiad (*Din cântecele curtezanelor*, 1942; *Eşarfe de mătase,* 1943), iar Alexandru Macedonski scrie rondeluri inspirate de spaţiul cultural japonez: *Rondelul apei din grădina japonezului, Rondelul crizantemei, Rondelul mării japoneze*; Gheorghe Bâgulescu a publicat romanul *Suflet nipon* în două volume (1936). În 1921 se înfiinţează prima legaţie română la Tokyo şi în 1922 prima legaţie japoneză la Bucureşti, ca o încununare a demersurilor din 1902 făcute de Monseniorul Vladimir Ghika.

Începând cu 1990, când s-au deschis graniţele României, tot mai mulţi scriitori din întreaga ţară au căzut în mrejele lirismului oriental, printre aceştia fiind şi autorul Şerban Codrin. Florin Vasiliu (1929-2001), fondatorul Societăţii Române de Haiku şi al revistei de interferenţe culturale româno-japoneze Haiku, a fost cel care a contribuit la promovarea haikuului în literatura română. Trecând de la teorie la practică, după mulţi ani de ucenicie la şcoala zen, Şerban Codrin a publicat mai multe cărţi: *Între patru anotimpuri* (secvenţe haiku), *Dincolo de tăcere* (secvenţe haiku), *Scoici fără perle* (tanka, renga, rengay, gunsaku, haiku), *Missa Requiem (*secvenţe haiku, gunsaku), *O sărbătoarea a felinarelor stinse/ A Feast of the Extinguished Street Lamps* (secvenţă tanka), *Marea tăcere (*tanka, renku, gunsaku, rengay, secvenţe haiku, senryū şi kŷoka), *Stâlpi de felinar. Antologie sezonală de poezie minimalistă epigramatică haiku* etc., realizând eseuri teoretice legate de estetica poemelor tanka, renga şi haiku. Laura Văceanu investighează tematica acestor volume şi menţionează că Şerban Codrin a primit titlul de mare maestru renku, singular în literatura română, şi, în acelaşi timp, face o pledoarie pentru poezia cu formă fixă japoneză, ce poate fi abordată şi de alţi poeţi români talentaţi."El însuşi şi-a dovedit genialitatea creativă, adaptând contextului românesc concepte estetice orientale, bazate pe filozofia buddhistă zen, pe care a înţeles-o ca parte a culturii orientale provenite din religia respectivă. Probabil că aici s-a simţit confortabil, înconjurat de cărţi şi antologii, izolat în oraşul din Bărăgan – Slobozia, unde imaginaţia şi gândirea creatoare l-au însoţit în desele ginko prin pădurea din apropierea oraşului, încercând să ducă la perfecţiune speciile lirice nipone, respectând conceptele estetice specifice, diferite de cele occidentale, implantându-le în pământ românesc fertil."[1]

Autoarea recunoaşte că volumul *Mesajul efemerelor* prezintă creaţia

[1] Laura Văceanu, *Mesajul efemerelor...*, p. 13.

lui Şerban Codrin atât de bogată spiritual, dar şi evoluţia lui ca poet zen, preocupat de literatura tradiţională de factură japoneză: tanka, renku şi haiku; exegeza literară inspirată de autor, activitatea de istoric şi promotor al acestui tip de lirică, studiile de teorie şi critică literară publicate. Îl citează pe criticul Alex Ştefănescu, care semnala: «vocaţia construcţiilor monumentale" şi „opţiunea pentru clasicitatea discursului poetic, limpede şi armonios articulat, în structuri poetice confirmate de tradiţia mare a lirismului – imnul, balada, variante orfice ale ipostazei eului liric –, cu un gust al înscenării şi înclinaţia de a împrumuta măşti de pe chipuri rămase în memoria colectivă"».[1] În următoarele capitole, autoarea face o analiză interdisciplinară, referindu-se la poezia zen şi muzică, la lieduri şi cantate pe versuri haiku şi tanka de Şerban Codrin, inserând şi un dicţionar de kigo (cuvinte sezonale în poezia japoneză, occidentală şi română).

În capitolul al cincilea sunt informaţii despre poezia zen din revistele, ziarele şi antologiile româneşti la care a colaborat Şerban Codrin. Haijinul a iniţiat *Orionul, Micul Orion* şi *Şcoala de tanka, renku şi haiku* la Slobozia, a scris la multe publicaţii printre care şi *Tribuna literar-artistică şi culturală,* de unde rezultă bogata activitate literară a mentorului implicat în cunoaşterea lirismului nipon, dovadă că autorul este un autentic teoretician şi practician al poeziei haiku, tanka, renku, al acestor arte exotice, cu mare impact internaţional. O altă parte a monografiei vizează receptarea liricii zen a lui Şerban Codrin, după cum rezultă din numeroase studii semnate de: Violeta Basa, Ion Roşioru, Corneliu Traian Atanasiu, Ana Amelia Dincă, Liviu Grăsoiu, Ion Pop, Marian Dopcea, Dan Florică, Corneliu Vasile, Marina Cuşa, Theodor Codreanu, Zinovie Cârlugea etc. sau din interviurile cu Rodica Lăzărescu, Marius Chelaru, Constantin Carabău din care înţelegem recunoaşterea valorii literare a operei lui Şerban Codrin care a îmbogăţit biblioteca haiku din România atât cu lirică de inspiraţie zen, cât şi cu variate comentarii literare necesare într-un spaţiu încă insuficient explorat de critica noastră literară.

Este dificil să-l încadram într-o tipologie pe scriitorul Şerban Codrin. Chiar dacă a optat pentru formele fixe, lectorul va sesiza profunzimea livrescului, viziunea carnavalescă, actualizarea grotescului şi a caricaturalului, curajul de a explora universul estetic al unui spaţiu îndepărtat, cu alte rigori decât cele occidentale. De altfel, Laura Văceanu a reuşit să scoată în evidenţă aceste particularităţi din analiza poeziei sau

[1] Şerban Codrin, *O sută şi una de poezii*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2020, p. 215.

din valorificarea cu inteligență a surselor bibliografice. Încercând să schițeze un portret al scriitorului, îl citează pe criticul Ion Papuc, care, în prefața la *O sută și una de poezii*, îl numește pe Șerban Codrin"un altfel de scriitor", singular, neraliat vreunei grupări, mergând mai degrabă împotriva curentului, ceea ce îi îngreunează receptarea, însă, în realitate, un autor de"o mare originalitate"",o forță literară considerabilă". Chiar dacă lirica este de inspirație niponă, poemele codriniene scot în evidență și reperele creștine ale creației autorului, bogăția de semnificații, profunzimea crezului artistic, dovezi că literatura tradițională japoneză se poate aclimatiza în spațiul cultural românesc.

Cartea este dovada nu numai a unui studiu profund al operei complexului autor Șerban Codrin, dar și al dialogului cu scriitorul. Cercetând eseurile autorului, Laura Văceanu face și un istoric al poeziei tradiționale japoneze cu formă fixă în România din care poetul Șerban Codrin nu poate lipsi pentru că el s-a implicat, a impus canoane estetice, i-a inițiat pe neofiți, pe numeroșii autori amatori de haiku. Șerban Codrin a studiat poezia chineză, persană și indiană a lui Rabindranath Tagore, iar haikuul l-a descoperit dintr-o întâmplare, după propria-i mărturisire, după ce s-a întâlnit cu Florin Vasiliu la cenaclul *Poesis*, la Satu Mare, de unde poetul s-a întors în Slobozia, și-a ordonat gânduri și idei, meticulos și provocat de această nouă specie lirică scurtă cu formă fixă – haiku; atras, poate, și de exotismul ei, a început să scrie fără oprire, ajungând până la 100 de haikuuri în interval de 24 de ore.[1] Laura Văceanu precizează că Șerban Codrin, fostul profesor de limba română și viitorul director al Centrului Cultural"I. Perlea" din Slobozia, a căutat prin biblioteci și librării, a cercetat cărți de haiku și de tanka, apărute la noi: *Din cântecele curtezanelor japoneze* și *Eșarfe de mătase* (1943) traduse de Al.T. Stamatiad; *Din lirica japoneză*, antologie de Ion Acsan; cele patru volume Haiku ale englezului R. H. Blyth, netraduse în română încă. Ca urmare a acestei incursiuni lirice, au apărut cărțile publicate de poet începând cu 1994. Apoi, ajungând la sursele teoretice ale haikuului, va scrie eseuri critice și estetice pe care le va face să apară în diferite reviste din țară și din străinătate: *Haiku* (București), *Albatros (*Constanța), *Ko (*Japonia), *Tribuna Ialomiței (Tribuna literar-artistică și culturală ialomițeană), Apocalipsa* (Slovenia), *World Haiku* (SUA) sau pe blogg-ul *Romanian Kukai.* Astfel, cărțile sale *Între patru anotimpuri*, *Dincolo de tăcere, Scoici fără perle și O sărbătoarea felinarelor stinse* au atras atenția unor critici literari români, care se formau în acest domeniu."O parte din creația poetică a lui

[1] *Ibidem,* p. 172.

Şerban Codrin cu structură şi tematică niponă, alcătuieşte o istorie a haikuului românesc la nivel academic", remarcă autoarea.[1]

În monografia *Mesajul efemerelor*, Laura Văceanu a reuşit să sintetizeze activitatea literară a lui Şerban Codrin, membru al Uniunii Scriitorilor din România, cu multe premii, autor prolific, care nu numai că a cochetat cu lirismul zen, dar a reuşit să se impună în domeniu ca o personalitate recunoscută. Cele două monografii: prima dedicată lui Radu Patrichi, a doua lui Şerban Codrin demonstrează nu numai pasiunea Laurei Văceanu pentru lirica niponă, dar şi o încununare a efortului de a promova literatura de inspiraţie niponă nu numai în sud-estul ţării, ci la nivel (inter)naţional. Cu şi prin aceste cărţi, ucenicii la şcoala zen se vor putea iniţia în scrierea liricii de sorginte niponă, care, deşi pare simplă la prima vedere, presupune un mare efort de documentare, de sinteză, de identificare a paradoxului, a unor profunzimi ale esenţialului, care dau senzaţia firescului, a captării clipei, a pelerinului prin contingent, dar de unde se întrezăreşte zarea veşniciei, aspecte despre care am scris în volumul *Calea luminii*. Iată doar câteva dintre posibilele mesaje ale efemeridelor, captate în paginile acestui volum despre ineditul poeziei zen, care fascinează. Ce este *Dincolo de tăcere*? Care este estetica vidului, a"scoicilor fără perle'' sau a"felinarelor stinse''? Cum poate fi definit omul, trecător prin cele patru anotimpuri, dar tentat de veşnicie? Sunt numai câteva întrebări la care cititorul va găsi răspunsurile în cele peste 400 de pagini ale acestui volum de analiză literară care porneşte de la opera unui spirit creativ, însetat de profunzime şi de perfecţiune. Cei interesaţi de creaţia haijinilor români, de frumuseţea lirismului de factură niponă sau de istoria acestui fenomen în cultura română nu pot neglija această monografie din lista bibliografică a cercetărilor.

Raluca FARAON

Nici fluturii nu mai sunt liberi...

Ramona Müller, după câteva volume de poezie, în care a experimentat diverse modalităţi de exprimare, îşi descoperă în cea mai recentă apariţie editorială – *Cealaltă fiinţă a mea*, Tracus Arte, 2023 – un

[1] *Ibidem,* p. 173.

ton egal, un control vizibil al limbajului poetic, alert, cu nervozitate, din care străbate, din când în când, o oareşice şăgălnicie sau note sprinţare.

Viziunea poetică se configurează unitar, cu accent pe „lumea urbană", evocată fie ca un conglomerat de voci/ identităţi prin care se devoalează teroarea, alienarea sau confuzia, fie ca un univers mecanicizat, încremenit în rutină, în pericol de a neantiza şi vegetalul: „fiecare mugur/ nu are timp/ nici să mai îmbătrânească/ fiecare mugur/ este o rană deschisă/ pentru viitor" (*dreptul de a fi*).

Prin contrast, poeta atrage atenţia asupra acestui ambient neliniştitor, lăsând să se întrevadă, ca firele de iarbă strecurându-se, cu greu, prin asfalt, imagini senine din natură, prin care, întotdeauna, se dă mărturie despre o anumită vulnerabilitate a fiinţei. Iată: „mai sunt câteva roiuri de fluturi/ dependente de zborul rar/ uneori le las să îmi fure/ între fragile aripi/ odihna/ după care scriu în jurnal despre fiinţa somnului" (*repaos*). De aici începând, „cealaltă fiinţă" devine întruchipare a spiritualităţii, un dublu necesar care însoţeşte fiinţa din lumea materială: „eu sunt fluturele/ care se luptă cu o armată de vrăbii/ nici nu mai ştiu/ pe unde mi-am lăsat aseară/ aripile/ nici florile nu îmi mai aduc aminte/ pe unde le-am pierdut/ să le fi uitat în primăvară/ sau porumbelul mi le-a ciugulit/ din vitraliile bisericii?" (*orice petală contează*). Sau: „ninge roz/ îmi umplu buzunarele/ cu greieri şi buburuze/ ei cântă cu mine în surdină/ oda bucuriei" (*armonie*).

Poate mai vizibil faţă de celelalte cărţi ale Ramonei Müller, în *Cealaltă fiinţă a mea*, se observă şi un palier distinct al introspecţiei care e menirea poetului: „poeţii ating zarea/ cu şi fără tipare anume/ pentru că noi putem/ însămânţa pământul/ cu palmele bătătorite de vers/ dorul de înălţimi/ face poemul să crească/ din smintitele simţiri/ trupul meu drept stă în picioare/ dar întârzie pe undeva/ cărat pe rând/ de clovnul obosit/ şi de calul vinovat de propria rasă domestică//a fost de ajuns/ să pierd acea lume/ pentru ca toate corpurile noastre despicate/ de atâta bunătate/ de la un capăt la altul/ să măsoare cuvântul/ dintr-o pagină în alta" (*personal*)

De altfel, aşa începe cartea, cu înregistrarea unei stări de fapt (cu nota de ironie subtilă) care nu e artă poetică *stricto sensu*, dar justifică oarecum titlul: „e bine/ să fii scriitor/ pe coperta I/ a mileniului III". Deşi nu există niciun indiciu al asumării unei identităţi egale în direcţia aceasta (de multe ori, mărturisirea e din perspectiva unei femei care se joacă schimbând măşti, ca şi cum ar interpreta, simultan, mai multe roluri), se poate bănui că poezia în sine (ceea ce se va citi de-a lungul volumului) este justificată, în principal, de convingerea că un poet trebuie să fie lucid, ancorat în timpul prezent (sunt versuri admirabile care evocă grozăvia

războiului Ucraina-Rusia), cu privirea ațintită însă și spre trecut, chiar ieșind din timp prin intermediul mitului (poemul amplu *Mama Geea și Omul*).

Fără a aprofunda prea mult chestiunea, Ramona Müller rezervă un spațiu distinct unor observații punctuale (cu tonalitate acidă) privitoare la natura umană: „ne mâncăm între noi/ fără a avea meniuri perfecte/ și uneori/ pentru acest canibalism/ lăsăm un bacșiș gras/ în gura bârfei" (*comestibil*).

Sunt amendate (cu nerv) materialismul, existența axată pe verbul *a avea*, nu pe *a fi*, societatea ca spectacol, alienarea și lipsa de empatie, poluarea, cruzimea față de oameni, lipsa reperelor în viață, insensibilitatea în fața suferinței animalului/ omului etc. Speranța ar putea fi, aparent, în domeniul artei: „poeții păstrează/ cioburile/ big bang-urilor/ o mare implozie de cuvinte" (*sclipici*). Cu toate acestea, luciditatea asigură o distanțare necesară și aici, condamnat fiind, în sine, individualismul care ne orbește: „fiecare este rege în lumea lui de nebuni/ fiecare este poet în preaplinul cuvintelor sale/ în rest cerul nu pare decât/ o imensă pată de cerneală" (*fiecare este rege în lumea lui*).

Poezia Ramonei Müller a atins în acest volum semnul distinct și sigur al maturității sale poetice, ceea ce nu poate fi decât un câștig pentru cititorii versurilor sale.

Marius MANTA

NICOLAE MIHAI – „ÎNTUNERICUL DE NICĂIERI"

Revin cu aceeași bucurie dintotdeauna la poezia lui Nicolae Mihai, semnalând un nou volum, apărut în 2023 la „Ateneul Scriitorilor", la Bacău. Beneficiind de o prefață extrem de inspirată semnată de Ion Fercu, cititorul este invitat într-un univers plin de candoare, într-un spațiu al poeziei pure, situându-l, situându-ne în granițele adevărului aristotelic – „Poezia este mai adevărată decât istoria". În paranteză fie spus, lectura volumului mi-a adus aminte de vorbele Părintelui Ilie Cleopa care, într-una din mărturisirile/ convorbirile sale, ne lăsa cu această percepție a vieții sub forma unei călătorii de una – două clipe, călătorie pe care o întreprindem între deschiderea unei uși și închiderea alteia. Nu vreau să mă înțelegeți greșit: nu avem de-a face cu un volum de poezie religioasă, avem însă larg deschis în fața ochilor un tratat de metafizică a tristeții, iar această tristețe marca Nicolae Mihai e cumva paradoxal plenara asumare a clipei de aici-și-de-acum, raportată deopotrivă la trecut, cât și la ceea ce va

fi putut să se împlinească. De toate acestea suntem atenţionaţi încă de la început, întrucât volumul e aşezat sub motto-ul împrumutat de la I.M. Panayotopoulos: „Suntem doar o clipă. O clipă, o singură clipă: aceea pe care moartea ne-o lasă". În ciuda evidenţelor cuprinse în această rostire ce ar putea fi apropiată oricând şi de filonul ortodox, şi de gândirea stoică ş.a.m.d., autorul glosează miniatural, cu multă pricepere, (într-)o lume a sa. Cu instrumentarul creatorului de aici, el ţine să dovedească până la capăt că nimic nu se află exclusiv sub fatidica voie a hazardului. Discursul poetic nu are nimic tragic, dimpotrivă. La Nicolae Mihai, întunericul nu înlocuieşte catapeteasma lumii, ci doar o acoperă, pentru a conferi – poate paradoxal – sens deplin şi orientare celor ce nu renunţă la propriile căutări. Deşi vâscos şi deservind unei existenţe afundate în păcatul propriei neputinţe, ca într-un joc cu reminiscenţe gnostice, întunericul capacitează puterile celui aflat pe drumul de întoarcere. Aşa cum de altfel ne-a obişnuit, în poezia lui Nicolae Mihai timpul nu urmăreşte vectorul cronologic, ci e un timp înmărmurit în propriile interioare, dinspre care se nasc toate raţiunile discursului, fie acesta exclusiv poetic. Clipa trăită cu bucurie nu e clipa obişnuitului conjunctural, ci ea presupune o alchimică transformare a trecutului, o scurtcircuitare a planurilor. Uneori, lumea apare în forma unui puzzle alcătuit din piese aparent nesemnificative, însă „ornamentele" mărturisesc o delicateţe şi o fragilitate aparte; e şi cazul poemului „O clipă": „Ea are vârsta unui sunet/ timid de umbră/ a gândului spart cioburi/ ori a nimicului firesc/ pus la încercare/ fără prea multe bucurii/ molipsitoare// poate fi simplă închipuire/ ce poate dura/ cât clipa de uimire/ a celui osândit să fie/ în faţa unui pluton banal/ de fulgi de zăpadă".

Am lăsat să se înţeleagă că discursul poetic e în fapt o cale-înainte în datele propriei deveniri. Totuşi, parcă volumul de faţă nu mai adăposteşte tensiunile de altădată. E drept, poezia lui Nicolae Mihai nu a fost niciodată ultimativă, nu a mizat totul pe o carte; dar, mai ales aici, în paginile acestui volum, se simte cum privirea întâlneşte spre linia orizontului acel posibil chip situat dincolo de moarte, dincolo de bine şi de rău. Cum afirmam, toată această poetică cu reflexe meditative adăposteşte nuanţele cele mai fine ale unei tristeţi travestită în melancolie – poate de aici şi sentimentul că rostirea ţine de o retorică specifică procedeelor şi imaginarului romantic. Jocul de lumină şi umbre, de trecut – prezent, aici – dincolo, mundan – ideal are la bază acelaşi procedeu al antitezei, chiar dacă în unele situaţii, se pot intui şi reflexe expresioniste ori simboliste. Lipsit de o prezenţă animalieră bogată ori de o luxuriantă grădină edenică, cuvântul tainic scapără uneori printre volute dintre cele mai surprinzătoare. Iată floarea romanticilor, iată „Floarea fără vină": „Umbră a răsuflării/ între

maluri necuprinsă/ încredinţată mâinilor tale/ nu are început nici sfârşit// este floare fără vină/ în afara cuvintelor/ ca o răsturnare/ stridentă a timpului// îţi seamănă întru totul/ când aerul înflorit/ ca un gând începe/ puţin câte puţin să doară". Planul etic/ moral nu limitează exprimarea poetică, însă asemenea coordonate sunt prezente, amintind cumva de „drumul drept" al emirului din „Noaptea de decemvrie" macedonskiană. Cum poţi citi altfel asemenea constatări? – „Nimicul fără grijă […] când e plictisit cară cu găleata/ păcatele altora ce visează/ la marea lor căinţă/ ori rupe crengile vântului/ una câte una/ pentru că nu vor să-l asculte" („Nimicul cel de toate zilele") sau „Ademenitoare litanii scrise/ în grabă/ sunt amăgiri de-o clipă/ când bezna promite stele/ pe poteci şerpuitoare/ chiolhanuri la umbra nimicniciei/ arătând drumul spre naufragii..." („La umbra nimicniciei").

Nicolae Mihai îmi pare ieşit din lumea frumoasă a caracterelor dostoievskiene – un prinţ ale cărui „rezolvări" privesc o altă ordine a existenţei.

„Delicite minore" aşază faţă în faţă tăvălugul istoriei şi candoarea unei singure voci – e, dacă îmi daţi voie, sensul profund al poetului care ajunge la ultima frontieră, la ultima „vamă terestră", deşi – atenţionez pentru încă o dată! –, rostirea nu îngăduie în niciun fel categoria tragicului: „Împărtăşesc câte ceva/ din osteneala unei priviri/ cerând ajutor// în catalogul tristeţii este trecută/ la rubrica delicte minore/ măsluite// vorbim despre emoţia/ verbului a fi scăpat teafăr/ pe străzile pustii/ ori despre rănile sufletului/ depuse mărturie în faţa/ unui mâine greu de oprit". Peste toate rămâne exact emoţia, gândul lipsit de răceală, inima ce e încălzită în permanenţă de o lumină suprafirească: „Printre crengile clipei/ lumina târzie a lunii/ se aude abia pâlpâind// mă învaţă frumuseţea/ timpului fără complici// stă acolo/ adiere inocentă/ bântuind întunericul/ nu prea vorbăreţ –/ aleasă risipire a gândului/ auzit/ de atins cu degetul". Ceea ce se întâmplă are loc parcă în surdină – şi aici asistăm la o cosmogonie interiorizată prin puterea „fanteziei" creatoare. E, îmi place să cred, şi răsfrângere a temperamentului...

„Vorbe zvârlite în apă" („Vorbe cu iz de dimineaţă […]/ nimeni nu le înţelege/ dar le împarte/ celor închişi în sine/ trăitori ei înşişi/ ca nişte pietre aruncate/ căutând adăpost/ în apa incertitudinii/ adâncă"), respectiv „La palavre cu o frunză" („În ţara mea de verde,/ cu mulţi brazi/ stau la palavre cu o frunză/ ori mai alint o buburuză,/ întoarsă din concediu, azi.") sunt direct interesate de condiţia poetului, aşezând nemediat oglinda peste atitudini cu rol de crez, în timp ce „Cărări de somn" e un soi de reverenţă în faţa metatextului: „...aflu gânduri rămase/ printre hârtii/ ce nu mai servesc la nimic// le acopăr cu mâinile dar vocea lor/ se

aude în toate părţile –/ sunt slăbiciuni temporal-auditive/ cu fug de răspundere/ pe tandre cărări de nisip".

Dar ce este până la urmă închipuirea pentru Nicolae Mihai? „Pribeagă închipuire/ pe urmele mele/ aprinde vechi bucurii// cheamă acasă clarul de lună/ dangătele clopotului/ la care mă uitam lăcrimând..." Suita simţirilor, a prezenţelor ori a definirilor e posibilă în acest tot imaginat în prezenţa iubirii. Nevoia de dragoste e poate cea mai importantă constantă la Nicolae Mihai, amintind fără reţineri de epistolele pauline: „Ea nu mai este lebăda albă/ pe potriva inimii învăţată/ să rabde graţia gândului zănatic/ cerşind cu mâinile întinse// Ea nu mai este muzica celestă/ scoasă o clipă la iveală/ din răni adânci de suflet/ fără vârstă...".

Dincolo de invitaţia la lectura propriu-zisă, părăsesc această mică preumblare alături de poet, cu nimeritele cuvinte ale lui Ovidiu Genaru, care a intuit poate cel mai bine faptul că „Din stirpea învingătorilor, Nicolae Mihai ar vrea parcă să corecteze prin demersul său lyric propriu-i destin şi întregul urât al lumii".

Constantin NECULA

DAR DIN DARURI

Sunt răstignit mereu între drumuri şi aşa, alergând, m-a surprins bucuria de a mi se fi cerut un gând pentru cartea Getei Lipovanciuc. Carte pe care acum o ţineţi sub pleoapa lecturii. Ca o lacrimă a unei alte lumi care, obosită, adastă pe obrazul nostru ce-şi cere primenirea zorilor curaţi, scăpaţi din nopţi nebune. Am străbătut poeziile sale din volum, amintindu-mi mereu, oare de ce, că limbă mai frumoasă decât aceasta în care ne înţelegem noi, românii, nu-i în lumea aceasta a neînţelegerilor. Am redescoperit, tăcut, alfabetul scrierii pe norii care trec orice graniţe, norii poeziei şi ai metaforei. Ascunzând în adâncul de înţelegere cheia unei Ortodoxii luminoase, poezia Getei Lipovanciuc nu te lasă cu gustul entuziasmului religios pe buzele de mir ale închipuirii, ci mută, parcă, un univers al Crucii mai adânc, mai la adânc, în necuprinsul inimii noastre. Un soi de metaforă isihastă – de mi-e îngăduită alăturarea – aduce în prim plan tânguirea după Dumnezeu a unei lumi care reînvaţă iubirea. Efigiile unei umanităţi care-şi hrăneşte viaţa din Viaţa în Hristos predomină în

heraldica de sens a volumului. Surpriză plăcută în miez de vers – „omenitatea" din cuvinte. Fără a forța nuanțe, fără a uita clasicul din scriitură, Geta Lipovanciuc ne dăruie un jurnal de suflet, în care zbaterile nu se abat din căutarea lui Dumnezeu. Viață și moarte, suferință și biruință, sfânt și nesfânt ce-și așteaptă mântuirea. Verbul poetei străbate toți norii din toate văzduhurile cele dinlăuntru și cele dinafară ale omului.

Văd volumul acesta ca pe un imn, ajuns din inimă pe buze și apoi în peniță, asemeni sevei în rod semnând cu clorofilă în rodul ce vine. Pentru cei care au uitat clasicul poeziei românești, o desfătare. Versul curat, în sfârșit în rimă, pare Cântarea Cântărilor celui mai de preț dintre Mirii lumii: Dumnezeu Întrupat.

M-am odihnit din alergări citind, pe îndelete, trei zile bune, la versurile tocmite de-acum spre vedere ochilor voștri. Nu grăbiți lectura și nu lăsați să vă obosească privirea! Singurul loc ce l-am căutat oprind alergarea prin versuri a fost icoana Sfântului Nicolae ce liniștește văzduhul camerei mele de lectură. E o rădăcină de Duh, în care cartea Getei Lipovanciuc adastă cuminte, mângâiată de liniștea Raiului.

Nu risipiți Harul și țineți *Dar din Daruri* la îndemână! Cuvintele fac pace în inimă și cresc liniștea din marginea furtunilor...

Geta Lipovanciuc, *Dar din daruri*, copertă și grafică interior: Iurie Brașoveanu,
Imprimată la Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices",
Chișinău, 2022, 176 pagini

Clelia IFRIM

DIN APE S-A-NTRUPAT IUBIREA

Cele trei cărți de poezie – *Adorație, Aspirație* și *Entropia* – de Paula Bârsan, publicate anterior, anunțau în linie dreaptă, cel de-al patrulea volum de poezie, intitulat *Sui-generis*, publicat în 2022. Tematica este aceeași – o autodefinire, o călătorie a cunoașterii de sine, în spațiul interior al transfigurării lăuntrice, poetice, și în spațiul deschis al legăturilor temporare, ținând de întâlniri efemere, pământești sau stelare.

Apa și visul ca bărbat tânăr sunt două elemente primordiale în poezia Paulei Bârsan. Fluiditatea apei imprimă textului liric o amânare continuă, o stea de frontieră, mereu prezentă, care se cere adorată, care

cheamă spre ea, îndepărtându-se mereu, nu prin lungimi de distanţă, ci prin viaţă şi moarte: „Sunt un vis de atins,/ Apoi un gând de stins”, spune autoarea în poezia *Luceafăr*. Confluenţele sunt pasagere, întâlnirile trecătoare, fluiditatea având şi sensul de „nestatornicie”, ca simbol al destrămării, al fluturilor care trăiesc uneori doar o zi.

„Stingerea” fluturelui echivalează cu ştergerea polenului de pe aripi. Zborul nu mai poate continua. Anularea lui cere alt avatar, pentru că imaginea de ansamblu a cărţii este una de perpetuă schimbare virtuală. De aici şi senzaţia de emoţie virtuală, cu efecte de aluminiu, care tinde să înlocuiască afectivitatea naturală. „Voluptatea ascuţită” a acestei confesiuni este un strigăt de adoraţie, aspiraţie şi entropie ce îşi face loc în Sui-Generis, disipat în entităţi lirice fragmentate. Suportul personal este asimilat şi înghiţit de noile avataruri create. Unul dintre ele este „gheişa” cu gura pictată în roşu. Ea ştie să povestească foarte bine. La fel de bine ştie să mânuiască şi sabia.

De la cantabilitatea calmă, fluidă, pe un fundal de cântec de flaut pe malul apei plină de peştişori de aur, până la „memoria ce aluminiu”, termen strălucitor şi rece, poezia Paulei Bârsan este o pledoarie pregătitoare pentru iubire: „Viaţa curge/ între bagaje de gânduri./ Vii, pleci, alergi./ Câtă dorinţă scufundată/ Aşteptarea – morun?”. Urmează în această poezie intitulată *Solitude*, un peisaj acvatic, fragil, adică nestatornic al destrămării în ape: „Lunec lostriţă uneori, apoi mreană,/ În visul tău curgător”. Chiar dacă există „noduri de zi”, ca în poezia *Metrică* şi în multe altele, particularizarea prin personificare a visului ca bărbat tânăr, ţine de starea nocturnă. „Steaua încolţită” ca semn al voluptăţii din poezia cu acelaşi titlu, este un laborator celest al oricărui gând. Dar şi steaua pentru a încolţi, are nevoie de apă.

Aşteptările cotidiene sau cele eterne, peşti alunecând prin apele Pământului, sau stelele din Constelaţia Peştilor, au această fluiditate a timpului, această alunecare prin apa lui. În poezia Paulei Bârsan există apă din belşug. Apa primordială ca element feminin, piscina, ploaia, generează vechi jocuri ale iubirii sau amăgiri moderne cu zulufii în vânt. Dansul unei fete, sau delfinii care o însoţesc pe cea care face „pluta” într-o piscină, sunt fragmente din acelaşi vis cu tânărul bărbat. Figurativ sau non–figurativ, ritmul poeziilor din *Sui-Generis* este un ritm interior de dans, poate de „ciuleandră”, pe care autoarea o aminteşte într-o poezie, poate un ritm de tangou argentinian...

„Saboţii cu înotător” ar fi definiţia cea mai scurtă pentru acest ritm combinatoriu de modele, timp şi amăgiri.

Nostalgia, cu toată recuzita ei, completă, de emoţii, sau nostalgia ca ecou al trecutului, „rectificat” sau nu, se încorporează după anotimp, stare

şi cuvinte, într-o idilă personală a eului poetic, îndrăgostit, cu cel real. Feminine amândouă, ele aduc o bogăţie tumultoasă care se revarsă: „Cirezi de dor cu ugerele grase,/ Pline-n emoţii stoarse,/ Baloţi de visuri uscate,/ Ploile cer". Cerinţele ploii ţin de ritualul arhaic al fertilităţii. Dansul erotic sau cel al cuvintelor, dansul şoaptelor, sau al fetelor înflorite, premerg toate „îndrăgostirea spre rod".

Poezia din *Sui-Generis* este o poezie de cifru, de cod, un cod barbar, aş putea să spun. „Visul dezvelit", şi aici trebuie să ne amintim că visul în poezia Paulei Bârsan este un bărbat tânăr, aşadar un tânăr gol, în toată splendoarea lui tinerească, ascultă şoapta de dragoste, dar nu răspunde. Tonul de monodie şoptită este amăgitor, ca o incantaţie a solitudinii. Nimic nu are pereche în această carte: „Vine şi vremea tăgăduirii/ Ca o pauză de viaţă". Suprasolicitarea cuvintelor creează imagini supradimensionate. Doza imaginativă creşte în fiecare poem, şi de aici dependenţa de realităţi suprapuse. Dorinţa de repaos devine o limită care trebuie atinsă. Cele trei cărţi premergătoare – *Adoraţie, Aspiraţie, Entropie* – pregăteau, într-un fel, şi această pauză, acest sezon de odihnă, acest repaos. Chiar şi zeiţele care sunt prezente în cartea Paulei Bârsan, se odihnesc, retrăgându-se pe Muntele Olimp, printre grădini de lapte şi miere. O retragere înseamnă şi revenirea la matcă. În poezia *Hera*, autoarea o spune ca mărturisire uitată: „Ce amalgam de timpuri pustii,/ Te chem revenire."

Revenirea înseamnă şi regăsirea lucrurilor simple, naturale, esenţiale, primordiale, care nu au intrat încă în fluxul timpului, nesupuse lui şi modelor de orice fel. Altfel, curgea fluidă, a apei sau a visului, sau a modelor poetice, duce cu ea tot ce-i iese în cale. Şi pentru că autoarea spune într-un vers, „mai vreau timp", îi propun o formulă simplă de întoarcere la începuturi. O recapitulare poetică, mitologică, celestă şi umană, în această „pauză de viaţă", sau timp cerut, pe care l-a obţinut. Îi propun o întâlnire de gradul zero, între trei personaje – visul ieşind din mare. Pe mal, două femei – o zeiţă, să zicem, Afrodita, zeiţa dragostei, şi o pământeană, o poetă.

Între cele două femei nu este nicio luptă pentru câştigarea visului. Este doar o recunoaştere melancolică a celeilalte. Şi o întrebare, dureros de simplă – Cu cine va pleca mai departe visul, bărbat tânăr şi călător?

Emilia DABU

FASCINAȚIA ADEVĂRATEI POEZII

Inspirată şi scrisă pe ţărmul sufletului, noua carte a medicului – poet Viorel Birtu-Pîrăianu, în tăcerea pură a singurătăţii devine o rugăciune rostită printre tainele cerului, printre anotimpurile gândurilor, uitate sub lacrima sfântă a unui sărut. Poetul descoperă dureros speranţa unui ţipăt cu aripile frânte în bezna lumii absurde uneori ori fascinantă şi binecuvântată, alteori o călătorie spre propria fiinţă, spre templul unui suflet de poet hăruit în care ades descoperă taina, în care „pe pământ e sângele ultimului vers”.

De o sensibilitate nobilă rar întâlnită în universul poeţilor contemporani în care „şi viaţa-i o moarte scrisă între macii sălbatici” unde foşneşte în cameră o rochie purpurie, noua carte „Surâsul unui sărut” aminteşte frumos de nemurirea iubirii în imensitatea unei clipe. Marea cuprinde un întreg univers în inima poetului singur pe un drum, al unicei iubiri care îşi duce depărtările dincolo de nevăzutele zări ale răzvrătirii. Metafora divină ocroteşte poemele iubirii, inima poetului „pierdut în răstimpuri atemporale”. Căci el creatorul poate să şi plângă atunci când descoperă că „păcatul ţipă în toţi şi toate”, dar mergând mai departe clădind „din vers alte biserici de iubire”, „destrămând întunericul lumii cu un surâs”, cartea poetului Viorel Birtu-Pîrăianu devine o tainică spovedanie a clipei de lumină divină care îl locuieşte „în lacrima singurătăţii” unicităţii sale. Căci miraculos de multă frumuseţe îi locuieşte spiritul, visele neîmplinitele, nescrisele, nespusele încă. Cititorii nicicând nu vor bănui disperările vindecate de medicul templelor fizice de poezia surâsului său. Deşi „e noapte în mine, în jur”, „înveşmântat în tăceri” străbate iarna omenească. Pe undeva secolele s-au tocit şi s-au lipit de tălpile însângerate ale unui suflet chinuit/ la margine de viaţă, „acolo unde ţipă vântul şi plânge pământul”, el cuvântul „zgribulit în amurg” supravieţuieşte în ghearele leilor înfometaţi. Dar chemarea iubirii îl salvează mereu căci aude „cuvintele ce îţi înveleau ţipătul ascunzând gândurile/ ţipătul zorilor”. Astfel deseori poetul fascinant a spart numeroase clepsidre ale vremurilor căutând marele adevăr al evoluţiei.

Dialogul lumilor, surâsul luminii, desăvârşirea sentimentelor, nuferii purităţii, valurile năpraznice, păsările căutându-şi zborul, florile mirate de asprimea oamenilor neînţelegând cum în lumea poetului Viorel Birtu-Pîrăianu „îngerii plâng pe un deal pe rând” la cina desăvârşirii la care singuri participăm. „Călătoria spre necunoscute lumi” aduce pescăruşi cu bujori albi în priviri spre nemurire este poemul neterminat al unei cărţi în

care poezia şi-a adus o parte din zestrea fascinaţiei sale celeste. „Surâsul unui sărut” se citeşte cu spiritul, cu inima, cu sufletul intuiţiei divine. Poetul devine însăşi poemul trimis spre lumea celor ce vor veni poate cu un adevărat surâs spre inima sa. Într-o perioadă a lumilor atât de absurdă universul ne dăruieşte uneori cărţi de lumină, de noi speranţe cum este acest manifest, acest surâs al unui poet adevărat.

PAGINA AFORISMULUI

Ionuț CARAGEA

*

Cea mai importantă realizare din viaţa unui om este renaşterea.

*

Poetul depune coroane de metafore pe mormintele amintirilor sale.

*

Poetul – fântâna pe care o umple cerul, atunci când n-o mai poate umple pământul.

*

Şi înţelepţii vorbesc mult. Dar nu cu oamenii.

*

Cine a scris povestea primului covor zburător? Vântul toamnei.

*

Lacrima – valul mării din mine care caută atingerea ţărmului tău.

*

Pentru mine, toate durerile sunt flori căzute din cer. Iar poezia, un parfum pe care-l creez din petalele lor.

*

Cea mai intimă lenjerie a morţii este umbra.

*

Poetul coboară cu arcuşul gândirii pe vioara cuvântului.

*

Piatra se lasă lovită de valuri, dar biruieşte prin liniște.

*

Poetul este aripa care înaripează un dor.

*

Visul e pictura în care sufletul foloseşte amintiri în loc de culori.

*

Visul e arborele de pâine al săracilor.

*

Inima, un câine lătrând la cerul fără stele al gurii.

*

Furtunile mari fac şi rădăcina să zboare.

*

Tu, lacrimă, eşti şi marea, eşti şi înecatul.

*

Poezia, o stea ce plonjează din universul exterior în cel interior, pentru a vesti o renaştere.

*

Omul cu adevărat frumos înfloreşte la bătrâneţe, fiecare rid fiind petala înţelepciunii sale.

*

Umbra, floarea putrezită a trupului.

*

Şi poetul, ce e poetul? Un profet obosit ce se chinuie să despartă marea sângelui cu toiagul de fum al cuvintelor.

*

Adevărul, o perlă aşteptând în cochilia nopţii.

*

Înţelepciunea, un fel de femeie de care te-ndrăgosteşti la prima durere şi pe care ajungi s-o iubeşti din tot adâncul durerilor tale, dăruindu-i, spre îngrijire şi creştere, cel mai frumos copil: copilul din tine.

*

Ah, cât de generos este Dumnezeu cu cei care scriu, chiar dacă aceştia îi înlocuiesc mereu semnătura!

*

Amintirile mele, această Veneție ce plutește deasupra unei lacrimi neplânse, și sufletul meu, Gondolierul, plimbându-te într-un poem, pe marele canal al dragostei noastre...

*

Poetul, un miner care lucrează cu târnăcopul gândirii sub propria carne, umplând vagoane de pagini cu flori de mină.

Citate și aforisme de Ionuț Caragea din volumul în pregătire
Fântâna care-și bea singură apa.

Î N S E M N Ă R I

Florentina NIȚĂ

POEZIA DIASPOREI – Italia (XXVIII)
Firavă poezie altoită pe lujer de dor

A început să scrie primele versuri de pe la 14 ani, de dorul mamei, care plecase pentru două luni de acasă şi primind încurajări din partea tatei. Din caietele de elev, poeziile primeau apoi contur şi afirmare pe pagini de bloguri, varianta modernă a jurnalelor de amintiri şi confidenţe. Unei astfel de pagini virtuale a încredinţat mărturisirea ei privind acel moment de revelaţie: „Cu sfinţenie îmi amintesc cum a explodat amalgamul de emoţii, toate însufleţite în Poezie, iar tot meritul acesteia îl are Mama. Dorul de Mamă a răscolit în mine darul de «a scrie» şi atunci când pe lângă fericire îţi mai dă Dumnezeu o călăuză în lumea condeiului, te simţi norocos…".

La vârsta de 16 ani, Doina Ştrulea află de pe internet de posibilitatea de a participa la un concurs internaţional de poezie organizat în Italia şi, cu dor de afirmare, se hotărăşte să participe cu trei creaţii pe care le traduce în limba italiană, reuşind să obţină premiul „Cel mai bun tânăr autor". Ca urmare, în anul 2013 va fi invitată la Triuggio să participe la ceremonia de premiere a concursului „Giovani e poesia", la care am regăsit-o în anii ce au urmat prezentă la mai multe ediţii şi, mai recent, ca făcând parte din comitetul director. De atunci a mai avut participări şi la alte concursuri, soldate cu premii valoroase. Performanţa ei a avut un aşa răsunet încât, în acelaşi an, i s-a decernat în Moldova titlul de „Omul anului".

Eleva din Criuleni a urmat cu sârguinţă şi studii de vioară timp de şapte ani şi de pian vreo doi, care şi-au pus amprenta pe formaţia ei artistică. Nu întâmplător şi-a intitulat primul volum de poezii publicat *Vioara din mansardă*, lansat la Chişinău chiar în ziua când împlinea 18 ani.

Cartea de debut cuprinde trei cicluri, iar unul dintre ele este scris în italiană. „Vioara sunt eu, cea care scrie, cea din care izvorăşte poezia, iar mansarda este locul sfânt unde primesc inspiraţia, care îmi vine oricând şi am aşternut, datorită ei, poezia din această carte. Traducerile în italiană sunt ale poeziilor cu care am participat la concursurile din Italia." – explică ea.

Versurile se însăilează pe teme variate într-o plăcută armonie, dezvăluind cu sinceritate trăiri şi sentimente.

„Nu mi-am ascuns emoţiile nicicând,
Tot ce-am simţit, vărsat-am în cuvânt.”

Poeziile dedicate părinţilor şi bunicilor sunt pline de afecţiune şi recunoştinţă, cele militante evocă o „Moldovă, plai al veşniciei mamă” sau acuză: „Omule, te umilesc,/ Ai nepoţi ce mai trăiesc,/ Le permiţi să vorbească/ Limba care nu-i a noastră?”. Predomină temele muzicale (*Vals autumnal, Sonata serii, Părinţii muzicii, Rugă maestrului*) care se prelungesc în ecouri de şoapte, foşnet de frunze şi tristeţi bacoviene: „Mă urc în mansardă,/ m-aşteaptă vioara,/ bacovian mi-e sufletul/ în toată seara.”.

Influenţa lecturilor din poezia clasicilor se face resimţită şi în încercările de abordare a unor teme grave sau arhicunoscute, care contrastează cu stângăciile de exprimare inerente vârstei autoarei, prea grăbită să dea frâu liber improvizaţiilor, ridicându-le la rang de povaţă, prematur să îmbrace o haină croită pe o măsură atât de largă: „Sacru mi-e condeiul,/ dăinuind povară,/ scutură şi teiul/ floarea mea amară!”

„De ce am ales să scriu… sau am fost aleasă?”, se întreba ea şi dizertaţia de răspuns exaltă excesiv sensul de chemare, ridicând-o la rang de vocaţie: „POEZIA. Dorul a izvorât din mine odată cu EA, recunosc, nu eu am ales să scriu. Sufletul a strigat a disperare şi a ales sublimul mod de a exterioriza emoţiile – vocea interioară, i-am dat numele de poezie. Acum această noţiune face parte din paşaportul meu şi doar acum când simt că mă dedic în totalitate versului, înţeleg că am fost aleasă.”

O altă lansare a cărţii „Vioara din mansardă” a avut loc la Roma în toamna anului 2016, în cadrul unei seri de poezie şi degustare de vinuri moldoveneşti, prezentate de către un somelier moldovean stabilit în Italia, sub genericul „La gura sobei”. Evenimentul a fost organizat de Asociaţia tinerilor moldoveni din Italia, sub patronajul Ambasadei Republicii Moldova în Italia.

Dar alte doruri aveau să o poarte pe tânăra studioasă în anul 2015, după terminarea liceului, spre Universitate. Dar nu în Republica Moldova, ci în Italia.

O admirăm pe tânăra de 20 de ani, studentă la Universitatea din Milano, pasionată de poezie şi muzică, imortalizată de către o artistă fotografică şi documentaristă cântând la vioară în grădina din faţa bisericii ortodoxe „Toţi Sfinţii” din Monza. Fotografia face parte dintr-o serie de portrete sugestive reprezentând comunităţile religioase ce conviețuiesc acolo împreună. Multe doruri pare a spune, pe strune.

„Scriu când plâng, scriu când sufăr,

Scriu când radiez de fericire,
Uneori mă chiar și rătăcesc în cuvinte,
Sunt eu – Doina, de dor, de jale sau înstrăinare…
O să-mi spui tu care."

Pe durata studiilor se remarcă prin activitatea sa extrașcolară, astfel că poetesa noastră se va număra printre cei douăzeci de studenți talentați în sport, știință și arte, selecționați pentru o bursă de merit în valoare de 10.000 euro și scutirea de taxe universitare prin programul „Exploit your talent".

Faptul că și-a intitulat lucrarea de diplomă la absolvirea, în 2021, a studiilor de științe umanistice de comunicare la Universitatea de studii din Milano „Introduzione al *Dor* – Storie non dette sull'emozione intraducibile della tradizione romena" stă mărturie a faptului că tema dorului, care i-a marcat începuturile activității literare, a însoțit-o prin ani nu doar ca o prezență abstractă, ci a devenit obiectul unei cercetări amănunțite. A primat, cred, și dorința de a se evidenția în planul academic milanez prin ineditul tematicii și prin conotațiile identitare. äCe puteai să te aștepți de la o Doina dacă nu la vers și cânt de dor?" – am glumit eu când am felicitat-o pentru reușită.

În anul 2020 un cititor și-a tatuat pe tot brațul drept poezia ei „Nu, omule", motivând gestul nu din considerente estetice, ci afirmând că „fiecare cuvânt îl reprezintă". De la primele strofe se înțelege alura de poem-manifest și natura mesajelor: *„Nu, omule,/ Să nu îți vinzi tu țara/ Pe niciun fel de ban,/ Atunci când o vei face/ Vei deveni orfan./ Nu, omule,/ Să nu-ți rănești tu mama/ Măcar cu o privire,/ De îndrăznești s-o faci/ Uitat-ai de iubire./ Nu, omule,/ De casă să nu uiți,/ Acolo te așteaptă/ Mereu o pâine caldă/ Și-o vorbă înțeleaptă.".* Să fi vrut s-o cucerească printr-un astfel de gest eclatant sau nu, cert este că atunci când a primit fotografia tânărului, însoțită de declarația „poezia ta artă pentru mine", Doina a fost impresionată și a interpretat acest fapt ca pe un îndemn: „ceea ce scrii devine și mai responsabil".

Și a continuat să scrie. În anul 2018 publică cel de-al doilea volum de poezii intitulat „69% de dor", care s-a bucurat de o dublă lansare la Chișinău: la Biblioteca Municipală „B.P. Hașdeu" și în cadrul unei lecții de laborator cu studenții de la Facultatea de Jurnalism a Universității de Stat din Moldova.

În Italia cartea a fost prezentată în cadrul unui eveniment festiv, prilejuit și de aniversarea zilei de naștere a autoarei, în localitatea Rho de lângă Milano, cu sprijinul Asociației culturale din Milano „Vatra neamului" și sub patronajul Ambasadei Republicii Moldova în Italia. Printre invitații

la sărbătorire s-a aflat și consulul general al României la Milano, în semn de prețuire pentru implicarea Doinei într-o serie de acțiuni de promovare a culturii române în Italia, răsplătite și cu semnarea certificatului de redobândire a cetățeniei române. Ambasadoarea Republicii Moldova în Italia, prezentă de asemenea la eveniment, a propus ca dar la aniversarea poetei achiziționarea întregului tiraj de carte spre a fi oferit de Crăciun copiilor din comunitate, ajutând astfel și la promovarea limbii și literaturii române în rândul acestora.

Volumul este bilingv și pe această dualitate se bazează simbolistica graficii coperții. Pe cele două coperți, pe fundalul a două imagini de toamnă din Moldova și de la Milano, în funcție de versiunea în română sau în italiană a poeziilor, se profilează cifrele 9 și 6, desprinse din anul nașterii autoarei și fiecare putând fi obținute prin răsturnarea celeilalte. În acest fel, deschise și privite împreună, coperțile dau titlul cărții iar fiecare în parte, în poziție corectă de lectură, contribuie la obținerea numărului 99, care ar fi adevăratul procent de dor dorit a fi reprezentat.

Dintotdeauna și-a dorit să facă jurnalism. Un dor mare și arzător. „Când ajunsesem in Italia aveam o valiză plină cu visuri. Visuri peste tot: ochi, inimă și minte. Mă întrebau ce vreau să lucrez, eu ziceam mereu: «Să lucrez în TV».”, a declarat ea într-un interviu. A început prin a lucra ca speaker la un post de radio iar în anul 2019 a reușit să-și împlinească visul cel mare și să fie angajată la postul de televiziune Italia1, în urma unui concurs riguros. Vom avea deci prilejul s-o urmărim și pe micul ecran.

Tot la Milano, Doina și-a găsit perechea în viață, devenind astfel și mai milaneză. Încă nu s-au stins ecourile nunții ei ca în povești, terminate la lumina focurilor de artificii. Care, ca orice poveste frumoasă, ar trebui încheiată cu „Și au trăit fericiți până la adânci bătrâneți...”. Dar să nu vorbim de bătrânețe acum, căci mai e până atunci.

Mihaela CRISTESCU

POEZIA DIASPOREI – Australia (IV)

Între creaţie artistică, moştenire spirituală şi carieră profesională – Anişoara Laura Musteţiu

Motto:

„Privim în jur şi ne-mbătam cu vise încurajatoare,/prin viaţa cu sute de actori şi mii de spectatori,/ne împiedicăm de adevăruri dure, înşelătoare,/dar noi rămânem mai departe liberi, creatori..."

din poemul *Rămânem creatori*

Născută pe malul râului Bega şi purtându-şi dorul românesc din Germania spre Australia, Anişoara Laura Musteţiu este bine cunoscută în comunitatea românilor din Sydney, în primul rând prin activitatea sa literară, iar din februarie 2022, prin poziţia sa de redactor la *Radio ProDiaspora*, difuzând emisiunea culturală *Emoţii şi Iubire*, o emisiune săptămânală, de poezie, proză şi muzică.

> „M-am născut în iunie 1971, în Timişoara. Am fost norocoasă nu numai să cresc in oraşul florilor, dar şi într-o atmosferă magică, înconjurată de cărţi şi creativitate artistică. Poeziile tatălui meu m-au învăţat că scrisul nu este numai un talent care mocneşte în adîncul fiinţei noastre, scrisul este o revelaţie care lasă amprenta sufletului pe hîrtie."[1]

Dincolo de studiile de filologie urmate în oraşul natal, Laura Musteţiu îşi urmează cariera prin două valenţe ce se împletesc cu măiestrie: Ştiinţe Economice, IHK Ludwisghafen (1995), Studii de Literatura Germană şi Journalism, ILS, Hamburg (2008), Studii Superioare de Comunicare, Specializare în Afaceri şi Scriere Creativă, Griffith University, Australia (2017).

Profunda pasiune pentru limba română şi simbolurile sale o aduce pe scriitoare faţă în faţă cu teme cunoscute ale poeziei, precum dragostea de plaiurile natale („Există un loc unde au trăit bunicii mei,/Unde acum se

[1] *Romanian/ Australian Anthology of Contemporary Poetry and Prose*, Vol 5, *9000 Miles Away*, p. 103

odihnesc părinții mei,/ Ardealul meu, acum vreau să-ți șoptesc/ Vorbe de duh, să-ți spun cât te iubesc."[1]), iubirea („Dorind să ne gustăm tainic iubirea,/ am găsit un loc ferit de un vânt cotidian,/ unde cerul ne scălda galeș privirea,/sub mângâierea valurilor tandre din ocean."[2]) sau speranța („Cuvinte amare-mi strivesc inima plăpândă,/ca un balaur cu gura-nflăcărată și flămândă,/dar eu zâmbesc unui gând bun în depărtare,/ plec înspre el când inima mă doare."[3]).

Colaborările sale poetice nu se opresc la granițele australiene, ele apar în publicații din România și străinătate, precum: *Confluențe Literare*, *Climate Literare*, *Armonii Culturale*, *International Writers Journal* (USA), *Worlds and Words* (Austria), *Pro Litera*, *Pro Diaspora*, *Așii Români*, *Logos și Agape*, *Aspirații, Melodium*, *Centrul de Presa Ro*, *Vocea Literară*, *eCreator*, *Cutezătorul, Magazin Critic*, *Gândacul de Colorado*, *Parnas XXI*, iar poeziile se pot asculta recitate de Nicole Blessing (actriță britanică, 2020), Dan Lucian Corb (2021-2022), Claudia Galeriu (2021), Lucian Dumbravă (2021), Catalin Anastase (2022).

Anișoara Laura Mustețiu se remarcă prin diferite premii opținute la concursuri internaționale: *Diplomă de Excelență,* Ambasador Armonii Culturale, Revista Armonii Culturale (2021), *Diplomă, Locul 1,* Concurs de Poezie, Cenaclul Literar *Diaspora Scrie* (2020), *Certificate of Outstanding Performance*, (2020), Asian Literary Society, Mumbai, *Merit de Excelență* pentru promovarea culturii române, Globart Universum, Canada, candoarea și vocea emoționantă a scriitoare devenind un adevărat ambasador cultural al limbii române.[4]

> „Anișoara Laura vede viața ca pe o explorare profundă și o expresie a unor sentimente, gânduri și emoții unice și inestimabile. Autoarea și-a propus să surprindă acele valori umane prin poezie, care se

---

[1] *Ardealul din inima mea* – Romanian/Australian Anthology of Contemporary Poetry and Prose, vol 5, p.104

[2] *Dorințe* – Romanian/Australian Anthology of Contemporary Poetry and Prose, vol 6, *Stay a While*, p.135

[3] *Când soarele răsare*

[4] *9000 MILES AWAY* – Lansare antologie în Syndey, Scriitori pe scenă: Anișoara Laura Mustețiu, Multicultural March Governmental Program, 2021 Mitchell Wing Dixson Room; introducere de Editor de limbă engleză S.E. Crawford, Coordonator eveniment Mihaela CRISTESCU: https://www.youtube.com/watch?v=cGuvbhEpXo

> reflectă în temele iubirii, ale pierderii şi ale migraţiei. Aşa cum descriu poemele ei, viaţa poate fi o aventură, un vis, o iluzie, o poezie minunată sau o iubire nesfârşită. Poeziile ei sunt scrise pentru tine, cititorule, pentru ca tu să călătoreşti într-o lume nouă, într-o lume a imaginilor poetice."[1]

Laura Musteţiu este fondatoare şi redactor-şef al *Revistei Emoţii şi lumină* – Revistă internaţională de cultură, poezie şi proză – pe care singură o defineşte astfel:

> „Revista *Emoţii şi lumină* a luat naştere din respect şi iubire pentru limba şi cultura română. Cu o selecţie meticuloasă a scriitorilor şi a operei lor, dorim să încântăm şi să aducem lumină în sufletul cititorilor, dar şi să le oferim oportunitatea de a se conecta cu diverse aspecte ale literaturii contemporane. Prin intermediul acestei publicaţii, cititorii se pot bucura de o gamă largă de idei şi perspective, care abordează subiecte actuale şi universale într-un mod inovator şi captivant. Cititorii pot călători în universuri literare variate, care le pot înviora şi îmbogăţi imaginaţia. De asemenea, au ocazia de a descoperi voci literare inedite şi de a se conecta cu poveşti pline de profunzime şi emoţie. Revista *Emoţii şi lumină* doreşte să contribuie la înălţarea, consolidarea şi promovarea culturii române, oferind un spaţiu pentru literatură de calitate şi contribuind la perpetuarea valorilor artistice în societatea contemporană. Prin intermediul acestei reviste, cititorii se transformă în călători ai cuvintelor, descoperind adevăruri profunde şi redescoperind esenţa umanităţii în toată splendoarea sa literară."[2]

Sub deviza „În fond, cultura este, sau ar trebui să fie, o anumită formă de a iubi lumea şi de a spera." (Octavian Paler), regăsim în paginile revistei nume de autori români din ţară, cât şi din străinătate, lucrarea promovând astfel literatura diasporei pe lângă cea autohtonă românească.

Enumerăm aici şi câteva titluri ale volumelor scriitoarei: *Travel in Time, A Life Story in Poems* (2020), inclusiv carte audio, editura KDP, *Yarran, Stories from Australia,* (2020), inclusiv carte audio, editura KDP, *Un sărut*

[1] Descriere amazon.com
[2] https://emotiisilumina.com/

pierdut pe mătasea timpului (2020)*, Editura Academiei Româno-Australiene, Emoții și Lumină* (2021), Editura Bifrost, București.
Între creație artistică, moștenire spirituală și carieră profesională, Anișoara Laura Mustețiu aduce sensibilitatea românească la Antipozi, modelând cu măiestrie cuvântul adăugat prin cunoaștere geografică, lingvistică sau emoțională. Ca întotdeauna, limba învățată acasă, pe meleagurile transilvănene, nu se uită, dimpotrivă, se demonstrează puternică și valoroasă chiar și la celălalt capăt al lumii, pe coasta Oceanului Pacific, în Sydney, Australia.

Sydney, Australia, august, 2023

ȘI DACĂ...

Și dacă ramuri bat în geam
Și se cutremur plopii,
E ca în minte să te am
Și-ncet să te apropii.

Și dacă stele bat în lac
Adîncu-i luminîndu-l,
E ca durerea mea s-o-mpac
Înseninîndu-mi gîndul.

Și dacă norii deși se duc
De iese-n luciu luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeuna.

Din *Poezii*, Editura pentru literatură, 1965, p. 183